

Rapport: 2015-01

Årsredovisning 2014

Länsstyrelsen i Dalarnas län

Omslagsbild: Utsikt över Rogsjön. Foto: Stefan Hamreus.
Rapporten kan laddas ner från Länsstyrelsen Dalarnas webbplats:
www.lansstyrelsen.se/dalarna/publikationer.
Den kan även beställas från Länsstyrelsen Dalarna, telefon 010 22 50 000.
Ingår i serien Rapporter från Länsstyrelsen i Dalarnas län, ISSN: 1654-7691.
Tryck: Länsstyrelsen Dalarnas tryckeri, februari 2015.

Landshövdingen har ordet	2
Organisation	9
Resultatredovisning	10
<i>Länsstyrelseinstruktion 2 §</i>	12
<i>Övrig förvaltning</i>	20
<i>Trafikföreskrifter</i>	24
<i>Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor</i>	26
<i>Regional tillväxt</i>	30
<i>Infrastrukturplanering</i>	47
<i>Hållbar samhällsplanering och boende</i>	48
<i>Energi och klimat</i>	53
<i>Kulturmiljö</i>	59
<i>Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar</i>	69
<i>Naturvård, samt miljö- och hälsoskydd</i>	78
<i>Lantbruk och landsbygd</i>	104
<i>Rennäring m.m.</i>	115
<i>Fiske</i>	117
<i>Folkhälsa</i>	119
<i>Jämställdhet</i>	128
<i>Nationella minoriteter och Mänskliga rättigheter</i>	141
<i>Integration</i>	157
<i>Personaluppgifter</i>	167
<i>Året i siffror</i>	170
Finansiell redovisning	187
<i>RESULTATRÄKNING (TKR)</i>	187
<i>BALANSRÄKNING</i>	188
<i>Anslagsredovisning</i>	190
<i>Noter till resultaträkningen</i>	193
<i>Noter till balansräkningen</i>	198

LANDSHÖVDINGEN HAR ORDET

Maria Norrfalk, landshövding i Dalarnas län. Foto: Ulf Palm.

Återigen har ett händelserikt år på Länsstyrelsen Dalarna gått och när jag ser tillbaka blir det väldigt tydligt att länsstyrelsen är en myndighet med stor bredd. Vi är, på många sätt, hela regeringens myndighet ute i landet. Nästan alla departement är uppdragsgivare till länsstyrelserna även om uppdragen varierar i sin omfattning. Just bredden gör det extra intressant att vara myndighetschef och företrädare för staten. Rollen som myndighetschef är beskriven i förordningar och instruktioner och är därmed någorlunda tydligt preciserad medan rollen som hövding ger en alldeles särskild dimension åt detta chefskap. I grunden handlar det om att arbeta för länets utveckling. Jag använder gärna residenset som en viktig mötesplats för att få igång eller stimulera processer, öppna för nya perspektiv eller öppna dörrar och sprida kunskap i länet.

I en levande demokrati är de politiska gränslinjerna tydliga. Därför krävs av politikerna att de i den offentliga debatten fokuserar på det som skiljer de politiska partierna åt. För att lösa vissa samhällsproblem är det emellertid nödvändigt att i stället för att söka det skiljaktiga, finna det gemensamma. Det som förenar. Det behövs en offentlig institution som är inte är engagerad i den politiska debatten eller involverad i andra intressekonflikter. Denna neutrala roll kan en landshövding axla och agera för regionen utan partipolitiska eller andra bindningar. En annan uppgift som jag också tycker är viktig är att svara för en viss högtidlighet när så behövs och på så sätt ge utrymme för den regionala stoltheten – i mitt fall stoltheten över Dalarna.

Doyen och doyenne

2014 inleddes på kungens slott i Stockholm. Vår doyen Lars-Erik Lövdén överlämnade boken "Mat och möten". Det blev en fantastisk dokumentation och ett fint minne av den Sverigeresa som kungaparet gjorde genom sina besök i samtliga 21 län för att fira 40 år tronen. Efter det överlämnade vår doyen stafettpinnen till mig. Utan att förstå var åren tagit vägen så är nu jag landshövdingarnas doyenne – det vill säga den äldsta i tjänst. Det betyder bland annat att jag under året har planerat och lett våra landshövdingemöten och hållit i många kontakter med departementet och hovet.

Visning av residenset under Öppet hus. Foto: Leif Helldal.

Öppet Hus

I slutet av mars hade vi under två dagar Öppet Hus på länsstyrelsen och på residenset. Det var roligt att få visa bredden av länsstyrelsens verksamhet och intresset var stort. Totalt fick vi mer än 700 besökare. Många var nyfikna och 200 personer passade på att besöka residenset där jag tog emot många grupper under dagen. Residenset en pärla och det är alltid väldigt roligt när vi har möjlighet att visa upp det.

Kultur

”Dalarna är musik” brukar jag säga. Här spelas musik av hög klass, i alla genrer och i alla möjliga sammanhang. Musiklivet är mångfacetterat och spritt över hela länet. Men det kulturella livet omfattar också litteratur, konst och inte minst vårt stora kulturarv i övrigt. Vinterfest är en kammarmusikfestival som går av stapeln varje år i februari, världsartister och vår egen Dalasinfonietta spelar i kyrkor, på muséer och i bystugor runt om i Ovansiljan. Det är musikaliska upplevelser i världsklass och lockar stor publik – från när och fjärran. Den folkkäre allsångsledare Lars Berghagen gjorde come-back och bjöd på allsångsafton i Svärdsjö. Det var en solig, varm kväll med över 4000 entusiastiska i publiken.

Vår mästermålare från Mora, Anders Zorn, gjorde bejublade återbesök i USA under året i form av två stora utställningar. Under sin levnad var han en ofta anlita porträttmålare på andra sidan havet. Jag fick förmånen att tillsammans med Zornmuséet inviga utställningen i New York. Här hängde porträtten av amerikanska presidenter och andra celebriteter bredvid de för oss mer välkända dalkullorna. Utställningarna blev en stor publiksuccé.

Vi följde upp succén här i länet genom ett ”release party” på residenset för boken om Emma Zorn. Författaren, den tidigare chefen för Zornmuseet Birgitta Sandström, var hedersgäst och höll föredrag. Några av våra riksspelmän förgyllde kvällen med de låtar som spelades på landets första riksspelsstämma – anordnad av Anders Zorn i Gesunda. Det blev en kväll som verkligen speglade kulturutbudet i vårt län.

Carl och Karin Larssons hem i Sundborn är idag ett välkänt besöksmål. Efter ett omfattande arbete, med stöd av länsstyrelsen, har nu trädgården restaurerats och återfått utformningen

från Larssons tid. Det var en stor glädje att få återinviga denna sköna plats i juni när sommaren äntligen fått fäste igen.

Vi firade också Dalarnas egen besjungare och Nobelpristagare Erik Axel Karlfeldt och 150-årsjubileet av hans fördelse. Det var många aktiviteter, bland annat en utställning på Dalarnas museum som jag hade äran att få inviga. Utställningen hade rubriken ”Jag är så glad att jag fått leva”. Det kunde jag hålla med honom om - mer än 100 år senare. Jag är väldigt glad och stolt över att få leva och arbeta för i Dalarna och i den bygd som kom att betyda så mycket för Karlfeldt.

En annan av våra stora författare och Nobelpristagare är Selma Lagerlöf. Selma bodde under 13 år i Falun och det var i Dalarna hon skrev många av sina bästa böcker. En av dem är den tragiska berättelsen om bönderna från Nås som sålde sina gårdar och lämnade både nära och kära för det Heliga landet. Ingemarsspelen spelas varje år just där – i det vackra Nås vid Dalälvens strand. Foton och brev från tiden bekräftar att verkligheten överträffar dikten i denna tragiska berättelse. Det var extra roligt att se föreställningen i sällskap med Eva Eriksson, en tidigare landshövdingekollega i Värmland, som är ordförande i Selma Lagerlöf-sällskapet.

En riktigt härlig upplevelse var biopremiären i Falun på Maria Bloms senaste film Hallå-Hallå. Filmen om den ensamstående mamman och undersköterskan i Falun lämnade kvar en varm och hoppfull känsla både i mage och i hjärta.

VM i Falun

Förberedelserna för skid-VM 2015 har varit intensiva under året. Jag har deltagit i planeringen ända från starten. Under året har vi haft flera möten i VM Advisory Board för att stötta VM-organisationen. Vid ”för-VM” i mars var det generalrepetition av tävlingsorganisationen. Med kung Carl Gustaf på plats kunde vi konstatera att allt fungerade väl. I oktober gjorde FIS, internationella skidförbundet, sin slutinspektion av organisationen och av hur tävlingarna förberetts. Betyget blev väl godkänt. Nu hoppas vi på en stor folkfest och fina tävlingar. Helst många svenska medaljer förstås.

Väl medvetna om att saker och ting kan hända inser man dock betydelsen av att ha en bra krisorganisation på plats. I början av hösten samlade jag därför företrädare för kommunerna runt omkring och i december genomfördes en stor krisövning med tonvikten på stora evenemang. Alla kommuner deltog och de flesta av våra stora evenemangsarrangörer i länet.

Kung Carl Gustaf och Maria Norrfalk på för-VM.

Natur och miljö

Dalarna är ett skogslän och det är många som måste samverka för hållbarhet - nu och i framtiden. I början av året hade vi en stor naturvårdskonferens på temat naturhänsyn och skydd av skog. Jag har under året vid olika tillfällen också samlat företrädare för skogsbruket och träbyggandet i en samverkan "Skogsriket Dalarna". Det är viktigt att en kontinuerlig dialog finns om våra utmaningar utifrån olika perspektiv och med så många aktörer som möjligt.

Invigning av Koppångens naturreservat. Foto: Leif Helldal.

Under försommaren bjöds alla kommunfullmäktige i våra 15 kommuner ut på skogsexkursion som genomfördes av en rad aktörer inom skogsnäringen. Det blev många intressanta diskussioner om skogens alla värden. Vi hade också en exkursion för politiker i Älvdalen där temat var reservatsutbildning. Många naturreservat består av äldre skogar där den biologiska mångfalden är stor eller som har stora värden för friluftslivet. Koppången, ett vidsträckt myrkomplex norr om Orsa, fick jag inviga i april. Det var en fantastisk dag – skidåkning på skarsnön och kompositören Perra Moraeus som spelade sin egen melodi Koppången på fiol. Magiskt!

Realsbo hage i södra Dalarna är en före detta hagmark som nu växer igen. Här finns ett intresse från det lokala byalaget att öppna upp i den allt tätare lövskogen. En givande diskussion på plats är grunden för ett samarbete i reservatets skötsel.

Källslättens förening fick priset som årets ängsbrukare. Med ideella krafter har man under 25-års tid vårdat och hävdats markerna som numera är en av Faluns mest besökta natursköna platser.

Under många år har vänföreningen för Världsarvet i Falun iordningställt vandringsleder med länsstyrelsens stöd. Gruvan var mycket beroende av de omgivande vattenvägarna och invigningen vid Puttbo Bergsmansgård väg en vacker försommardag lockade många att vandra. Leden är totalt tre mil och den kallas för Vattnets väg.

Vi har tagit fram nya förvaltningsplaner för stora rovdjur. Det har varit en omfattande process tillsammans med såväl vår egen viltförvaltningsdelegation, berörda län och Naturvårdsverket ingått. Just samarbetet och dialogen med Naturvårdsverket blev en stor utmaning. De län som var berörda, bland annan Dalarna, såg sig till sist nödgade att lyfta problemen till ansvarig minister.

Biblioteket i Falun

En av Faluns vackraste byggnader i lärk och stål invigdes i våras. Äntligen fick Högskolan Dalarna sitt efterlängttade bibliotek – ett av det första med en egen Facebooksida. Öppet för alla och en stor tillgång för hela länet. Det är bara att gå in och gilla!

Dalarnas näringsliv

Att jobba för att främja utvecklingen för länet innebär många kontakter med näringslivet. På många sätt och i olika sammanhang. Några exempel kommer här nedan.

Varje år utser vi Dalapiloter för grön utveckling. Pristagarna ska visa prov på ett strukturerat arbete med energieffektivisering och vara bra förebilder på området. Den här gången blev det Schneider Electric Wibe i Mora, Gunnar Asplund, uppfinnare och grundare av Elways och livsmedelsföretaget Leksands Knäckebröd i Leksand.

Årets nybyggare är en årligen återkommande ceremoni där priserna går till två personer med utländsk bakgrund som med små resurser lyckats starta och utveckla företag. Varje år får jag träffa fantastiska människor som, ofta utan några tillgångar alls, kommit till Sverige. Det de åstadkommit och belönas för är alltid extraordinärt.

Fardosa Andersson, en av Årets Nybyggare i Dalarna.

Foto: Irené Svedjelöv

2014 gick Dalarnas pris för Årets Nybyggare till

Fardosa Andersson med hemtjänstföretaget Dala Care i Rättvik. Priset för Årets Nybyggare-Pionjär gick till Abdullah "Abbe" Kazikci med företaget Sor AB.

I november bjöd Avesta återigen in till industriseminarium. Den här gången var det skogs- och träindustrin som stod i fokus. Det är en stor och viktig näring i vårt län men också en källa till rekreation, jakt och för många en livsstil – naturintresset är stort och brett i vårt län. Det blev en inspirerande dag där både framtid och utmaningar fick plats.

Med jämna mellanrum träffar jag olika företrädare för branscher och företag – gärna på residenset som är en fantastisk plats för möten av olika slag. Länets banker är en grupp

företag som brukar samlas hos mig ett par gånger varje år. Det brukar bli intressanta samtal som kanske inte skulle bli av utan den neutrala plattform som en landshövding kan erbjuda. Frågan om kompetensförsörjningen i länet är både viktig och ständigt aktuell. Vi har många medelstora och stora företag där behovet av rätt kompetens inom flera områden är stort. Jag brukar samla ett nätverk för personalchefer under några tillfällen under året för utbyte av erfarenheter. Ibland har det resulterat i att man kan hjälpa varandra och sammantaget ger alltid mötena en bra bild av kompetensförsörjningsläget i länet. Initiativet Rekryteringslots Dalarna är resultat av just företagssamarbete mellan drygt 30 företag i länet. Här arbetar man bland annat med att kunna erbjuda lösningar även för en medflyttande partner när en person rekryteras och ska flytta.

Ett av de varumärken som kanske tydligast förknippas med Dalarna är Falu rödfärg. 2014 firade man 250-årsjubileum. En ansevärd ålder för ett företag som fortfarande ligger i framkant med sina produkter. I samband med jubileet instiftade man också Dalarnas Byggnadsvårdspris. Syftet är uppmärksamma insatser för att bevara, använda och utveckla byggnader som värnar om traditionella hantverkskunskaper.

Projektet Kvinnliga ambassadörers företagande avslutades i december. Foto: Leif Helldal.

Nätverket Styrelsebalans startade 2014 även i Dalarna. Styrelsebalans arbetar för fler kvinnor i svenska bolagsstyrelser och i ledningsgrupper. Det var en spännande grupp kvinnor som tillsammans representerade en bred kompetens som samlades i residenset i slutet av mars. Jag har också under året ett flertal gånger haft glädjen att träffa länets ambassadörer för kvinnligt företagande. Tillsammans med 450 kvinnor från nätverk över hela landet tillbringade jag en dag i Stockholm där dåvarande näringsminister Annie Lööf stod som värd. Dagens röda tråd var förebilder, entreprenörskap och ledarskap.

Ett annat nätverk, där Länsstyrelsen Dalarna är en av initiativtagarna, är Dalarna Business. Genom olika aktiviteter som seminarier, företagsbesök och genom att lyfta fram goda exempel vill man skapa förståelse för företagandets betydelse för ett livskraftigt och dynamiskt företagande i länet.

En av de absolut viktigast framtidsfrågorna för ett livskraftigt näringsliv i Dalarna är utbyggnaden av bredband, speciellt i våra glesbygdsområden där det är en förutsättning för att både bo, leva och verka. Därför var det extra roligt att vara med och inviga fibersatsningen i byarna Flötningen och Storbo i Älvdalens kommun. Efter år av engagerat arbete fick man i höstas en snabb internetuppkoppling och nästa två tredjedelar av alla fastigheter (61 av 97) anslöts i de två byarna.

Integration

Den snabba ökningen av migrationen till Sverige har satt fokus på utmaningarna att ta emot nyanlända ute i kommunerna. Regeringens samordnare Lars Stjärnkvist och Gunnar Hedberg besökte även Dalarna för att träffa kommunerna. Det var bra och konstruktiva samtal, även om man också såg svårigheter, bland annat med att snabbt kunna svara upp mot det behov som uppstår när migrationsverket gör egna upphandlingar av boenden. En bättre samordning efterfrågades.

För Dalarna är just inflyttningen det som gör att vi på sikt kan vända trenden med en minskande och åldrande befolkning. Vi måste inse att våra nyanlända är en enorm tillgång för vårt samhälle. Samarbetet mellan länets kommuner när det gäller att hitta boende, lösa utbildningsfrågan och mycket annat är själva förutsättningen för att vi ska lyckas och vi har en bra dialog. Alla är välkomna till vårt län, Dalarna.

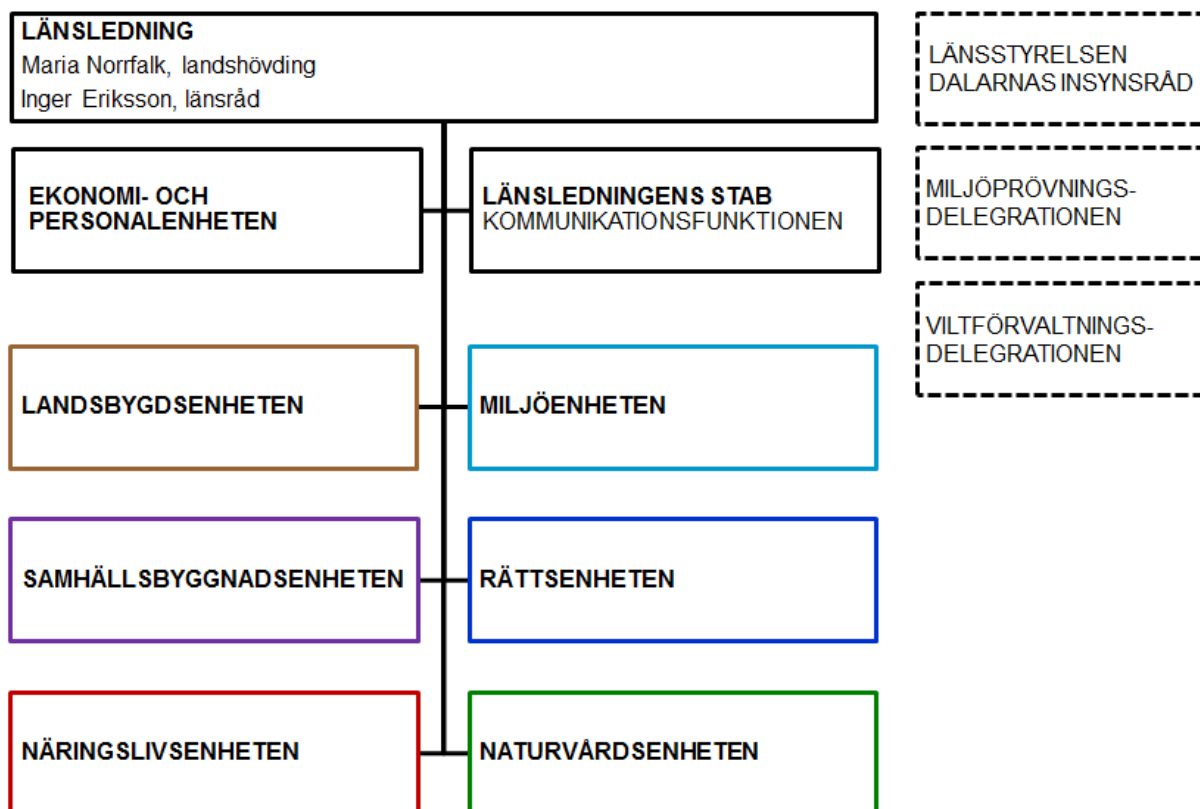
Falun den 19 februari 2015

Maria Norrfalk, Länsstyrelsen i Dalarnas län

ORGANISATION

Organisation Länsstyrelsen i Dalarnas län 2014-12-31

RESULTATREDOVISNING

Resultatredovisningens ordningsföljd följer den av länsstyrelserna gemensamt beslutade verksamhets- och ärendestrukturen, (VÄS), som används för länsstyrelsernas ärende- och ekonomiredovisning.

Varje verksamhetsområde inleds med likvärdiga prestationstabeller där utvecklingen av årsarbetskrafter, verksamhetskostnader, ärendehantering och bidragsutbetalningar presenteras samt i förekommande fall utfall av brukarundersökningar. Tabellerna följs av kommentarer till de redovisade värdena samt kommentarer till andra väsentliga prestationer inom sakområdet. Därefter följer åiterrapporteringen av de regleringsbrevsuppdrag som ska åiterrapporteras i årsredovisningen och som avser det aktuella verksamhetsområdet.

Länsstyrelseinstruktionen (2007:825) 2 § första stycke avseende nationella mål åiterrapporteras genom indikatorerna som är placerade under respektive verksamhetsområde. Övriga delar av 2 § länsstyrelseinstruktionen åiterrapporteras under rubriken Länsstyrelseinstruktionen 2 §.

Indikatorer

Länsstyrelsen i Örebro län fick genom regleringsbreven för 2011 och 2012 i uppdrag att samordna arbetet med att utarbeta enhetliga indikatorer. Indikatorerna ska beskriva hur resultatet förhåller sig till målet att nationella mål ska få genomslag i länen samtidigt som hänsyn tas till regionala förhållanden och förutsättningar. Uppdraget redovisades till regeringskansliet i juni 2011 resp. juni 2012.

Därefter tog regeringen beslut om att de föreslagna indikatorerna skulle användas från och med årsredovisningen för 2012. Indikatorerna ingår i den gemensamma årsredovisningsmallen och återfinns under det område de hör till.

Efter att årsredovisningarna för 2012 lämnats in till regeringskansliet gjorde Länsstyrelsen i Örebro en mindre uppföljning av erfarenheterna av indikatorerna. Sammantaget var erfarenheterna relativt positiva.

För de indikatorer som inte har något värde för 2014 ska endast värdena för 2010-2013 kommenteras i årsredovisningen 2014. Värdena för 2014 kommer i dessa fall att levereras först i samband med årsredovisningsarbetet 2015.

Undantag från ekonomiadministrativa regelverket

I regleringsbrevet för 2014 har regeringen beslutat om följande undantag från det ekonomiadministrativa regelverket:

Vid redovisning av länsstyrelsernas uppgifter som avses i 2 § första - tredje styckena förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion ska myndigheten inte tillämpa 3 kap. 1 § andra stycket förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag om att resultatredovisningen ska avse hur verksamhetens prestationer har utvecklats vad gäller volym och kostnader.

Vad gäller fördelningen av verksamhetens totala intäkter och kostnader i resultatredovisningen enligt 3 kap. 2 § jämfört med 3 kap. 1 § tredje stycket förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag, ska verksamhetskostnader och

årsarbetskrafter redovisas i en för länsstyrelserna enhetlig struktur och enligt anvisningar från Länsstyrelsen i Örebro län. Detta innebär ett undantag från kravet att redovisa intäkter.

Länsstyrelseinstruktion 2 §

Länsstyrelsen ska verka för att nationella mål får genomslag i länet samtidigt som hänsyn ska tas till regionala förhållanden och förutsättningar.

Länsstyrelsen ska utifrån ett statligt helhetsperspektiv arbeta sektorsövergripande och inom myndighetens ansvarsområde samordna olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser.

Länsstyrelsen ska främja länets utveckling och noga följa tillståndet i länet samt underrätta regeringen om dels det som är särskilt viktigt för regeringen att ha vetskap om, dels händelser som inträffat i länet.

Länsstyrelsen ska vidare ansvara för de tillsynuppgifter som riksdagen eller regeringen har ålagt den. Förordning (2008:1346)

Länsstyrelsens uppdrag är att verka för att de nationella målen får genomslag i länet och i det arbetet ta hänsyn till regionala förhållanden och förutsättningar. Det förutsätter ett sektorsövergripande samarbete och samordning av olika samhällsintressen samt statliga myndigheters insatser. Här följer ett antal exempel på hur Länsstyrelsen Dalarna arbetar med detta. Som avslutning redogör vi också för vårt tillsynsarbete.

Skog och natur

Områdesskydd

Propåerna om att bilda områdesskydd i länet är många. De kommer såväl från enskilda markägare som från ideell naturvård. Länsstyrelsens egen kunskap om områden med höga naturvärden är också omfattande. Avverkningsanmälningar som rör områden där länsstyrelsen har kännedom om höga naturvårdsvärden kommer regelbundet in från Skogsstyrelsen för yttrande. Det är ett tillfälle för Länsstyrelsen att förmedla kunskap om arter och livsmiljöer i området. Dessa ärenden kan också utgöra skäl till att områdesskyddsarbete startas. Ett hårt prioriteringsarbete måste dock ske vid val av områden på grund av bristande resurser. Vid prioriteringen följer Länsstyrelsen strategin för formellt skydd som fastställdes 2006.

Rovdjur

Under 2014 har en förvaltningsplan för de stora rovdjuren tagits fram. I den har den nationella rovdjurspolitiken brutits ner till de förhållanden som råder i länet. En arbetsgrupp med ledamöter från Viltförvaltningsdelegationen har tillsammans med tjänstemännen tagit fram underlag. Efter två remissomgångar fastställdes förvaltningsplanen. Uppdraget att ta fram förvaltningsplaner för rovdjur i renskötselområdet har påbörjats under hösten 2014. Tre möten har hållits med Idre sameby. Arbetet fortsätter under 2015.

Strandskydd

Länsstyrelsen ska pröva de strandskyddsdispenser som kommunerna beviljar och under 2014 har ca 370 dispenser hanterats. 12 % av dessa har tagits in för överprövning. För att minska volymen på ärenden som tas in för prövning genomför länsstyrelsen årligen dialogmöten med kommunerna. Översynen det befintliga utökade strandskyddet har slutförts under året. Antalet områden har minskat väsentligt eftersom flera av områdena inte uppfyllt kriterierna för ett utvidgat strandskydd. Ett mindre antal nya områden har också tillkommit.

Hotade arter

Inom åtgärdsprogramarbetet för hotade arter utförs åtgärder i form av praktiskt arbete som röjningar, slåtterhävd och bruk av brand. Under året har uppföljningar gjorts för ett par arter som under föregående år varit föremål för åtgärder, bl.a. mosippa och låsbräken. Även uppföljningar av särskilda biotoper, exempelvis ängsmarker, har gjorts. Insatserna har gett vår organisation goda erfarenheter av åtgärdernas nytta och resultaten av insatserna bedöms vara goda. Vi har också fått kunskap om vilka markägare som inte orkar eller är intresserade att sköta dessa miljöer och där kunnat medverka till att slåtterarbetet ändå genomförts. Arbetet med artskyddsförordningen har ökat i länet. Det beror till stor del att Skogsstyrelsen ändrat sitt arbetssätt när det gäller arter listade i artskyddsförordningen. Gemensamma rutiner har tagits fram när det gäller skogslevande arter. Rutinerna beskriver ett nära samverkansarbete och innebär att vi kontinuerligt bygger upp kunskapen om dessa arters ekologi och krav på sin livsmiljö i de stadier av levnaden som lagen avser att skydda. Vi har också, i samverkan med övriga länsstyrelser, genomfört en informationskampanj om handel med hotade växter och djur. En broschyr har producerats och presskontakter har tagits.

Samverkan kring naturvårdsfrågor

Inom ramen för den samverkan som sker mellan fjällänen i Fjälldelegationen har länsstyrelsen medverkat i Naturvårdsverkets arbete med att föreslå nya etappmål för miljö kvalitetsmålet ”Storslagna fjäll”.

För att naturvårdsfrågorna ska få genomslag i länet är det viktigt med god och lättillgänglig information samt goda kontakter med allmänhet och verksamhetsutövare. Därför finns Dalarnas naturvårdsråd – en samrådsgrupp för naturvårdsfrågor. Rådet har t.ex. varit remissinstans för det kampanjarbete som rör terrängkörning. I början av året samlades rådet också till ett välbesökt möte som rörde naturvårdsfrågor i dalaskogarna. Som en uppföljning på detta har lokala naturvårdsberedningar hållits på fem platser i länet. De har samlat representanter från Skogsstyrelsen, länets kommuner, ideell naturvård, skogsbruksföretag och markägarorganisationer.

Ett samverkansarbete som pågått i länet sedan tidigare år är samverkan inom det så kallade Vildmarksriket - ett område i gränstrakterna mellan de tre kommunerna Vansbro, Mora och Leksand. Här samverkar man kring Bergvik Skog AB:s frivilliga avsättningar och länsstyrelsens, Skogsstyrelsens och kommunernas formella skydd. Utöver det har informationsinsatser genomförts gentemot skogsbruket när det gäller hotade arters krav på sin livsmiljö. I september genomförde vi en välbesökt exkursion med intressenter där det arbete som så långt hade utförts presenterades.

Miljöövervakning inom naturvården

Under året har ett nytt program för länets miljöövervakning fastställts. Det omfattar perioden 2015- 2020. Under revideringen av programmet har olika delprogram utvärderats och i vissa fall avslutats. Inom den miljöövervakning som rör naturvården så har tre rapporter publicerats. Ett exempel ”Trädgränsens förändring 1974 till 2013”. Under året har satellitbildskartering av länets våtmarker genomförts i samverkan med nationell miljöövervakning. Aktiviteten är en upprepning av en satellitbildstolkning som gjordes på bilder från början av 2000. Resultaten från i år innebär att eventuella förändringar över tiden kan följas.

Regional tillväxt och landsbygdsutveckling

Länsstyrelsen prioriteringar under 2014 utgår från den nationella strategin för regional tillväxt och attraktionskraft 2014 – 2020.

Vi har flera uppdrag som direkt eller indirekt bidrar till en hållbar tillväxt. Det kan till exempel vara handläggning av olika stöd till företag och projekt, hållbar samhällsplanering, landsbygdsutveckling, uppgifter kopplade till att skydda, bevara och utveckla länets natur- och kulturmiljöresurser, resurseffektivisering och utvecklingsarbete kring servicefrågor. Vi har medverkat i arbetet med att ta fram Dalastrategin. Dalastrategin har under 2014 fastställts av Region Dalarnas direktion. I den beskrivs vilka områden som är särskilt viktiga för Dalarna och vilken inriktning tillväxtarbetet ska ha till 2020. Vi prioriterar insatser som är i linje med den. Några exempel på sådana prioriteringar är:

- upphandlingsdialog Dalarna, UDD. Syftet med UDD är att fler mindre företag ska få ökade möjligheter att lägga anbud och delta i offentlig
- ett stöd till utveckling av innovationssystemet KTP (Kompetense transfer partnership) som framgångsrikt har anpassats och implementerats i 15 företag i Dalarna av Högskolan Dalarna.
- projektet Scandinavian Heartland där drygt 100 företagare, politiker och tjänstemän fått möjligheten att utvärdera Business Improvement Districts (BID), en modell för samverkan mellan företag och offentlig sektor som syftar till för att utveckla affärer.
- Winnet Dalarna, ett projekt för jämställdhet och tillväxt, som har initierat och deltagit i Vinnova-projektet ”Innovationer för vardagspusslet”. Det har bland annat till syfte att hitta nya innovativa lösningar på problem som föräldrar upplever i sin vardag och som gör att de känner sig tvingade att gå ned i arbetstid.
- en satsning på att stödja livsmedelsbutiker och drivmedelsstationer på landsbygden med att sänka sina energikostnader i projektet BEE. Det är ett sätt att förbättra deras lönsamhet och konkurrenskraft.

Bredband och digital agenda

Tillgång till fungerande bredband är en viktig landsbygdsfråga för både företagare och individer och en viktig aspekt i Länsstyrelsens målbild om en attraktiv och socialt väl fungerande landsbygd med ekonomisk livskraft.

Dalarnas Bredbandskansli har som uppgift att arbeta för att uppnå Dalarnas bredbandsmål. Kansliet ska vara det naturliga navet för regionala bredbandsfrågor och vara ansvarigt för att bredbandsstrategins handlingsplan genomförs. Arbetet sker bland annat via Dalarnas Bredbandsforum bestående av samtliga kommuner, landstinget, Region Dalarna, Högskolan, Företagarna och länsstyrelsen.

På Länsstyrelsen Dalarna samverkar landsbygdsenheten, samhällsbyggnadsenheten, naturvårdsenheten och näringslivsenheten för att arbeta effektivt och målstyrt med bredbandsfrågor eftersom frågan spänner över många ämnesområden. Under 2014 har vi arbetat med att ta fram ett förslag på en Dalamodell för ”Effektiv utbyggnad av fiber i Dalarna”. Målet är att kunna hantera olika finansieringsformer, regler och förutsättningar i syfte att åstadkomma önskad fiberutbyggnad.

Landsbygdsprogrammet

Under året har vi arbetat med information om möjligheterna till stöd och med att handlägga del- och slututbetalningar för beviljade projekt ur Landsbygdsprogrammet 2007-2013. Under 2014 har inga nya beslut fattats eftersom Landsbygdsprogrammet 2014-2020 är försenat. Möjligheterna att lämna in nya ansökningar öppnade i september men beslut om stöd kommer inte att kunna fattas förrän under 2015. Under året har ett stort arbete lagts på att lämna remissvar till Jordbruksverket på det nya stödets utformning och urvalskriterier samt att utforma den regionala handlingsplanen för Dalarna.

Sedan flera år tillbaka samarbetar länsstyrelserna i Dalarna och Gävleborg kring en rad verksamheter som hör till landsbygdsfrågorna. Vi har gemensamma upphandlingar, informationsinsatser, rådgivningar och utbildningar som har lett till en större och effektivare kompetensinsats till våra landsbygdsbor än vad varje länsstyrelse själv klarat av. Samarbetet

inom hanteringen av jordbrukarstöd är en väl fungerande process där vi tillsammans bestämmer gemensamma tidpunkter som kopplar till vår handläggning. Inom regionen hålls regelbundna träffar mellan ledningarna för landsbygdsverksamheten på länsstyrelserna, Hushållningssällskapet och Lantbrukarnas länsförbund för att stämma av arbetet.

Internationalisering med behov av ökad internationell utblick

Vi har under 2014 sökt partners i Europa för att utveckla de uppdrag som vi har. Genom Gränsräddningsrådet och Gränskommittén Hedmark – Dalarna har vi fortsatt att utveckla samarbetet med Norge

Jämställdhet och mångfald

Under året har en modell för ett regionalt processtöd för jämställdhet och mångfald arbetats fram tillsammans med Region Dalarna. Syftet är att utbilda och stödja de största projektägarna som får medel från Regionalfonden och Landsbygdsprogrammet i arbetet med att kvalitativt integrera jämställdhet och mångfald i sina projekt och verksamheter. Målet är att öka tillväxten och utvecklingen på landsbygden, genom att göra alla våra satsningar mer tillgängliga grupper som idag inte nås av insatserna i tillräckligt stor utsträckning.

Ökat fokus på integration

Vi har under året sett behovet av att förstärka arbetet med integration och tillväxt. Länsstyrelsen Dalarna har genomfört en förstudie tillsammans med Stiftelsen Teknikdalens företagsinkubator. Förstudien ska ge svar på hur inkubatorns verksamhet ska bli mer tillgänglig för utlandsfödda. Vi har också deltagit i flera regionala och nationella forum för integrationsfrågor för att utveckla arbetet med integration och mångfald inom området för regional tillväxt i länet.

Samhällsberedskap och krissamverkan

I krishanteringsprojektet Nordsam, som löper mellan 2014 och 2016 utvecklar Länsstyrelsen Dalarna krishantering och kriskommunikation tillsammans med de sex nordligaste länen. Syftet är att skapa gemensamma rutiner vid kriser så långt det är möjligt för att kunna ge varandra support i händelse av en långvarig kris.

I Dalarna har två större samverkansledningsövningar genomförts under 2014. Vårens övning handlade om dammbrott i Dalälven och involverade kommuner, regionala aktörer och näringslivet. Höstens övning handlade om samordning av svåra händelser och hot vid större evenemang i länet. Då deltog även ledningsorganisationerna hos länets större arrangörer. Bland dessa kan nämnas Vasaloppet, Classic Car Week, Vansbrosimmet och Skid-VM 2015. Övningsverksamheten har inneburit att regionalt strategimaterial för samverkan har testats, vidareförädlats och förankrats med länets aktörer.

Samhällsplanering

Länsstyrelsen har under året deltagit i Boverkets nationella uppdrag med att ta fram en vägledning för plan- och bygglagens hållbarhetsbestämmelser. Länsstyrelsens deltog i den länsstyrelsegemensamma workshop som arrangerades av Boverket.

Under året har länsstyrelsen arrangerat två seminarier där frågan om jämställdhet i samhällsplaneringen lyfts. Insatsen är även en del i den regionala avsiktsförklaringen för ett jämställt Dalarna.

Länsstyrelsen har arrangerat det årligen återkommande Riskforum som i första hand vänder sig till samhällsplanerare, räddningstjänst och beredskaps- och säkerhetssamordnare i länets kommuner. Målet är att uppnå en effektiv samhällsplanering som tar hänsyn till kommunens behov av utveckling men även till den riskbild som råder. Årets träff hade huvudfokus på klimatanpassning.

Länsstyrelsen har ett omfattande sektorsövergripande samarbete med Trafikverket, Polismyndigheten och kommunerna inom ramen för det fysiska planeringsarbetet och trafikregleringar.

Inom ramen för det regionala planeringsunderlaget RUM Dalarna har Länsstyrelsen fortsatt att uppdatera innehållet. Det rör bland annat det utökade strandskyddet, jordbruksblock, naturreservat, kommunernas översiktsplaner samt Energimarknadsinspektionens beslut om nätkoncessioner.

Länsstyrelsen deltar i bostadsförsörjningsgruppen inom Forum för hållbart samhällsbyggande. Tillsammans med Region Dalarna har boendefrågorna diskuterats med några av länets kommuner under året. I den årliga analysen av bostadsmarknaden i länet har fokus varit på kommunernas beredskap för bostadsbyggande, äldres situation, tillgänglighet för funktionsnedsatta och hemlöshet. Det treåriga hemlöshetsuppdraget avslutades 2014 med bland annat en länsstyrelsegemensam rapport.

Social hållbarhet och integration

Exempel på insatsområden inom social hållbarhet är integration, våld i nära relationer och ANDT. Inom det sistnämnda området har flera intressanta projekt pågått under året. Ett av dem är ANDT på schemat. Syftet är att skapa lättillgängliga och användbara tematiska skolmaterial i ordinarie undervisningen i årskurs 6-9.

Under 2014 reviderades den regionala avsiktsförklaringen "För ett jämställt Dalarna". Denna förklaring fungerar som en regional plattform i arbetet för Arbetsförmedlingen, ALMI, Företagarna, Polismyndigheten Dalarna, Försäkringskassan, Högskolan Dalarna, Landstinget Dalarna, Dalarnas idrottsförbund, Region Dalarna samt Länsstyrelsen. Avsiktsförklaringen ingår också som en del i länets externa strategi för jämställdhetsintegrering.

Arbetet inom det fjärde jämställdhetsmålet utvecklas i en länsgrupp mot våld i nära relationer. Gruppen verkar för att likartade stödåtgärder tillämpas i hela länet för våldsutsatta kvinnor, deras barn och även för våldsutövare.

"Vägen in" är en regional avsiktsförklaring om samverkan kring utveckling, inkludering och etablering av asylsökande, flyktingar och andra invandrare. Den syftar till att effektivisera, utveckla och samordna länets resurser för ett solidariskt mottagande och etableringsarbete i Dalarna. Ett revideringsarbete har pågått under året och nya aktörer och samarbetspartners har tillkommit. Förutom myndigheter som Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket, Högskolan Dalarna, Landstinget Dalarna och Länsstyrelsen Dalarna omfattar samarbetet nu också samtliga länets femton kommuner och den civila sektorn. Under året har stor vikt lagts på kommundialoger för att klara utmaningarna inför en svår flyktingssituation i världen och Sverige. Länsstyrelsen deltar i och leder flera regionala nätverk för samverkan kring integrationsfrågor och frågor om flyktingmottagande och mottagande av ensamkommande barn. Vi har även arbetat för en ökad dialog med den idéburna sektorn på regional nivå som ett första steg mot en långsiktig och hållbar samverkan med frivilligsektorn i länet.

Arbetet med sociala risker har fortsatt under året. I dialogmöten med kommunledningar och ansvariga tjänstemän har länsstyrelsen bland annat diskuterat det statistikunderlag som finns för respektive kommun med indikatorer för sociala risker. Vi har också vidareutvecklat området socioekonomi, det vill säga kostnadsberäkningar av utanförskap, arbetslöshet och andra exempel på sociala risker som kan uppstå i ett samhälle. En metodhandbok har tagits

fram som stöd för den som leder processen med sociala risker i respektive kommun. Som ett resultat av detta arbete har 13 av 15 kommuner lämnat in risk- och sårbarhetsanalyser av sociala risker under året. Dalarna har sedan projektets start verkat för nationell samordning av området sociala risker. Under 2014 har två konferenser/workshops hållits för att sprida kunskap om både sociala risker och socioekonomiska beräkningar.

Kulturarvet

Förnyelse och utveckling av arbetet med vårt kulturarv har under året inriktats på flera områden såsom kunskapsinhämtning, kulturlandskapsvård och besöksmålsutveckling i samverkan med andra aktörer. Samverkan är en viktig grund i länsstyrelsens arbete för att stärka och utveckla länets kulturmiljöer och sker därför i stor utsträckning mellan länsstyrelsens skilda verksamheter och med övriga länsstyrelsernas kulturmiljöarbete. Under 2014 har Länsstyrelsen fortsatt att utveckla sitt samarbete med skogsnäringen för att minska skadorna på forn- och kulturlämningar i skogsbruket. Genom översynen av riksintressen för kulturmiljö, plan- och byggsamråd samt de nya och mer offensiva nationella kulturmiljömålen har också samarbetet med kommunerna utökats – något som är av stor betydelse för kulturmiljöernas roll i samhällsplaneringen och i miljömålsarbetet. En ny samverkan med Landstinget Dalarna, Region Dalarna och Dalarnas museum har påbörjats under året kring kunskapsprojekt, besöksmålsutveckling och för att om möjligt koordinera utveckling av vissa kulturmiljöer med landstingets kulturplan.

Det regionala energiarbetet

Länsstyrelserna leder och samordnar länets energiomställning. Länsstyrelsen Dalarna redovisade 2013 våra slutsatser från regeringsuppdraget Pilotlän för grön utveckling - med rekommendationer riktade till både länsstyrelser och regering/nationella myndigheter. Samma år bildade länsstyrelserna LEKS (länsstyrelsernas nationella energi- och klimatsamverkan). Här ska vi ta fram gemensamma vägledningar för hur energiaspekter behöver beaktas i länsstyrelsernas breda palett av olika styrmedel och insatser för företag och kommuner. Länsstyrelsen Dalarna har under året medverkat i styrgrupp och arbetsgrupp samtidigt som vi arbetat med att implementera vägledningarna i vår verksamhet.

Tydligare krav på energikunskap i miljöprövning och tillsyn, vägledning för kommunernas tillsyn, nätverk för branschvis energieffektivisering, regionala energikartläggningscheckar, energikrav för företagsstöd, samverkansforum, vägledning etc. är alla insatser som kompletterar varandra för ökad lönsamhet och konkurrenskraft i företagen. Genom regional samordning har vi möjlighet att koordinera dessa insatser och förenkla för företagen. Länsstyrelsen har tidigare bidragit till att etablera en regional fjärrvärmesamverkan. Tillsammans med Byggdialog Dalarna har vi bildat en arbetsgrupp, Hållbara Energisystem, som ska arbeta för att halvera energianvändningen i länets byggbestånd. Syftet är att nå samsyn kring hur vi genomför energieffektivisering som både minskar kostnaderna och minskar miljöbelastning i ett systemperspektiv.

Under året har även en regional energisamverkan för storindustrin etablerats. Syftet är att se hur större industriföretag tillsammans med regionala aktörer kan minska energianvändningen och klimatpåverkan. Högskolan Dalarna har inlett arbetet med lokala energisystemanalyser för att öka samverkan kring restvärme.

Länsstyrelsen har i samarbete med Dalarnas 15 kommuner genomfört projektet "Resfria möten" för att minska resandet för möten med 20 % till 2015. Webbmöten ger många synergier som minskad energianvändning och miljöbelastning, lägre energi- och reskostnader, mer arbetstid, ökade möjligheter till återkommande korta möten samt mindre olycksrisker.

Kommunerna har inrett video-rum och utbildat 100 mötesagenter som i sin tur utbildar närmare 2 000 kolleger i de egna kommunerna. Användningen börjar ta fart vi följer utvecklingen.

Utvecklingen inom tillsynsområdet

Tillsynsfrågor i relation till olika typer av *områdesskydd* har resulterat i 17 åtalansmälningar. Terrängkörning på snötäckt mark i skyddade områden som skett i strid mot föreskrifter utgör 40 procent av dessa anmälningar. Andra typer av överträdelser handlar till exempel om byggnationer, skadegörelser och barmarkskörning

En kampanj med syftet att minska den *olovliga terrängkörningen* på barmark har genomförts. En broschyr har producerats och distribuerats brett ut till länets aktörer inom ATV. Insatsen kombinerades med olika typer av presskontakter. Arbeta pågår med motsvarande kampanj om terrängkörning på snötäckt mark.

Tillsynen inom *Alkohol- och tobakslagstiftningen* är både vägledande och kontrollerande. Vägledningen sker i olika nätverk: folköl- och tobak, alkoholhandläggare och ett för tillsyn av rökfria miljöer. Under året har ett femtiotal tillståndsärenden granskats och i åtta kommuner har länsstyrelsen gjort tillsyn på verksamheten i sin helhet när det gäller alkohol- och tobak. Samtliga tillsynsbesök har resulterat i kritik. Arbetet med tobakstillsyn har intensifierats och i princip samtliga kommuner i länet arbetar med den tillsynsmodell som länsstyrelsen tagit fram.

Vi har under året fortsatt arbetet med att etablera ett samarbete och nätverk med länets byggnadsinspektörer om kommunernas *bygg tillsyn och följsamheten mot PBL:s regelsystem*. Det finns en treårig tillsynsvägledningsplan kring vilka frågor som ska tas upp i samarbetet. Två heldagsträffar med länets byggnadsinspektörer har också genomförts.

När det gäller *Skydd mot olyckor* har samtliga kommuner uppmanats att tidigt komma igång med framtagande av handlingsprogram i den nya mandatperioden. Länets räddningschefer samlas av länsstyrelsen och fyra av dessa övas som presumtiva regionala räddningsledare i samverkan med länets regionala krishanteringsråd. Tillsynen visar ofta på rekryteringsproblem inom kris- och räddningsverksamheten i glesbygdsområden. Länsstyrelsen Dalarnas rådgivning har därför fokuserat på möjligheten till bemanning beroende på säsong. En annan lösning kan vara så kallade första insatspersoner i stället för en deltidskår. Målsättningen är att uppnå tillräcklig säkerhet i relation till områdenas riskbild.

Tillsyn och prövning enligt *miljöbalken* är viktiga miljö- och energimålsarbetet, eftersom de är de enda styrmedel som kan säkerställa att verksamheter genomför åtgärder. Länsstyrelsen utvecklar, planerar och genomför tillsyn fortlöpande i samverkan med länets kommuner. Vi har också en årlig träff med länets större industrier där aktuella ämnen diskuteras. 2014 var ämnet energieffektivisering och hur samverkan med energibolagen kan förbättra omhändertagandet av spillvärme.

Inom *djurskyddskontrollen* följer vi den gemensamma målbilden och de flesta mål är uppfyllda. Träffsäkerheten för anmälningsärenden är dock för låg vilket resulterar i för många obefogade kontroller. Efterlevnaden när det gäller nötkreatur på bete har förbättrats. Ett kontrollprojekt på mindre fårhållare som genomförts visade på få brister. Tillsynen av veterinärverksamhet har ökat och effektiviserats genom ett samarbete med Gävleborgs län. Länsstyrelsen har genomfört tre revisioner av den kommunala livsmedelskontrollen och ansvarat för två länsträffar för kommunernas livsmedelsinspektörer. Under året har ett

länsprojekt som syftar till ökad samsyn i nom livsmedelskontrollen påbörjats där 8 av länets 15 kommuner deltar.

Övrig förvaltning

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 20* och 21*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	5,14	3,9	4,5
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	10,48	8,9	7,4
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	7,9 %	6,3 %	6,0 %
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	16 134	12 810	12 216
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	7,86 %	6,0 %	6,1 %
Antal ärenden, inkomna och upprättade	5 026	4 628	3 859
Antal beslutade ärenden	4 975	4 509	3 671
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	137	83	78
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	208 102	221 647	172 241
Brukarundersökning			
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 207, Lönegaranti (Fylls i med tillhörande fotnot av de länsstyrelser som berörs av undersökningen)	86		

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

³⁾ Nöjdindex för verksamhet 207 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2014. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för deltagande sju länsstyrelser är 84.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående prestationer med avseende på volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området. Uppgifterna kan t.ex. återfinnas i olika sakförordningar.

Kommentarer till tabellen

Länsstyrelsen i Dalarnas län övertog lönegarantiärendena från länsstyrelserna i Gävleborgs, Värmlands och Örebro län vid halvårsskiftet 2012. Från och med 2013 gäller utbetalningarna helår för Dalarnas, Gävleborgs, Värmlands och Örebro län. Ärendemängden och antalet årsarbetskrafter har ökat vid Länsstyrelsen i Dalarnas län på grund av att verksamheten koncentrerats. Det kan även konstateras att det skett en ökning av kostnaderna. Detta beror på att det under året genomförts fyra val. Antalet ej beslutade ärenden äldre än två år inom övrig förvaltning ökade med drygt 65 % under 2014 jämfört med 2013. Denna ökning består framför allt av lönegarantiärenden där konkurserna fortfarande är pågående eller att efterbevakning av fordran pågår för de konkurser där det finns ett personligt betalningsansvar. Inom området lönegarantier genomfördes under året en länsstyrelsegemensam brukarundersökning där Länsstyrelsen Dalarna fick gott betyg. Vi fick bra betyg i bemötande, kompetens och handläggningstider. Förbättringsområden är bl.a. den skriftliga informationen.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Länsstyrelsen i Dalarnas län är en av sju länsstyrelser som totalt 13 olika ärendegrupper koncentrerades till den 1 juli 2012. Länsstyrelsen i Dalarnas län övertog dessa verksamheter från länsstyrelserna i Gävleborgs, Värmlands och Örebro län. Detta har inneburit en ökad ärendemängd, framför allt på de områden där länsstyrelsen har tillsyn, t.ex. överförmyndare, bevakningsföretag och begravningsverksamhet. En annan koncentrerad ärendegrupp är anmälningarna om svenskt medborgarskap från medborgare i de övriga nordiska länderna. Anmälningarna om svenskt medborgarskap ökade med drygt 20 % under 2014 jämfört med 2013, sannolikt på grund av att det krävs svenskt medborgarskap för att få rösta i val till

riksdagen. Flera kommuner samarbetar när det gäller överförmyndarverksamhet. Under 2014 har det därmed funnits totalt 22 överförmyndarenheter i de fyra län som Länsstyrelsen i Dalarnas län har tillsyn i, men fler samarbeten har inletts från och med 2015. Länsstyrelsen har därför under 2014 inriktat tillsynen främst till de enheter som kommer att vara oförändrade för att under 2015 utöva tillsyn över samtliga enheter. Från och med årsskiftet finns det totalt 18 överförmyndarenheter i de fyra länen. 13 överförmyndarenheter har besökts under 2014. Rent generellt utvecklas överförmyndarenheterna i positiv riktning vad gäller kunskap samt effektiv och korrekt handläggning. Fler och fler kommuner ser och förstår behovet av resurser för verksamheten vilket ytterligare förstärker den positiva bilden.

Det länsstyrelsegemensamma samarbetet i olika nätverk och arbetsgrupper som syftar till samordning och kvalitetsutveckling har fortsatt under 2014 genom chefsjuristernas nätverk och på uppdrag från länsråden. Länsstyrelsen i Dalarnas län har deltagit aktivt i arbetet. För en del områden har arbetsgrupperna tagit fram förslag till gemensamma tillsynsprojekt. Detta gäller bl.a. kameraövervakning och stiftelser som både omfattar ett stort antal tillsynsobjekt och skilda verksamhetsområden. Genom samordningen får man en bättre bild av läget totalt sett över landet. Under 2014 granskades kameraövervakningen vid sjukvårdsinrättningar. Tillsynen under 2014 visade att kameraövervakningen på vårdinrättningar överlag sker utan anmärkning. De tillståndshavare som kontrollerades följer de villkor som anges i beslutet. De brister som hittades hade till största delen att göra med bristande skyltning om att kameraövervakning pågår. Ett par kameror hade fel upptagningsområde. För vårdinrättningar utan tillstånd hittades inga olagliga kameror.

Några av de gemensamt framtagna e-tjänsterna för ansökningar används i stor utsträckning och underlättar arbetet väsentligt, t.ex. godkännande av personal i bevakningsföretag. För vissa andra e-tjänster är dock både användningen och kännedomen om tjänsterna låg. Det pågår för närvarande ett arbete med att omarbete länsstyrelsens webbplats, bl.a. i syfte att öka kännedomen om och användandet av e-tjänsterna.

Lönegarantierna är en av de verksamheter som omsätter mest pengar hos länsstyrelsen. Länsstyrelsen i Dalarnas län har betalat ut lönegaranti till 2 531 personer under år 2014, jämfört med 3 273 personer under 2013. Handläggningstiderna har varit korta och de allra flesta utbetalningarna har skett inom en vecka. De sju länsstyrelser som har lönegarantiärenden samarbetar på ett mycket positivt sätt i syfte att utveckla verksamheten, skapa enhetliga rutiner och upptäcka bedrägerier innan utbetalningar skett.

Förutom rovdjurshantering har viltförvaltningen mestadels rört frågor om älg, vildsvin, tranor och bäver. Det finns numera en större acceptans för länsstyrelsens tilldelning av älg hos jägarkåren. En bidragande orsak kan vara att en stor del av jaktmarksarealen i Dalarnas län ingår i så kallade älgskötselområden där enskilda har en större möjlighet att delta och påverka den lokala älgförvaltningen. Dalarnas län består av 69 stycken älgskötselområden. Dessa täcker 93 % av länets älgjaks areal. Länsstyrelsen har under 2014 fortsatt arbetet med att införa ett nationellt datasystem för insamling av underlag för älgförvaltningen.

Länsstyrelsen har aktivt deltagit i dialog och samråd om vildsvinsförvaltning i länet. Länsstyrelsen har svarat på remissen om Jaktlagsutredningens delbetänkande Vildsvin och viltskador – om utfordring, kameraövervakning och arrendatorers jakträtt (SOU 2014:54).

Länsstyrelsen har tillsammans med brukare av jordbruksmark, Viltskadecenter och ett antal ideella personer bildat en arbetsgrupp med målsättning av minska skadorna som tranor för-

orsakar i jordbruksgrödor. Främst sker dialog om förbyggande åtgärder vilket kan leda till minskade skador. Länsstyrelsen har hållit två möten om detta under 2014.

Licensjakt på rovdjur har endast berört björn. Licensen omfattade 62 björnar, varav 53 fälldes. Länet delades in i fyra olika områden med kvoter för hur många hondjur som fick fällas inom dessa områden. Den vanligaste jaktmetoden är riktad björnjakt med hjälp av drivande hundar med GPS-sändare. Jaktlag som specialiserat sig på denna jaktmetod stod för en stor del av de fällda björnarna. Samtliga björnar som fick fällas inom det huvudsakliga kärnområdet för björn i länet fälldes inom tio dagar. Ingen björn fälldes vid åtel. Två incidenter med personskador skedde under jakten. Den ena var under eftersök på en påskjuten björn och den andra under drevjakt. Nio forskningsmärkta björnar fälldes. Det upptäcktes inga brott mot licensjaksbeslutet.

Under 2014 har länsstyrelsen handlagt 13 ärenden om skyddsjakt på varg. Av dessa har två skyddsjakter beviljats. Ett av besluten att bevilja skyddsjakt upphävdes dock av Naturvårdsverket efter överklagande från Wolf Association Sweden. Ingen skyddsjakt har bedrivits på myndighetens initiativ. Totalt har en varg skjutits med stöd av myndighetens beslut och tre har skjutits med stöd av 28 § jaktförordningen (1987:905).

Återrapportering regleringsbrev

RB 18. Länsstyrelserna ska i samråd med berörda myndigheter och intressenter utarbeta regionalt anpassade finansieringsformer som möjliggör för älgförvaltningsområden i hela landet att regelbundet genomföra inventeringar.

Länsstyrelsen administrerar älgvårdsfonden vilket bygger på avgifter för fällda älgar. Fonden får nyttjas för administrativt arbete, älgförvaltningsgruppernas arvoden, bidrag till skjutbanor samt inventering. Viltförvaltningsdelegationen i Dalarna beslutar årligen om övergripande riktlinjer för bidrag ur älgvårdsfonden, däribland inventering. I dagsläget täcker älgvårdsfonden kostnader för återkommande spillningsinventeringar i länet. Älgbetesinventeringar finansieras av skogsbruket via en kostnad som tas ut i samband med avverkning.

RB 19. Länsstyrelserna ska till älgförvaltningsgrupper, älgkötselområden, licensområden, markägare och jägare tillhandahålla en IT-plattform för älgförvaltningen. Utveckling och förvaltning av IT-plattformen ska ske i samråd med berörda myndigheter och intressenter. IT-plattformen ska genom datainsamling och sammanställning av befintlig kunskap vara stommen för en adaptiv förvaltning där målet är en älgstam av hög kvalitet i balans med sina betesresurser.

Länsstyrelsen i Jönköpings län är sammanhållande för länsstyrelserna och ska återrapportera uppdraget.

Länsstyrelsen Dalarna har deltagit i utvecklingen av en IT-plattform (älgdata), initialt deltog handläggare från Dalarna i planering och genomförande av älgdata. Två möten med IT-plattformens referensgrupp hölls under året. Referensgruppen består av representanter från Skogsnäringen, Jägarorganisationerna, Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, länsstyrelserna och Nationella Viltolycksrådet. Utöver möten har underhandskontakter hållits. I synnerhet vad gäller framtagande av mall för älgförvaltningsområden och för löpande kommunikation om mindre problem som uppstått, till exempel vid överföring av rapporter mellan de ingående systemen eller hur data visas. Avstämningar görs mellan länsstyrelsens representanter i

älgdatas förvaltningsorganisation och länsstyrelsens representanter i nationella klövviltsrådet inför rådets möten. Under 2014 har älgdata används för rapportering och uppföljning till stöd för älgförvaltningsgrupper och jaktområden. Länsstyrelsen förser databasen med relevant och efterfrågat underlag.

Länsstyrelseinstruktion 4§

1. Länsstyrelsens uppgifter omfattar också de allmänna valen

År 2014 har det hållits val vid två tillfällen. Den 25 maj hölls val till Europaparlamentet och den 14 september val till riksdag samt kommun- och landstingsfullmäktige.

Länsstyrelsens arbete med valen har varit omfattande. Tre personer har under april och maj samt augusti och september uppskattningsvis arbetat heltid med valet. Arbetet har i huvudsak bestått i att administrera beställningar av valsedlar, svara på frågor från kommunernas valnämnder, förbereda och genomföra mottagandet av de preliminära valresultaten på valnätterna samt att förbereda och organisera den slutliga räkningen av rösterna. Det sistnämnda arbetet har inneburit att länsstyrelsen fått rekrytera och utbilda personer utanför länsstyrelsen för att lösa uppgiften. Vid valet i maj arbetade ca 20 personer och vid valet i september ca 60 personer med den slutliga rösträkningen. Efter avslutad räkning är det Länsstyrelsens uppgift att meddela alla som blivit invalda i landsting- eller kommunfullmäktige. Detta sker genom att ett bevis om ledamot- eller ersättarplats och en protokollkopia skickas per post till samtliga ledamöter och ersättare.

Länsstyrelsen har under tiden mellan valen skickat ut enkäter till de personer som deltog i räkningen för att undersöka om det finns behov av förändring av hur räkningen går till eller av arbetsmiljön för räknarna. På grund av undersökningen beslutades bl. a att kraftigt öka rekryteringen av räknarna inför höstens val, vilket visade sig nödvändigt för att klara av att räkna rösterna inom de frister som valmyndigheten angett. Efter höstens val har en liknande enkät gått ut för att ytterligare förbättra arbetet vid framtida val. Valarbetet är en rolig och intressant uppgift. Det är ett viktigt arbete där varje delmoment kräver viss precision. Totalt sett gick arbetet med de båda valen över förväntan med tanke på att många kommuner och även länsstyrelsen till viss del har genomgått ett generationsskifte.

Trafikföreskrifter

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 25*			
Årsarbetskrafter män 1)	0,08	0,10	0,08
Årsarbetskrafter kvinnor 1)	0,64	0,59	0,79
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	0,36	0,34	0,43
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	620	550	648
Andel av totala verksamhetskostnader (%) 2)	0,30	0,26	0,32
Antal ärenden, inkomna och upprättade	197	184	235
Antal beslutade ärenden	207	199	267
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	2	7	5
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	0

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl OH exkl resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående prestationer med avseende på volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området. Uppgifterna kan t.ex. återfinnas i olika sakförordningar.

Kommentarer till tabellen

Kostnaderna för verksamheten är högre än förra året vilket kan förklaras med att antalet ärenden är något flera som en följd av våra informationsinsatser kring hur arrangörer behöver göra ansökningar inför cykelarrangemang, vilka är relativt många till antalet i länet.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Allmänheten har även under 2014 haft ett behov av att få stöd, information och hjälp av Länsstyrelsen inom dessa olika ärendegrupper. Detta har visat sig genom inkomna besvärsskrivelser, telefonsamtal och medias bevakning av våra beslut. Omfattningen av Länsstyrelsens insatser i den här verksamheten ökar alltså inte i enbart antal inkomna ärenden.

Ärenden har initierats av Trafikverket och länets kommuner, men oftast utifrån skrivelser som har kommit in från allmänheten. Arbetet har inneburit en nära kontakt med kommuner, Trafikverket, polisen och allmänheten för att få en effektiv och bra samordning kring arbetet. Denna samordning är viktig då ärendena ofta berör olika myndigheters beslutsmandat. För att få en bra bedömning av de olika ärendena har Länsstyrelsen förutom beredning av skrivelser/yttranden även medverkat i gemensamma besiktningar ute på plats.

Länsstyrelsen har även handlagt ansökningar om lokala trafikföreskrifter och tillfälliga föreskrifter i samband med olika lokala arrangemang. Vår kontakt med andra myndigheter är en viktig del i detta arbete, särskilt i samband med stora internationella och nationella arrangemang som t.ex. Vasaloppsföreningens tävlingsveckor under både sommar och vinter samt arrangemang som Skid-VM 2015 i Falun och O-ringen 2016. Även i samband med andra arrangemang är den löpande kontakten viktig eftersom det saknas stöd kring hur lagstiftningen ska tolkas. Det i sin tur kan skapa osäkerhet i handläggningen och innebära dubbelarbete för Länsstyrelsen.

Länsstyrelsen genomförde förra året, i samverkan med polismyndighet och Trafikverket, en träff för cykeltävlingsarrangörer. Syftet var att skapa trafiksäkra tävlingar. Det gav god effekt återkommande samråd sker nu på ett effektivt sätt mellan myndigheterna kring till exempel hur tävlingar bör organiseras. Samverkansformen har uppmärksammats på ett positivt sätt av nationella aktörer, till exempel Svenska cykelförbundet, och ett regionalt uppföljningsmöte är planerat att genomföras under början av 2015.

Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 28*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	1,78	1,46	1,88
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	5,68	6,02	5,48
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	3,77	3,69	3,69
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	7 084	7 453	6 536
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	3,45	3,51	3,27
Antal ärenden, inkomna och upprättade	1 767	1 503	1 303
Antal beslutade ärenden	1 789	1 540	1 291
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	16	33	25
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	0
Brukarundersökning			
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 28261, Djurskydd (djurskyddskontroll – normalkontroller) ³⁾	56		

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

³⁾ Nöjdindex för verksamhet 28261 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2014. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för samtliga 21 länsstyrelser är 58.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående prestationer med avseende på volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven. Uppgifterna kan t.ex. återfinnas i olika sakförordningar.
--

Kommentarer till tabellen

Antalet inkomna och beslutade ärenden har ökat jämfört med föregående år. En ökad samordning med Gävleborgs län på det veterinära området har möjliggjorts genom en mellan länen delad veterinärtjänst. Djurskyddskontrollen följer i huvudsak den målbild som länsstyrelserna tagit fram tillsammans med jordbruksverket. Brukarundersökningen visade överlag på ett bra resultat men förbättringsområden är att skriva tydligare skriftliga beslut, snabbare handläggningstid och bättre bevakning av handlingar inkomna på e-post.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Under året har länsveterinären varit sammankallande i den arbetsgrupp inom den kommunala livsmedelskontrollen som anordnat två länsträffar. Ett flerårigt länsprojekt pågår som syftar till ökad samsynen inom livsmedelskontrollen. Projektet blir till särskild nytta för de mindre kommunerna som har begränsade personella resurser inom kontrollområdet.

Erfarenhetsutbyte har förekommit med veterinärer från Hedmarks fylke i Norge.

Länsveterinären har aktivt medverkat i framtagande av register för primärproducenter (PRIMÖR) vilket förenklat registrering av kontrollobjekt och rapporter. Riskuttag av kontrollobjekt möjliggörs med PRIMÖR. Inom dricksvattenkontrollen är länsveterinären engagerad både nationellt och regionalt. Revision av kommunal livsmedelskontroll har skett vid 3 tillfällen. Länsstyrelsen gör bedömningen att revisionerna bidrar till att förbättra den kommunala livsmedelskontrollen. Otillräcklig avgiftsfinansiering av kontrollerna har varit den vanligaste bristen som konstaterats vid revisionerna. Länsveterinären har vidare deltagit i revisionsutbildning anordnad av EU kommissionen.

Länsstyrelsen har under året i projektform kontrollerat mindre fårbesättningar. Få anmärkningar har riktats mot fårhållningen. Länsstyrelsen har också medverkat vid 7 tillfällen på regionala LRF träffar för djurägare och där informerat om djurskyddslagstiftningen och kontrollverksamheten. Regelbundna samverkansträffar har också anordnats med djurskyddsorganisationer, lantbruksnäringens omsorgsgrupp och kolleger i angränsande län.

Förenklingsarbetet kring djurskyddskontrollerna har genomförts och länsstyrelsen följer den myndighetsgemensamma målbilden kring djurskyddskontrollerna. De planerade kontrollerna har ökat och uppgår nu till nästan 50 % av det totala antalet. Rutin har framtagits för att minska antalet obefogade djurskyddskontroller.

Kontrollen av djurhälsopersonal har ökat under året och länsstyrelsen har anordnat ett välbesökt seminarium om vårdhygien för länets praktiserande veterinärer. Vårdhygien är viktigt för att förhindra uppkomst av antibiotikaresistens.

Några fall om misstänkt allvarlig djursjukdom har förekommit men vidare spridning har kunnat förhindras. Biosäkerhet som innebär skydd för införsel av och i förekommande isolering av djursmitta på besättningsnivå blir allt viktigare.

Tabell 1.1: Verksamma veterinärer och djurskyddsinspektörer

Länsfakta	2014-12-31	2013-12-31	2012-12-31
Antalet verksamma veterinärer inom djurhälsopersonalen i länet (st)	78	76	66
varav män (st)	25	23	21
varav kvinnor (st)	53	53	45
Antal personer som varit föremål för tillsyn över djurhälsopersonal	31	14	8
Inspektörer inom djurskyddskontroll (åa)	5,8	5,5	5,0
varav män (åa)	1,0	0,6	1
varav kvinnor (åa)	4,8	4,9	4,0
Antalet genomförda kontroller av insamling och transport av animaliska biprodukter.	2	2	1
Antal kontroller av hästpass	78	68	60

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso, ärendehanteringssystemet Platina, Vet@bas, Djurskyddskontrollregister

Kommentar tabell 1.1

Antalet veterinärer har ökat något till följd av smådjursjukvårdens expansion och utveckling. Ökad rörlighet inom EU har medfört att flera utländska veterinärer arbetar i länet vilket är positivt. Tillsynen av djurhälsopersonal har fördubblats jämfört med föregående år vilket möjliggjorts genom ett veterinärt samarbete med Gävleborgs län. Tillsynen har varit riskbaserad och särskilt de som arbetar med delegerad läkemedelshantering har kontrollerats.

Verktygen för att utföra administrativ kontroll av föreskrivande veterinärer har blivit bättre. Länsstyrelsens tillsyn visar på att djursjukvården fungerar ändamålsenligt i länet.

Länet har en omlastningsstation för animaliska biprodukter som årligen kontrolleras. Informationsinsatser, kontroller och hästnäringens egenkontroll har bidragit till att efterlevnaden av att inneha och medföra hästpass förbättrats.

Tabell 1.3: Djurskyddskontroller

Länsfakta	2014	2013	2012
Antal beslut enligt § 26 djurskyddslagen	38	46	
Antal beslut om omhändertagande enligt 31 § djurskyddslagen	3	16	
Antal beslut om omhändertagande enligt 32 § djurskyddslagen ¹⁾	14	12	
Antal beslut i ärenden enligt 29 § djurskyddslagen ²⁾	7		
varav antal beslut om djurförbud ³⁾	5	6	
Antal ansökningar om upphävande av beslut om djurförbud som har kommit in	2		
Antal beslut om djurförbud som har upphävts helt eller delvis	0	2	
Antal åtalsanmälningar	20	17	
Totalt antal anmälningssärenden som kommit in	652	551	

Källa: Ärendehanteringssystemet Platina

¹⁾ Här ska enbart de beslut räknas med som länsstyrelsen fattat. Omhändertaganden som polisen gjort ska endast räknas med om de fastställts av länsstyrelsen.

²⁾ Här räknas alla provningar in som resulterat i ett beslut av länsstyrelsen oavsett om beslutet inneburit att en person fått djurförbud eller inte.

³⁾ Här räknas enbart in de beslut som resulterat i att någon fått förbud att ha hand om djur.

Kommentar tabell 1.3

Antalet anmälningssärenden har ökat under året där merparten rör sällskapsdjur. Enklare anmälningssförfaranden och att kontrollmyndigheten blivit mer känd kan ha bidragit till ökningen. Länsstyrelsen bedömer sålunda inte att, trots ökat antal anmälningar, djurhållning försämrats i länet. Åtalsanmälningar ökar beroende på skärpta rutiner. De flesta tingsrättsförhandlingar gällande brott mot djurskyddslagen/djurplågeri har lett till fällande domar. Samarbetet med näringens djuromsorgsgrupp och polis vid omhändertaganden av djur har varit gott. Länsstyrelsen har i projektform genomfört 42 kontroller hos mindre fårbesättningar. Av dessa resulterade endast en i uppföljande kontroll.

Länsstyrelseinstruktion 4§

2. Länsstyrelsens uppgifter omfattar också tillsyn över veterinärers verksamhet samt ledning och samordning av åtgärder mot djursjukdomar

I Dalarna finns ca 80 praktiserande veterinärer. Smådjurssjukvården har utvecklats på ett positivt sätt både vad avser ändamålsenliga lokaler, medicinsk utrustning och personella resurser. Fortbildningsmöjligheter för djurhälsopersonal inklusive specialistutbildningar har förbättrats. Trenden att sällskapsdjursvården ökar fortgår. Under de senaste två åren har en kraftig stuktumvandling av sällskapsdjurssjukvården skett där några företag står för huvuddelen av ägarskapet. Antalet hästar ökar i länet och är nu fler än antalet mjölkkor. Hästkliniker och ambulatorisk verksamhet finns i länet men avstånden är stora vilket medför betydande kostnader för avlägset boende djurägare. Länet har tre distriktsveterinärstationer som har dygnstäckande service och ansvar för sjukvård till lantbrukets djur.

Länsstyrelsen har anordnat en välbesökt utbildningsdag för djurhälsopersonal med tema vårdhygien något som är viktigt för att förhindra utvecklande av antibiotikaresistens. Länsstyrelsen har kontrollerat 31 djurhälsopersonal, varav 16 veterinärer, där de som ansvarar

för villkorad läkemedelsdelegering särskilt beaktats. 20 kontroller av läkemedel på gård har utförts där brister i dokumentation rapporterats i några fall.

Länsstyrelsens kontroller på området har visat att djursjukvården i länet är ändamålsenlig och fungerar bra. Endast mindre avvikelser har förekommit.

Misstänkta fall av mjältbrand hos ett nötkreatur och duvpest hos fåglar har utretts och befunnits vara negativa. Några fall av smittosamma sjukdomar på häst har förekommit där länsstyrelsen samordnar informationsinsatserna. Epizootiberedskapen är integrerad i länsstyrelsens krisledningsarbete.

Regional tillväxt

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 30*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	6,59	6,04	7,23
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	5,23	5,57	6,51
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	5,98	5,72	6,89
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	23 281	21 435	24 069
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	11,34	10,09	12,06
Antal ärenden, inkomna och upprättade	225	229	256
Antal beslutade ärenden	156	185	224
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	26	15	16
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	26 980	31 011	35 052

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående prestationer med avseende på volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av åiterrapporteringskraven. Uppgifterna kan t.ex. återfinnas i olika sakförordningar.

Kommentarer till tabellen

Vi har i stort samma årsarbetskrafter som 2013 och dessa är jämnt fördelade mellan män och kvinnor. Ärendemängden är även den ungefär samma som tidigare år med undantag för andelen avslagna ärenden som är fler eftersom efterfrågan inte motsvarat anslagna medel. Verksamhetskostnaderna är något högre än tidigare. Ökningen är kopplad till projekt med extern finansiering. Under 2014 har länsstyrelsen överskridit anslagskrediten avseende det regionalpolitiska anslaget och detta utvecklas närmare under den finansiella delen.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Länsstyrelsens bedömning är att de insatser som redovisas i följande stycken spelar en stor roll för länets utveckling och i det regionala tillväxtarbetet både på kort och på lång sikt. Stöd och insatser samordnas och prioriteras för att bidra till bredare och mer kraftfulla regionala utvecklingsinsatser.

För att främja jämställdhet och mångfald i våra insatser inom det regionala tillväxtområdet har vi bland annat bildat diskussionsgrupper internt hos länsstyrelsen. Syftet har varit att förbättra vårt interna arbete när det gäller jämställdhet, mångfald och antidiskriminering.

Länsstyrelsen Dalarnas prioriteringar under 2014 utgår från den nationella strategin för regional tillväxt och attraktionskraft 2014 – 2020. Strategin är vägledande för arbetet fram till och med 2020 och ersätter den tidigare strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013. Här nedan redovisas Länsstyrelsen Dalarnas arbete under året.

Innovation

Innovationsrådet är ett samarbete för att stödja företag tidigt i utvecklingsskedet. Här samverkar Almi GävleDala AB, StiftelsenTeknikdalen, Movexu och Länsstyrelsen Gävleborg. Via Innovationsrådet ges stöd ges bland annat stöd till patentutredningar,

teknikgranskningar och tidiga utvecklingsinvesteringar. Länsstyrelsen har medfinansierat åtta innovationsansökningar med totalt 375 000 kronor.

Länsstyrelsen Dalarna har tidigare gett stöd till utveckling av innovationssystemet KTP-Kompetence transfer partnership som framgångsrikt har anpassats och implementerats av Högskolan Dalarna i 15 företag. Länsstyrelsen har under året följt verksamheten och vår bedömning är att det är ett mycket framgångsrikt koncept.

En annan metodsatsning genomfördes inom projektet Scandinavian Heartland där länsstyrelsen under 2014 gav drygt 100 företagare, politiker och tjänstemän möjligheten att utvärdera Business Improvement Districts (BID). Det är en affärsutvecklingsmodell som bygger på samverkan mellan företag och offentlig.

Länets samverkansprojekt inom området jämställdhet och tillväxt sker via Winnet Dalarna. Där har vi initierat och deltagit i Vinnova-projektet "Innovationer för vardagspusslet". Projektet syftar bland annat till att hitta nya innovativa lösningar på problem som föräldrar kan uppleva i sin vardag och som resulterar i att de går ner i arbetstid.

Företagande och entreprenörskap

Länsstyrelsen har under 2014 beslutat om regionalpolitiska medel för 27,8 miljoner kronor. Av dessa har 13,2 miljoner kronor beviljats till totalt 36 företag där 79 nya arbetstillfällen skapats, 29 för kvinnor och 50 för män.

Länsstyrelsen har tillsammans med kommunerna i norra Dalarna gjort en kartläggning och behovsinventering bland så kallade livsstilsföretag. Materialet ska användas som underlag för framtida satsningar på livsstilsmigration till Dalarna.

Under 2014 har Länsstyrelsen Dalarna har deltagit i planeringen och förberedelserna för att bilda en regional kompetensplattform för offentlig upphandling, Upphandlingsdialog Dalarna, UDD. Syftet är öka möjligheterna för mindre företag att lägga anbud och delta i offentliga upphandlingar. Arbetet har skett i samarbete med Coompanion Dalarna, Företagarna Dalarna, Landstinget Dalarna, Lantbrukarnas Riksförbund, Mellansvenska Handelskammaren, Region Dalarna, SmåKom, Svenskt Näringsliv och UpphandlingsCenter. Det har presenterats för majoriteten av länets kommuner har ställt sig positiva till initiativet. Olika utbildningsinsatser har också gjorts för mindre företag, politiker och offentliga tjänstemän - främst upphandlare och näringslivsutvecklare.

Miljödriven näringslivsutveckling och ett energieffektivt näringsliv

Länsstyrelsen Dalarna har under året tagit initiativ till och, tillsammans med Region Dalarna och Högskolan Dalarna, drivit ett projekt med målet att ta fram en strategi för smart specialisering och ökad innovation inom energiområdet.

Länsstyrelsen har också tagit initiativ till bildande av ett brett samverkansforum för stöd till energieffektivisering i näringslivet. I forumet ingår både offentliga aktörer och näringslivsorganisationer med syfte att koordinera projektinsatser och samverka med branschorganisationer. Ett nytt projekt med namnet BEE (Branschvis EnergiEffektivisering) har drivits under året med Länsstyrelsen Dalarna som projektägare och i samarbete med Gävle-Dala Energikontor. Projektet samarbetar med 15 branscher/företagsnätverk för att stödja energieffektivisering i ca 120 företag där energikartläggning har gjorts. De branscher som deltar är bland annat teknikföretag, sågverk, träföretag, hotell, livsmedelsbutiker, drivmedelsstationer och skidanläggningar.

Länsstyrelsen har under många år gett stöd till ByggDialog Dalarna. Ett resultat av detta är att branschen tagit steget och bildat föreningen ByggDialog Dalarna. Föreningen ska fungera som katalysator för bygg- och fastighetssektorn i länet genom att skapa mötesplatser och synergier mellan länets näringsliv, akademi och offentlighet. Målet är ett effektivt, kvalitativt, kompetent och hållbart samhällsbyggande. Genom samverkan mellan branschens olika aktörer ska förutsättningar skapas för kompetensutveckling och ett starkt innovationsklimat.

Länsstyrelsen och Region Dalarna stödjer också ett projekt som syftar till kompetensutveckling och innovation. Målet är att länets byggsektor ska bli ett nationellt föredöme när det gäller rekrytering och kunskapsbyggande för ett hållbart byggande. Inom projektet MountEE har länsstyrelsen tillsammans med Byggdialog Dalarna under 2014 testat det österrikiska konceptet ”Servicepaket Bygg” som stödjer mindre beställare i hållbart och energieffektivt byggande och som nu håller på att vidareutvecklas på nationell nivå.

Inkluderande tillväxt

Winnet Dalarna är ett samarbete mellan fem organisationer, Hedemora Näringsliv, W7, Stiftelsen Minerva, Länsstyrelsen i Dalarna och Region Dalarna. Målet är att synliggöra kvinnors villkor och öka jämställdhetsperspektivet i det regionala tillväxtarbetet. Ett av områdena är ett regionalt framtaget processtöd. Syftet är att uppnå en integrering av arbetet med integrering jämställdhet och mångfald i den projektverksamhet som finansieras av Länsstyrelsen Dalarna eller Region Dalarna.

Modellen har tagits fram och testats med goda resultat i det regionala servicesprogrammet under hösten. Vår bedömning är att processtödet är efterfrågat. Vi ser att det kommer att höja kompetensen hos våra projektägare och stödja arbetet med att införliva jämställdhet och mångfald i hela processen från programskrivning till praktiskt genomförande. Målsättning är att arbetssättet tas i bruk i full skala under 2015.

Ett annat arbetsområde är genusmedveten rekrytering där gruvnäringen får support med kunskap om hur man rekryterar kvinnor till en mansdominerad bransch.

Genuskontrakt är en annan satsning som bygger på en kartläggning av hur könsrollerna skiljer sig åt mellan olika områden i Dalarna och även mellan olika kommuner. Kartläggningen blev klar under året och har kommunicerats till berörda regionala parter. Arbetet med att stödja kommuner med att tolka och använda kartläggningen pågår. För att bistå företagsrådgivare med ett genusperspektiv har metoden ”Tänk längre – en metod för genusmedveten affärsrådgivning” tagits fram. Även här pågår spridningsarbetet.

I arbetet med integration inom tillväxtarbetet har vi under 2014 genomfört en förstudie tillsammans med företagsinkubatorn i Dalarna. Förstudien ska ge svar på hur inkubatorns verksamhet ska bli mer tillgänglig för utlandsfödda. Anställda på näringslivenheten har också deltagit i flera regionala och nationella forum för integrationsfrågor för att utveckla arbetet med integration och mångfald inom området för regional tillväxt i länet.

Fysisk planering och boende

Vi har under 2014 fortsatt vår samverkan med Region Dalarna och länets kommuner för att hitta plattformar för dialog hur vi ska utveckla arbetet med bättre koppla ihop regionala utvecklings- och tillväxtstrategier med kommunernas översiktsplanering. Vi har även ett internt arbete med att utveckla former för tidiga dialoger kring kopplingarna mellan regional tillväxt och fysisk planering.

Tillgänglighet genom informationsteknik – Bredband och digitalagenda

Tillgång på fungerande bredband är en viktig landsbygdsfråga för både företagare och privatpersoner. Det är en viktig del i målbilden om en attraktiv och socialt väl fungerande landsbygd med ekonomisk livskraft. På Länsstyrelsen Dalarna samverkar landsbygdsenheten, samhällsbyggnadsenheten, naturvårdsenheten och näringslivsenheten för att arbeta effektivt och målstyrt med bredbandsfrågor eftersom de spänner över många ämnesområden. Länsstyrelsen Dalarna har under 2014 arbetat med att ta fram ett förslag på en Dalamodell. Modellen ska ge stöd i att hantera olika finansierings-former samt skapa regler och förutsättningar för fiberutbyggnaden.

Under året har vi ökat informationsarbetet kring landsbygdsprogrammet och möjligheterna till stöd. Vi har också arbetat med handläggning av del- och slututbetalningar för beviljade projekt ur Landsbygdsprogrammet 2007-2013. När det gäller programmet för 2014-2020 öppnades möjligheten att lämna in nya ansökningar i september. Inga beslut om stöd kommer dock att kunna fattas förrän under 2015. Under året har även ett stort arbete lagts på att lämna remissvar till Jordbruksverket på det nya stödets utformning och urvalskriterier samt att utforma den regionala handlingsplanen för Dalarna.

Dalarnas Bredbandskansli har statats upp drivs och finansieras av Länsstyrelsen och Region Dalarna. Kansliet har som uppgift att arbeta för att uppnå Dalarnas bredbandsmål. Kansliet ska även vara det naturliga navet för regionala bredbandsfrågor och vara ansvarigt för att bredbandsstrategins handlingsplan genomförs. Arbetet sker bland annat via Dalarnas Bredbandsforum bestående av samtliga kommuner, landstinget, Region Dalarna, Högskolan, Företagarna och länsstyrelsen.

Kommersiell och offentlig service

Läs under uppdrag 31.

Kompetensförsörjning

Länsstyrelsen Dalarna har tidigare medfinansierat pilotprojektet *KTP Dalarna* (Knowledge TransferPartnerships). Konceptet har utvecklats i Storbritannien och det är första gången det introduceras i Sverige. Erfarenheter av denna modell från England visar mycket framgångsrika resultat. Projekt avslutades under 2014 och en av effekterna är att 70 procent av studenterna som kommer in via KTP får jobb på företagen efter avslutad projekttid.

Internationellt och gränsöverskridande samarbete

Gränskommittén Hedmark-Dalarna är ett samarbete som initierats av Nordiska Ministerrådet. Syftet med Gränskommittén är att stärka relationerna och samarbetet mellan Hedmark och Dalarna samt minska mentala och fysiska gränshinder. Utifrån tidigare satsning från Nordregio för samarbete kring demografiska utmaningar i Hedmark och Dalarna, beviljades ytterligare medel för 2014 för uppföljning och fortsättning och såväl norska som svenska kommuner fördjupar sig i utvecklingsarbete för att stärka attraktiviteten i de aktuella områdena.

En undersökning har genomförts om hur företag i Dalarna och Hedmark upplever eventuella gränshinder. I Dalarna gjordes undersökningen i samarbete med Företagarna Dalarna. Resultatet visar att man upplever att gränshinder finns. Detta kommer man att jobba vidare med i ett gränsregionalt seminarium med företagen som målgrupp.

En förstudie har gjorts utifrån gränssamarbetet kring sjuk- och hälsovård. Syftet är se vilka möjligheter som finns för gränskommunerna att samverka kring sjuk- och hälsovårdsuppdrag,

t.ex. val av allmänläkare inom primärvård, hemtjänst och hemsjukvård. Förstudien har visat att både behov och intresse finns.

Gränskommittén har genom Länsstyrelsen Dalarna varit delaktig i arbetet kring en gemensam risk- och sårbarhetsanalys – GrenseROS – för gränsregionen mellan Dalarna och Hedmark. Ett större samarbetsmöte – gränsforum - med enheter från alla gränskommitténs organisationer har genomförts för att se hur samarbetet kan utvecklas. Ett antal uppföljningsmöten med parter från de olika organisationerna inom bl.a. landsbygd och naturvård har också genomförts. Inom området energi- och klimat har gränskommittén tagit initiativ till ett samarbetsmöte mellan aktörer på regional och kommunal nivå med ett fortsatt erfarenhetsutbyte om klimat- och energiplaner för kommunerna som resultat.

Scandinavian Heartland- Next Generation är ett projekt som ska stärka företagandet i Dalarna och i Fjellregionen i Norge. Projektet startade i feb 2013 och avslutades i augusti 2014. Målet var att undersöka potentialen för ett gränsregionalt destinationssamarbete, livsstilsmigration och business improvement districts. Resultatet blev bland annat rapport om livsstilsföretag och deras utvecklingspotential i Dalarna och Fjellregionen.

Green 2020 startade 2011 och avslutades förra året. Det är ett projekt med målsättningen att öka energisamarbetet mellan skidanläggningar i Dalarna och Hedmark. Syftet är att minska skidanläggningarnas energianvändning och miljöpåverkan till 2020 genom insatser inom områdena energieffektivisering, förnybar energi och transporter. Projektet har bland annat resulterat i flera större investeringar i mer energieffektiv teknik.

MountEE – energismart i kallt klimat

MountEE startade i april 2012 och har pågått i tre år. Genom stöd till kommuner med kallt klimat i Sverige, Alperna och Pyrenéerna har målet varit att bli ledande i omställningen till energieffektivt och hållbart byggande. I Dalarna samarbetar MountEE med Byggdialog Dalarna. Under 2014 har man via pilotprojekt visat hur mindre kommuner kan bygga energieffektivt och med hållbara material. Experter från Österrike har utvärderat arbetet. Tillsammans med Byggdialog Dalarna har flera utbildningar om kvalitetssäkringssystem och materialval anordnats för politiker, tjänstemän och konsulter.

Internationalisering med behov av ökad internationell utblick

Samverkan med andra länder är nödvändig och vi prioriterar i första hand energiområdet. Länsstyrelsen Dalarna har tagit initiativ till att bilda ett nätverk med olika regionala aktörer runt Östersjön inom energiområdet och miljötekniksektorn. Projektet heter EFFECT och har fått status som flaggskeppsprojekt inom Östersjöstrategin samt status som Light House project inom Baltic 21. Finansiering sker via Svenska institutet som också är projektledare. Under 2014 arrangerade Dalarna bland annat en workshop med partners från Finland, Norge och Danmark.

Återrapportering regleringsbrev

RB 20. Länsstyrelserna ska redovisa exempel på och kommentera hur samverkan mellan länsstyrelserna och statliga myndigheter sker inom det regionala tillväxtarbetet samt hur denna samverkan utvecklats.

Länsstyrelsen har inom de flesta av sina ansvarsområden ett omfattande och upparbetat samarbete med andra myndigheter, näringslivet och dess organisationer och den ideella sektorn på nationell, regional och lokal nivå. Bedömningen är att det sektorsövergripande arbetssättet är väl utvecklat och att Länsstyrelsens aktiviteter leder till en ökad samordning i

länet. En effekt av de senaste årens centralisering av statliga myndigheter är att det på en övergripande strategisk nivå blir svårare att arbeta samordnat, eftersom de statliga myndigheterna inte är representerade lokalt eller regionalt. Trots detta pågår ett omfattande utvecklingsarbete på operativ nivå i samverkan inom länet.

Exempel på insatser

Bredband och digital agenda och är en viktig landsbygdsfråga för både företagare och individer och en viktig aspekt i Länsstyrelsens målbild om en attraktiv och socialt väl fungerande landsbygd med ekonomisk livskraft.

Dalarnas Bredbandskansli har som uppgift att arbeta för att uppnå Dalarnas bredbandsmål. Kansliet ska vara det naturliga navet för regionala bredbandsfrågor och vara ansvarigt för att bredbandsstrategins handlingsplan genomförs. Arbetet sker bland annat via Dalarnas Bredbandsforum bestående av samtliga kommuner, landstinget, Region Dalarna, Högskolan, Företagarna och länsstyrelsen.

Översiktsplanering och regional tillväxt

Länsstyrelsen fick i regleringsbrevet 2013 i uppdrag att till Boverket redovisa hur det ömsesidiga sambandet mellan det regionala tillväxtarbetet och kommunernas översiktsplanering har utvecklats. Med utgångspunkt i resultatet av detta arbete har Länsstyrelsen i dialog med Region Dalarna under 2014 lagt grund för vidare samverkan kring frågan. Behovet av att finna vägar till metoder, redskap och arbetssätt där vi kan lära tillsammans och av varandra har bland annat lett fram till ett projekt som initierats av och, under 2015, kommer att drivas under ledning av Region Dalarna i nära samverkan med Länsstyrelsen Dalarna och fyra av länets kommuner. Projektet syftar till att hitta metoder och arbetssätt som på sikt förstärker samspelet mellan fysisk planering och regionalt tillväxtarbete. För att koppla regionala utvecklings- och tillväxtstrategier närmare kommunernas översiktsplanering har Region Dalarna under året även inlett samtal med kommuner som befinner sig ett tidigt skede av planeringsarbetet. Länsstyrelsen Dalarna har funnits representerad som part vid dessa dialoger.

Gränskommittén Hedmark-Dalarna är ett samarbete som initierats av Nordiska Ministerrådet. Syftet med Gränskommittén är att stärka relationerna och samarbetet mellan Hedmark och Dalarna och minska mentala och fysiska gränshinder. Utifrån tidigare satsning från Nordregio för samarbete kring demografiska utmaningar i Hedmark och Dalarna, har ytterligare med beviljats 2014 för en uppföljning och fortsättning. Kommuner i Dalarna och Hedmark fördjupar sig i utvecklingsarbete för att stärka attraktiviteten för kommunerna. De deltagande kommunerna utgår från sina ordinarie tillväxt-, utvecklings- och översiktsplaner. En undersökning har genomförts om hur företag i Dalarna och Hedmark upplever eventuella gränshinder. I Dalarna har undersökningen gjorts i samarbete med Företagarna Dalarna. Resultatet påvisar att upplevda gränshinder finns. Detta kommer man att jobba vidare med i gränsregionalt seminarium med företagarna som målgrupp. När det gäller energi- och klimat har Gränskommittén tagit initiativ till samarbetsmöte mellan aktörer på regional och kommunal nivå. Samarbetet har resulterat i fortsatt erfarenhetsutbyte om klimat- och energiplaner för kommuner.

Fjällpaket Dalarna är ett samlingsnamn för en rad olika åtgärder som krävs för att den planerade expansionen i Dalafjällen ska kunna genomföras på ett snabbt och hållbart sätt. En samordningsgrupp har bildats där Region Dalarna har ordförandeskapet. Övriga organisationer som ingår är Malung-Sälen kommun, Mora kommun, Älvdalens kommun, Länsstyrelsen Dalarna, Skistar, Idre Fjäll, Tillväxtverket och Trafikverket region mitt. Vi har

vid fler tillfällen medverkat i olika möten som gällt planfrågor, markanvändning eller andra frågor som berört flygplats etableringen.

Dalarnas regionala serviceprograms (RSP) fokus är mat, bensin, pengar och paket i hela Dalarna. I arbetet finns representanter från kommunerna, Region Dalarna, Landstinget, Arbetsförmedlingen, Polisen, näringslivsorganisationer, intresseorganisationer och den ideella sektorn. Det breda deltagandet i Dalarnas regionala serviceprogram och en bra samverkan med Region Dalarna gör att Länsstyrelsens uppdrag att verka för en god tillgång till kommersiell service för medborgare och företag förstärker och är ett komplement till övriga insatser för hållbar regional tillväxt i länet, exempelvis landsbygdsprogrammet och Leader, samt med PTS i frågor om betaltjänster.

Energiintelligent Dalarna är en regional energisamverkan där många aktörer i Dalarna deltar. Syftet är att minska vår påverkan på miljön genom att minska energianvändningen och öka andelen förnybar energi. Samverkan har sitt ursprung i Dalarnas miljömål, och verkar för att miljömålen inom områdena energi och klimat ska uppnås. Genom regional samordning har vi möjlighet att koordinera dessa insatser och förenkla för företagen. Under året har en regional energisamverkan för storindustrin etablerats. Syftet är att se hur större industriföretag tillsammans med regionala aktörer kan minska energianvändningen och klimatpåverkan. Högskolan Dalarna har inlett arbetet med lokala energisystemanalyser för att öka samverkan kring restvärme. Länsstyrelsen har i samarbete med Dalarnas 15 kommuner genomfört projektet "Resfria möten" för att minska resandet för möten med 20 % till 2015. Webbmöten ger många synergier som minskad energianvändning och miljöbelastning, lägre energi- och reskostnader, mer arbetstid, ökade möjligheter till återkommande korta möten samt mindre olycksrisker. Kommunerna har inrett video-rum och utbildat 100 mötesagenter som i sin tur utbildar närmare 2 000 kolleger i de egna kommunerna. Användningen börjar ta fart vi följer utvecklingen.

Miljödriven tillväxt

Länsstyrelsen har medverkat vid nationella forum och regeringens miljömålsforum för att förmedla erfarenheter inom arbetet med miljödriven tillväxt. En mängd rekommendationer för regering och nationella myndigheter har lyfts fram i samband med redovisningar av slutsatser från Pilotlän Dalarna.

Upphandlingsdialog Dalarna

Under 2014 har arbetet med lärande om offentlig upphandling övergått i ett nytt utvecklingsprojekt, kompetensplattformen Upphandlingsdialog Dalarna, UDD. UDD ska vara ett forum som utifrån regionala behov och förutsättningar förmedlar kunskap, ger information om goda exempel och ger metodstöd vid upphandling, främst till små företag men även till upphandlande myndigheter. Arbetet leds och samordnas av Länsstyrelsen i samverkan med Coompanion Dalarna, Företagarna Dalarna, Landstinget Dalarna, Lantbrukarnas Riksförbund, Mellansvenska Handelskammaren, Region Dalarna, UpphandlingsCenter. I projektets referensgrupp ingår politisk representation från kommuner och landstinget, representanter från Svenskt Näringsliv och övriga delar av näringslivet samt specialistkompetens inom miljö, juridik, transporter, livsmedelsproduktion, landsbygdsutveckling, e-handel och offentlig upphandling. Projektet samarbetar med länets 15 kommuner samt med ett flertal nationella projekt, myndigheter och organisationer.

"Vägen in" är en regional avsiktsförklaring om samverkan kring utveckling, inkludering och etablering av asylsökande, flyktingar och andra invandrare. Den syftar till att effektivisera, utveckla och samordna länets resurser för ett solidariskt mottagande och etableringsarbete i

Dalarna. Ett revideringsarbete har pågått under året och nya aktörer och samarbetspartners har tillkommit. Förutom myndigheter som Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket, Högskolan Dalarna, Landstinget Dalarna och Länsstyrelsen Dalarna omfattar samarbetet nu också samtliga länets femton kommuner och den civila sektorn. Under året har stor vikt lagts på kommundialoger för att klara utmaningarna inför en svår flyktingssituation i världen och Sverige. Länsstyrelsen deltar i och leder flera regionala nätverk för samverkan kring integrationsfrågor och frågor om flyktingmottagande och mottagande av ensamkommande barn. Vi har även arbetat för en ökad dialog med den idéburna sektorn på regional nivå som ett första steg mot en långsiktig och hållbar samverkan med frivilligsektorn i länet.

RB 24. Länsstyrelserna ska bistå Regeringskansliet i förberedelserna av programperioden för 2014–2020 för EU:s sammanhållningspolitik samt landsbygds-, havs- och fiskerifonden inklusive arbetet med en partnerskapsöverenskommelse med EU-kommissionen.

Vi har medverkat i förberedelserna av programperioden för 2014–2020 inom Landsbygdsprogrammet via landsbygdsdirektörsnätverket. Vi har deltagit i möten gällande stöd till kommersiell service inom Landsbygdsprogrammet. Vi har även utifrån vår energikompetens medverkat som informell remissinstans för det nationella regionalfondsprogrammet samt aktivt medverkat i programmeringen av Norra Mellansveriges Regionalfondsprogram och Interreg Sverige-Norge.

RB 29. Berörda länsstyrelser ska redovisa exempel på och kommentera inom vilka områden samverkan sker mellan länsstyrelsen och den aktör som har samordningsansvaret för det regionala tillväxtarbetet samt hur denna samverkan har utvecklats.

Länsstyrelsen gör bedömningen att samverkan med Region Dalarna är välutvecklad och att samarbetet kommer att utvecklas vidare under kommande år. Här nedan är exempel på hur samverkan sker.

Exempel på insatser

Dalarnas Bredbandskansli har startats upp och drivs av Länsstyrelsen och Region Dalarna. Kansliet har som uppgift att arbeta för att uppnå Dalarnas bredbandsmål. Kansliet ska även vara det naturliga navet för regionala bredbandsfrågor och vara ansvarigt för att bredbandsstrategins handlingsplan genomförs. Arbetet sker bland annat via Dalarnas Bredbandsforum bestående av samtliga kommuner, landstinget, Region Dalarna, Högskolan, Företagarna och länsstyrelsen.

Ett resultat är vi arbetat med att ta fram ett förslag på en Dalamodell för ”Effektiv utbyggnad av fiber i Dalarna”. Målet är att kunna hantera olika finansieringsformer, regler och förutsättningar i syfte att åstadkomma önskad fiberutbyggnad

Smart specialisering och innovationsagenda är ett pågående arbete inom Region Dalarna där energiområdet är ett prioriterat område och där Länsstyrelsen har stor erfarenhet. Länsstyrelsen har därför tagit initiativ till och tillsammans med Region Dalarna och Högskolan Dalarna under året drivit ett projekt med målet att ta fram en strategi för smart specialisering och ökad innovation inom energiområdet. Arbetet avslutas under 2015.

Gränskommittén Hedmark-Dalarna är ett samarbete som initierats av Nordiska Ministerrådet. Syftet med Gränskommittén är att stärka relationerna och samarbetet mellan Hedmark och Dalarna och minska mentala och fysiska gränshinder. Utifrån tidigare satsning från Nordregio

för samarbete kring demografiska utmaningar i Hedmark och Dalarna, har ytterligare med beviljats 2014 för en uppföljning och fortsättning. Kommuner i Dalarna och Hedmark fördjupar sig i utvecklingsarbete för att stärka attraktiviteten för kommunerna. De deltagande kommunerna utgår från sina ordinarie tillväxt-, utvecklings- och översiktsplaner. En undersökning har genomförts om hur företag i Dalarna och Hedmark upplever eventuella gränshinder. I Dalarna har undersökningen gjorts i samarbete med Företagarna Dalarna. Resultatet påvisar att upplevda gränshinder finns. Detta kommer man att jobba vidare med i gränsregionalt seminarium med företagarna som målgrupp. När det gäller energi- och klimat har Gränskommittén tagit initiativ till samarbetsmöte mellan aktörer på regional och kommunal nivå. Samarbetet har resulterat i fortsatt erfarenhetsutbyte om klimat- och energiplaner för kommuner.

Fjällpaket Dalarna är ett samlingsnamn för en rad olika åtgärder som krävs för att den planerade expansionen i Dalafjällen ska kunna genomföras på ett snabbt och hållbart sätt. En samordningsgrupp har bildats där Region Dalarna har ordförandeskapet. Övriga organisationer som ingår är Malung-Sälen kommun, Mora kommun, Älvdalens kommun, Länsstyrelsen Dalarna, Skistar, Idre Fjäll, Tillväxtverket och Trafikverket region mitt. Vi har vid fler tillfällen medverkat i olika möten som gällt planfrågor, markanvändning eller andra frågor som berört flygplats etableringen.

Energiintelligent Dalarna är en regional energisamverkan där många aktörer i Dalarna deltar. Den leds av en styrgrupp som ansvarar för övergripande samordning samt beslutar i strategiska frågor, exempelvis viktiga styrdokument och verksamhetens inriktning. Landshövdingen är ordförande och Region Dalarna är vice ordförande. Samverkan har utvecklats och här diskuteras ex. miljödriven tillväxt och hur det arbetet kan utvecklas i det regionaltillväxtarbetet.

Processtöd för integrering av arbetet med jämställdhet och mångfald används i all projektverksamhet finansierad av Länsstyrelsen eller Region Dalarna. Arbetssättet/modellen har tagits fram och testats med goda resultat på Regionala serviceprogrammet under hösten. Vår bedömning är att processtödet är efterfrågat. Vi ser det kommer att höja kompetensen hos våra projektägare och stödja arbetet med att kvalitativt införliva arbetet med jämställdhet och mångfald i hela processen från programskrivning och utlysning till handläggning och praktiskt genomförande. Arbetssättet/modellen ska tas i bruk i full skala under 2015

Upphandlingsdialog Dalarna

Arbetet med lärande om offentlig upphandling fortsätter och övergår i ett nytt utvecklingsprojekt, kompetensplattformen Upphandlingsdialog Dalarna(UDD). UDD ska vara ett forum som utifrån regionala behov och förutsättningar förmedlar kunskap, ger information om goda exempel och ger metodstöd vid upphandling, främst till små företag men även till upphandlande myndigheter. Arbetet leds och samordnas av Länsstyrelsen i samverkan med Coompanion Dalarna, Företagarna Dalarna, Landstinget Dalarna, Lantbrukarnas Riksförbund, Mellansvenska Handelskammaren, Region Dalarna, UpphandlingsCenter. I projektets referensgrupp ingår politisk representation från kommuner och landstinget, representanter från Svenskt Näringsliv och övriga delar av näringslivet samt specialistkompetens inom miljö, juridik, transporter, livsmedelsproduktion, landsbygdsutveckling, e-handel och offentlig upphandling. Projektet samarbetar med länets 15 kommuner samt med ett flertal nationella projekt, myndigheter och organisationer.

Översiktsplanering och regional tillväxt

Länsstyrelsen fick i regleringsbrevet 2013 i uppdrag att till Boverket redovisa hur det ömsesidiga sambandet mellan det regionala tillväxtarbetet och kommunernas översiktsplanering har utvecklats. Med utgångspunkt i resultatet av detta arbete har Länsstyrelsen i dialog med Region Dalarna under 2014 lagt grund för vidare samverkan kring frågan. Behovet av att finna vägar till metoder, redskap och arbetssätt där vi kan lära tillsammans och av varandra har bland annat lett fram till ett projekt som initierats av och, under 2015, kommer att drivas under ledning av Region Dalarna i nära samverkan med Länsstyrelsen Dalarna och fyra av länets kommuner. Projektet syftar till att hitta metoder och arbetssätt som på sikt förstärker samspelet mellan fysisk planering och regionalt tillväxtarbete. För att koppla regionala utvecklings- och tillväxtstrategier närmare kommunernas översiktsplanering har Region Dalarna under året även inlett samtal med kommuner som befinner sig ett tidigt skede av planeringsarbetet. Länsstyrelsen Dalarna har funnits representerad som part vid dessa dialoger och samtalen har hållits öppna och informella

Social hållbarhet och integration

Under 2014 reviderades den regionala avsiktsförklaringen "För ett jämställt Dalarna". Denna förklaring fungerar som en regional plattform i arbetet för Arbetsförmedlingen, ALMI, Företagarna, Polismyndigheten Dalarna, Försäkringskassan, Högskolan Dalarna, Landstinget Dalarna, Dalarnas idrottsförbund, Region Dalarna samt Länsstyrelsen. Avsiktsförklaringen ingår också som en del i länets externa strategi för jämställdhetsintegrering.

Dalarnas regionala serviceprogram (RSP) fokus är mat, bensin, pengar och paket i hela Dalarna. I arbetet finns representanter från kommunerna, Region Dalarna, Landstinget, Arbetsförmedlingen, Polisen, näringslivsorganisationer, intresseorganisationer och den ideella sektorn. Det breda deltagandet i Dalarnas regionala serviceprogram och en bra samverkan med Region Dalarna gör att Länsstyrelsens uppdrag att verka för en god tillgång till kommersiell service för medborgare och företag förstärker och är ett komplement till övriga insatser för hållbar regional tillväxt i länet, exempelvis landsbygdsprogrammet och Leader, samt med PTS i frågor om betaltjänster. Vi har under 2014 haft regelbundna möten

RB 30. Berörda länsstyrelser ska bistå det organ som ansvarar för det regionala tillväxtarbetet i länet i dess uppdrag att genomföra en handlingsplan för att integrera ett jämställdhetsperspektiv i det regionala tillväxtarbetet under perioden 2012–2014.

Under 2014 har en modell för ett regionalt processtöd för jämställdhet och mångfald arbetats fram tillsammans med Region Dalarna. Syftet är att utbilda och stödja de största projektägararna som får medel från Regionalfonden och Landsbygdsprogrammet i arbetet med att kvalitativt integrera jämställdhet och mångfald i sina projekt och verksamheter. Målet är att öka tillväxten och utvecklingen på landsbygden, genom att göra alla våra satsningar mer tillgängliga för fler grupper som idag inte nås av insatser i tillräckligt stor utsträckning.

I arbetet med vår regionala handlingsplan har vi tagit hjälp av sakkunniga inom jämställdhet för att på bästa sätt kunna integrera jämställdhetsperspektivet i det regionala genomförandet av landsbygdsprogrammet. Seminarier har genomförts och möten har hållits speciellt för att öka graden av jämställdhetsintegrering. Detta har resulterat i att vi hittat nya sätt att arbeta som stärker arbetet med jämställdhet i vår verksamhet.

I arbetet med vår regionala handlingsplan har vi jobbat med att få in och integrera jämställdhet och mångfald också i kommunikationsplanerna. Därmed hoppas vi på att nå målgrupper som tidigare varit svåra att kommunicera med.

Vår uppfattning är att arbetet med jämställdhetsintegrering idag märks inom flera områden i vardagen. För många av våra anställda är det inte en sidoordnad arbetsuppgift, utan en uppgift som ingår som en naturlig del i det ordinarie arbetet. Samtidigt finns fortfarande behov av att t.ex. utveckla hur rapporter skrivs samt hur vi analyserar ojämställdhet i länet och den egna verksamheten.

I det regionala samverkansprojektet Winnet Dalarnas har handlingsplanen haft hög prioritet. I Winnet Dalarna ingår Länsstyrelsen, Region Dalarna, Hedemora Näringsliv, W7 Dalarna och Stiftelsen Minerva. Länsstyrelsen bedömning är att vi nåt målet med samarbetet dvs. är att synliggöra kvinnors villkor och öka jämställdhetsperspektivet i det regionala tillväxtarbetet

RB 31. För sin uppgift att verka för en god tillgång till kommersiell service för medborgare och företag ska berörda länsstyrelser redovisa och kommentera vilka insatser som genomförts, resultaten av dessa och vilka aktörer som deltagit samt på vilket sätt insatserna förhåller sig till övriga insatser för hållbar regional tillväxt i länet. Redovisningarna ska relatera till mål och intentioner i länets regionala serviceprogram.

Näringsdepartementet har gett Tillväxtverket i uppdrag att utforma riktlinjer för regionala serviceprogram i landet. Tillgången till kommersiell service är utgångspunkten för arbetet. I Dalarna har länsstyrelsen uppdraget att utarbeta detta program för perioden 2014 -2018.

Dalarnas regionala serviceprogram, RSP, har utformats utifrån Dalastrategin, inklusive landsbygdspolitiska handlingsprogrammet, som är det politiska instrumentet för regionalt tillväxtarbete. Det regionala landsbygdsprogrammet anger målen för landsbygden på längre sikt och i ett EU perspektiv. Det är ett av flera program och strategier som finansieras på olika sätt och genom flertalet stödformer.

Dalarnas regionala serviceprogram (RSP) fokus är mat, bensin, pengar och paket i hela Dalarna. Samverkan sker mellan representanter från kommunerna, Region Dalarna, Landstinget, Arbetsförmedlingen, Polisen, näringslivsorganisationer, intresseorganisationer och den ideella sektorn. Det breda deltagandet gör att programmet förstärker och utgör ett bra komplement till övriga insatser för hållbar regional tillväxt i länet, till exempel landsbygdsprogrammet och Leader.

RSP har bland annat till uppgift att skapa plattformar för lokala initiativ, samverkan och idéutveckling men också att främja tekniska lösningar som stödjer servicen. Programmet ska också omfatta stöd till kommunerna i arbetet med att revidera sin service och varuförsörjningsplaner. Arbetet sker i två grupper, Norra och Södra Dalarna. Särskilt utsatta landsbygdsbutiker har besökts för att diskutera butikens roll för byns utveckling.

Genom RSP samarbetar länsstyrelsen med Ludvika kommun i att utveckla fyra torg som servicepunkter. En av lösningarna är att hämta kunder till butiken istället för att enbart leverera kassar till dörren för personer med särskilda behov.

Serviceplaner ska enligt förordningen (2000:284) om stöd till kommersiell service finnas i de kommuner där stöd till lanthandeln beviljas. Länsstyrelsen har i dialog med länets 15 kommuner belyst vikten av att kommunerna anger en viljeinriktning för servicen på varje ort.

Pilotarbeten för nya serviceplaner har inletts tillsammans med Säter, Hedemora, Mora och Orsa kommuner.

I Dalarnas regionala serviceprogram läggs stor vikt vid att integrera de horisontella målen jämställdhet, mångfald, integration och miljö i de insatser som genomförs. Därför har länsstyrelsen integrerat det processtöd för jämställdhet som utarbetats inom jämställdhetsprojektet Winnet i Dalarna. Det har skett genom två utbildningsomgångar och under en workshop med partnerskapet i RSP. Under året har även två nätverksträffar för mackägare och lanthandlare på landsbygden arrangerats.

Ett annat viktigt område inom Dalarnas RSP är omvärldsbevakning och kunskapsöverföring inom partnerskapet. I samarbete med Hela Sverige ska leva har en enkätundersökning bland mackägare på landsbygden genomförts och i samarbete med PTS medverkar Länsstyrelsen Dalarna i utvecklingen av ett verktyg för processbaserat serviceunderlag och demografiska analyser av landsbygden i länet. Dessutom har länets lanthandlare analyserats och kategoriserats utifrån avstånd till närmaste butik och kommuncentrum. Avsikten är belysa servicebehovet på varje ort. Enligt TVVs riktlinjer ska RSP innehålla kriterier för stöd till kommersiell service. Därför har arbetet med att integrera tidigare regionala riktlinjer för stödet, i RSP, inletts.

Länsstyrelsen Dalarna har genomfört en satsning på att stödja livsmedelsbutiker och drivmedelsstationer på landsbygden för att sänka sina energikostnader i projektet BEE. Det är ett sätt att förbättra deras lönsamhet och konkurrenskraft.

I arbetet med kommunikation och information har ett nyhetsbrev och en kommunikationsprofil tagits fram och förankrats hos partnerskapet. Sammandrag av nyheter på området har publicerats på hemsidan, samt via nyhetsbrev till partnerskap och lanthandlarnätverk. Länsstyrelsens bedömning är att arbetet med RSP har kommit igång och att många av kommuner som deltar i arbetet ser inriktningen som rätt.

Kommersiella stöd

Länsstyrelsen har beviljat bidrag enligt förordningen (2000:284) om stöd till kommersiell service. En förskjutning har de senaste åren skett från investeringar till akuta driftsstöd/servicebidrag. Under 2014 utgjorde servicebidragen 51 % och investeringsbidragen 41 % av beviljade medel.

Totalt har stöd på 3 311 000 kronor beviljats till 36 ärenden, varav 1 362 000 kronor i form av investeringsbidrag, 1 685 000 kronor i servicebidrag och 263 795 kronor i hemsändningsbidrag. Av dessa ärenden är 4 st stöd till kommuner för hemsändningsbidrag. De resterande 32 ärendena berör landsbygdsbutiker eller drivmedelsanläggningar. Av de landsbygdsbutiker som fått stöd drivs fem av kvinnor, tretton drivs av män och fyra drivs av en ekonomisk förening. Tre ärenden är stöd till drivmedelsanläggningar varav två är servicebidrag och ett investeringsbidrag.

Under året har Länsstyrelsen inlett dialoger med länets kommunledningar angående uppdatering av serviceplaner, samt med bybor och butiksägare kring lokala servicebehov och utvecklingsplaner. Efter analyser av hur den lokala demografin påverkat butikens omsättning och kundunderlag är det vår bedömning att den demografiska utvecklingen kommer att vara avgörande för utvecklingen för landsbygdshandeln de kommande åren.

Utveckling av uppdraget gällande grundläggande betaltjänster

Länsstyrelserna har sedan 2009 haft i uppdrag att bevaka hur tillgången till grundläggande betaltjänster motsvarar samhällets behov. Länsstyrelsen Dalarna är samordnare av detta arbete, som presenteras årligen i en rapport till Näringsdepartementet. Sedan 2013 har länsstyrelserna även haft uppdraget att vid behov arbeta för genomförandet av regionala stöd- och utvecklingsinsatser. Länsstyrelsen har under 2014 beviljats pengar av PTS till ett särskilt projekt för att utgöra stöd till övriga länsstyrelser i det regionala betaltjänstarbetet. Detta är en fortsättning på tidigare arbetet och projektet ska avslutas under 2016.

Länsstyrelsen Dalarna har även fått finansiering av Vinnova för att ta reda på om det är möjligt att genom en innovationsupphandling stimulera betaltjänstmarknaden till att ta fram lösningar för grupper och områden där dessa saknas idag. Utöver det samverkar Länsstyrelsen Dalarna med Post- och Telestyrelsen, Tillväxtverket, Tillväxtanalys, Riksbanken och Finansinspektionen kring betaltjänstfrågorna.

Det regionala betaltjänstarbetet i länet sker inom ramen för det regionala serviceprogrammet. Det pågår flera olika utvecklingsprojekt. Bland annat testas olika tekniska lösningar av handikapporganisationerna HSO och SRF och Dalarnas idrottsförbund. Datatekniska servicetjänster, som betaltjänster, testas på tre biblioteksfilialer i Falu kommun och ett pilotprojekt med personlig hjälp testas i Dala-Järna. Stöttningen av de två befintliga betaltjänstombuden i Särna och Fredriksberg fortgår också.

Tabell 3.1: Kostnader för strukturfondsadministrationen, programperiod 2007 - 2013

Strukturfondsadministration (tkr)	Anslag (5:1)	Övrig finansiering	Årsarbetskrafter
Totala kostnader och årsarbetskrafter för strukturadministration	0	0	0
varav Förvaltande myndighet	0	0	0
varav Attesterande myndighet	0	0	0
varav Kontroller i territoriella program	0	0	0

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso

Kommentarer Tabell 3.1

Länsstyrelsen Dalarna har ingen strukturfondsadministration.

Tabell 3.2: Länsfakta inom EU-stöd

Utbetalade bidrag, summa (tkr)	2014	2013	2012
Bidrag, vilka länsstyrelsen fattar beslut om och betalar ut	0	0	0
varav Artikel 33 (inom mål 1-området)	0	0	0
Bidrag, vilka länsstyrelsen inte fattar beslut om, men betalar ut	0	0	0
Bidrag, vilka länsstyrelsen har fattat beslut om, men där Jordbruksverket har gjort utbetalningen	302 997	295 645	289 270
Fiskeriprogrammet			
Landsbygdsprogrammet	186 151	175 802	186 255
varav Leader	11 666	12 882	13 537
varav miljöersättningar	69 709	79 379	71 596
varav kompensationsbidrag (LFA)	50 064	54 156	50 920
varav företagsstöd	8 181	7 921	24 755
varav projektstöd	34 517	10 727	14 152
varav miljöinvesteringar	9 725	10 737	7 218
Gårdsstöd	115 235	119 843	103 015

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso, Jordbruksverket

Kommentarer Tabell 3.2

De utbetalda beloppen till miljöersättningar och kompensationsbidrag minskar vilket förklaras av att flera åtaganden avslutades vid föregående årsskifte. Dessutom upphörde stödformen natur- och kulturmiljöer vid samma tidpunkt vilket också bidragit till ett lägre utbetalt belopp för miljöersättningar under 2014.

Eftersom landsbygdsprogrammet är i en slutfas så innebär det att handläggningen av stöden till landsbygdsutveckling till största delen omfattar utbetalningsansökningar. Det får effekten att trots att antalet ärenden per stödform är färre än föregående år, så kan de beslutade utbetalningarna variera både uppåt och nedåt beroende på när investeringar och projekt hos stödsökarna slutförs.

Länsstyrelseinstruktion 5§

7. Länsstyrelsen ska i sin verksamhet verka för att förenkla för företag

Bakgrund

Regeringen har gett samtliga länsstyrelser i uppdrag att genomföra insatser för att förenkla för företagen på länsnivå. Länsstyrelsen i Kronobergs län samordnar detta arbete. Syftet är att servicen ska öka och handläggningstiderna minska så att företag slipper lägga tid på onödigt krångel och istället kan fokusera på sin kärnverksamhet. Regeringen understryker vikten av att länsstyrelserna får en ökad förståelse för de villkor företagarna verkar under.

Målsättningen med förenklingsarbetet är att skapa en märkbar positiv förändring i företagens vardag. När det blir enklare att vara företagare sänks trösklarna för att fler ska våga ta steget att starta företag. Förenklningar för företagare innebär även att de befintliga företagarna kan lägga sin tid på att utveckla sitt företag. Nya och växande företag är en grundläggande förutsättning för att skapa sysselsättning och ekonomisk tillväxt.

Utöver länsstyrelserna omfattar arbetet med att förenkla för företag också 16 centrala myndigheter.

Länsstyrelsegemensam analys av företagarnas behov

En analys av företagarnas behov genomfördes under 2014. Den visade att behovet av stöd från företagarnas sida varierade och behövde anpassas därefter, samt att länsstyrelserna behövde arbeta vidare med tillgänglighet, enhetlighet och partnerskap.

Länsstyrelsen Dalarnas arbete för att ”Förenkla för företag”.

Länsstyrelsen Dalarna arbetar löpande med att förenkla för företag och för andra som kommer i kontakt med oss genom våra olika verksamhetsområden.

Vår värdegrund med de fyra ledorden: kunskap, rättsäkerhet, samarbete och bra bemötande är grundläggande för vårt arbete. Under 2014 har våra fokusområden i arbetet med att förenkla för företag varit:

Tillgänglighet och bemötande

God service samt kortare och effektivare handläggningstider

Exempel på insatser kring service samt kortare och effektivare handläggningstider

Samtliga enheter ser kontinuerligt över möjligheterna att effektivisera handläggningen i syfte att korta handläggningstider med bibehållen rättssäkerhet.

Länsstyrelsen har, tillsammans med Skogsstyrelsen och övriga länsstyrelser, deltagit i arbetet med att ta fram en ”Gemensam inlämningsfunktion för skogsägare”. Inledningsvis öppnar man under nästa år (2015) funktionen för fornlämningsärenden vid avverkning. Arbetet har samordnats av Länsstyrelsen i Värmlands län. Länsstyrelsen Dalarna har även samarbetat med Skogsstyrelsen kring tydlighet och rättssäkerhet gentemot skogsägare i länet vad gäller avverkningsanmälningar.

Näringslivs- och landsbygdsenheten har under flera år arbetat med olika typer av informationsinsatser kring stöden i syfte att sprida kunskap kring de olika stödformerna. God information underlättar för företagare att redan från början söka rätt typ av stöd och skapar även kvalitativt bättre ansökningar vilket i slutändan påverkar handläggningstiden. Vi erbjuder även stöd till företagare genom att de kan besöka oss och presentera sina idéer innan

de lämnar in ansökan om olika bidrag. Vi använder checklistor för att besluten ska bli likriktade och inom flera områden finns redan e-ansökningar vilket underlättar handläggningen. Det blir lättare att redan från början göra rätt. Vi går regelbundet igenom ärenden för att undvika att de blir liggande i väntan på beslut.

De som söker stöd och ersättningar via Länsstyrelsen uppger att det många gånger är besvärligt att sätta sig in de regler som omgärdar landsbygdsprogrammet. Utöver att i ett så tidigt stadium som möjligt ge företagarna stöd genom en tydlig information om vilka förutsättningar som gäller för vi också en kontinuerlig dialog med Jordbruksverket om hur reglerna kan förenklas. Länsstyrelserna och Jordbruksverket har under det gångna året intensifierat sitt samarbete kring förenklingar för företag. Jordbruksverket har bland annat begärt återkoppling kring länsstyrelsernas syn på bemötande och förankringen av kontroller. Länsstyrelsen Dalarna deltar också i länsstyrelsernas och Jordbruksverkets samordnade kundsupport "En väg in".

När det gäller bygdemedel har Länsstyrelsen diskuterat hur vi kan få ett bättre och tydligare samarbete med de kommuner som är remissinstanser. Här har planen varit att utveckla kontakterna med kommunerna, få en samstämd bild av de satsningar som ska göras, tydligare motiveringar för beslut m.m. Detta kommer att förbättra service och förståelse för projektsökande/projektägare.

En process som ofta blir omnämnd som krånglig och svårförståelig är bygglovsprocessen varför länsstyrelserna tillsammans med Tillväxtverket arbetat för att få kunskap över vad som kan förenklas på detta område.

Länsstyrelsen Dalarna har under året påbörjat arbetet med att sätta upp riktlinjer för hur tidiga dialoger med kommunerna Falun och Borlänge ska kunna genomföras för att fånga upp frågeställningar kring samhällsplanering, byggande och boende i tidiga skeden. Själva genomförandet kommer att påbörjas 2015. Länsstyrelsen har också påbörjat ett internt arbete med att utveckla det tvärssektoriella arbetet kring formerna för tidiga dialoger runt kopplingarna mellan regional tillväxt och fysisk planering. Om vi internt ökar vår kunskap och förståelse kring de ömsesidiga sambanden och de olika villkor som gäller, ökar förutsättningarna för att bättre bidra med kunskap och information till företagarna.

Länsstyrelsen arbetar internt vidare med att uppdatera och förbättra blanketter som upplevs som svårtolkade och skapar även nya där så krävs. Exempel på detta finns hos Rättsenheten (inom ex. Bingoansökan) och Näringslivsenheten (företagsstöd).

I MPD-ärenden arbetar Länsstyrelsen kontinuerligt med att definiera förbättringsåtgärder för att förenkla för företagen, både internt och i samverkan med andra länsstyrelser. Vi deltar också i nätverksträffar med andra sakkunniga och med näringslivet. Internt pågår inom arbetet med MPD ett fortlöpande arbete kring översyn och förbättring av rutiner och mallar.

I syfte att göra det enklare för, eller möjliggöra, också för mindre företag i Dalarna att kunna delta i offentliga upphandlingar har Länsstyrelsen under 2014 arbetat med att skapa *Upphandlingsdialog Dalarna*. Det är fortsättningen på det arbete om offentlig upphandling som ingick i Dalarnas regionala serviceprogram 2010 – 2013, men i ny form. Det övergripande målet för arbetet är att fler små företag inom alla branscher i Dalarna får ökade möjligheter att lägga anbud och delta i offentlig upphandling vilket ger företagen ökad möjlighet till konkurrens och växtkraft och kommunerna ökade skatteintäkter. Den arbetsmodell som vi har skapat - och som upphandlingsdialogen är en vidareutveckling av - har uppmärksammats i flera andra län och för att kunna sprida våra erfarenheter till andra kommer resultaten av arbetet att dokumenteras, jämföras och analyseras.

Exempel på insatser kring tillgänglighet och bemötande

De digitala mallar som finns automatiskt tillgängliga i ärenderegistreringssystemet Platina ger en kvittens på att ett ärende kommit in och vem som ska handlägga ärendet. Hur lång tid ett ärende tar är däremot fortfarande frivilligt att fylla i. För alla enheter är det dock viktigt att ge tydliga besked och återkoppling till företag kring hur lång tid ett ärende beräknas ta. Vissa ärenden är komplexa och kräver längre tid, kanske för att flera enheter eller myndigheter är involverade i ärendet. Länsstyrelsen har arbetat med att förbättra rutinerna kring dialog med den sökande i dessa fall, så att processen och tidsramarna också i denna typ av ärenden tydliggörs på ett bättre sätt. Utvecklingen av arbetet med dialog kring handläggningstider kommer att fortsätta också under kommande år.

Genom det nya telefonisystemet har alla handläggare mobiltelefon vilket skapar bättre förutsättningar för tillgänglighet. För att underlätta för den som söker information har vi arbetat med att försöka vara tydliga med vem som handlägger vissa typer av ärenden, såväl på hemsidan som i telefonväxeln och telesvar. Websidorna uppdateras kontinuerligt men behöver utvecklas ytterligare under kommande år.

Länsstyrelsen Dalarna har genom "Förenkla på riktigt" genomfört en utbildning kring service och bemötande för personal och ledningsgrupp. Utbildningens fokus låg på att identifiera utvecklingsområden för den interna tvärsektoriella samverkan. Även om vi inom länsstyrelsen är uppdelade på olika enheter utifrån våra expertkunskaper, är vi för allmänheten **en** myndighet. Många ärenden berör också flera av Länsstyrelsens enheter. Vi såg genom utbildningen en möjlighet att med detta som bas utveckla vårt arbete och tänkande kring service och bemötande.

Infrastrukturplanering

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 34*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	0,35	0,55	0,69
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	1,65	1,63	1,04
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	1,02	1,07	0,87
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	2 768	2 484	2 096
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	1,35	1,17	1,05
Antal ärenden, inkomna och upprättade	51	64	53
Antal beslutade ärenden	48	50	50
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	3	1	0
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	2 941	2 478	1 795

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående prestationer med avseende på volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av åiterrapporteringskravet. Uppgifterna kan t.ex. återfinnas i olika sakförordningar.

Kommentarer till tabellen

Avseende väg- och järnvägsärenden är inga förändringar jämfört med tidigare år.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Länsstyrelsens arbete inom infrastruktur har bland annat rört väg- och järnvägsplaner, remisser kring infrastrukturplanering, översyn av hastighetsgränser och utvecklingen av bredband i länet.

I sammansatta infrastrukturfrågor har Länsstyrelsen prioriterat att tydligt och samordnat agera utifrån vårt statliga samordningsansvar och därmed varit ”dörren in” genom att lämna underlag och rättssäker information till länets kommuner, Trafikverket, konsulter och allmänheten i övrigt. Länsstyrelsen har fortsatta planeringsmöten med Trafikverket Region Mitt för att bland annat hitta effektiva samrådsformer med anledning av den nya planeringsprocessen där särskilt åtgärdsvalsstudier är ett nytt inslag i processen. Beredning av ärendena har skett tvärsektoriellt genom internremisser och beredningsmöten. Länsstyrelsens beredningsmöten har under året flitigt använts av Trafikverket som samrådsmöten i planeringsprocessen. Länsstyrelsen och de sakområden som varit berörda på Trafikverket anser att den muntliga samrådsformen är tidseffektiv och skapar konstruktiva dialoger i tidiga skeden.

Dalarnas Bredbandskansli har startats och drivs av länsstyrelsen och Region Dalarna. Kansliet har som uppgift att arbeta för att uppnå Dalarnas bredbandsmål. Kansliet ska även vara det naturliga navet för regionala bredbandsfrågor och vara ansvarigt för att bredbandsstrategins handlingsplan genomförs. Arbetet sker bland annat via Dalarnas Bredbandsforum bestående av samtliga kommuner, landstinget, Region Dalarna, Högskolan, Företagarna och länsstyrelsen. Under 2014 har vi tagit fram ett förslag på en Dalamodell för ”Effektiv utbyggnad av fiber i Dalarna”. Målet är att kunna hantera olika finansieringsformer, regler och förutsättningar i syfte att åstadkomma önskad fiberutbyggnad

Hållbar samhällsplanering och boende

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 40* och 41*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	3,3	4,07	3,07
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	7,8	8,43	9,33
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	5,61	6,16	6,22
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	9 089	11 227	10 833
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	4,43	5,28	5,43
Antal ärenden, inkomna och upprättade	626	656	640
Antal beslutade ärenden	614	691	652
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	4	8	15
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	20	0	0
Brukarundersökning			
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 402, Detaljplaner ³⁾	68		

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

³⁾ Nöjdindex för verksamhet 402 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2014. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för samtliga 21 länsstyrelser är 60.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående prestationer med avseende på volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området. Uppgifterna kan t.ex. återfinnas i olika sakförordningar.

Kommentarer till tabellen

Under 2014 har funktionen för samhällsplanering och boende haft stor personalomsättning samt bytt funktionssamordnare. Omfattningen av antalet ärenden finns inom en normal variation men kan även bero på personella resurser. Länsstyrelsen Skåne har inom hemlöshetsuppdraget erhållit bidrag.

Länsstyrelsen placerar sig strax ovan genomsnittet gällande brukarundersökningen. Ett positivt omdöme när undersökningen genomförs ett år då personalomsättningen är stor. Det finns en utvecklingspotential vad gäller Länsstyrelsens närbarhet.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Handläggning

Länsstyrelsen har under året gett löpande råd och stöd till kommunerna i deras fysiska planering. Länsstyrelsen har tillhandahållit regionalt underlagsmaterial till kommuner och konsulter samt samordnat statens synpunkter i planprocesser. Utöver enskild rådgivning har kommuner haft dialog med Länsstyrelsens tvärsektoriella beredningsgrupp för att tillsammans med bland annat Trafikverket diskutera strategiska och övergripande planfrågor i tidiga skeden och särskilda problemställningar i aktuella planer. Beredningsgruppen träffas varje vecka och stämmer löpande av statens syn på kommunernas planärenden. Länsstyrelsen har under året avgett sammanfattande redogörelser över kommunernas översiktsplaner för sex kommuner som inte har aktuella översiktsplaner samt lämnat granskningsyttrande över den gemensamma översiktsplanen för Falun och Borlänge kommuner. Lantmäteriet har medverkat i Länsstyrelsens två regionala planträffar samt vid strandskyddsdialogen. Vid den sistnämnda

har även den nationellt tillsatta strandskyddsdelegationen medverkat. Länsstyrelsens arbetssätt medverkar till övergripande dialoger med kommuner och nationella myndigheter om såväl nationella mål och riktlinjer som detaljer i enskilda frågor. Detta ökar kunskapen inom plan- och byggväsendet på alla nivåer.

Remissarbete

Länsstyrelsen har under året särskilt engagerat sig i plan- och bygglagsremiss från regeringen, Ds 2014:31 Nya steg för en effektivare plan- och bygglag.

Kommunmöten

Länsstyrelsen har besökt 11 av länets 15 kommuner under året för dialog kring plan-, bostads- och byggfrågor. Vid besöken deltog kommunledning, ansvariga politiker och tjänstemän från olika nämnder och kommunala bolag med ansvar inom plan-, bostads- och byggområdet. Genomgångar har gjorts av hur kommunerna utvecklar sin fysiska planering, planeringsutmaningar, regionala perspektiv i kommunens planering, behov av kommunal och regional samverkan, översiktsplanens aktualitet, landsbygdsutveckling i strandnära lägen, insatser för att nå de regionala klimat- och energipolitiska målen, kulturmiljöfrågor, boendepanering bl.a. kopplad till behoven för nyanlända, bostadsförsörjning, kommunens byggtillsyn med mera. Dessa dialoger har varit värdefulla samtal mellan kommunerna och Länsstyrelsen för att utbyta kunskap mellan myndigheterna och för att de kommunala behoven ska kunna analyseras och som underlag när Länsstyrelsen väljer fokus på sitt utvecklingsarbete.

Regional kompetensutveckling och tvärssektoriella seminarier

Länsstyrelsen har under året arrangerat två seminarietillfällen kring jämställdhet och samhällsplanering för att öka medvetenheten kring de jämställdhetspolitiska målen och sätta dem i relation till planering av den fysiska miljön.

Årligen genomför Länsstyrelsen en regional strandskyddsdialog för länets kommuner. En informativ dag där staten och kommunerna bland annat i workshop diskuterar frågeställningar kring strandskyddet. Under 2014 deltog även Lantmäteriet och strandskyddsdelegationen i detta möte.

Länsstyrelsen har arrangerat det årligen återkommande Riskforum som i första hand vänder sig till samhällsplanerare, räddningstjänst och beredskaps- och säkerhetssamordnare i länets kommuner. Målet med forumet är att uppnå en effektiv samhällsplanering som både tar hänsyn till kommunens behov av utveckling och till den riskbild som råder. Forumet syftar till att stimulera till erfarenhetsåterföring och diskussion över förvaltningsgränser. Årets träff har haft huvudfokus på klimatanpassning i Dalarna. Forumet leder till kunskapshöjning hos deltagarna vilket i sin tur underlättar det dagliga planeringsarbetet med mer utvecklade beskrivningar i planer kring hälsa och säkerhet.

Bostadsmarknaden

Alla länets kommuner har besvarat den årliga bostadsmarknadsenkäten och Länsstyrelsen har utifrån enkätsvaren och de tre genomförda kommunbesöken i bostadsfrågor genomfört en bostadsmarknadsanalys. För tredje året har kommunernas planberedskap och socialt svaga grupper på bostadsmarknaden varit i fokus. Länsstyrelsen och Region Dalarna har gemensamt arbetat med bostadsfrågorna och genomfört kommunbesök inom kommunernas arbete med riktlinjer för bostadsförsörjningen. Länsstyrelsen har även arbetat med boendefrågorna i länsstyrelsernas Forum för hållbart samhällsbyggande och i det sammanhanget utökat samverkan med Boverket i dessa frågor. Inom ramen för regeringens hemlöshetsuppdrag har

Länsstyrelsen deltagit i framtagandet av den länsstyrelsegemensamma rapporten om hemlöshet och möten inom uppdraget. Länsstyrelsens arbete med boendefrågorna och i synnerhet med hemlöshetsuppdraget har ökat kunskapen om problematiken regionalt och kommunalt och synliggjort dessa frågor på regional nivå. Det tvärsektoriella samarbetet mellan de sociala frågorna och boendeplanering har skapat en bra grund för fortsatt arbete på regional nivå.

Länsstyrelsen har under året stöttat utvecklingen av dialog och samverkan inom byggsektorn i länet genom engagemang i Byggdiallog Dalarna, nu en permanent regional förening för ökad kompetens, kvalitet och miljöhänsyn inom länets byggsektor. Här deltar byggherrar, entreprenörer, projektörer, Högskolan Dalarna, myndigheter och organisationer. Länsstyrelsens samverkan med Byggdialogen är framgångsrik och ger breda och direkta kontaktytor med länets byggsektor. Detta underlättar Länsstyrelsens genomförande av en rad åtgärder som rör miljömål, klimatpåverkan, energieffektivisering och effektivt byggande i länet.

Byggtillsyn

Länsstyrelsens har under året fortsatt arbetet med att etablera ett samarbete och nätverk med länets byggnadsinspektörer om kommunernas byggtillsyn och följsamheten gentemot plan- och bygglagens regelsystem. Länsstyrelsen har en treårig tillsynsvägledningsplan med vilka frågor som ska tas upp i samarbetet i länet. Två heldagsträffar har genomförts med länets byggnadsinspektörer med fokus på tillsyn och metodik. Länsstyrelsen insatser inom tillsynsvägledningen inom byggområdet har fått en positiv respons från länets kommuner. En för länsstyrelserna gemensam enkät har skickats ut till kommunerna i länet, vilken är en del av en gemensam arbetsprocess för länsstyrelserna, som nu utvecklas. Enkäten har analyserats och är ett bra arbetsredskap för att utveckla tillsynsvägledningen.

Indikatorer

Samhällsplanering, bostadsförsörjning, byggande samt konsumentpolitik utgiftsområde 18¹⁾

Detaljplaner	2014	2013	2012	2011	2010
Antal överprövade detaljplaner		1	0	1	2
Antal upphävd detaljplaner		0	0	0	0
Strandskyddsdispenser	2014	2013	2012	2011	2010
Antal strandskyddsdispenser som Länsstyrelsen har överprövat		25	57	40	67
Antal strandskyddsdispenser som Länsstyrelsen har upphävt		16	24	13	8

¹⁾ Se avsnitt Resultatredovisning, avsnitt indikatorer

Källa: Boverket, Naturvårdsverket

Kommentar kring ovanstående indikatorer

Detaljplaner

Antalet överprövade detaljplaner håller en konstant låg nivå. Anledningen till 2014 års överprövade detaljplan motiverades med att strandskyddsupphävandet kunde strida med gällande bestämmelser.

Strandskyddsdispenser

Överprövning

Indikatorvärdet för överprövning har varierat över åren, men var betydligt lägre 2013 än tidigare år. Utvecklingen av indikatorn är positiv, den tyder på att kommunen fattar en större andel korrekta beslut.

Länsstyrelsen påverkar utvecklingen genom den dialog vi har med kommunerna i strandskyddsfrågor. Vi har kontakt med kommunernas handläggare i överprövade ärenden och ofta när vi åker ut på besök så gör vi det gemensamt. Vi har också en kontinuerlig kontakt och vägledning i generella frågor under året. Länsstyrelsen anordnar även en årlig strandskyddsdialogdag för de som jobbar med strandskyddsfrågor på länets kommuner och även för andra myndigheter, såsom Lantmäteriet. Dialogdagen är en konferens med föreläsningar och diskussioner om aktuella strandskyddsfrågor. Dialogen med kommunerna är mycket viktig för att få en mer korrekt och enhetlig tillämpning av lagstiftningen, vilket leder till färre överprövade ärenden. Även Naturvårdsverkets och strandskyddsdelegationens arbete med vägledning och utbildning påverkar utvecklingen av indikatorvärdet.

Upphävande

Indikatorvärdet för antal upphävida dispenser hänger nära ihop med indikatorvärdet för överprövning och påverkas av samma faktorer. Utvecklingen av indikatorvärden för upphävanden är svårare att tolka än för överprövade, eftersom många ärenden som tas in för överprövning inte upphävs samma år. Det är positivt att antalet upphävida dispenser har minskat under 2013.

Länsstyrelsens insatser i form av dialog med kommunerna påverkar även antalet upphävida dispenser. Dialog kring rättsfall och praxis, samt att förmedla en förståelse för strandskyddslagstiftningen och dess syften, är viktigare än exempelvis checklistor för att påverka indikatorvärdet. Indikatorvärdet för upphävande påverkas också troligtvis av politisk vilja i kommunen, vilket begränsar effekten av länsstyrelsens insatser i form av dialog och vägledning.

Återrapportering regleringsbrev

Tabell 4.1

Bidrag för vilka Länsstyrelsen har fattat beslut, men där annan myndighet har gjort utbetalningen (tkr)	2014	2013	2012
Boverket: Engångsbidrag	10 800	9 557	4 465
Boverket: Periodiska bidrag totalt	0	0	87
Totalt	10 800	9 557	4 552
varav Boverket: Nyutbet. periodiska bidrag respektive år	0	0	87

Källa: Boverkets statistikprogram Svanen

Kommentarer Tabell 4.1

Skillnaden som ger utslag gällande engångsbidrag från 2012 till 2013 är investeringsbidrag för äldreboende. Trots få ärenden kan bidrag vara förhållandevis stor beroende på typ av investering. De periodiska bidragen upphörde 2012.

Tabell 4.2

Beslut om stöd (antal första beslut)	2014	2013	2012
Reguljära stöd			
Radonbidrag egna hem	120	90	121
Tillfälliga stöd			
Investeringsstöd äldre bostäder, m.m.	3	2	1
Investeringsstöd till solceller	30	63	9
Övriga beslut			
Beslut om omprövning	19	30	29
Beslut om avslag/avskrivning	12	31	11
Beslut om återkallande	5	20	28
Beslut om utbetalning	143	132	165
Beslut om omprövning efter utbetalning	1	0	0

Källa: Boverkets statistikprogram Svanen

Kommentarer Tabell 4.2

Boverket genomförde en nationell radonkampanj 2005-2006 vilket gav effekt. Stöd till radonbidrag i egna hem har därefter stadigt minskat sedan 2008. Regeringen har beslutat att avsluta radonbidraget med omedelbar verkan vid årsskiftet 2014/2015.

Investeringsstöd till äldre bostäder har stadigt ökat men ärendena är få. Dalarna är det län som söker till antalet minst bidrag inom detta stöd.

Vad gäller investeringsstöd till solceller har Länsstyrelsen en balans på ej beslutade ärenden från oktober 2013. Tiden från det att ansökan om stöd inkommer till Länsstyrelsen och beslut meddelas är ungefär två år på grund av medel inte fördelas av Energimyndigheten. För Länsstyrelsen har denna fördröjning inneburit behov av utökade informationsinsatser, utdragen och mindre rationell handläggning av stödärendena samtidigt som utbyggnaden av solcellsanläggningar i länets senarelagts.

Övriga beslut har siffror inom en normal variation över åren sett.

Energi och klimat

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 42*			
Årsarbetskrafter män 1)	2,60	3,40	1,66
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	1,72	1,81	2,33
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	2,19	2,57	2,00
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	4 750	6 628	5 679
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	2,31	3,12	2,85
Antal ärenden, inkomna och upprättade	12	21	9
Antal beslutade ärenden	10	13	10
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	2	3	1
Bidragsubbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	201	300	0

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående prestationer med avseende på volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven. Uppgifterna kan t.ex. återfinnas i olika sakförordningar.

Kommentarer till tabellen

Länsstyrelserna har under 2010-14 haft särskilda medel från energimyndigheten för arbetet med att minska klimatpåverkan och bidra till energiomställningen (1 miljon kronor per år) och för stöd till regionala intresseorganisationers medverkan i arbetet (0,3 miljoner kronor per år). Länsstyrelsen Dalarnas arbete med att samordna och leda det regionala arbetet sker främst inom ramen för vår regionala energisamverkan, Energiintelligent Dalarna. 2014 har externa bidrag lämnats till Gävle Dala energikontor, Framtidsmuseet, Dala Energiförening, Ja Järna och Naturskyddsföreningen regionalt.

Den 1 juli 2013 bildades Länsstyrelsernas Energi- och Klimatsamordning (LEKS) som en fortsättning på pilotlänsarbetet. För att gemensamt vidareutvecklar Länsstyrelsernas arbetsmetoder och verktyg för grön utveckling. Östergötland är värdlän för LEKS och Dalarna medverkar i både arbets- och styrgrupp. Länsstyrelsen Dalarna har under året dessutom genomfört flera LEKS-finansierade utvecklingsprojekt.

Länsstyrelsen Dalarna har fler årsarbeten än de flesta länsstyrelser inom verksamhet 42 på grund av vi varit Pilotlän för grön utveckling (regeringsuppdraget avslutades 2013) samt att vi därefter deltagit i LEKS arbetsgrupp och driver flera av LEKS utvecklingsprojekt. Variationen mellan åren beror främst på föräldraledigheter.

Under åren 2010-2014 har Länsstyrelsen Dalarna beviljat stöd på 300 tkr per år. Faktiska utbetalningen varierar mellan åren.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Återrapportering av länsstyrelsens arbete inom regeringsuppdrag 37 "Regionala klimat- och energistrategier m.m." sker till skillnad från tidigare år i separat rapportering till Energimyndigheten. Utöver dessa insatser har länsstyrelsen genomfört eller medverkat till att följande insatser genomförts. Dessa insatser är oftast projektfinansierade med medel från Energimyndigheten eller regionala utvecklingsmedel.

Länsstyrelsen har slutfört projektet ”Ja vi möts resfritt” för att öka kommunernas användning av webb- och videomöten. I projektet har över 100 ”mötesagenter” i kommunerna utbildats – vilka i sin tur utbildar ytterligare 1800 kommunanställda i hur den nya tekniken kan användas. Dalarnas alla kommuner har nu skaffat eller planerar att skaffa särskilda videorum för distansmöten och har under året genomfört ett stort antal distansmöten. Några av motiven till satsningen är tidsbesparing, minskade kostnader, minskad energianvändning och minskad klimatpåverkan samt ökade möjligheter till samverkan. Effektmålet är att 2015 minska resor med 20 % (1 580 MWh) och till 2020 med 40 %.

Länsstyrelsegemensamma utvecklingsprojekt inom LEKS

Länsstyrelsen Dalarna har under året arbetat med följande tre projekt;

- ”Länsstyrelsens roll och ansvar i arbetet med konsumtion” som tar fram vägledning för hur länsstyrelsen kan arbeta med konsumtion utifrån energi-, klimat- och miljömålsperspektiv.
- ”Trendspaning/omvärldsanalys för Sveriges kommuner” som tar fram underlag i form av en presentation och talaranteckningar kring viktiga händelser och trender inom energi- och klimatområdet. Målsättningen är att materialet ska kunna visas för kommunstyrelsen och chefsnätverk vid kommunernas verksamhetsplanering.
- ”Verktyg för energisystemanalys” som tar fram ett verktyg för att visualisera länets energisystem och kunna göra scenarier. Syftet är att få ett bättre underlag för diskussioner om vilka insatser som ska prioriteras regionalt.
- ”Utbildning av näringslivstjänstemän” som tagit fram underlag för att utveckla stödet till näringslivstjänstemän samt till projektägare i kommande regionala strukturfondsarbete. I syfte att öka de regionala strukturfondernas bidrag till energiomställningen och minskad klimatpåverkan.

LEKS utvecklingsprojekt (där några har utförts av Länsstyrelsen Dalarna) slutredovisas under 2015. Utvecklingsprojekten har dock redan under 2014 bidragit till att lyfta länsstyrelsernas energi- och klimatstrategiska arbete inom områden såsom miljöprovning, miljötillsyn, fysisk planering, landsbygdsutveckling, näringslivsutveckling och övergripande styrning och samverkan. Exempelvis har projektet kring utbildning av näringslivstjänstemän resulterat i att chefsnätverket för hållbar tillväxt bildat en arbetsgrupp som arbetar med energifrågor och att de medverkade i LEKS nätverksträff hösten 2014.

Miljödriven näringslivsutveckling och energifrågor

Uppdraget som ”Pilotlän för grön utveckling” som avslutades 2013 stärkte länsstyrelsens näringslivsarbete inom energi- och klimat området. Genom LEKS har näringslivsenheten kunnat fortsätta driva frågorna på nationell nivå och dela med sig av erfarenheterna, se ovan. På regional nivå samarbetar länsstyrelsen med Region Dalarna för att etablera Energieffektiv samhällsplanering som ett område för smart specialisering, bland annat genom att gemensamt finansiera projektet Next Horizon som drevs av Högskolan Dalarna.

Länsstyrelsen driver eller medverkar i flera regionala näringslivsprojekt som bidrar till energiomställning. Bland annat Green Business Region (GBR), Energi och miljöcentrum (EMC), Byggdialog Dalarna, MountEE, High Voltage Valley (HVV), Branschvis Energieffektivisering (BEE), Gränslöst Energisamarbete i Fjällen (GREEN2020) och Next Horizon.

Exempel på resultat för 2014 är att:

- GREEN 2020 har slutredovisats och tagit fram en handbok för energifrågor på skidanläggningar med konkreta och specifika åtgärdsförslag för målgruppen.

- Next Horizon har samlat de regionala aktörerna som arbetar med innovation och företagsutveckling inom energiområdet. Det har resulterat i att aktörerna har fått ökad kunskap om varandra och vilken funktion de har i arbetet med innovation inom energiområdet samt att brister identifierats. Målet är att fler projekt i Dalarna finansieras av EUs program som Horizon. I syfte att stärka befintliga företags energiarbete och skapa helt nya företag.
- Projektet branschvis energieffektivisering (BEE) har bidragit till att många företag genomfört energikartläggningar och kommit igång med energieffektiviseringsåtgärder. Projektet har bland annat ordnat aktiviteter för teknikföretagen, kött- och charkföretag, trä- och möbelföretag, hotell, livsmedelsbutiker och skidanläggningar. Projektet avslutas våren 2015.
- MountEE har spridit det österrikiska konceptet ”Servicepaket Bygg” som stödjer mindre beställare i hållbart och energieffektivt byggande. Konceptet håller på att vidareutvecklas på nationell nivå.
- Byggdiallog Dalarna har vidareutvecklats i sin roll som fristående branschföreningen, bland annat genom att en ny temagrupp ”Hållbara Energisystem” bildats med deltagande från energibolagen. Syftet med temagruppen är att arbeta för att energieffektivisering i fastighetsbolagen både ska vara bra för miljön och sänka kostnaderna i ett systemperspektiv. Byggdiallogen fungerar som katalysator för bygg- och fastighetssektorn i länet genom att skapa mötesplatser och synergier mellan länets näringsliv, akademi och offentlighet.

Länsstyrelsen har även 2014 avsatt medel för energikartläggningscheckar som komplement till de nationella checkarna samt genomfört ett seminarium om innovationsupphandling inom det regionala nätverket för upphandling.

Landsbygdsprogrammet

Landsbygdsprogrammet finansierar projektet Energilots som under 2014 bland annat har anordnat kurser och träffar för sparsam körning, energieffektivisering på lantbruk och biogaslotsar i Säterbygden och i Vansbro. Kompetensutveckling inom området förnybar energi och energieffektivisering gör att vi får en mer hållbar landsbygd samtidigt som den blir ekonomiskt livskraftig. Inom Greppa Näringens sker energirådgivning genom ”energikollen” och fem lantbrukare i länet har under året fått en genomgång av sin gård och möjligheterna att spara energi för att på så sätt blir mer lönsamma och konkurrenskraftiga.

Klimatanpassning

Länsstyrelsen Dalarna deltar i det nationella samordningsarbetet med klimatanpassning samt strävar efter kontinuerlig kunskapsuppbyggnad och kompetensutveckling i frågan. Ett nationellt stöd i detta, som Länsstyrelsen Dalarna anser skulle vara en mycket positiv drivkraft i frågan, är om regeringen beslutar om en samlad revidering av Klimat- och sårbarhetsutredningens slutbetänkande under de nästkommande fem åren.

Indikatorer

Allmän miljö- och naturvård utgiftsområde 20¹⁾

Förnybar energi	2014	2013	2012	2011	2010
Installerad effekt i vindkraftverk (MW)		205	205	188,7	150,3
Producerad el som kommer från vindkraft (GWh)		623	542	535	308

¹⁾ Se avsnitt Resultatredovisning, avsnitt indikatorer

Källa: Statens energimyndighet

Kommentar kring ovanstående indikatorer

Länsstyrelsen har fortlöpande utvecklat sina tre ansvarsroller för vindkraft d.v.s. att verka för ökad utbyggnad av förnybar energi, att vägleda och övervaka kommunernas fysiska planering samt att som MPD pröva ansökan om miljötillstånd. Vid årsskiftet 2014/2015 fanns miljötillstånd för att möjliggöra en total årsproduktion av ca 1 440 Wh.

Länsstyrelsen har även i år genomfört möten i Dalarnas regionala vindkraftsnätverk för att stärka samplaneringen mellan nätägare och vindkraftsaktörer. Men det är svårt att koordinera aktörers investeringsplaner för att finansiera nätförstärkningar. Länsstyrelsen bedömer dock att det i första hand är bristande lönsamhet pga. av låga el- och elcertifikatpris som bromsat upp utbyggnadstakten. I dagsläget sker knappast några samråd alls inför miljöprövning vilket är en tydlig indikation på att vindkraftsutbyggnaden avstannat och vi bedömer att Dalarnas produktionsmål på 1 600 GWh till 2020 inte kommer att nås.

Återrapportering regleringsbrev

RB 42. Länsstyrelserna ska redovisa insatser och användningen av medel från anslag 1:10 *Klimatanpassning* inom utgiftsområde 20 med anledning av uppgiften att samordna det regionala klimatanpassningsarbetet.

Det regionala klimatanpassningsarbetet

Regionalt arbete

Samordnaren av klimatanpassning på Länsstyrelsen Dalarnas län har under 2014 fortsatt att genomföra kommunbesök i länet. Syftet med besöken har varit att i dialogform föra samtal tillsammans med representanter från länsstyrelsens samhällsbyggnadsenhet, om översiktsplaner och detaljplaner. Två av hållpunkterna på dessa dialogmöten har varit att diskutera hur klimatanpassningsarbetet implementeras i arbetet med detalj- och översiktsplaner. Detta har lett till en fortsatt ökad förståelse bland samhällsplanerare ute i kommunerna om vilka effekter ett förändrat klimat har på vårt samhälle och hur vi kan förebygga mycket av detta.

Länsstyrelsen Dalarna fortsätter att driva ett pilotprojekt rörande klimatförändringarnas påverkan på vårt kulturarv. Till detta projekt har Mora kommun med i huvudsak räddningstjänsten och Zorn Museet knutits för att fungera som referenter i projektets metodutveckling. En stor del av arbetet har under året bedrivits genom att tillsammans med kulturmiljöfunktionen inhämta kunskap om kulturarvets speciella belägenhet i länet samt utbilda och informera om klimatförändringarnas påverkan på samhället och kulturarvet. Dessa möten har lett till en ökad kunskap hos byggnadsantikvarier och museipersonal om kulturarvets utsatthet för klimatförändringarna.

Under 2014 har en revidering av klimatanpassningsstrategin för Dalarnas län genomförts. Syftet med revideringen var att bland annat tydliggöra roller och ansvar samt uppdatera de senaste rönen från forskningen om klimatförändringarna. Till denna strategi knöts även en klimatanalys som SMHI tagit fram på länsstyrelsens beställning.

Vid Riskforum, länets samlade forum kring samhällsplaneringsfrågor för samhällsplanerare, beredskaps- och säkerhetssamordnare och räddningschefer i länet, genomfördes en del av förankringsarbetet kring den reviderade klimatanpassningsstrategin genom att en referensgrupp bildades med två representanter från respektive yrkesgrupp. Referensgruppen stärker kommunernas delaktighet i det regionala klimatanpassningsarbetet. Gruppen är även

resurs för att kvalitetsäkra nya kunskapsmaterial för länet som exempelvis den skyfallskartering, s.k. pluviala översvämningar, som beställts gemensamt till länet från SMHI. Skyfallskartringen ger ett underlag främst avseende länets tätorters påverkan av plötsliga, intensiva och geografiskt avgränsade skyfall som beräknas bli mer ofta förekommande. Under 2014 har en klimatrelaterad samverkansövning kallad Störtflod i Dalälven genomförts i länet. Syftet med övningen var att pröva kommunala och regionala planer för dammbrott samt att öka kunskapen om väderrelaterade händelser. I övningen deltog samtliga kommuner längs Dalälven från både Dalarnas, Gävleborgs och Uppsala län. Regionala och nationella aktörer som Polismyndigheten, Försvarmakten, Landstinget Dalarna, Svenska kyrkan, Civilförsvarsförbundet, Sveriges Radio, SOS Alarm m.fl. men även näringslivet genom exempelvis Länsförsäkringar och Loomis.

Utöver den regionala samverkansövningen har länsstyrelsen under 2014 erbjudit kommunerna lokala seminarieövningar avseende scenariot med en klimatrelaterad händelse i respektive kommun. Pga. valåret önskar kommunerna att dessa nu genomförs under 2015. Länsstyrelsen har med Landstinget Dalarnas regionala sjukvårdsledning genomfört övningen med samma scenario och på det sättet stärkt dess verksamhet och kunskap om hur samhället och landstingets organisation kan påverkas av en händelse med långvarig värmebölja med efterföljande extrem nederbörd i form av skyfall och slamströmmar.

Risk- och sårbarhetsanalys

På Länsstyrelsen i Dalarna ingår klimatanpassning som en del i den årliga risk- och sårbarhetsanalysen. Området behandlas i kapitel som främst rör naturrelaterade händelser men även kapitel som rör kriser som kan uppstå till följd av händelser som social oro, antagonistiska hot och avbrott i försörjning av livsmedel med mera. Detta gör att Dalarnas risk- och sårbarhetsanalys har en kontinuerlig helhetsbild avseende problematik som kan vållas av ett förändrat klimat.

Nationellt arbete

Nationell plattform för arbetet med naturolyckor är ett forum bestående av Boverket, Lantmäteriet, Energimyndigheten, Livsmedelsverket, Länsstyrelserna, MSB, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Sida, Skogsstyrelsen, Socialstyrelsen. Sveriges Geotekniska institut, Svenska Kraftnät, Sveriges geologiska undersökningar, Sveriges kommuner och landsting, trafikverket, Jordbruksverket, SMHI, Sjöfartsverket samt Havs- och Vatten myndigheten. Länsstyrelsen Dalarnas klimatanpassningssamordnare har under 2014 fortsatt att representera samtliga länsstyrelser i detta arbete och kommer även i fortsättningen vara ställföreträdare för länsrådet i Nationella plattformens styrgrupp. Det finns fortsatt stora vinster i det nationella arbetet med denna form av plattformsverksamhet. Flera myndigheter deltar kontinuerligt i olika aktiviteter så som studier av effekter av havsnivåhöjningar med mera. För länsstyrelserna är detta arbete av stor vikt för att nå ut med klimatanpassningsarbetet på en nationell och i vissa fall internationell nivå. Under 2014 har det genomförts fem möten i den nationella plattformen varav ett är styrgruppsmöte.

Länsstyrelsen Dalarna har under 2014 fortsatt att delta som föreläsare på universitet och högskolor för att delge information om klimatförändringarna till studenter, doktorander, forskare och privat näringsliv. Vidare har Länsstyrelsen även i år deltagit i konferenser som föreläsare anordnade av Riksantikvarieämbetet vars målgrupp främst varit personal som arbetar med kulturvård och kulturhistoria. Det fortlöpande syftet med föreläsningarna har varit att reflektera över våra olika roller inom myndigheter, hur vi kan arbeta med klimatförändringarnas negativa sidor och hur dessa påverkar människors hälsa, livsmedel och

kulturmiljö. Detta har även detta år bidragit till att ge åhörarna en god inblick i den samverkan som finns mellan myndigheter för en bättre effekt av arbete i samhället.

Övrigt arbete Nationell nivå

Under 2014 har länsstyrelsen enligt särskilt uppdrag rapporterat till Miljödepartementet avseende den strategi för klimatanpassning som finns i länet.

Under året har samverkan med andra myndigheter utöver det som tidigare nämnts fortsatt inom ramen för klimatanpassningsnätverket där samtliga länsstyrelser finns representerade. Syftet med denna samverkan är att kontinuerligt delge varandra information om arbetet i de olika länsstyrelserna samt hur vi skall ena oss i olika frågor som rör klimatanpassning.

Medelförbrukning

Under 2014 har Länsstyrelsen Dalarna förbrukat 972 000 kronor för insatserna kring klimatanpassning.

Länsstyrelseinstruktion 5§

8. Länsstyrelsen ska samordna arbetet på regional nivå med anpassningen till ett förändrat klimat. Förordning (2013:815).

Länsstyrelsen Dalarna hänvisar avseende detta uppdrag till det underlag som redovisas under RB uppdrag 42.

Kulturmiljö

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 43*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	4,1	4,48	4,48
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	3,27	4,00	3,18
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	3,73	4,18	3,84
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	7 446	8 018	7 140
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	3,63	3,77	3,58
Antal ärenden, inkomna och upprättade	780	662	664
Antal beslutade ärenden	704	630	683
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	76	58	50
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	1 251	1 038	935

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående prestationer med avseende på volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven. Uppgifterna kan t.ex. återfinnas i olika sakförordningar.

Kommentarer till tabellen

Under 2014 har antalet årsarbetande män och kvinnor samt verksamhetskostnaderna minskat jämfört med 2013, vilket hänger samman med personalbortfall som vi inte kunnat kompensera för.

Ärendehantering är det mest omfattande arbetsfältet på Kulturmiljöfunktionen. Den största ärendekategorin är fornlämningsärenden kopplade till skogsbruket. Denna kategori har ökat kraftigt under året och förklarar i huvudsak ökningen av antalet inkomna ärenden. Andra viktiga ärendekategorier som ofta kräver stora arbetsinsatser är arkeologiska undersökningar, kyrkoärenden, byggnadsminnen, planremisser från kommunerna samt remisser från andra myndigheter. Det tvärsaktiella arbetet på länsstyrelsen sker främst genom ett omfattande internt remissförfarande. Antalet ej beslutade ärenden äldre än två år omfattar till största delen arkeologiska ärenden samt byggnadsminnesförklaringar. De arkeologiska hänger samman med personalbortfall under 2012, medan byggnadsminnesförklaringar kräver omfattande utredningar och förhandlingar inför beslut. Det ska framhållas att de aktuella byggnadsmiljöerna inte är direkt hotade. Länsstyrelsens målsättning är att skapa en ärendebalans under 2015 och ha en god strategi och prioritering för det fortsatta arbetet med byggnadsminnen.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Kulturvärden och samverkan

Dalarnas kulturmiljöer är en stor resurs i såväl vardagslivet som för framtida samhällsplanering och besöksnäring. De miljöer som karaktäriserar länet och har en stor allmän tillgänglighet prioriteras när det gäller särskilda insatser, likaså miljöer som är av särskild betydelse för folkhälsa, friluftsliv och tillväxt. Kulturmiljöprojekt ska vara utvecklingsinriktade och ha en bred samhällsnytta. Största möjliga kulturmiljönytta innebär att kulturvärden tillvaratas för utveckling av attraktiva boende- och livsmiljöer samt för etablering av företag och turism. En viktig ambition är att särskilt utpekade kulturmiljöer ska spegla olika befolkningsgruppers livsvillkor och att de görs tillgängliga och intressanta för så

många grupper som möjligt, inte minst för barn och skolgång. För en ekonomiskt hållbar utveckling eftersträvas ett aktivt nyttjande av kulturmiljöer som bär sina egna kostnader.

Förnyelse och utveckling av verksamheten har under året inriktats på flera områden såsom kunskapsinhämtning, kulturlandskapsvård och besöksmålsutveckling genom samverkan med andra aktörer. Samverkan är en viktig grund i länsstyrelsens arbete för att stärka och utveckla länets kulturmiljöer. Samverkan sker därför i stor utsträckning mellan länsstyrelsens skilda verksamheter och med övriga länsstyrelser kulturmiljöarbete. Under 2014 har Länsstyrelsen fortsatt att utveckla sitt samarbete med skogsnäringen för att minska skadorna på forn- och kulturlämningar i skogsbruket. Genom översynen av riksintressen för kulturmiljö, plan- och byggsamråd samt de nya och mer offensiva nationella kulturmiljömålen har ett ökat samarbetet med kommunerna skett. Detta samarbete är av stor betydelse för kulturmiljöernas roll i samhällsplaneringen och i miljömålsarbetet. En ny samverkan med Landstinget Dalarna, Region Dalarna och Dalarnas museum har påbörjats under året kring kunskapsprojekt, besöksmålsutveckling och för att om möjligt koordinera utveckling av vissa kulturmiljöer med landstingets kulturplan.

Kulturlandskapet – för en god livsmiljö

Revidering av riksintressen

Länsstyrelsen har under 2014 fortsatt den översyn av länets 129 riksintressen för kulturmiljövård som påbörjades 2013. Arbetet har koncentrerats till att samla underlagsmaterialen, att besöka riksintressena i fält samt att föra dialoger med stadsplanerare och kulturtjänstemän i nio kommuner för att höra om deras åsikter och behov. Det finns ett stort behov av att revidera riksintressebeskrivningarna och anpassa dem för planeringen av infrastruktur och för den kommunala översikts- och detaljplaneringen. Revideringen har ett viktigt syfte att betona och visa på kulturmiljöernas betydelse och utvecklingspotential för attraktiva boende- och livsmiljöer, friluftsliv, folkhälsa, turism och tillväxt. Arbetet kommer att fortsätta under 2015. Samarbete sker i detta arbete med kommuner och länsstyrelsens Naturvårdsenhet.

Kunskapsuppbyggnad inför omarrondering – fäbodlar och laserskanning

Under 2014 har omarronderingsprocesser fortsatt i Dalarna. Omarronderingen påverkar fornlämningar genom att betydande arealer efter omarrondering avverkas, markbereds och planteras. När Riksantikvarieämbetet avslutade sin riksomfattande fornminnesinventering var Dalarna inte färdiginventerat. Stora områden i länet är därför bristfälligt kartlagda och i Riksantikvarieämbetets fornlämningsregister (FMIS) för Dalarna saknas uppgifter om främst fäbodlämningar med fossila åkrar.

För att skapa ett bättre skydd, ökat bevarande och bättre kunskapsläge för fäbodlar i samband med skogsbruk samt för att ta tillvara äldre markstrukturer vid nya gränsdragningar i omarronderingsprocessen, har länsstyrelsen under flera år inventerat och kartlagt främst äldre fäbodstrukturer. Planen omfattar cirka 1200 fäbodlar i länet och ingår även i miljömålen Levande Skogar och Ett rikt odlingslandskap. 2013 påbörjades en registrering i FMIS som fortsatt 2014. Länsstyrelsen har effektiviserat arbetet genom att utveckla laserskanningsteknik för identifiering och exakt positionering av fäbodlämningar. Som metod för kartläggning av fornlämningar har den väckt ett stort nationellt intresse. Det har även varit stort medieintresse efter ett längre radioinslag 2014 i Vetenskapsradion Historia.

Under året har rapporten Västra Leksand: en förstudie om omarrondering tagits fram där projektet haft en viktig roll. En by-/fäbodvandring genomfördes och flera föreläsningar har hållits. Projektet har finansierats med kulturmiljövårds- och landsbygdsmedel.

Samarbetet i denna verksamhet har främst varit med aktörerna Skogsstyrelsen, Lantmäteriet, LRF, Länsstyrelsens Naturvårds- och Landsbygdsenhet, Riksantikvarieämbetet, Leksands kommun och berörda markägare.

Biologiskt kulturarv i fäbodmiljöer

Riksantikvarieämbetet och Skogsstyrelsen inledde hösten 2011 ett samarbete kring kartläggning och främjande av biologiskt kulturarv i fäbodmiljöer. Det långsiktiga målet är att kartlägga det biologiska kulturarvet vid Dalarnas fäbodar och finna former för bevarande. För att Dalarna ska nå miljömålen Levande skogar, Ett rikt växt- och djurliv och ett Rikt odlingslandskap är kunskapsuppbyggnad och kunskapsspridning om det biologiska kulturarvet i fäbodar och finnbosättningar en särskilt utpekad åtgärd. Länsstyrelsen har genomfört inventeringar där det biologiska kulturarvet kartlagts i åtta fäbodar med en intakt helhetsmiljö med ett rikt biologiskt kulturarv och med mycket höga byggnadshistoriska värden. Under 2014 har sammanställning av fältdata och rapportmanus pågått. Projektet har finansierats med kulturmiljövårds- och landsbygdsmedel. Skogsstyrelsen och länsstyrelsens Naturvård- och Landsbygdsenhet har varit särskilda samarbetsaktörer i detta arbete.

Skog och Historia

Arbetet med att fältgranska och registrera de kvarvarande ca 2000 förmodade fornlämningar som framkom i inventeringsprojektet Skog & Historia för Dalarna pågår. Till detta kommer drygt 1300 registreringar som efter kartmässig granskning och justering kan föras direkt till FMIS eller bedöms ha låg prioritering. Prioriteringen ligger på fältgranskning av registrerade och förmodade fornlämningar i områden med intensivt skogsbruk och områden som berörs av pågående eller planerad omarrondering. 2014 har 123 fältgranskningar med nyregistreringar genomförts och ca 300 byråmässigt bedömda och åtgärdade blanketter/registreringar. Arbetet beräknas pågå i ytterligare två år. Samarbete i detta arbete har bedrivits med Skogsstyrelsen, Dalarnas museum och Riksantikvarieämbetet.

Utbildningsprojekt för skogsbruket

Under 2009-2014 har ett utbildningsprojekt bedrivits riktat mot skogsföretagen i länet, Hänsyn vid forn- och kulturlämningar i skogsbruket. Totalt har ca 550 personer genomgått utbildningen, vilket är hälften av alla som arbetar inom skogsbruket! Utbildningsprojektet är en viktig strategisk och förebyggande insats som har visat goda resultat för att minska skadorna på forn- och kulturlämningar i skogsbruket. Under 2014 har handläggningsrutiner tagits fram tillsammans med Skogsstyrelsen som ska förenkla hanteringen och förtydliga hänsynen. En överenskommelse har även gjorts med Bergvik Skog om hur avverkningsärenden ska hanteras. Fler utbildningar och överenskommelser planeras. Aktörer som deltagit i samarbetet kring detta arbete är Skogsstyrelsen, Dalarnas museum och deltagande skogsföretag.

Arkeologisk undersökning av boplatzvall Finnheden i Rymdalen, Älvdalen, RAÄ 488:2

Då en grund efter ett hus från stenåldern vid upprepade tillfällen skadats av underhållsåtgärder för en skogsbilväg, användes kulturmiljövårdsmedel för att undersöka och återställa den skadade grunden 2013. Fältundersökningen genomfördes 2013 och rapporterades 2014. Rester efter stenåldershus, s.k. boplatzvallar, upptäcktes i Dalarna först på 1990-talet och idag är en handfull platser kända vid älvar och åar i sandiga dalgångar. Ingen är tidigare undersökt i Dalarna och få i Skandinavien, varför undersökningen i Älvdalen givit ny kunskap om byggnadstypen och de människor som brukat dem. Byggnaden daterades till äldre stenålder, men bosättningen nyttjades även under yngre stenålder. Ett stort fyndmaterial med bearbetad sten och brända ben efter måltider framkom. Intresset lokalt var stort och 2014 höll ansvarig

arkeolog ett föredrag i Älvdalen om resultaten. Aktiviteten var ett samarbete med Kulturmiljö Mälardalen.

Modernism och samhällsbyggande

En inventering av Dalarnas arkitektur och bebyggelsemiljöer från perioden 1930-1980 genomförs under tre år 2013-2015, även kallad Dalamodernism. Projektet sätter fokus på länets moderna kulturarv och inte minst industrisamhällena. Det har som syfte att kartlägga det karaktäristiska, det speciella samt förhållandet och anpassning till den traditionella byggnadskulturen. Under 2014 har fokus legat på Gagnef, Mora och Leksands kommuner. Resultatet kommer att vara till stor nytta för kulturmiljövården i länet och i kommunernas kunskapsunderlag och ska dessutom utgöra underlag för publikationer och/eller annan media i populär form. Arbetet bedrevs i samarbete med Dalarnas museum.

Landskapsanalys Bonäs

Ett pilotprojekt har genomförts under 2014 av konsultbolaget Ramböll, med stöd från länsstyrelsen. Det är en analys av den tätortsnära byn Bonäs som är riksintresse för kulturmiljö. Här utgör den Europiska landskapskonventionen en viktig utgångspunkt, liksom dialogen med de boende. Syftet har varit att vidareutveckla en metod för landskapsanalys och en värdering av landskapskaraktärer och landskapsvärden för mindre tätortsnära orter eller byar. Den kan fungera som ett gemensamt planeringsverktyg för byalag/intresseföreningar, exploatörer, kommuner och länsstyrelsen av olika miljöer. Områdets olika landskapsmiljöer och kulturella grundförutsättningar har sammaställs i SWOT-analyser som också sammanfattar områdets styrkor, svagheter, möjligheter och hot. Arbetet har bedrivits som ett samarbete med Ramböll och Mora kommun.

Vård av byggnadsminnen

Under 2014 har Länsstyrelsen lämnat bidragsmedel med råd och anvisningar i samband med restaureringar av 10 byggnadsminnen: Klosterskolan i Avesta kommun, Solgruvestugan, Creutz spelhus, Falu gruva och Carl Larssongården i Falu kommun, Stjärnsunds herrgård, Norns bruk och Teaterladan i Hedemora kommun, Hildasholm i Leksands kommun samt Matsgården i Rättviks kommun. För samtliga har underhållsåtgärderna varit angelägna för att byggnaderna ska kunna bevaras och visas för besökare. Fyra av dessa restaureringar var av större omfattning varav en var *Stjärnsunds herrgård*. Det är en välbevarad herrgårdsanläggning från 1700-talets andra hälft. Herrgården utgör centrum för den riksintressanta bruksmiljön som ingår som en viktig del av Eko-museum Husbyringen. Byggnaden har i början av 2000-talet genomgått mycket omfattande renoveringsarbeten. Delar av plåttaket på byggnaden har därefter visat sig vara i dåligt skick, vilket resulterat i takläckage med skador i interiören. Under 2014 har Länsstyrelsen därför medverkat till att taket renoverats och skador på fasad och i interiören åtgärdats. Arbetet skedde i samarbete med Polhemsstiftelsen. För övriga större restaureringar av byggnadsminnen, se Världsarvet Falun.

Kris, Kulturmiljö och Klimathot

I ett förändrat klimat ställas nya krav på räddningsinsatser och riskinventeringar kopplade till nya naturkatastrofer som tidigare varit ovanliga i Sverige, t.ex. skyfall med översvännings- och erosionsrisker samt extrem torka. Detta riskscenario kräver bättre kunskap om hur vi identifierar och skyddar vårt kulturarv, vilket är grunden för detta pilotprojekt. Projektet drivs av länsstyrelsen under perioden 2013-2015 och finansieras av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Metoder och strategier håller på att utvecklas och en manual för risk- och sårbarhetsanalys för kulturvården kommer att tas fram samt en särskild manual för prioritering och skydd av kulturvården för räddningstjänsten. År 2014 har den geografiska

avgränsningen varit centrala Mora och Falun. Arbetet har bedrivits i samarbete med länsstyrelsens beredskapsfunktion, Mora och Falu kommuner med resp. räddningstjänster och museer i länet, Riksantikvarieämbetet och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Historiska beskrivningar av vattenvårdsområden

På uppdrag av Miljöenheten på länsstyrelsen har Kulturmiljöfunktionen arbetat fram historiska beskrivningar av Dalälvens 63 vattenvårdsområden, vilka ingår i den nationella vattenförvaltningen. De historiska beskrivningarna är en kompletterande del i den översyn av förvaltningsplanen som pågår. Beskrivningarna tar upp områdenas generella kulturmiljöhistoria, dess eventuella påverkan på vattendrag och sjöar samt om eventuella vattenvårds- eller fiskeåtgärder kan påverka kulturmiljöerna.

Planerad gruvbrytning i Ludvika

Under många år har mineralprospekteringar varit omfattande i länet och på senare år har planer på en regelrätt brytning av järnmalm tagit form i Ludvika, i Blötberget och Håksberg. En stor del av tillståndsprövningen och analyserna av kulturmiljöer och landskapspåverkan utfördes 2013. Under 2014 har länsstyrelsen haft en fortsatt dialog med gruvbolaget om hur äldre gruvbyggnader kan få en ny användning och vilka fornlämningar som ska bli föremål för arkeologiska undersökningar. Arbetena har dock bromsats in pga. fallande malmpriser och osäkerhet i finansieringen. Samarbetet har skett i denna insats med Miljöenheten på länsstyrelsen, Nordic Iron Ore AB och Arkeologikonsult.

Utveckling av besöksmål/turism

Projekt Bergslagen Kultur och Turism.

Projektet drivs av Intresseföreningen Bergslaget och finansieras av länsstyrelserna i Dalarna, Gävleborg, Västmanland, Värmland och Örebro län samt regionförbunden. Syftet är att utveckla industrihistoriska besöksmål, entreprenörskap och lokala näringsliv och verka för en helhetssyn av och samverkan för Bergslagens industriminnen. Projektet har flera positiva effekter, inte minst genom att det sammanför parter som tidigare inte har samarbetat. Projektet utvecklar 14 bergslagshistoriska centrum som besöksmål. Dalarna har en viktig del av projektet och svarar för fem av satsningens 14 centrum. Under 2014 har etapp 4A pågått, med insatser i främst Eko-museum Husbyringen i Stjärnsund, för utvecklingen av konst- och kulturverksamhet i de industrihistoriska byggnaderna Meken i Smedjebacken samt Maskinhuset i Grängesberg. Etapp 4A kommer att avslutas i början av 2015, men en ny tvåårig och avslutande satsning planeras med uppväxling med strukturfondsmedel. Aktörer som deltagit i denna insats är Intresseföreningen Bergslaget, länsstyrelserna i Gävleborg, Västmanland, Värmland och Örebro samt regionförbunden.

Byggnadsvård, Maskinhuset i Grängesberg

Länsstyrelsen och Ludvika kommun har i ett flertal år arbetat med att finna alternativa användningar för delar av den s.k. Centralanläggningen vid Grängesberg gruva. Det är en magnifik anläggning som berättar om Grängesbergsbolagets ekonomiska och industriella kapacitet under 1900-talet. Det funktionalistiska och storslagna maskinhuset uppfört 1938-41 är en viktig del av satsningen i Grängesberg. Genom sin rymd, höjd och ljusinsläpp håller en arena för bildkonst och kultur på att skapas. Maskinhuset utgör ett bergslagshistoriskt centrum för utveckling av besöksmål och näringslivsutveckling som drivs i projektet Bergslagen Kultur och Turism. Gemensamt har kommunen och länsstyrelsen avsatt 3 miljoner kronor under en treårsperiod, 2013-2015. Under 2014 har framförallt fönsterrenoveringar utförts. Aktiviteterna har bedrivits i samarbete med Ludvika kommun, Dalarnas museum, Ludvika kommunfastigheter AB, Intresseföreningen Bergslaget.

Eko-museum Husbyringen

Husbyringen är ett av Sveriges första ekomuseer och binder samman en rad intressanta besöksmål i form av kultur- och naturmiljöer i Husby socken. Med landskapet som utgångspunkt speglas hur människorna och naturen har format denna bygd. Husbyringen är ett viktigt utvecklingsområde för turismen i Dalarna. En rad småskaliga turistföretag är verksamma utmed ringen. Länsstyrelsen medverkar till vård och utveckling av Husbyringen. Den stora satsningen på besökscentret för Husbyringen i Stjärnsund har under 2014 följts upp med fortsatta satsningar på information och tillgängliggörande av ringen. Aktörer som deltagit i denna insats är Stiftelsen Husbyringen, Hedemora kommun och Intresseföreningen Bergslaget.

Världsarvet Falun

Falu gruva är centrum och nav i Världsarvet Falun. Gruvan består av ett system av orter, brytrum och schakt till ett djup av cirka 400 meter under markytan. Besöksgruvan ligger på cirka 70 meters djup. I besöksgruvan bildas kontinuerligt sprickor i orter, brytrum och schakt med risk för nedfallande stenblock och ras. Vart femte år måste därför ett skrotningsprogram genomföras som innebär att lösa stenar rensas bort och att sprickbildningar stabiliseras genom bultning. Åtgärderna är nödvändiga för att gruvan ska kunna underhållas och hållas tillgänglig för besökare. Det nu avslutade, treåriga Falu gruva - säkerhetsprojektet 2012-2014 utarbetades med sikte på det samlade behovet av insatser. Alla el- och träinstallationer har bytts ut i besöksgruvan. Alla orter och brytrum har skrotats och vissa förstärkningar av berget har utförts. Gruvhissen har reparerats och säkrats. En 3D-modell över gruvan håller på att utvecklas för att kunna beräkna hållfastheter och rasrisker i framtiden. Målet för säkerhetsprojektet har varit att säkra besöksgruvan och Stora stöten under de kommande ca 25 åren och åtgärderna är en förutsättning för en fortsatt turistisk utveckling av gruvområdet och världsarvet. Kostnaden för hela projektet har uppgått till 15 700 000 kr, varav Stora Enso svarat för halva kostnaden och staten för den andra. Insatsen är ett samarbete mellan Stiftelsen Stora Kopparberget, Stora Enso och Riksantikvarieämbetet.

Creutz spelhus från 1855 är landets enda bevarade spelhus och ingår i en grupp om fyra byggnader från 1800-talets mitt som står på randen till Stora Stöten vid Falu gruva. Byggnaderna ingår i gruvområdets byggnadsminnesklassade byggnadsbestånd. Spelhusets funktion var att omvandla vattenkraften via linspel till gruvans olika uppfodringsverk och pumpar. Byggnadens tekniska inredning är intakt bevarad men har haft stora restaureringsbehov. Renoveringsarbetena har pågått från 2010 till 2014 och länsstyrelsen har sammanlagt lämnat bidrag med 7,5 miljoner kronor. Under 2014 har renoveringen färdigställts och invigts. Byggnaden har gjorts publikt tillgänglig genom belysning, ny väg och nya ramper, som gjort att bygganden även kan besökas av rörelsehindrade. Genom nya informationsskyltar och visningar har spelhuset bidragit till utvecklingen av Falu gruva som besöksmål. Satsningen på hjulhuset och Vattnets väg till gruvan- projektet hänger nära samman, eftersom mycket av vattnet som kanalisades i vattenlederna gick till gruvan och utnyttjades bl.a. i Creutz spelhus. Renoveringen har nominerats till Europa Nostra och varit ett samarbete med Stiftelsen Stora Kopparberget.

Projektet Vattnets väg – En kulturlid inom Världsarvet Falun har under året färdigställts och invigts av landshövdingen. Genom projektet har det omfattande system av dammar och kanaler som försåg Falu gruva och hyttor med vattenkraft gjorts tillgängligt för besökare med hjälp av skyltade vandringsleder med ett trettiotal informationsskyltar samt en folder. Utmed de sammanlagt ett par mil långa vandringslederna har omfattande röjningsarbeten utförts för att ta fram lämningar av vattensystemet, kopparhyttor och odlingslandskap. Vandringslederna har rönt stor uppskattning av såväl av Falubor som av turister. Falu kommun har efter

invigningen övertagit driftsansvaret för lederna. Insatsen har genomförts i samarbete med Världsarvet Faluns vänförening, Falu kommun och länsstyrelsens Naturvårdsenhet.

Puttbo är en välbevarad bergsmansgård. Den byggdes ut till sin nuvarande form i början av 1700-talet. Puttbo ligger centralt inom det dammsystem som försåg Falu gruva med vattenkraft och gården ingår som ett viktigt inslag i den nya vandringsleden Vattnets väg till gruvan. Bergsmansgården används av en scoutkår för verksamhet med barn och unga samt för besökare till vandringsleden Vattnets väg till Gruvan. Huvudbyggnaden var i dåligt skick och behövde renoveras. Renoveringen 2014 har omfattat tak, bjälklag och grund och har skett i form av utbildning för byggnadsarbetare i traditionellt byggnadshantverk. De aktörer som samarbetat i insatsen är Byggtutbildning STAR, Falu kommun, Järlindens scoutkår.

Kultureservat Stabergs bergsmansgård är ett uppskattat besöksmål med ca 50 000 årliga besökare, som på ett lättillgängligt och pedagogiskt sätt visar upp bergmansbygden inom Världsarvet. Under 2014 har länsstyrelsen lämnat bidrag för skötsel av barockträdgården och omgivande kulturlandskap. Dessutom har informationssatsningarna i form av en ny broschyr och en större informationstavla färdigställts. Särskilda informationsblad om köks- och fruktträdgården har också tagits fram. Den publika verksamheten med kurser och föreläsningar har utvecklats. Med medel från landsbygdsprogrammet har betydande insatser gjorts för att återskapa äldre trädgårdsgårdar. Staberg fungerar också som en viktig plats för rehabilitering och sysselsätter ca 10 personer som står utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Dessa arbetar i trädgården och med forn- och kulturlandskapsvård. Vika Hosjö hembygdsförening, Falu kommun och länsstyrelsens Landsbygdsenhet har samarbetat i denna insats.

Carl Larssongården är ett av de viktigaste besöksmålen inom Världsarvet Falun. För att utveckla gården som besöksmål och lyfta fram trädgårdens kulturhistoriska värden har trädgården restaurerats med målet att återskapa trädgårdens utseende från den tid då Carl och Karin Larsson bodde på gården. Den restaurerade trädgården har under 2014 invigts av landshövdingen och ger goda möjligheter att ytterligare utveckla trädgårdsturismen inom världsarvet. Samarbete: Länsstyrelsens Lantbruksenhet, Carl och Karins släktförening samt Falu kommun.

Stationsområdet kring *Falu järnvägsstation* är av stort kulturhistoriskt intresse då det är en sammanhållen och relativt komplett järnvägsmiljö från början av 1900-talet. Området står under stark omvandling i samband med uppförandet av ett nytt resecentrum. För att historiska värden inte ska gå förlorade i omvandlingen av stationsområdet, utan istället bidra till en framtida attraktiv miljö, har medel anslagits till omläggning av tak på lokstallarna samt för upprustning av äldre perronger vid en äldre magasinsbyggnad. Magasinet används idag som kultur- och evenemangsarena. De aktörer som samarbetat i denna insats är Museiföreningen Gefle Dala Jernväg och Kulturmagasinet i Falun Fastighets AB.

Fornvård har bedrivits inom gruvområdet och ett flertal miljöer 2014 som har stor betydelse för förståelsen och upplevelsen av världsarvet. De stora slaggvarpsområdena är t.ex. mycket viktiga för bilden av Falun som gammal gruvstad. Samarbete har bedrivits med Skogsstyrelsen och Stiftelsen Stora Kopparberget.

Samverkan

Länsstyrelsen har deltagit i det strukturerade samarbetet på kulturmiljöområdet mellan länsstyrelserna inom nätverken Kulturmiljöforum och Länsgrupp Mellan. Inom nätverken sker värdefull erfarenhetsöverföring som är till direkt nytta i det dagliga kulturmiljöarbetet.

Det gäller såväl nedbrytning och konkretisering av de nya nationella målen för kulturmiljöarbetet och visionsarbetet som strävanden efter ensade rutiner för ärendehantering, kulturmiljövårdsmedlens utformning, IT-stöd och kompetensutveckling. Kulturmiljöforum fyller också rollen som samtalspartners med Riksantikvarieämbetet.

Under 2014 har även handläggarträffar för byggnadsvård och arkeologi mellan länsstyrelserna i Mellansverige genomförts. Vidare har samarbetet med Västerås stift i kyrkoärenden fortgått via Samrådsgruppen för kyrkoantikvariska frågor.

Regleringsuppdrag

Länsstyrelserna har haft två speciella uppdrag i regleringsbrevet för 2014 som avser kulturmiljöarbetet, RB 67 och 68:

RB 67. Länsstyrelserna ska redovisa hur man arbetar och planerar att arbeta för att uppfylla de nya nationella målen för kulturmiljöarbetet. Länsstyrelserna har ett särskilt ansvar för målens uppfyllelse. I detta ansvar ligger att överväga hur målen kan brytas ned i uppföljningsbara delar och att använda målen som utgångspunkt i såväl planering som uppföljning av verksamheten.

RB 68. Länsstyrelserna ska redovisa hur man arbetar för att främja kommunernas kulturmiljöarbete. Länsstyrelsen ska särskilt redovisa hur man arbetar och planerar att arbeta för att stödja kommunernas framtagande av aktuella och ändamålsenliga kunskapsunderlag.

Uppdragen bereddes tvärsektoriellt på länsstyrelsen samt med företrädare för andra regionala aktörer. Redovisningen lämnades i höstas till Riksantikvarieämbetet för en nationell sammanställning. Under senhösten hölls även ett nationellt seminarium om arbetet kring dessa uppdrag och hur arbetet ska drivas vidare.

Tillsyn

Länsstyrelsen prioriterar vägledande tillsyn i kulturmiljöarbetet och avsätter mycket arbete för information och dialog med kommuner och myndigheter om översiktsplaner, infrastrukturprojekt m.m. I ärenden som rör byggnadsminnen och de kyrkliga kulturminnena lägger länsstyrelsen också en stor vikt vid att etablera väl fungerande dialoger med fastighetsägare och församlingar. Under 2014 har ett utbildningsprojekt bedrivits riktat mot skogsföretagen i länet för att minska skadorna på forn- och kulturmiljöer i skogsbruket. Länsstyrelsen har under året utfört kontrollerande tillsyn som omfattat tio beslut om återbeskogning inom fornlämningsområden samt av tillståndet för inventarierna i en kyrka. Tillsynen av skogsbruksärendena visade på flera skador på fornlämningar och förhandlingar resp. åtalsanmälningar med berörda markägare förbereds. Inom uppdragsarkeologin genomför länsstyrelsen kontinuerligt kontrollerande tillsyn av undersökningar, undersökningskostnader och rapportering.

Samverkan kring horisontella mål

Åtgärder för kulturmiljöarbetet har formulerats utifrån bl.a. de sektorsdialoger som genomfördes inför Dalarnas miljömål 2013-2016. Ett 15-tal åtgärder berör kulturmiljövården. Under 2014 har länsstyrelsen inom Byggdialog Dalarna och i samband med kommunbesök skickat ut en enkät och diskuterat med kommunerna om hur de ser på kulturmiljöer och hur de säkerställer kompetensen inom området. För att stärka kulturmiljöer i odlingslandskapet och i skogsbruket samt i samband med omarronderingen har projektet Biologiskt kulturarv i fåbodar och finnbosättningar slutförts. Många fåbodar och finnbosättningar har därigenom kartlagts, registrerats och tillsynats och kompetensutbildningar har hållits för allmänheten. Samarbetet med Skogsstyrelsen och skogsföretag har fördjupats för att få till stånd en ökad hänsyn av kulturmiljöer i skogsbruket. Åtgärden riskbedömning för kulturmiljöer har fortsatt under 2014 genom projektet Kris, kulturmiljö och klimathot. Som ett led i att utveckla

besöksnäringen deltar länsstyrelsen i projektet Bergslagens kultur och turism och i Ekomuseum Husbyringen samt är aktiv i utvecklandet av Världsarvet Falun, bl.a. avslutades projektet Vattnets väg under året. Översynen av länets riksintressen för kulturmiljövård har fortsatt.

I arbetet med urval och stöd för skyddade kulturmiljöer, kunskapsunderlag, arkeologiska undersökningar och satsningar på besöksmiljöer, beaktas frågor om tillgänglighet, barnperspektiv, jämställdhet, nationella minoriteter och integration. Arbetet ligger helt i linje med kulturmiljömålen och ambitionen är att integrera dessa frågor i det vardagliga arbetet. Framförallt görs det i en historisk kontext, där olika grupper och samhällsföreteelser lyfts fram, men också i samhällsplaneringsfrågor. Ett exempel på detta är de samtal länsstyrelsen fört med Gaaltije, sydsamiskt kulturcentrum, om Program för fortsatt arbete med det samiska kulturarvet 2015-2020 med förslag på särskilda insatser. Andra exempel är att uppmärksamma miljöer som berör invandrare, kvinnor och barn i det pågående projektet Modernism i samhällsbyggande och tillgänglighetsfrågor i upprustningen av Creutz spelhus samt i projektet Vattnets väg.

Återrapportering regleringsbrev

Tabell 5.1

Länsfakta kulturmiljö	2014-12-31	2013-12-31	2012-12-31
Antal registrerade fornlämningar (exkl. marina) ¹⁾	7 908	37 432	36 924
Antal byggnadsminnen enligt 3 kap. kulturminneslagen ²⁾	79	79	78
Antal kyrkobyggnader enligt 4 kap. kulturminneslagen	78	78	78
Riksintresseområden för kulturmiljövården, antal	129	129	129
Riksintresseområden för kulturmiljövården, yta (ha)	94 442	94 063	94 063
Kulturresevat, antal	2	2	1
Kulturresevat, yta (ha)	57	57	11
Andel av länets kommuner som har kulturmiljöprogram (%) ³⁾	46 %	93 %	93 %

Källa: Fornlämningar – Fornminnesinformationssystemet (FMIS) (<http://www.raa.se/hitta-information/fornsok-fmis/yrkesanvandare/statistik-2013/>), Byggnadsminnen – Länsstyrelsens förteckning över länets byggnadsminnen, Kyrkobyggnader – Länsstyrelsens förteckning över länets kyrkobyggnader, Riksintresseområden – Länsstyrelsens GIS-skikt, Riksintressen kulturmiljövård, Kulturresevat – Länsstyrelsens GIS-skikt, Kulturresevat, Andel kommuner med kulturmiljöprogram - Miljömålsportalen, indikator ”Planering kulturmiljö”:

Kommentarer Tabell 5.1

1) 2014 års siffra är hämtad från Riksantikvarieämbetets statistikuppgifter och avser antal huvudobjekt. Tidigare år har antalet lämningar redovisats, t.ex. huvudobjektet hyttområde kan innehålla många lämningar. Under 2014 nyregistrerades 75 nya huvudobjekt, vilket betyder att antal huvudobjekt 2013 var 7 833.

2) Under året har inget beslut om byggnadsminnesförklaring fattats.

3) 2014 års procentsiffra utgår från Miljömålsportalen. Tidigare år är procentsiffran baserad på de kommuner som har låtit utföra kulturminnesinventeringar.

Tabell 5.2

Utbetalade bidrag för kulturmiljö, summa (tkr)	2014	2013	2012
Bidrag, vilka länsstyrelsen fattar beslut om och betalar ut	1 251	1 038	935
Bidrag, vilka länsstyrelsen har fattat beslut om, men där Riksantikvarieämbetet har gjort utbetalningen	12 421	12 819	14 840

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso, Riksantikvarieämbetets handläggarssystem KÄLLA

Kommentarer Tabell 5.2

Länsstyrelsen har lämnat bidrag för upprustningar och/eller information av: Horndals brukspark i Avesta, Falu besöksgruva, Creutz spelhus, fornvård i världsarvet, Puttbo, gruvstuga i Gamla Herrgården, Mor i Ändan, Lokstallarna, Magasinet, Linderdalska gården, kulturresevatet Stabergs bergsmansgård, Carl Larssongården och Korså bruk i Falu kommun; Tanså hytta i Gagnefs kommun; Eko-museum Bergslagen, Stjärnsunds herrgård och Långshyttans mulltimmerhytta i Hedemora kommun; utredning av kulturresevatetsbildning av Skallskog-Brändskog i Leksands kommun; Maskinhuset i Grängesberg i Ludvika kommun; stationshuset i Malung; Svarvgården och Bråmågården på Sollerön i Mora kommun; Furudals bruk och en kalkugn i Skålberget i Rättviks kommun; fornvård inom Silverringen i Sätters kommun; Nybolets fäbod i Älvdalens kommun.

Medel har också avsatts till Bergslagen kultur och turism, Revidering av riksintressen för kulturmiljö, Kvalitetsgranskning av Skog och Historia, Kunskapsuppbyggnad inför omarrondering, Kartläggning av Dalarnas fäbodar, Biologiskt kulturarv i fäbodmiljöer, Modernism och samhällsbyggande, Landskapsanalys Bonäs, Arkeologisk undersökning av boplatzvall i Älvdalen samt bidrag till en publikation om Dalarnas arkeologi.

Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 45*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	3,86	3,92	3,28
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	3,99	2,95	2,37
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	3,97	3,39	2,83
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	10 724	9 554	7 212
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	5,23	4,50	3,61
Antal ärenden, inkomna och upprättade	220	251	215
Antal beslutade ärenden	277	217	190
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	13	14	4
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	0

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående prestationer med avseende på volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av åiterrapporteringskraven. Uppgifterna kan t.ex. återfinnas i olika sakförordningar.

Kommentarer till tabellen

Ökningen av antal årsarbetskraft för kvinnor beror huvudsakligen på återkomst efter föräldraledighet men även till del av ökat antal timmar per månad för tidigare deltidssjukskriven personal.

Verksamhetskostnaderna är fördelade på både förvaltningens rambudget men även projektmedel från bland annat Myndigheten för samhällsskydd och beredskap anslag 2:4 Krisberedskap. Ökningen av antal beslutade ärenden, kan hänföras till att flera av dessa är beslutade 2014 men upprättades eller inkom 2013.

Den förvaltningsfinansierade delen täcker kostnader för löner och kompetensutveckling inom verksamhetsområdena tillsyn, uppföljning samt utveckling och upprätthållande av krisberedskap. Här ingår kostnader för tjänsteman i beredskap (TIB) vad gäller ersättning för dygnetruntjour, övningar och utbildning. De täcker också kostnader för utbildning och övning av egen krisledningsorganisation. Andra verksamhetskostnader är för samverkan med regionala och kommunala aktörer för utveckling av räddningstjänst, kriskommunikations- och krisledningsförmåga.

Mindre skillnad finns avseende antalet kvinnor och män i organisationens ordinarie uppgifter, men i krisledningsorganisationen är det jämnt fördelat, där exempelvis alla kvinnor och män från funktionen är övade för att kunna vara gruppsamordnare eller stabschef.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Tjänsteman i beredskap

Länsstyrelsen Dalarnas TiB tjänsteman i beredskap har, utöver mottagande av larm och samtal, övergått till endast använda Rakel även för ledning av lägesmöten, TiB har fortsatt daglig kontakt med SOS Alarm KBX funktion samt mottar provlarm varje måndag. TiB vid Länsstyrelsen Dalarna deltar i nationella veckoavstämningsmöten på onsdagar och leder regionala avstämningsmöten varje torsdag.

Samtliga av dessa stående aktiviteter noteras dagligen i WIS, webbaserat skyddat informationssystem av TiB själv och stärker på det sättet TiB förmåga att vid en händelse själv kunna söka kontakt och ytterligare information vid SOS Alarm samt dela information med andra aktörer i krishanteringssystemet i landet.

Larmövningar som även 2014 genomförts inom ramen för samarbetet mellan de sex nordligaste länen Nordsam samt i egen regi, involverar alltid TiB och stärker både förmågan vid funktionen samt skapar underlag till ständiga förbättringar i rutinbeskrivningar och checklistor för TiB.

Beredskapen har fortsatt att under 2014 upprätthållas av en bred kompetens inom Länsstyrelsen Dalarna och inte endast beredskapsfunktionspersonal. Denna bredd i verksamheten avseende representationen bland TiB, berikar jourverksamheten och förankrar krisberedskapsverksamheten i Länsstyrelsen Dalarnas många verksamhetsområden.

Veckoavstämningsmöten

Länsstyrelsen Dalarna har under 2014 utvecklat de veckovisa avstämningsmötena med kommuner, räddningstjänster och regionala aktörerna som exempelvis Trafikverket, Landstinget, Försvarsmakten och Polismyndigheten. Länsstyrelsen Dalarnas Tjänsteman i beredskap håller i mötena som genomförs på torsdagar kl. 1000. Utöver deltagande aktörers del i att skapa en samlad lägesbild, återkopplar Länsstyrelsen Dalarna från de nationella mötena som genomförs av MSB på onsdagar. TiB och mötesdeltagare noterar innan torsdagsmötena sina respektive lägesbeskrivningar i WIS. Denna rutin som införts 2014 har starkt förmågan att redan inför lägesmöten ha ett förankrat underlag till samlad lägesbild och möjliggör avsevärt mer effektiva lägesmöten.

Gränsräddningsråd

Länsstyrelsen Dalarna har i Haga II deklarationens anda 2014 fortsatt utvecklingen av verksamheten i gränsräddningsrådet i samarbete med Hedmarks fylke i Norge och Värmlands län. Ett projekt med fyra huvudaktiviteter har påbörjats, där både kommunala och regionala aktörer finns representerade. Aktiviteterna i det treåriga projektet som finansieras av anslag 2:4 Krisberedskap är gränslöst samband mellan Rakel och Nödnett, riskanalys i gränsområdet, utbildning och övning för insatspersonal och regionala aktörer samt möjlighet till alarmering och prioritering av insatser och resurser i gränsområdet.

Ordinarie samverkansmöten med regionala och kommunala kris- och säkerhetsaktörer på båda sidor landgräns har fortsatt. Utvärdering av skarpa räddningsinsatser i gränsområdet i kombination med framtagande av utbildningspaket för insatsledningspersonal i fält är andra insatser som Länsstyrelsen Dalarna drivit i samverkan med övriga aktörer i rådet. Som informationsstöd driver och utvecklar Länsstyrelsen Dalarna hemsida för gränsräddningsrådets räkning. Hemsidan omfattar förutom informationsmaterial även en digital tjänst för insatsplanering i form av en digital gränsräddningskarta. Sidan är under flytt till länsstyrelsernas gemensamma nya webplattform under 2014-15.

Dalarna har en Gränskommitté tillsammans med Hedmarks Fylke. I kommittén har det under 2014 utvecklats ett samarbete avseende en första version av gemensam risk- och sårbarhetsanalys för gränsområdet. Detta kommer att fullföljas 2015 med koppling till de gränsöverskridande projekt som bedrivs inom ramen för gränsräddningsrådet.

Nordsam

Länsstyrelsen Dalarnas beredskapsfunktion har fortsatt att delta i ett samarbete mellan de sex nordligaste länen som kallas Nordsam.

Länsstyrelserna i Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland, Jämtland, Dalarna och Gävleborg har under 2014 förvaltat och vidareutveckla samverkansarrangemanget inom området krisberedskap och skydd mot olyckor. Utvecklingsarbetet baseras på en gemensam strategisk plan och har under 2014 huvudsakligen varit inriktat mot att: kartlägga och systematisera viktiga återkommande milstolpar i Nordsam under ett kalenderår, fördela deltagande i nationella nätverk och arbetsgrupper samt uppdatera Nordsams virtuella samarbetsyta på länsstyrelsernas intranät. Ett ytterligare fokusområde under året har varit att öka vår förmåga att kunna förstärka och avlösa varandra i händelse av en kris. Sommarens skogsbrand i Västmanland understryker vikten av att just sådan förmåga utvecklas och upprätthålls. Vår bedömning är att samarbetet 2014 bidragit till att stärka både krishanteringsförmågan och kapaciteten i det förebyggande arbetet.

Utifrån den gemensamma strategin och den nya kommunöverenskommelsen har länsstyrelserna i Nordsam även utarbetat två nya 2:4-projektansökningar för perioden 2015 respektive 2015-2018. Det ena projektet rör kompensutveckling inom Civilt försvar medan det andra framförallt är inriktat mot att stärka kommunernas förmåga. Det senare innefattar även implementering av resultat från MSB projekten Ledning och Samverkan (LoS) samt utvecklingsprocessen för samordning och inriktning (RSI). Utöver ovanstående aktiviteter pågår en omfattande samverkan framförallt inom Nordsamprojekten Krisledning och samverkan II samt Kriskommunikation i Nordsam.

Resultatet av Nordsams insatser är att flera områden har stärkts vid de sex länsstyrelserna. De områden som har stärkts är förmågan till krisledning, samordnad risk- sårbarhetsanalys, gemensam utveckling av metoderna inom tillsyn och uppföljning inom krisberedskap och skydd mot olyckor samt bättre förutsättningar för utveckling av gemensamma verktyg för krisinformation.

Sociala risker i Dalarna

Sociala risker i Dalarnas län är en gemensam satsning mellan krisberedskap- och folkhälsa som har pågått sedan 2010. Under 2014 har Länsstyrelsen besökt kommuner för en dialog om indikatorer och lägesbedömning i respektive kommun. Under besöken har även resultaten av de kommunala risk- och sårbarhetsanalyserna med socialt scenario återkopplats till kommunerna från Länsstyrelsen Dalarna.

Sociala risker är en metodutveckling för att hitta indikatorer i det sociala området som kan leda till oönskade företeelser som utanförskap, gängbildning eller misstro mot samhällets funktioner. De socioekonomiska beräkningarna syftar till att ge beslutsunderlag för investeringar, i regel på kommunal nivå som kan motverka negativa sociala konsekvenser. Exempel på detta skulle kunna vara kvälls- och helgöppna fritidsverksamheter för ungdomar, resurser till resultatsvaga grupper i grundskola eller möjlighet att snabbt kunna få hjälp vid en missbruksproblematik.

Arbetet med kommunerna har fortsatt 2014 och leds gemensamt av kommunens folkhälsosamordnare och beredskapssamordnare i en satsning där Länsstyrelsens länssamordnare för ANDT- alkohol, narkotika, doping och tobakförebyggande och projektledaren inom beredskapsområdet finns som stöd under processen. I början av året genomfördes en kunskapskonferens med länets samtliga kommuner avseende metoder för socioekonomiska beräkningar. Samtliga kommuner representerades av ekonomer, beredskaps

och riskhanterare och vissa beslutsfattare. Konferensen följdes upp av besök i flera kommuner för fördjupade analyser av verktyget under året.

Resultatet av arbetet återspeglas i regionala och kommunala risk- och sårbarhetsanalyser samt i utveckling av tvärsektoriellt arbete på både lokal och regional nivå mellan de som arbetar med den sociala dimensionen och de som är traditionella riskhanterare i krishanteringsområdet.

I samhällsrådet SWT mellan landshövdingar och länspolismästare i Dalarna, Värmland och Örebro län, lyfts arbetet med metodutveckling och insatser relaterat till sociala risker regelbundet och har så gjorts även under 2014.

Rakel

Länsstyrelsen Dalarna har under 2014 fortsatt att vara en resurs för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap MSB i framtagande av nationella riktlinjer för samverkan i det digitala radionätet Rakel. Länsstyrelsen Dalarna har deltagit i övningsverksamhet inom ramen för gränsräddningsrådet mellan Hedmarks Fylke, Dalarna och Värmland och där fokuserat på framtagande av gränssnitt mellan det svenska radionätet Rakel och Nödnett i Norge, gränssnittet benämns ISITEP.

I Länssambandsgruppen har länsstyrelsen under 2014 fortsatt att samordna den regionala samverkansplaneringen i Rakelnätet med nationella riktlinjer för Rakel och kommunikation över nationsgräns. Rakelaktörer som Landstinget och Polismyndigheten tillsammans med kommunal räddningstjänst och kommunrepresentation deltar i gruppen.

Regional övning, strategi för samverkansledning, regionalt krishanteringsråd

Under 2014 har Länsstyrelsen Dalarna övat störtflod i Dalälven med dammbrott samt evenemang med hot och svåra händelser. Båda dessa samverkansledningsövningar har haft bred kommunal och regional representation från Polismyndigheten, Försvarsmakten, Landstinget Dalarna, Civilförsvarsförbundet, Sveriges Radio, Svenska kyrkan med flera, men även av näringslivet från exempelvis Fortum, Länsförsäkringar och Loomis AB. I höstens övning kring evenemangssäkerhet och samverkan, deltog utöver vårens övningsdeltagare även länets större arrangörer som Vasaloppet, Skid-VM, Classic Carweek och Vansbrosimmet.

Det regionala utvecklingsarbetet har kopplats till övningsverksamheten och arbetet har fullföljts med att i samverkan med Gävleborgs län och MSB utveckla formerna för regional samverkan och ledning. Länsstyrelsen har i det arbetet tagit fram en regional strategi för krishantering med handfasta och användbara rutiner som nu tillämpas även i vardagens samverkansmöten. I strategiutvecklingen har nationella metodkoncept för regional ledning och samverkan processats gemensamt mellan både regionala aktörer och näringslivet, där ICA, Loomis, Clas Ohlson och Dalarnas försäkringsbolag varit representerat. Centralt i diskussionerna har varit tillämpningen och utvecklingen av begreppen för samordning och ledning på regional nivå. Startegin har förankrats på ledningsnivå vid såväl kommunala som regionala offentliga och privata och offentliga aktörer.

Regionalt krishanteringsråd har förutom deltagande i utvecklingsverksamheten med MSB och Gävleborgs län, haft två haft ordinarie samverkansmöten under 2014.

I regionala krishanteringsrådet ingår representanter för kommuner och räddningstjänst, polis, landsting, Försvarsmakten, Civilförsvarsförbundet, Svenska kyrkan, Sveriges Radio, SOS Alarm AB.

Näringslivsråd för krishantering

Under 2014 har Länsstyrelsen Dalarna fortsatt utvecklingen av regionala näringslivsrådet för krishantering. Rådet har förutom deltagande i utvecklingsverksamheten med MSB och Gävleborgs län, haft två för ordinarie samverkansträffar under året. Näringslivsrådet utgör referensgrupp till de företeelser och risker som årligen analyseras i den regionala risk- och sårbarhetsanalysen samt är möjlig att adjungera till regionala krishanteringsrådet för civila aspekter på uppkomna krishändelser, vilket har övats vid ett flertal gånger, även 2014 och sedan 2012 ingår som en regelmässig rutin vid planering av regionala samverksanledningsövningar. I rådet ingår representanter för ABB, Clas Ohlson, Loomis, SSAB, ICA, Länsförsäkringar, Schenker, Elnätsägare och Telia.

Kommunala krisledningsdagar, övning av kommunal ledning och Skid-VM

Länsstyrelsen Dalarna har anordnat flera samlingar med workshops och samverkansdiskussioner för utveckling av kommunal krisledning och krisinformation. Samlingarna har involverat beredskapssamordnare, ordförande i krisledningsnämnd och informatörer i kommunerna. Träffar har även samordnats med Länsstyrelsen i Gävleborgs län, där även representanter från kommuner och landsting i Gävleborg deltagit. Under 2014 har ett särskilt fokus legat på informatörsnätverket med kommunala informatörer i samverkan med Länsstyrelsen Dalarnas informatörer för krisinformation. Samarbetet har lett till första versioner nu tagits fram för gemensamma rutiner och checklistor avseende krisinformation till allmänhet och media.

Länsstyrelsen Dalarna har 2014 tillsammans med arrangören av Skid-VM i Falun samordnat flera åtgärder för att ha en stärkt samlad krisledningsförmåga över länsgräns och aktörsgräns samt för att hantera sociala risker kopplat till evenemanget. Flera kommunala samlingar med arrangören, polis, landsting och länsstyrelserna i Dalarna och Gävleborg har genomförts. Vid samlingarna har gemensamma åtgärder för information mot människohandel och prostitution tagits fram samt metoder skapats för dagliga samverkansmöten under VM veckorna för alla relevanta aktörer i de båda länen.

Regional risk- och sårbarhetsanalys

Utvecklingen av metoder för riskanalys och förmågebedömning har fortsatt vid Länsstyrelsen Dalarna under 2014, främst genom framtagande av arbetssättet med en samlad åtgärdslista för prioritering och ansvarsfördelning av åtgärder i länet. I Nordsam samarbetet mellan de nordligaste länen har metoder och bedömningsgrunder samordnats för att ge ett mer likformigt rapporteringsunderlag avseende analyserna till regeringen. Den sociala dimensionen är ett riskområde vilket ingår som en naturlig del i övrig riskanalys i länet.

Resurssamordnande funktion och dammbrottsberedskap

För att behålla ledningsstrukturerna i länet vid extrema flöden med störtflod och dammbrott i Dalälven med biflöden har en beredskapsplanering och en resurssamordnande funktion för räddningstjänst skapats. Funktionen är operativ avseende beredskap för insats sedan maj 2013 och har övats flera gånger i relation till övriga regionala samverkans och ledningsfunktioner, både vid vårens övning avseende störtflod i Dalälven och höstens övning avseende evenemang. Funktionen ska utgöra en resurs för presumtiv regional räddningsledare och bakre stöd till kommunal räddningsledning vid omfattande eller extrema händelser.

Under 2014 års bränder i Västmanland fanns både presumtiv regional räddningsledare utsedd samt resurssamordnande funktionen aktiverad i Dalarnas län. Funktionen fungerade som planerat som stöd till presumtiv regional räddningsledare och försåg denna och Länsstyrelsen Dalarna med underlag till samlad lägesbild. Funktionen utgjorde även en effektiv resurs för

att kanalisera räddningsresurser från alla länets kommunala räddningstjänster till insatsledningen i Västmanland.

Arbetet med funktionens utveckling kommer fortsättningsvis att inriktas på generella förmågor till alarmering, utrymning och prioritering. Dessa förmågor är tillämpliga vid dammbrott, men även i andra sammanhang och arbetet med detta har påbörjats av Länsstyrelsen Dalarna i samverkan med aktörer från Värmlands län och Hedmarks fylke i projektformer redovisade i tidigare avsnitt.

Klimatanpassning

Under 2014 har Länsstyrelsen Dalarna genomfört kommunbesök och kunskapsinsamling från kommunala och regionala aktörer för att införa den reviderade regionala klimatanpassningsstrategin. En särskild klimatmodell för Dalarna avseende översvämningar orsakade av störtregn, så kallade översvämningar, tas fram i samverkan mellan Länsstyrelsen Dalarna, länets kommuner och SMHI. Klimatanpassningsbehoven vid samhällsplaneringen har under året fortsatt att lyftas i länets Riskforum mellan kommunala riskhanterare och samhällsplanerare. I detta forum har även effekter av extrem nederbörd, ras och skred uppmärksamats vilket resulterat i att dessa utmaningar mer uppmärksamats i bl.a. processen av kommuners översiktsplanering.

Civil och militär samverkan med Militärregion Mitt

Under 2014 har Länsstyrelsen Dalarna och Försvarsmakten genomfört ett flertal samverkansinsatser. I regional säkerhetsberedning har regionala företeelser som skyddsobjekt diskuterats med polismyndigheten och försvarsmaktens logistik. Militärregion Mitt MRM har genomfört samverkan med länets kommuner och landsting vid länsstyrelsens kommunala samlingar. En för länet utsedd samverkansofficer från MRM har deltagit i samverkansinsatser med Länsstyrelsen Dalarna vid såväl övningar, utvecklingsinsatser med regionalt krishanteringsråd och övningsförberedelser.

Länsstyrelsen Dalarna upplever att en för stor skillnad råder mellan Försvarsmaktens uppdrag, inriktning och förutsättningar gentemot de inriktningar och prioriteringar som angivits avseende samhällets inriktning och prioritering av åtgärder för civilt försvar. Detta uppmärksammades särskilt i samverkansmomenten under Försvarsmaktens övning Dagny under hösten 2014, där Länsstyrelsen Dalarna deltog till del, tillsammans med övriga länsstyrelser i MRM område.

Återrapportering regleringsbrev

RB 64. Länsstyrelsernas tillsyn av kommunerna inom området skydd mot olyckor syftar till att främja och bedöma kommunernas förmåga att leva upp till nationella mål, verksamhetsmål och särskilda skyldigheter enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor. Länsstyrelserna ska redovisa en sammanfattande bedömning av kommunernas arbete enligt lagen om skydd mot olyckor.

Länsstyrelsen i Dalarnas län bedömer att länets kommuners förmåga att leva upp till de nationella målen samt de verksamhetsmål och de särskilda skyldigheter som framgår av lagen (2003:778) om skydd mot olyckor är god men med vissa brister. Länsstyrelsen har under året genomfört tillsyn på 7 av länets 15 kommuner.

Utvecklingsområdena ligger dels i att kommunerna bättre ska kunna beskriva sin förmåga samt säkerställa förmåga till räddningsinsats i kommunernas glesbygder. Kommunernas

uppföljning av verksamheterna samt kontroll av rengöring och brandskyddskontroller har marginellt blivit bättre. Trots länsstyrelsens tillsynsinsatser är det fortfarande en kommun som inte har ett aktuellt handlingsprogram.

Flera kommuner har rekryteringsproblem till deltidskårer i områden med en åldrande och gles befolkning. Störst utmaningar finns i turistområden med stora geografiska områden som Sälen- och Idrefjällen, där turistsäsongen vintertid ger befolkningsunderlag i form av besökare till kommunen i klass med länets största tätorter. Under sommarhalvåret är samma områden mycket glesbefolkat. Andra utmaningar är de kommunala besparingskrav som även drabbar räddningstjänsterna. Länsstyrelsen har för kontinuerligt diskussioner med räddningschefer och kommunpolitiker i denna fråga. Syftet är att ta fram rekryteringsstrategier för länets räddningstjänster.

Länets räddningstjänster har under sommarens skogsbrand i Västmanland visat en god förmåga i att kunna samla och förstärka med resurser till annat län/räddningstjänst. Länets koncept med Resurssamordnande funktion vid stora olyckor har kunnat prövas i samband med branden och fick mycket uppskattning för sitt sätt att fungera av insatsledningen i Västmanland. Länets presumtiva räddningsledare var under branden tillsammans med Länsstyrelsen Dalarnas krisledning satta i beredskap för att kunna möta en händelseutveckling där branden kunde sprida sig till Dalarna.

Mycket av de vägledande resurserna vid Länsstyrelsen Dalarna har även 2014 lagts på att med kommuner föra dialog kring förändringar i handlingsprogram avseende reduceringar i bemanning pga. av besparingskrav. Dessa dialoger har även förts i samverkan med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Länsstyrelsen Dalarna har även fört omfattande dialog kring reduktion av förmåga i en av kommunerna kopplat till bemanningsbrist samt i en kommun där personal efter lång tids diskussion med kommunen sa upp sig från sina tjänster. Dessa är nu åter i tjänst.

För utveckling och samordning av tillsynsmetoder av kommunernas arbete med skydd mot olyckor och metoder för uppföljning inom krisberedskapsområdet, har Länsstyrelsen Dalarna under 2014 fortsatt utvecklat samarbetet med de sex nordligaste länen i samarbetet Nordsam. Arbetet bidrar till att skapa gemensamma bedömningsgrunder och effektiva sätt att skapa en rättvisande bild av hur kommunens verksamhet fungerar.

Länsstyrelsen Dalarnas sammanfattande bedömning av kommunernas arbete enligt lagen om skydd mot olyckor är att den även 2014 tillämpas med de utmaningar som redovisats ovan samt att lagstiftarens intentioner avseende ökad målstyrning istället för detaljstyrning nu börjar få mer genomslag i kommunernas verksamhet. Vissa kommuner har börjar implementera sina prestationsmål i de gemensamma kontrollsystem som finns i den egna kommunen. På detta sätt görs prestationsmålen inom skydd mot olyckor mer synliga för övriga verksamheter i kommunen.

RB 65. Inom ramen för det geografiska områdesansvaret ska länsstyrelserna följa upp de lokala risk- och sårbarhetsanalyser och handlingsplaner som sammanställs enligt lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap. I uppföljningen ska länsstyrelserna beskriva hur eventuella brister och åtgärdsbehov, som identifierats inom ramen för arbetet med risk- och sårbarhetsanalyserna samt vid hanteringen av extraordinära händelser, omhändertagits. Det ska även framgå hur frågor rörande förmågan att ta emot internationellt stöd vid kriser och allvarliga händelser i fredstid har beaktats inom länen. Uppföljningen ska även inriktas så att den kan samordnas med uppföljningen av kommunernas användning av utbetalade medel enligt avtal mellan staten och Sveriges Kommuner och Landsting om kommunernas uppgifter i samhällets krisberedskap.

Uppföljning av kommuner och landsting

Länsstyrelsen Dalarna har under året väglett och gett råd till länets kommuner avseende metodutveckling och tillämpning i deras risk- och sårbarhetsanalyser. Detta har i år skett med särskilt fokus på hanteringen av sociala risker. Samtliga 15 kommuner har lämnat in analyser för mandatperioden och alla utom två kommuner har kompletterat med reviderade versioner under 2014.

Länsstyrelsens samlade värdering av kvaliteten på kommunernas och landstingets risk- och sårbarhetsanalyser är följande:

Hög	Acceptabel	Acceptabel med viss brist	Bristfällig
5 st	6 st	3 st	2 st

Den stora satsningen i länet under 2014 var annars arbetet med den del av kommunernas risk- och sårbarhetsanalyser som handlar om sociala risker. Vi har stöttat kommunerna genom att ta fram en metodhandbok som stöd för den som leder processen med sociala risker och RSA i respektive kommun samt erbjudit workshops och konferenser. Ett resultat av årets arbete är att 13 av 15 kommuner lämnat in särskilda risk- och sårbarhetsanalyser med fokus på sociala risker under 2014. Borlänge, Mora, Orsa och Älvdalen har gjort djupgående analyser och använt statistikunderlaget på ett väl godkänt sätt.

En av nycklarna till att detta arbete uppfattas som framgångsrikt är de dialogbesök som vi genomfört i länets alla kommuner. Under besöken träffade vi kommunledningarna tillsammans med ansvariga tjänstemän för att utbilda och gå igenom bland annat kommunvisa statistik- och indikatoruppgifter. Kommunerna utsåg därefter kontaktpersoner. Dessa deltog i workshops som Länsstyrelsen anordnade samt etablerade arbetsgrupper på hemmaplan för att genomföra analyserna. Ett tydligt resultat av vår satsning på den här formen av riskanalys är med andra ord den breda förebyggande verksamhet mot sociala risker som nu pågår i länets kommuner.

Ytterligare ett resultat som kan kopplas samman med detta arbete är de socioekonomiska beräkningar som påbörjats på lokal och regional nivå. Dessa syftar till att få fram kvalitativa beslutsunderlag. Det görs i praktiken genom att uppskattade kostnader för åtgärdsförslagen tas fram. Utifrån det framgår vilka åtgärder som ger bäst resultat utifrån ett kostnad-nytta-perspektiv.

Planer för hantering av extraordinära händelser

9 av 15 kommuners plan för extraordinära händelser håller en god nivå med mindre brister. Exempel på sådana brister är att det geografiska områdesansvaret inte beskrivs fullt ut och endast exemplifieras med utsedda aktörer och kontaktvägar. I en del fall handlar det om att man inte tydligt angett hur övning och utbildning av krisledningsorganisationen ska tillgodoses. Tre av kommunerna har någon ytterligare brist i sina planer och bedöms därför vara acceptabla med viss brist. Utöver ovanstående brister kan det då även röra sig om att planen varit alltför övergripande eller att till exempel larmrutiner saknats. Tre andra kommuner har ytterligare exempel på brister i planen, t ex att den inte är antagen under innevarande mandatperiod eller att den har en kombination av de brister som nämnts ovan.

De sex kommuner vars planer även 2014 har klassificerats som **bristfälliga** eller **acceptabla med viss brist** har meddelats detta samt vad detta grundats på. De har även erbjudits stöd och fått till sig exempel på hur planen kan se ut för att anses hålla god nivå.

Hur åtgärdsbehov hanteras

Gällande i vilken utsträckning kommunerna tillgodosett åtgärder som identifierats i aktuella RSA:erna kan vi se att många åtgärder är lönsamma. De flesta kan därför även 2014 inte betraktas som genomförda. Några kommuner har fått skjuta på kostsamma åtgärder, t ex investeringar i reservkraft, på grund av sviktande ekonomi. Länsstyrelsens uppfattning även detta år är att kommunerna generellt har tydliga åtgärdsplaner med start och stoppdatum, och att utvecklingen går åt rätt håll med mer konkreta åtgärdsplaner. Sammantaget bedömer Länsstyrelsen att för året har en av kommunerna till stor del tillgodosett åtgärdsbehoven. Åtta stycken har till viss del gjort detta och vid sju stycken anser vi att det inte skett i tillräcklig utsträckning.

Internationella resurser

Frågan om mottagande av internationella resurser aktualiserades under övning Störtflod 2014, vårens regionala samverkansövning rörande dammbrott och höga flöden. Förutom under själva övningsmomentet hade frågan en särskild plats under seminariet dag två av övningen. Här deltog samtliga kommuner samt en rad övriga relevanta regionala och privata aktörer, i de flesta fall med flera representanter.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att förmågan att ta emot internationellt stöd i Dalarna i praktiken skulle hanteras av vår regionala resurssamordnande funktion, vilken är bemannad med personal från länets räddningstjänster. Det skulle ske i samarbete med Länsstyrelsen. Vi anser att förutsättningarna att hantera frågan därmed har ett gott utgångsläge även om det återstår praktiska oklarheter. Kommunerna har generellt sett inte tagit med den här frågan i sina risk- och sårbarhetsanalyser eller handlingsplaner.

Uppföljningen av kommunernas användning av utbetalade medel

När det gäller uppföljningen av hur kommunerna använt de medel som betalats ut enligt avtal mellan staten och SKL så har detta hittills skett utifrån MBS:s inriktning och i nära dialog med övriga Nordsam-län. Här finns dock en förbättringspotential i att nationellt konkretisera vad som förväntas av kommunerna i form av tydliga riktlinjer och mätbara nivåer.

Naturvård, samt miljö- och hälsoskydd

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 5*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	43,36	41,10	41,87
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	26,50	29,26	28,04
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	35,33	34,68	35,07
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	82 659	86 218	81 872
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	40,28	40,58	41,02
Antal ärenden, inkomna och upprättade	2 903	2 551	2 698
Antal beslutade ärenden	2 898	2 543	2 540
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	191	190	140
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	13 301	11 991	35 324

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående prestationer med avseende på volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven. Uppgifterna kan t.ex. återfinnas i olika sakförordningar.

Kommentarer till tabellen

Angående antal ej beslutade ärenden äldre än två år har Miljöenheten endast ett fåtal ärenden som pågått under mer än två år. Dessa ärenden tillhör efterbehandling av förorenade områden där processerna ofta pågår under en längre tid.

På Naturvårdsenheten finns flera ärendegrupper som ofta behöver långa handläggningstider. Den största gruppen är naturreservatsbildningen. Den utgör 85 stycken av de i tabellen redovisade 191 ärendena. Övriga ärenden som har en utsträckt handläggningstid är LONA, LIFE projekt och översyn av det utvidgade strandskyddet.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Länsstyrelsesamverkan i miljömålsarbetet genom RUS

RUS (Regional Utveckling och Samverkan i miljömålssystemet) är länsstyrelsernas samverkansorgan i miljömålsarbetet, där även Skogsstyrelsen har delaktighet. I RUS styrgrupp ingår representanter från närmast berörda verksamheter inom länsstyrelserna, Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket (NV), Havs- och vattenmyndigheten (HaV) och Sveriges kommuner och landsting (SKL). Arbetet förankras också hos länsstyrelsernas miljöchefer (Miljönätverket) och i länsrådsgrupp 6. I arbetsgruppen ingår personer från olika länsstyrelser med en del av sin arbetstid. I olika projekt deltar ytterligare länsstyrelsepersonal. RUS finansieras av anslag via NV (2014 med 5,2 milj. kr) och administreras av Länsstyrelsen Dalarna. Verksamhetsledaren är anställd i Dalarna. RUS verksamhet redovisas här i korthet. För utförligare redovisning, se www.rus.lst.se.

Miljömålsuppföljning: RUS har för länsstyrelserna deltagit i NV:s samordning av miljömålsuppföljningen och varit regional kontaktpunkt. Här har ingått årlig uppföljning och indikatoruppdateringar. I NV:s årliga uppföljningsrapport har RUS sammanställt ett regionalt avsnitt. RUS har medverkat i arbetet med Fördjupad Utvärdering 2015 och de målmanualer som nationella myndigheter lagt fast under året. Tillsammans med andra har RUS arbetat med

förvaltning och utveckling av målsuppföljningen inom flera olika områden. RUS har medverkat i länsstyrelsernas, NV:s och HaV:s samarbete kring miljödata (MIT) och länsstyrelsernas samarbete kring IT- och verksamhetstöd. Här har ingått arbete med olika IT-system, framförallt en åtgärdswebb som väntas bli klar 2015, och strategi för miljödatahantering. MIT har liksom tidigare stötts ekonomiskt av RUS.

Stöd i åtgärdsarbetet: RUS har sammanställt läget i länsstyrelserna arbete. Nästan alla har arbetat med att ta fram eller genomföra åtgärdsprogram och antagit nya regionala miljömål, där rekommendationen att regionalt anpassa endast vid behov följts. Projektet Metodutveckling åtgärdsprogram har fortsatt med flera delprojekt, bland andra för samhällsekonomisk analys, åtgärdsuppföljning och miljömålsprocessen. RUS har deltagit i NV:s samhällsekonomiska plattform. Projektet Miljömålsstöd till kommunerna har genomförts och en lokal guide publicerats. RUS har medverkat vid SKL:s första möte för kommunala miljömålssamordnare. NV:s arbete med att se över miljöledningssuppdraget har följts. Två projekt i anslutning till generationsmålet har påbörjats: hur länsstyrelserna kan arbeta med Hållbar konsumtion och Hälsofrämjande processer som stöd för miljömål. RUS har medverkat i arbetet med FN:s tioåriga ramverk för hållbar konsumtion och produktion. Insatser för miljömålsintegrering inom några viktigare åtgärdsområden har fortsatt (kulturmiljö, transporter, samhällsplanering, ekosystem och regional tillväxt). Dialog har skett med länsstyrelsernas energi- och klimatsamverkan (LEKS). Miljömålsberedningens arbete har följts.

Information och kommunikation: RUS har hållit miljömålssamordnare och andra nätverk löpande informerade. Tillsammans med Länsstyrelsen i Stockholm och Naturvårdsverket arrangerades årets miljömålsdagar i Stockholm i maj och i december genomfördes Nobelmötet i Stockholm för samordnarna. En kompetenskurs i strategisk miljökommunikation genomfördes vintern 2014.

En samordnad vattenförvaltning

Fokus inom vattenförvaltningen har under året varit kvalitetssäkring av de bedömningar som genomförts sedan 2013. Dessa har använts som underlag bland annat till vattenmyndigheternas förslag till åtgärdsprogram som remitterades 1 nov 2014. För att ytterligare konkretisera behovet av åtgärder i våra vatten sammanställdes åtgärdsförslagen för Dalälven i en bilaga till nämnda åtgärdsprogram för Bottenhavets distrikt.

Länsstyrelsens arbete med de så kallade ÅP-underlagen fortsatte under hösten. Detta är ett tidigare uppdrag från Vattenmyndigheterna som syftar till att initiera miljöförbättrande åtgärder i vatten. Detta görs genom att synliggöra och förklara de bedömningar och förslag till åtgärder som tagits fram inom vattenförvaltningsarbetet på ett populärvetenskapligt sätt. Underlaget ska publiceras på websidan "Dalarnas vatten" under början av 2015.

Arbetet med att initiera restaureringsåtgärder i flottledsrensade vattendrag har fortsatt under 2014. En mer aktiv dialog med fiskevårdsområdesföreningar och kommuner har resulterat i att fler vatten än under tidigare år har åtgärdats.

Vattenverksamhet

Dalarna är ett län med många dammar vilka ofta utgör vandringshinder och är därför en orsak till att flera sjöar och vattendrag inte har god ekologisk status. Länsstyrelsen har under 2014 tagit initiativ till flera restaureringsåtgärder samtidigt som flera sedan tidigare initierade åtgärder pågår. Under året har vi prioriterat att via tillsynen få tillstånd biotopvårdsåtgärder i Österdalälven nedströms Spjutmo kraftverk. Länsstyrelsen har även vidtagit tillsynsåtgärder

för att en fiskväg ska anläggas vid ett prioriterat dammläge i Rotälven som är ett biflöde till Österdalälven. Länsstyrelsen har valt att i första hand initiera åtgärder i kommunikation och samverkan med verksamhetsutövare med målet att verksamhetsutövaren på eget initiativ genomför åtgärder.

Länsstyrelsen har under året genomfört tillsyn på kompensationsåtgärder (fiskutsättningar) i ett 30-tal vattendomar för Dalälvens vattenregleringsföretag och Fortum. Arbetet har bedrivits gemensamt mellan verksamhetsutövare och fiskesakkunniga.

Utöver ovanstående insatser läggs en stor del av resurserna inom vattenverksamhetsområdet till att handlägga inkommande ärenden, som anmälnings- och klagomålsärenden. Länsstyrelsen lägger även ner betydande resurser i prövningsärenden i mark- och miljödomstol.

Miljöövervakning

Miljöövervakningen i länet följer sexåriga program. Under året har ett nytt program för 2015-2020 fastställts. Under revideringen av programmet har delprogram utvärderats och resultaten av detta visar sig i de program som kommer att vara i gång under kommande programperiod. De delprogram som omnämns i programmet men där inga aktiviteter kommer att ske under programperioden är med för att det bedömts vara skäl att överväga förnyade insatser om sex år. Till exempel är en utvärdering av stannfågelinventering som skett i vårt län under utförande och insatserna inom detta program är beroende av utfallet av utvärderingen och kommer tidigast att fortsätta under nästkommande miljöövervakningsperiod. Några enskilda delprogram har även avslutats. Under 2014 har tre rapporter publicerats inom miljöövervakningens landmiljö:

- Vedlevande insekter på gran i naturskogsmiljöer 2014:11. Syftet med delprogrammet är att öka kunskaperna om arternas ekologi och att följa utvecklingen i landskapet. I rapporten görs jämförelser till tidigare undersökningar inom samma delprogram vilket möjliggör jämförelser mellan åren.
- Trädgränsens förändring 1974 till 2013 2014: 9. I denna rapport redovisas studier av träd inom ett fjällområde i länet som varit föremål för inventeringar mellan åren 1973 till 2013. Det finns utifrån denna studie, ingen större anledning att befara att fjällen skulle bli helt trädbevuxet de närmaste 50 åren.
- Myrfågelinventering i Älvdalen 2014:3. Rapporten redovisar hur fågelfaunan förändrats sedan 1977. De upprepade inventeringarna ger underlag för att se trender i enskilda fågelarters utveckling på myrarna. Några arter har minskat och några har ökat, samtliga arter som noterades vid första inventeringstillfället finns kvar.

Under året har satellitbildskartering av länets våtmarker genomförts i samverkan med nationell miljöövervakning. Aktiviteten är en upprepning av en satellitbildstolkning som gjordes på bilder från början av 2000. Resultaten från i år innebär att eventuella förändringar över tiden kan följas.

Under hösten har Dalarnas län tillsammans med Örebro län påbörjat en utvärdering av delprogrammet för uppföljning av rikkärr. I utvärderingen ingår det även att sammanställa data för båda länen över hur det ser ut i dagsläget. Inom delprogrammet skog har inventeringar av strukturer inom ett antal av länets värdetrakter utförts. Det är data som ska användas för att följa utvecklingen över tiden i de landskapsavsnitt som har högre andelar av formellt skyddad skog än landskapet i övrigt.

Prövning, granskning och samråd utifrån naturvårdens frågor

I miljöfarlig prövning finns det i en lång rad verksamheter aspekter som ska prövas ur ett naturvårdsperspektiv. För Dalarnas län har det under året som exempel handlat om prövning av gruv- och vindkraftsverksamhet. Arbeten som startade 2013 har under 2014 resulterat i planer för att kompensera de naturvärden som förstörs i samband med exploateringen. Vindkraftsprövningar handlar om att delta i prövningen när det gäller lokalisering och att komma fram till vilka inventeringsinsatser och andra typer av undersökningar som verksamhetsutövare behöver utföra och att sedan granska resultaten i prövningen.

Länsstyrelsens uppdrag att granska kommunernas planering av markanvändningen innebär omfattande arbetsinsatser för att naturvårdens intressen ska beaktas vid planering. Granskningsarbetet grundar sig på geografiska kunskapsunderlag samt naturvårdskunskap hos enhetens handläggare. Ett annat specifikt uppdrag är att pröva de strandskyddsdispenser som kommunerna beviljar. För Dalarnas del har cirka 370 dispenser hanterats 2014. 12 procent av dessa har tagits in för överprövning. Vägledningsarbete bedrivs gentemot kommunerna och det gör att information om vad som är särskilda skäl för dispens ständigt är aktuellt att förmedla. För Dalarnas del har cirka 12 % av de av kommunerna beviljade dispenser tagits in för prövning. Under året har sju ärenden avgjorts i domstol. Samtliga domavgöranden överensstämmer med Länsstyrelsens bedömning. Översynen av det utvidgade strandskyddet har även pågått under 2014 och är därmed avslutad. Antalet områden innan översynen var 150 stycken. Efter översynen är de 60 stycken. I en kommun utreds ytterligare tre områden varför siffran kan komma att öka. Länsstyrelsen Dalarna deltog i strandskyddsdelegationens konferens som hölls under året.

Sedan den 1 september 2014 har det funnits möjlighet att hos länsstyrelsen ansöka om upphävande av strandskydd vid små sjöar och vattendrag. Tre ansökningar har inkommit och de kommer att handläggas under 2015. Under året har beslut fattat inom länets samtliga kommuner som gäller undantag för kompletteringsåtgärder inom strandskyddsområde.

Ytterligare en förändring i lagstiftningen som skett rör dispensmöjligheten för det generella biotopskyddet. För Dalarnas del handlar det om att två stycken dispenser skickats in och som handlagts utifrån de lagförändringar som gjorts. Prövningen av dessa ärenden har resulterat i att sökanden har fått dispenser.

Tillsynsfrågor i relation till olika typer av områdesskydd har resulterat i 18 åtalansmälningar. Terrängkörning på snötäckt mark i skyddade områden som skett i strid mot föreskrifter utgör 40 procent av dessa anmälningar. Andra typer av överträdelser handlar till exempel om byggnationer, skadegörelser och barmarkskörning

En kampanj som rör terrängkörning på barmark bestod i att en broschyr producerats och har distribuerats brett ut till länets aktörer inom fyrhjulskörning (ATV). Insatsen kombinerades med olika typer av presskontakter. En motsvarande kampanj om terrängkörning på snötäckt mark är klar att sjasättas i början av 2015.

Annat informationsarbete som utförts inom arbetsområdet är deltagande vid möten för trädvårdare inom kyrko- och parkförvaltning med utgångspunkt från länsstyrelsens uppdrag att arbeta med vägledning om det generella biotopskyddet. Länsstyrelsen Dalarna har även deltagit i flera sammankomster för organisationer som varit intresserade av att lära sig mer om strandskyddsregler.

Artskydds- och åtgärdsarbete för hotade arter

Arbeten associerade med artskyddsförordningen har ökat i länet. Främst är det föranlett av att Skogsstyrelsen ändrat sitt arbetssätt när det gäller arter listade i artskyddsförordningen. Det arbete som pågår handlar om att upprätta rutiner mellan Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen Dalarna när det gäller skogslevande artskyddsförordningsarter. Rutinerna beskriver ett nära samverkansarbete som innebär att myndigheterna kontinuerligt bygger upp kunskapen om dessa arters ekologi och krav på sin livsmiljö i de stadier av levnaden som lagen avser att skydda. Flera markägare och deras representanter i form av entreprenörer från skogsbruket har berörts i ett flertal ärenden. Skogsstyrelsen har gett råd om hur avverkningar får utföras och informerat att om dessa råd inte följs krävs det artskyddsförordningsdispens som då ansöks om hos länsstyrelsen. Ännu har inga sådana dispensansökningar inkommit.

En annan insats som rör artskyddsförordningen handlar om en kampanj som skett i samverkan med övriga länsstyrelser i landet. Ämnet är handel med hotade växter och djur. En broschyr har producerats och presskontakter har tagits.

Länsstyrelsen Dalarna ingår tillsammans med ytterligare länsstyrelser i en grupp som arbetar med djurparksfrågor och artskyddsförordningen. Gruppens arbete syftar till att ensa villkoren vid provningar i samband med tillstånd för djurparker. En gemensam checklista att använda vid provningar är under framtagande.

Inom åtgärdsprogramarbetet för hotade arter utförs åtgärder i form av praktiskt arbete som röjningar, slätterhävд och bruk av brand. Tidigare års inventeringar av värdefulla ängsmarker har under detta år följts upp genom kontakter med markägarna till markerna. Under inventeringarnas genomförande har anlitad inventerare arbetat nära markägarna och gett dem motiv och kunskaper om betydelsen att hålla sina marker i väl hävd. Det är marker som saknar miljöstöd eller formellt skydd. Kontakterna har resulterat i ett intresse från markägarna som ger goda förhoppningar om att markerna även fortsättningsvis kommer att hävdas. Insatsen har också gett Länsstyrelsen Dalarna inblick i vilka områden markägare inte klarar hävden. Medel för åtgärder för hotade arter har där kunnat användas för att leja personer att utföra slätterarbetet.

På icke formellt skyddade, värdefulla rikkärr har röjningar utförts. Personal för detta arbete har anlitats i samverkan med olika arbetsmarknadsåtgärder som Skogsstyrelsen administrerar.

I sandtäktsmiljö har också röjningar genomförts. I detta fall på mark som Trafikverket äger. Syftet med insatserna är att gynna sandlevande arter som vilda bin och andra steklar och Trafikverket ställde sig mycket positiva till de insatser som utfördes.

Ytterligare samverkan som skett med hjälp av medel för hotade arter och tillsammans med offentliga ägare är i samband med gräsmarker i och i anslutning till Dala Airport. Ägare i området är kommun, stat och Landstinget. En skötselplan är under utarbetande för miljön och samtal pågår om gemensamma insatser för hotade arter som har sin livsmiljö i de särpräglade, torra gräsmarksområdena.

Fortsatt kunskapsuppbyggande har skett när det gäller värdefulla träd och då speciellt i fäbodmiljöer. Arbetet håller på att avslutas i rapportform. Resultatet visar att kulturpåverkade träd har stor betydelse för bärare av biologisk mångfald. Samverkan har skett med såväl Centrum för biologisk mångfald som Riksantikvarieämbetet. En annan kulturpräglad miljö som är bärare av biologisk mångfald är gamla lador. Inventeringsinsatser för dessa miljöer har utförts och kommer inom kort att presenteras i en rapport.

Uppföljningar som görs av insatserna för att främja hotade arter har gett Länsstyrelsen Dalarna erfarenheter av åtgärdernas nytta och resultaten av insatserna bedöms vara goda.

Områdesskydd

Under året har 6 stycken naturreservats bildats. De omfattar skog och våtmarksmiljöer. Det handlar om skogs- och våtmarks miljöer samt en värdefull vattenmiljö. De kompletterar länets skyddade områden inom dessa naturtyper och är värdefulla bidrag till att bevara naturmiljöer som är av stor betydelse för hotade växters och djurs livsmiljökrav.

Propåerna om att bilda områdesskydd i länet är många. De kommer såväl från enskilda markägare till områden med naturvärden som från ideell naturvård. Länsstyrelsen Dalarnas egen kunskap om områden med höga naturvärden är också omfattande och ett hårt prioriteringsarbete sker vid val av områden. Länsstyrelsen Dalarna följer strategin för formellt skydd som fastställdes 2006.

Två kortsiktiga naturvårdsavtal har tecknats mellan privata markägare och staten. Avverkningsanmälningar som rör områden där Länsstyrelsen Dalarna har kännedom att naturvårdsintressanta miljöer finns, kommer regelbundet in från Skogsstyrelsen för yttrande. Det är ett tillfälle för Länsstyrelsen Dalarna att förmedla kunskap om arter och livsmiljöer i området.

Ett pågående arbete som kommer att intensifieras under kommande år är arbeten associerade med det europeiska nätverket av värdefull natur, Natura2000. Under året har komplettering av nya obligatoriska uppgifter om Natura2000-områden samt översyn av övriga uppgifter i Natura2000-databasen skett.

Beskrivning av situationen inom områdesskyddsarbetet i länet

Länet har många områden där naturreservatsbildning är pågående. Ägostrukturen i länet gör att ett stort antal markägare berörs av förhandlingsarbete. Den årliga medelstilldelningen för ersättning till markägare är begränsad och bidrar till att förhandlingsarbetet sker över lång tid. På grund av detta råder stor restriktivitet innan nya områdesskyddsprojekt startar i länet. Länsstyrelsen ser detta som ett bekymmer på grund av att naturskogsartad skog minskar och att det uppstår stora avstånd mellan dessa miljöer. Avstånd som är negativt för att långsiktigt kunna bevara hotade arter.

Naturvårdsverkets hantering av medel som går till ersättning för markåtkomst fördelades vid årets ingång i länsramar. Länets tilldelning blev 45 miljoner. Naturvårdsverket beslöt om omfördelning av medel innan länets förhandlare hann nyttja andelen. Skälen till att förhandlarna inte hann genomföra avtalen med markägarna stod att finna i att Naturvårdsverket inte hann godkänna värderingar i tid och även att den tid som länsramen stod till förhandlarnas förfogande var för kort. Under slutet av detta år arbetar Länsstyrelsen med prioriteringar av pågående områdesskydd och det står klart, utifrån gällande statsbudget, att många markägare kommer att få vänta innan staten ersätter dem för det intrång som ska ske i och med att kontakter för ett områdesskydd har tagits.

Skötsel och förvaltning av skyddade områden

Länsstyrelsen förvaltar över 220 statliga naturreservat och Natura 2000-områden, två nationalparker, nio fågelskyddsområden och 140 naturminnen. Vi ansvarar också för länets naturum, naturum Dalarna och naturum Fulufjället, samt för de statliga fjällederna i Dalarna. I detta arbete har vi två huvudsakliga mål: god tillgänglighet för allmänheten till skyddad natur samt att gynna och upprätthålla ett rikt växt- och djurliv. Preciserade målsättningar och

åtgärder för arbetet beskrivs i Värna Vårda Visa – ett program för att förvalta och använda naturskyddade områden i Dalarnas län. I programmet beskrivs 45 åtgärder att genomföra 2013-2017.

Skötsel och förvaltning sker genom eget arbete och uppdrag. Skötseluppdrag ges genom engångsbeställningar och avtal. En målsättning i Värna Vårda Visa är att skötseluppdrag helst ska regleras i fleråriga avtal. Under 2014 upphandlade vi tjänster för totalt fem miljoner kronor, framför allt från lokala och regionala företag och föreningar. Anslagen finansierade även 14 tjänster i Idre, Sälen, Orsa, Hedemora och Falun. Vi tecknade 18 nya fleråriga avtal under 2014. Totalt hade vi 48 fleråriga avtal om skötsel och förvaltning i skyddade naturområden vid utgången av 2014. Upphandlingar och avtal är viktigt i arbetet med skötsel och förvaltning. Under 2014 har det arbetet ytterligare förstärks och förbättras genom länsstyrelsens nyinrättade tjänst för internt upphandlingsstöd.

De största utgiftsposterna är löpande skötsel och drift av naturtyper, friluftsanordningar och Naturvårdsverkets byggnader. Större underhållskostnader kan uppkomma på grund av extrema vädersituationer. Ett exempel på det var vårens snösmältning på Fulufjället 2014. Vi drabbades av stora skador på friluftsanläggningar, bl. a på flera broar och besöksrampen till Njupeskärs vattenfall. Reparationerna av dessa anläggningar pågick hela sommarsäsongen och avslutades i oktober, lagom till den första snön föll inför vintersäsongen 2014/15.

Länsstyrelsen i Dalarnas län förvaltar nationalparker och naturreservat inom fjällområdet. Arbetsuppgifterna innebär att hantera fiske, jakt-, och andra upplåtelser och avtal inom dessa områden. Förvaltningen sker dels utifrån de fastställda skötselplanerna för respektive skyddat område, dels ur perspektivet att staten är markägare (Naturvårdsverket) inom delar av de skyddade områdena.

Under 2014 fortsatte översynen av jaktavtal för tidigare avtalslösa områden i de stora naturreservaten i nordvästra Dalarna. Vi påbörjade även en översyn av arrende- och hyresavtal för byggnader. Målsättningen är att skapa tydliga riktlinjer för prissättning och principer för länsstyrelsens hantering av dessa avtal i nationalparker och naturreservat.

Större insatser för friluftslivets tillgänglighet till skyddad natur gjordes längs vandringsleder i Fulufjällets nationalpark, Säterdalens, Näsbergets, Styggforsens och Långfjällets naturreservat. I Långfjället lade vi grus på delar av Södra Kungsleden öster om Grövelsjön, den s.k. Linnéstigen. Vi har tidigare positiva erfarenheter av att grusa fjälleder som ett sätt att öka tillgänglighet och minska slitage. Den 5 april 2014 invigde vi de senaste årens investeringar för att tillgängliggöra Koppångens naturreservat från riksväg 45. Vi har anlagt en parkeringsplats vid Rv 45, förbättrat leder och vägvisning samt renoverat byggnader på Blomtäkts fäbod, bl. a en raststuga öppen för allmänheten. Invigningen lockade 200 besökare. Den gav oss positiv uppmärksamhet på vårt arbete med att skydda och tillgängliggöra skyddad natur. I samverkan med Svenska kyrkan och projektet Grön Kraft, för långtidsarbetslösa i Hedemora kommun, deltog vi 2014 i anläggandet av en ny vandringsled runt Garpenberg. Leden passerar bl. a genom fyra naturreservat. Leden invigdes den 21 oktober 2014. Samarbetet har berikat oss både genom det sociala engagemanget från Grön Kraft och genom att vi tillsammans har skapat en fin led för friluftslivet i Hedemora.

Under 2014 genomförde vi flera besökarundersökningar i skyddade naturområden. Vi deltog i Naturvårdsverkets kvalitativa enkätundersökning av besökare längs statliga fjälleder. I Fulufjällets nationalpark genomförde vi, i samverkan med Mittuniversitetet, en omfattande besökarundersökning under sommarsäsongen. Undersökningen var både kvantitativ och

kvalitativ. Besökare räknades på fem platser i nationalparken. På åtta platser satte vi upp s.k. självregistreringslådor, där besökare kunde anmäla sig för att delta i en enkätundersökning. Resultaten från dessa undersökningar kommer att bearbetas under 2015.

Insatser för skötsel och restaurering av naturtyper i skyddad natur i Dalarnas län sker framför allt i ängs- och hagmarker, våtmarker och brandpräglade barrskogar. I EU Life+ projektet Foder och Fägring genomfördes restaureringar och slåtter av gräsmarker på tre fäbodställen i Drevfjällens och Långfjällets naturreservat under 2014. Dessa åtgärder har varit särskilt utmanande eftersom platserna är svårtillgängliga. För att återskapa skogliga strukturer och livsmiljöer för hotade arter i barrskogsekosystem genomförde vi en naturvårdsbränning i Nyängen naturreservat. Den 17 juni brändes 16 hektar genom uppdrag till Skogsstyrelsen. Med egen personal och upphandlade entreprenörer brände vi dessutom gräsmarker i tre naturreservat, sammanlagt 12 hektar. Bränningarna gjordes i syfte att återskapa dessa gräsmarker till betes- och slåttermark. Alla bränningar 2014 genomfördes som planerat med önskad brandintensitet, omfattning och med hög säkerhet.

Antalet skyddade områden som Länsstyrelsen ska förvalta ökar kraftigt, bl. a. som en följd av de så kallade SNUS- och ESAB-uppgörelserna (se återrapporering RB 50). Det är positivt men ställer allt större krav på prioriteringar. Vi redovisade till Naturvårdsverket 2014 att vi beräknar vår kostnad till fem miljoner kronor för att enbart märka ut gränserna till nya naturreservat under 2015-17. Det motsvarar ca 15 procent av vårt totala anslag för skötsel och förvaltning. Anslaget har varit mer eller mindre oförändrat de senaste sju åren. Anslagen för naturum Dalarna och Fulufjället har dessutom minskat med 30 resp. 20 procent. Den här utvecklingen innebär försämrade förutsättningar att klara skötselbeting och förvaltningskostnader enligt skötselplaner och andra uppdrag. Vi arbetar därför aktivt med att hitta andra finanseringslösningar. Under 2014 drev vi tre projekt genom landsbygdsprogrammet och deltog i två projekt via EUs Life+ fonder. Under 2014 beviljades vi ett nytt stort Life+ projekt (Life Taiga) tillsammans med 13 andra länsstyrelser. Vi verkar också för att miljöersättningar används för att finansiera skötsel av ängs- och hagmarker. Under 2014 användes miljöersättningar i 67 procent av länets 49 naturreservat eller Natura 2000 områden med ängs- och hagmarker. Inför 2015 är vår målsättning att ytterligare öka den andelen.

Information och dialog

För att naturvårdsfrågorna ska få genomslag i länet är det viktigt med god och lättillgänglig information samt goda kontakter med allmänhet och verksamhetsutövare. För länet har vi en samrådsgrupp för naturvårdsfrågor, den är benämnd Dalarnas naturvårdsråd. Under året har rådet t.ex. varit remissinstans för kampanjarbetet som rör terrängkörning. I början av året samlades rådet till ett välbesökt möte som rörde naturvårdsfrågor i dalaskogarna.

Lokala naturvårdsberedningar har hållits på fem platser i länet. Beredningarna var en uppföljning och fortsättning på de kontakter som gjordes vid naturvårdsrådets möte i början av januari. Naturvårdsberedningarna samlar representanter från Skogsstyrelse, länets kommuner, ideell naturvård, skogsbruksföretag och markägarorganisationer. Inför dessa möten har promemior tagits fram. Det är dokument som omfattar ett antal värdeetrakter i länet. (Värdeetrakterna pekades ut i strategiarbetet för formellt skydd av skog). Dessa landskapsavsnitt är i dokumenten beskrivna vad gäller natur och kulturvärden. Under beredningarna, som skedde ute i skogen, diskuterades samverkan och hur kända värden kan bevaras och utvecklas.

Ett samverkansarbete som pågått i länet sedan tidigare år är samverkan inom det så kallade Vildmarksriket. Det är ett område i gränstrakterna mellan de tre kommunerna Vansbro, Mora och Leksand. I området sker samverkan mellan Bergvik Skog AB:s enskilda och frivilliga avsättningar för naturvården och Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen och kommunernas formella skydd. Utöver det har informationsinsatser genomförts gentemot skogsbruket när det gäller hotade arters krav på sin livsmiljö. I september genomfördes en välbesökt exkursion med intressenter där hittills utfört arbete presenterades.

I syfte att öka delaktigheten i naturvårdsarbetet har ett projekt genomförts som handlar om möjligheterna att utveckla volontärsverksamhet i naturvårdsarbetet. Det kan handla om insatser som frivilliga gör utifrån ett naturvårdsintresse och det kan också handla om att ett lokalt initiativ tas för att ordna resor och aktiviteter för volontärturism som betalar för att få vara deltagare i naturvårdsinsatser i till exempel skyddad natur.

För att öka möjligheterna till lokal dialog kring skötsel och förvaltning av nationalparker och naturreservat har Länsstyrelsen inrättat skötselråd för fem områden. Medlemmar i skötselråden är beröra kommuner, lokala föreningar och andra lokala sammanslutningar. Under 2014 hölls totalt åtta möten med våra skötselråd.

Sedan några år tillbaka pågår ett dialogarbete med kommunerna och lokalbefolkningen i fjällsocknarna. Syftet är att öka det lokala deltagandet i naturvårdsarbetet i länet. I ett pilotprojekt pågår revideringsarbete av reservatsbeslut med tillhörande skötselplan i Drevfjället. Länsstyrelsen Dalarna bedömer att arbetet är i enlighet med det givna uppdraget att ”se till att naturvårdsarbetet sker i god dialog med medborgare, brukare och andra berörda aktörer” (RB2014). Arbetet är tidskrävande men har ökat det ömsesidiga förtroendet mellan myndigheten och lokalsamhället.

Indikatorer

Allmän miljö- och naturvård utgiftsområde 20¹⁾

Biologisk mångfald	2014	2013	2012	2011	2010
Andel av Länsstyrelsen skyddad produktiv skogsmark av den totala arealen produktiv skogsmark (%)	3,62 %	3,50 %	3,44 %	3,41 %	3,20 %
Förekomst av rovdjur i länet	2014	2013	2012	2011	2010
Antal vargrevir med föryngringar		11	9	6	8
Vattenmiljö	2014	2013	2012	2011	2010
Andel ytvattenförekomster som uppnår hög eller god ekologisk status (%)	27 %	47 %	59 %	59 %	59 %
Andel grundvattenförekomster som uppnår god kvantitativ status (%)	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Andel grundvattenförekomster som uppnår god kemisk status (%)	100 %	100 %	99 %	99 %	99 %
Förorenad mark	2014	2013	2012	2011	2010
Antal objekt i riskklass 1		19	19	20	25
Antal sanerade objekt i riskklass 1 (ack)		19	9	3	3
varav sanerade med statliga medel (ack)		4	4	3	3

¹⁾ Se avsnitt Resultatredovisning, avsnitt indikatorer

Källa: Metria, Viltskadecenter, Havs- och vattenmyndigheten, Naturvårdsverket

Kommentar kring ovanstående indikatorer

Biologisk mångfald

Tabellens procentsiffror av andelen skyddad produktiv skogsmark omfattar det områdesskydd som Länsstyrelsen genomfört i länet. Procentandelarna redovisar beslutad och gällande reservatsareal av produktiv skogsmark som det är definierat i data som tillhandahålls i databasen VIC-natur (Knas-data). Länsstyrelsen Dalarna vill uppmärksamma att procentandelar av skyddad skog som används i redovisningssammanhang skiljer sig åt. Utifrån procentandelarnas storlek i ovanstående tabell drar Länsstyrelsen slutsatsen att i siffrorna ingår även skogsmark som ligger ovan fjällnära gränsen och som i knas-data definierats som produktiv. Det kortsiktiga delmålet 1, som ställts i miljö kvalitetsmålet Levande skogar, omfattar produktiv skogsmark nedanför den fjällnära gränsen. Denna skillnad i vilka områden som ingår i de olika uppgifterna gör att indikatorn inte ska jämföras med delmål som fastställdes i strategiarbetena för formellt skydd av skog, åtminstone är fallet så för fjällänen.

Inom miljömålsuppföljningen räknas arealen skyddad produktiv skogsmark på ytterligare ett sätt. Då inräknas den areal som är ersatt för det intrång som ett områdesskydd gör, såväl för beslutade som pågående reservatsobjekt. I Dalarna är det kortsiktiga delmålet uppnått om indikatorn räknas som den gör inom miljömålsuppföljningen, det vill säga areal produktiv skogsmark där markåtkomsten är klar. Räknas den i fattade beslut som omfattar produktiv skogsmark nedanför fjällnära gränsen är länet inte klar med det första delmålets beting.

För det fortsatta områdesskyddet finns inget regionaliserat mål att sikta på. Prioriteringen av områden som ska få ett reservatskydd följer den fastställda strategin för formellt skydd av skog i Dalarna. Antalet pågående reservatsbildningar där förhandlingar fortfarande pågår är omfattande. Utöver pågående markersättningsärenden som sker via enskilda förhandlingsinsatser så har skogsbolag i länet tilldelats mark som ersättning inom den så kallade ESAB-affären. För länets del innebär det att 46 nya reservatsbeslut ska fattas som ett resultat av den markaffären.

Takten i att fatta reservatbeslut är beroende av förhandlarnas möjligheter att nå avslut i förhandlingarna, tillgängliga medel från Naturvårdsverket för markåtkomst samt Länsstyrelsens egna personella resurser att arbeta fram beslut med vidföljande skötselplaner. Länsstyrelsen Dalarna kommer att prioritera reservatsbeslutsfattande under kommande år med en förhoppning om att andelen fattade naturreservatsbeslut ska öka jämfört med tidigare år.

Förekomst av rovdjur i länet

Antalet föryngringar (valpkullar) av varg i Dalarnas län ökade stadigt under perioden 2003–2009. Därefter minskade antalet konstaterade föryngringar under ett par år för att 2012 åter öka. Antalet valpkullar minskade igen 2013 och var då detsamma som 2008 (fem föryngringar i revir inom länet och sex i revir som delas med andra län). En anledning till att antalet minskade var att en eller båda föräldradjuret försvann säsongen 12/13 i sex revir inom länet där föryngring skett 2012. Förväntad föryngring uteblev även i tre andra revir inom länet och i två delade revir. I flera fall misstänker länsstyrelsen att illegal jakt kan vara orsaken.

Vattenmiljö

Dalarnas sjöar och vattendrag påverkas av många olika verksamheter som vattenreglering, avlopps-/industriutsläpp, deponier/förorenade områden, flottledsrensningar, jord-/skogbruk samt nedfall av försurande ämnen och miljögifter. Trots årtiondens vattenvårdsarbete behövs

fortfarande många åtgärder för att våra vatten ska få god vattenkvalité och klara EU:s krav på "God status".

Länsstyrelsens satsning på att öka engagemanget för restaureringsåtgärder har även under 2014 resulterat i fler restaureringar av flottledsrensade vatten än tidigare år.

Trots att åtgärderna i vatten sakta men säkert ökar har färre vatten god eller hög status än tidigare. Länsstyrelsen uppdaterade statusbedömningarna för alla vattenförekomster under 2013 med stöd av nya nationella bedömningsgrunder vilket resulterade i att fler vatten pekades ut som åtgärdsobjekt. Ytterligare en revidering av status genomfördes under 2014 enligt nationella riktlinjer som resulterade att fler vatten med vandringshinder inte klarade kraven för god status. Dalarna har flera tusen dammar vilket medförde att antalet vatten med god eller hög status minskade. Indikatorerna speglar därför snarare utfallet av statusbedömningen och inte miljöeffekter/resultat av länsstyrelsens och andra aktörers miljöinsatser.

Dalarna har god tillgång på grundvatten av god kvalitet. I några vattentäkter finns dock spår av bekämpningsmedel eller andra miljögifter. Endast en grundvattenförekomst i länet klarar inte EU:s krav på god status. Genom att på ett strukturerat sätt genomföra undersökningar av vattenkvaliteten har Länsstyrelsen idag ett gediget kunskapsunderlag som möjliggör identifieringen av åtgärdsbehov för att långsiktigt skydda grundvattnet. Huvuddelen av länets grundvattentäkter har skyddsområden och de flesta kommuner arbetar med att uppdatera skyddsföreskrifter.

Förorenad mark

Länsstyrelsen konstaterar att underlaget för indikatorerna 2010-13 är felaktigt varför dessa inte speglar de verkliga förhållandena i Dalarna. Några objekt har omklassats efter fördjupade undersökningar varför totalantalet objekt i riskklass 1 varierar något. Indikatorn för antalet sanerade objekt 2012-13 innehåller sannolikt sanerade objekt i riskklass 2 och även objekt som delfinansierats med statliga bidrag. Länsstyrelsen har 2014 lagt ner ett omfattande arbete på att kvalitetssäkra uppgifterna i det så kallade EBH-stödet. Dalarna har nu 18 objekt i riskklass 1 och fem av dessa har sanerats, varav ett objekt med helt statlig finansiering.

Under 2014 har detaljerade miljötekniska markundersökningar genomförts för flera av objekten i riskklass 1. Samtidigt pågår arbete med ansvarsutredningar. Länsstyrelsen bedömer att huvuddelen av objekten i riskklass 1 behöver statlig finansiering, helt eller delvis, för att kunna saneras. Med nuvarande tillgång på statliga medel bedömer Länsstyrelsen att det kommer att ta många år innan alla objekt i riskklass 1 har sanerats.

Återrapportering regleringsbrev

RB 17. Länsstyrelserna i Dalarnas, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län ska i samråd med Sametinget och samebyarna i respektive län arbeta med förvaltningsverktyget i syfte att upprätthålla en hållbar rennärning och samtidigt bidra till en gynnsam bevarandestatus för stora rovdjur. Arbetet med toleransnivån för skador på ren orsakade av stora rovdjur bör ske i enlighet med regeringens proposition En hållbar rovdjurspolitik (prop. 2012/13:191).

Länsstyrelserna ska i återrapporteringen redogöra för hur arbetet med förvaltningsverktyget och riskmodellen fortskrider samt redovisa skadenivån för respektive sameby.

I enlighet med Riksdagsbeslutet om en hållbar rovdjurpolitik (Prop. 2012/13:191; 2013/14: MJU7) har Länsstyrelsen, under 2014, påbörjat arbetet med att ta fram förvaltningsverktyg för att nå toleransnivån om 10 % skador orsakade av stora rovdjur på ren.

Länet berörs av två samebyar, Ruhvten-Sitje och Idre Nya Sameby. Dessa samebyar har betesmark inom Dalarnas respektive Jämtlands län. Arbetet har därför skett i samarbete med handläggare vid Länsstyrelsen i Jämtland. Arbetet med förvaltningsverktyget för Ruhvten-Sitje sameby samordnas av Länsstyrelsen i Jämtland, då merparten av samebyns betesmark ligger inom Jämtlands län. Länsstyrelsen Dalarna är huvudansvarig för arbetet med toleransverktyg och nivåer för Idre Nya Sameby.

Arbetet med toleransverktyg har följt en utarbetad struktur med dialog och beskrivningar från berörda. Denna struktur har tidigare använts av Länsstyrelsen i Västerbotten och fallit väl ut för alla inblandade. Tillvägagångssättet bygger på en serie om fyra till fem möten mellan Länsstyrelsens personal och medlemmar från berörda samebyar. Under 2014 har tre-fyra dialogmöten genomförts med Ruhvten-Sitje och Idre Nya Sameby. Vid det första mötet diskuterades bakgrund till förvaltningsverktyg och toleransnivå samt arbetsstrategi. Vid det andra mötet redogjorde samebyn för förutsättningarna för deras renskötsel och vid det tredje mötet redogjorde Länsstyrelsen för myndighetens förutsättningar och riktlinjer för rovdjursförvaltning. Vid de avslutande mötena kommer specifika lösningar för att uppnå toleransnivån inom respektive sameby att diskuteras och fastställas, detta kommer att ske under 2015. Slutresultatet ska presenteras i en rapport som årligen kan uppdateras.

Skador förorsakade av stora rovdjur har varit lägre under 2014 än tidigare år. Skälen till detta är troligen flera, men skadeförebyggande åtgärder, medvetenhet om rovdjurens närvaro och anpassning till detta kan vara två anledningar. Under året inrapporterades 18 angreppstillfällen. Ett angrepp på ett bisamhälle, ett på ensilagebalar, sju angrepp på hund, nio på får innanför stängsel (ej rovdjursavvisande) samt två angrepp på får vid fäbodrar. Tre av angreppen (bisamhälle, ensilage och får) förorsakades av björn och resterande av varg. Totalt betalades 119 000 kr i ersättning till skadedrabbade.

RB 48. Länsstyrelserna ska redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att öka antalet privatfinansierade efterbehandlingar av förorenade områden samt arbetet med att åtgärda förorenade områden med statliga bidrag. Länsstyrelserna ska även samordnat och i samverkan med Naturvårdsverket ta fram och redovisa åtgärder för att minimera omfattningen av oförbrukade bidrag för efterbehandling av förorenade områden.

Länsstyrelsen har under året uppdaterat och kvalitetssäkrat EBH-stödet, vilket är länets databas över potentiellt förorenade områden. Vi har besökt alla kommuner för att komplettera EBH-stödet med ny information, bland annat de undersökningar som genomförs de senaste åren. Vi har också kontrollerat geografiskt läge, status (inventering/utredning/åtgärd) och riskklass.

Efterbehandlingsåtgärder, både privatfinansierade och bidragsfinansierade, är resultat av flera olika insatser under många år; Inventeringar och underökningar för att få kunskap om föroreningar och dess miljö- och hälsorisker. Riskbedömningar och prioritering av länets mest angelägna åtgärdsobjekt (30-listan). Tillsyn för att initiera efterbehandlingar inom pågående verksamheter. Samt Länsstyrelsens tillsynsvägledning för att stödja kommunerna att bedriva tillsyn och genomföra efterbehandlingar med statliga bidrag.

Kommunerna har tillsynsansvar för de flesta av länets förorenade områden. Dalarnas små kommuner har begränsade resurser att upprätthålla kompetens för arbetet med förorenade områden. Länsstyrelsen har under 2014 särskilt prioriterat stöd till kommunerna genom riktade kommunbesök, en tvådagars utbildning om förorenade områden och en workshop om åtgärdsbehovet för nedlagda kommunala deponier. Länsstyrelsens tillsynsvägledning är en förutsättning för att driva arbetet framåt i många kommuner.

Länsstyrelsen har tillsammans med länets kommuner under flera år genomfört tillsynsprojekt riktat mot miljöfarliga verksamheter i drift - omfattande identifiering och undersökning av förorenade områden. Genomförda undersökningar visar att de föroreningar som påträffas vid verksamheter i drift oftast inte innebär akuta hälso- eller miljörisker. Varför de kan saneras i samband med framtida grävningsarbeten inom respektive industriområde. Flera sådana efterbehandlingar har genomförts i Dalarna de senaste åren.

Under året har länsstyrelsen sammanställt efterbehandlingsarbetet vid de A- och B anläggningar som länsstyrelsen har tillsynsansvar för. För att identifiera vilka kompletterande undersökningar och åtgärder som behövs. Materialet har använts som underlag för prioritering av våra tillsynsinsatser 2015.

Flera förorenade områden i Dalarna har undersökts av ansvarig verksamhetsutövare och är därmed närmare en eventuell åtgärd. Flera ansvarsutredningar håller på att tas fram för att klarlägga om det finns ansvariga verksamheter och fastighetsägare för fortsatta undersökningar/åtgärder eller om kommunerna i samarbete med länsstyrelsen behöver ansöka om statliga medel.

Länsstyrelsen har i samarbete med Naturvårdsverket fortsatt arbetet med att minska mängden oförbrukade bidrag. Länsstyrelsernas arbetsgrupp för bidragssamordning genomförde i april ett möte med Naturvårdsverket och Sveriges geologiska undersökning (SGU). Syftet med mötet var att bedöma vilken effekt påbörjade åtgärder har resulterat i och identifiera hur vi ska jobba vidare med dessa frågor. Länsstyrelsen Dalarna har också genomfört enskilda möten med Naturvårdsverket för att klarlägga hur vi ska arbeta fortsättningsvis för att minska mängden oförbrukade medel.

Den totala mängden oförbrukade bidrag har nu minskat väsentligt, som ett resultat av det arbete som länsstyrelserna genomfört i samarbete med Naturvårdsverket. De bidragsmedel som nu finns på länsstyrelserna över årsskiftena är uppbundna till åtgärder i pågående projekt. Om överskott uppkommer i ett enskilt projekt genomförs samråd med Naturvårdsverket och medel omfördelas till andra projekt.

Det fortsatta arbetet fokuseras nu på att ta fram åtgärder för att minska osäkerheterna i de enskilda projekten och förbättra återkopplingen mellan olika aktörer. Genom bättre förundersökningar, säkrare ekonomiska beräkningar i bidragsansökningar, minskade projektrisker och med en bra uppföljning kan mängden oförbrukade bidrag begränsas. Med hänsyn till efterbehandlingsprojektens karaktär av hög komplexitet, långa genomförandetider och omständigheter som myndigheter och projektägare inte råder över, kommer det dock alltid att finnas oförbrukade bidrag kvar över årsskiftena.

Ökade krav på att i detalj beskriva och beräkna kostnaderna för efterbehandlingsåtgärder innebär att etablerade åtgärder som schaktning och täckning prioriteras. Vilket motverkar andra samhällsmål som innovation och den teknikutveckling som behövs för att utveckla alternativa behandlingsmetoder, t.ex. för återanvändning av metaller. Denna utveckling behöver då stödjas genom särskilda medel/projekt.

RB 49. Länsstyrelsernas tillsyn enligt miljöbalken ska bidra till att generationsmålet och miljökvalitetsmålen nås och att uppkomst av olägenheter för människors hälsa och miljön motverkas. Länsstyrelserna ska särskilt redovisa:

- Hur arbetet för att effektivisera och utveckla tillsynen avses fortsätta samt beskriva de förändrade rutiner och arbetsmetoder som genomförts för att utveckla en miljömålsstyrd tillsyn,
- tillsynsområden inom vilka den operativa tillsynen och tillsynsvägledningen kan utvecklas och förbättras,
- vilken betydelse tillsynen har för att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen samt vilka konsekvenser få egeninitierade tillsynsinsatser får för möjligheterna att uppnå målen, samt
- hur och inom vilka områden samverkan skett med Miljösamverkan Sverige och regional miljösamverkan i de län där sådana projekt bedrivs.

Formerna för länsstyrelsernas återrapportering ska utformas i dialog med Naturvårdsverket

Länsstyrelsen har under året systematiserat arbetet med rutiner och mallar för tillsyn av miljöfarlig verksamhet. Tillsammans med några av länets kommuner har vi tagit fram material för tillsyn enligt Industriutsläppsdirektivet. Vi har därefter genomfört tillsyn av de verksamheter som berörs av detta direktiv för att granska att bland annat provtagningsplaner inför statusrapportering följer BAT-slutsatserna. Länsstyrelsen har även utvecklat samarbetet inom Sevesoområdet med Nordsam-länen.

Länsstyrelsen vidareutvecklar fortlöpande och i samverkan med länets kommuner tillsynsvägledningen och tillsynen. Tillsynsprojekt, inom framför allt 9 kap MB, planeras i samverkan med länets kommuner. Vägledningsmaterial och mallar/rutiner tas fram för att underlätta och normera tillsynen. Länsstyrelsen bedömer att Dalarnas tillsynsvägledning både ökar miljönyttan och normerar tillsynen så att verksamhetsutövare behandlas likvärdigt.

Länsstyrelsen kommer även de närmaste åren att prioritera tillsynsvägledning och initiera nya tillsynsprojekt för verksamheters avfallshantering och egenkontroll av utsläpp till vatten, inklusive recipientkontroll. I den senare tillsynsinsatsen prioriteras de verksamheter som har utsläpp till vatten där vattenförvaltningen identifierat höga halter organiska miljögifter.

Miljökvalitetsmålen är ett viktigt underlag för prioritering av insatser och i Dalarnas miljömåls åtgärdsprogram för 2013-2016 finns ett särskilt tillsynskapitel med prioriterade egeninitierade tillsynsinsatser. Miljötillsyn är ett av flera styrmedel för att bidra till att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen. Länsstyrelsen bedömer att tillsyn och prövning enligt miljöbalken har stor betydelse för att bidra till Sveriges miljö- och energimål eftersom de är de enda styrmedel som kan säkerställa att verksamheter genomför åtgärder.

Vid egeninitierad tillsyn har tillsynsmyndigheten möjlighet att styra vilka frågor som ska behandlas. Länsstyrelsen ser behov av egeninitierad tillsyn minst en gång per år på de flesta av våra större verksamheter, men befintliga resurser medger inte detta. Länsstyrelsen har årligen en träff med storindustrin inom länet där aktuella ämnen diskuteras. Träffen i år handlade om energieffektivisering och hur verksamheter kan samarbeta om bl.a. spillvärme.

Länsstyrelsen har under året medverkat i Miljösamverkan Sveriges projekt om energitillsyn och kommer att fortsätta detta arbete även nästa år.

I Dalarna har vi en väl utvecklat tillsynsvägledningsmodell (miljösamverkan) där Länsstyrelsen samarbetar med länets kommuner för att samla kunskap och information på en SharePoint som Länsstyrelsen administrerar. Under året har vi i samverkan anordnat följande utbildningar/seminarier för att ge kommunerna möjlighet att diskutera både sakfrågor och rättsliga aspekter;

- Enskilda avlopp omfattande bland annat tillsyn av minireningsverk, juridiskt stöd samt hur vi bör hanterat infiltrationer och alternativa skyddsnivåer.
- PCB-kurs i hur vi hanterat dispensansökningar och vad som klassas som särskilda skäl.
- Regler för masshantering vid schaktning och byggnationer.
- Oljecisterner - tillsynserfarenheter och regelverk.
- Hälsoskyddsträff i samverkan med folkhälsomyndigheten och arbetsmiljöverket där vi behandlat inomhusklimat och tillsyn av skolor/förskolor.
- Energitillsynsträff i samverkan med energimyndigheten.
- Länsstyrelsen har även anordnat en träff för arbetet med kommunala avfallsplaner.

Dalarnas miljösamverkan har 2014 genomfört följande tillsynsprojekt; Nedlagda kommunala deponier, Bygg- och rivningsavfall, Energitillsyn av lokaler (etapp 2) och IED- direktivet. Där det sistnämnda projektet har fokuserat på att öka kunskapen om direktivet och dess krav.

Länsstyrelsen bedömer att länsstyrelsens tillsynsvägledning och utbildningar fyller ett stort behov, inte minst för små och medelstora kommuner. Länsstyrelsen bedömer vidare att tillsynsvägledningen behöver stärkas och utvecklas inom de områden där kommunerna har många tillsynsobjekt (som täkter och avfall).

Tillsyn bedrivs under 12 verksamhetskoder associerade till naturvårdsfrågor. Tillsynen inom dessa verksamheter har under året gett upphov till 18 åtalansmälningar. Bland insatser under året inom naturvårdens arbetsfält kan följande nämnas:

- Medarbetare från flera länsstyrelser samverkar med att ta fram checklistor för att åstadkomma större överensstämmelser mellan länen när det gäller prövning av ärenden som rör djurparker. Detta är ett arbete som i sin förlängning även har bäring mot tillsynsarbete eftersom ett kvalitetssäkrat prövningsförfarande ger ett säkrare underlag för efterföljande tillsynsinsatser.
- En kampanj har genomförts när det gäller handel med hotade växter och djur. – Ett led i planerad tillsynsverksamhet via information.
- 23 planerade tillsynstillfällen av skotertrafiken i naturreservat och nationalparker. Flera tillfällen samordnades med tull och polis. Vi bedriver sedan flera år ett systematiskt tillsynsarbete av skotertrafiken i fjällen.

Länsstyrelsen genomför händelsestyrd tillsyn av de dispenser som kommuner i länet har beviljat. Granskningsarbetet har under 2014 resulterat i att cirka 12 % av de kommunalt beviljade dispensererna tagits in för prövning. Vägledningsarbete sker årligen och är riktad till kommunernas tjänstemän som hanterar strandskyddsdispensansökningar.

RB 50. Länsstyrelserna ska i sitt arbete med biologisk mångfald och naturvård särskilt:

- skydda och förvalta värdefulla naturområden i syfte att nå Sveriges miljökvalitetsmål samt åtaganden inom EU:s naturvårdsdirektiv och internationella naturvårdskonventioner. Bevarande av värdefulla skogar är högt prioriterat och ska ske med utgångspunkt i strategierna för formellt skydd av skog,
- fortsätta arbetet med skydd av marina områden
- fortsätta arbetet med artbevarande, genomförandet av rovdjurspolitiken och främjandet av friluftslivet, samt
- se till att naturvårdsarbetet sker i god dialog med medborgare, brukare och andra berörda aktörer.

Skydd och förvaltning av natur i dialog med berörda

Arbetet med områdesskydd följer miljökvalitetsmålen och dess inriktningar på olika naturtyper. I skogslänet Dalarna är det naturligt att fokus ligger på skydd av skog och våtmark. Under året har 6 stycken naturreservat bildats. Arbetet följer den fastställda strategin för formellt skydd av skog. Delmål ett för Levande skogar är uppnådd i länet i så måtto att markägare har fått ersättning motsvarande den arealen. Målet är inte nått i form av redan fattade beslut. Betydelsefullt för att arealmålet uppfyllts är överenskommelsen som innebär att Sveaskogsmarker blivit naturreservat i samband med den så kallade snusuppgörelsen. Totalt ska 52 reservat på Sveaskogs mark bli naturreservat i Dalarna. Huvuddelen av dessa områden är nu bildade, några enstaka kvarstår på grund av att även privatägd mark ingår. Där är inledda förhandlingar ännu inte avslutade. Även komplikationer med bearbetningskoncessioner inom ett område fördröjer beslutet.

Ytterligare ett bytesmarksprojekt berör länet. Den så kallade ESAB-uppgörelsen. Den kommer att ge Dalarna 46 nya naturreservat

Skogsområden som håller höga naturvärden med förekomster av hotade arter anmäls kontinuerligt för avverkning. Trots detta bedömer Länsstyrelsen Dalarna att vårt arbete med att uppnå miljökvalitetsmålet levande skogars delmål 1 har lyckats och genomförts framgångsrikt. Budgetpropositionens målsättning att inga värdefulla skogar ska avverkas nås dock inte eftersom det behovet är större än vad satta delmål omfattar.

När det gäller våtmarker bedrivs arbetet för att områden som ligger i myrskyddsplan för Sverige ska få ett skydd. Det arbetet har gentemot miljökvalitetsmålet inte helt uppnåtts, dock har betydande arealer säkrats och omfattande dialogarbeten pågår med markägare inom dessa områden.

Inom miljömålet Storslagen fjällmiljö har mark inköpts som består av fjällnära skog i anslutning till befintliga fjällreservat och som därmed utvidgats. Länets fjällreservat är föremål för revideringsprocess och det är ett arbete som sker med omfattande samverkan med lokalbefolkning i de bägge fjällkommunerna. Arbetet är ett led i uppdraget från regleringsbrevet att arbeta i god dialog med medborgare, brukare och andra berörda aktörer. Samverkan och dialog utförs även genom att naturvårdsberedningar genomförs där naturvårdsarbetet diskuteras lokalt. Länets samrådsgrupp för naturvård har under året engagerats för att diskutera samverkan inom naturvården när det gäller skogslandskapet. De har även varit behjälpliga med att granska information som rör terrängkörning såväl på

barmark som snötäckt terräng. Rådet består av cirka 40 organisationer. Kontakt hålls med rådet via en hemsida och E-brevsutskick.

2013 utvärderades det formella områdesskyddet när det gäller skog. Den visade att skyddet inte är representativt och även att de frivilliga avsättningarna inte i så hög grad är lokaliserat till de så kallade värdestrakterna som blev utpekade i strategin. Med det som bakgrund har möten som syftar till att öka samverkan i naturvårdsarbetet genomförts under 2014. Det har handlat om samverkansdialoger med berörda intressenter och aktörer i dalaskogarna. Syftet är att i bred förankring diskutera hur det fortsatta områdesskyddet och naturvården inom länets skogar bör utformas. Detta är ett arbete som Länsstyrelsen Dalarna planerar fortsätta med under 2015. Möten har skett med Dalarnas naturvårdsråd, som är länets regionala samrådsgrupp för naturvårdsfrågor, samt i lokala naturvårdsberedningar spridda över länet.

Länsstyrelsen förvaltar över 220 statliga naturreservat och Natura 2000-områden, två nationalparker, nio fågelskyddsområden och 140 naturminnen. Vi ansvarar också för länets naturum, naturum Dalarna och naturum Fulufjället samt för de statliga fjällederna i Dalarnas län. Preciserade målsättningar och åtgärder för det arbetet beskrivs i Värna Vårda Visa – ett program för att förvalta och använda naturskyddade områden i Dalarnas län. I programmet beskrivs 45 åtgärder att genomföra 2013-2017. Länsstyrelsen förvaltning av skyddad natur 2014 sammanfattas under avsnittet Naturvård samt miljö- och hälsoskydd.

Artbevarande

Arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter genomförs i länet med utgångspunkt från nationella riktlinjer och med de ekonomiska medel som tilldelas från Naturvårdsverket. Arbetet utgörs av en kombination av inventeringar, kunskapsinhämtande, informationsspridning såväl inom statligt naturvårdsarbete som direkt genom kontakter med verksamhetsutövare som kan göra insatser för att främja arter. Tidigare års inventeringar av värdefulla ängsmarker har under detta år följts upp genom kontakter med markägarna. Under inventeringarnas genomförande har anlitad inventerare arbetat nära markägarna och gett dem motiv och kunskaper om betydelsen att hålla sina marker i väl hävd. Det är marker som saknar miljöstöd eller formellt skydd. Kontakterna har resulterat i ett intresse från markägarna som ger goda förhoppningar om att markerna även fortsättningsvis kommer att hävdas. Insatsen har också gett Länsstyrelsen Dalarna inblick i vilka områden där markägare inte klarar hävden. Medel för åtgärder för hotade arter har där kunnat användas för att leja personer att utföra slätterarbetet.

Restaureringsarbeten som rör rikkärr, sandtäktmiljöer och torra gräsmarker har också genomförts. Personal för att utföra dessa arbeten kommer från olika arbetsmarknadsåtgärder som Skogsstyrelsen administrerar. Insatserna har berört icke skyddade områden och markägare (privata såväl som offentliga markägare) har gett Länsstyrelsen Dalarna sitt medgivande till de naturvårdsinriktade åtgärderna.

Fortsatt kunskapsuppbyggande har skett när det gäller värdefulla träd och då speciellt i fåbodemiljöer. Resultatet visar att kulturpåverkade träd har stor betydelse för bärare av biologisk mångfald. Samverkan har skett med såväl Centrum för biologiskt mångfald som Riksantikvarieämbetet. En annan kulturpräglad miljö som är bärare av biologisk mångfald är gamla lador. Inventeringsinsatser för dessa miljöer har utförts.

Kunskapsförmedlingen om hotade arter och deras livsmiljökrav har också varit av betydelse för handläggning av Länsstyrelsens omfattande arbetsuppgifter. Det har bland annat skett i

samband med prövning av miljöfarlig verksamhet, samrådsärenden, tillstånd och dispenser samt översiktlig och detaljerad planläggning.

I länet pågår ett samverkansarbete mellan Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen Dalarna som handlar om hur myndigheterna tillsammans beaktar artskyddsförordningens regler. Rutiner myndigheterna emellan har utarbetats och prövas nu i ärenden.

Rovdjursförvaltning

Inventeringen av lodjur har genomförts och resulterat i 7 föryngringar. Det är nära den miniminivå som är beslutad att vara 6,5 stycken föryngringar.

Varginventeringen i länet har pågått under året och inför ynglingssäsongen 2014 kunde 17 (varav 8 hela och 9 delade) revir med familjegrunder eller revirmarkerande par konstateras. Under hösten och förvintern 2014 har fyra föryngringar konstaterats, men inventeringen av föryngringsresultatet fortgår hela vintern. Under året har sex vargar dödats/avlivats/påträffats döda i länet. Av dessa utgör 3 så kallade § 28 vargar, det vill säga skjutna i samband med angrepp. Två av dem var vid angrepp på jakthund och en vid angrepp på tamboskap. Under året har tretton ansökningar om skyddsjakt kommit in, två av dessa har beviljats, varav en blivit upphävd av Naturvårdsverket. En varg har skjutits på skyddsjakt med stöd av myndighetens beslut. Skadebilden från rovdjuren har i år varit betydligt lägre än tidigare år. Skälen till detta är troligen flera, med skadeförebyggande åtgärder och medvetenhet om rovdjurens närvaro och vanor.

RB 58. Länsstyrelsen ska särskilt redovisa hanteringen av tillståndsärenden vid länsstyrelsernas miljöprövningsdelegationer, vilka åtgärder som vidtagits för att korta handläggningstiderna i dessa samt hur de under 2013 och 2014 tillförda resurserna har bidragit till en effektivare hantering. Länsstyrelserna ska redovisa och kommentera handläggningstiden för fullständiga prövningar avseende miljöfarlig verksamhet för under 2013 respektive 2014 avgjorda ärenden. Redovisningen ska avse den totala handläggningstiden (median) samt hur länsstyrelsen i procent uppfyllt regeringens mål om att ansökan ska beslutas inom 180 dagar från det att ärendet är komplett.

Hantering av ärenden vid Miljöprövningsdelegationen

Prövningsprocessen föregås av samråd. Samråden handläggs av Länsstyrelsen i det län där verksamheten är lokaliserad. Vid samråden med myndigheter och enskilda som kan antas bli särskilt berörda läggs grunden för kommande prövningsprocess och för vad sökande särskilt ska beakta vid upprättande av tillståndsansökan och den därtill hörande miljökonsekvensbeskrivningen (MKB).

När tillståndsansökningar inkommer fördelas dessa på handläggare och sakkunnig vid gemensamma möten en gång per vecka. Ärendena bereds av handläggare vid miljöenheten. Handläggaren tillser att verksamhetsutövaren får en bekräftelse på att ansökan kommit in. Ansökningshandlingarna skickas sedan på remiss i två tidsskeden, dels för eventuella kompletteringar och dels för slutligt yttrande. Ansökan kungörs i lokaltidningar i samband med det slutliga remissförfarandet. Sökande ges sedan möjlighet att bemöta inkomna yttranden. Under handläggningsprocessen sker fortlöpande dialog mellan handläggare, ordförande och sakkunnig. Under 2014 har det särskilt uppmärksammats vikten av att tidigt identifiera eventuella behov av kompletteringar av handlingarna för en effektivare process. Handläggaren upprättar slutliga förslag till beslut utifrån gällande lagstiftning, ansökan, MKB, inkomna yttranden, miljöförhållanden etc. Beslut i delegationen tas vid schemalagda möten en gång per vecka efter föredragning av handläggaren.

Åtgärder som vidtagits för att korta handläggningstiderna

I 28 § förordningen (2011:1237) om miljöprövningsdelegationer anges att miljöprövningsdelegationerna ska samråda och samverka med varandra i gemensamma handlägningsfrågor. Samtliga tolv miljöprövningsdelegationer har under 2013 träffat en samverkansöverenskommelse. Syftet med samverkansöverenskommelsen är att verka för att regeringens syfte med koncentrationsreformen får avsett genomslag. De 12 miljöprövningsdelegationerna har under 2014 fortsatt det samverkansarbete som påbörjades under 2013. Under året har två nätverksträffar för samtliga ordföranden och sakkunniga hållits med föredrag och diskussioner i aktuella frågor. Vid dessa träffar har externa föreläsare medverkat, bland annat representerade av stål-, täkt- och biogasbranschen. Även Naturvårdsverket har medverkat vid ett tillfälle för att informera MPD om artskydd vid prövning.

Samverkansarbetet har dessutom bedrivits i MPD:s samverkansgrupp som består av en företrädare för varje miljöprövningsdelegation. Samverkansgruppen har haft två möten i Stockholm och fyra möten via Lync under året. Konkret har detta resulterat i att gemensamt beslutstöd för biogasanläggningar tagits fram. Vidare har checklistor och beslutstöd utarbetats för hantering av ansökningar om alternativvärden och dispenser enligt industriutsläppsförordningen. Arbete har också påbörjats beträffande beslutstöd för reningsverk och begränsningsvärden för buller. En utredning om hur man kan arbeta med energifrågor i tillståndsärenden har också genomförts i samverkan med Länsstyrelserna och Linköpings universitet. I övrigt har det förts diskussioner för samverkan och samsyn kring statistik, branschspecifika frågor, handlägningsformer, kontakter med avlämnande län mm. Inom ramen för samverkansarbetet har även en kartläggning utförts beträffande handlägningsrutiner vid de olika miljöprövningsdelegationerna med syfte att lyfta fram bra exempel och lära av varandra. Diskussioner har också förts om hur övergången till digital ärendehantering kommer att påverka delegationernas arbete och om behovet av likartade rutiner.

Styrgruppen inom organisationen består av 5 representanter från samverkansgruppen. Gruppen har ett övergripande samordningsansvar för planering av arbetet avseende innehåll, utveckling och samverkan. Gruppen planerar även möten, tar fram förslag på dagordningar och ordnar externa och interna föreläsare till nätverksträffarna. Gruppen har haft 5 lyncmöten under 2014.

Länsstyrelsen har under året medverkat aktivt i miljöprövningsdelegationens nationella arbete inom miljönätverket, samverkansgruppen och styrgruppen. Ett exempel på detta är att Länsstyrelsen i Dalarna tog fram en enkät om kartläggning beträffande handlägningsrutiner vid landets miljöprövningsdelegationer. De utökade resurserna har bidragit till att personal har kunnat medverka i detta arbete vilket har medfört att Länsstyrelsen Dalarna och delegationen har haft möjlighet att utvecklas och tagit till sig det som framkommit i detta arbete på ett positivt sätt.

Länsstyrelsen har, utöver de generella beslutstöden som tagits fram nationellt, tagit fram mallar för olika typer av beslut vilket har inneburit enhetlighet i besluten och en effektivare handläggning. Exempel på detta är mallar för avslag av ansökan, fastställelse av slutliga villkor, villkorsändring och upphävande av tillstånd. I övrigt har vi uppdaterat de rutiner som vi har för samråds- och prövningsprocessen som en del i detta arbete. Vi har även under 2014 avsatt två arbetsdagar för att utveckla verksamheten. Det som där framkommit har resulterat i en förbättringslista med arbetsuppgifter som syftar till att ytterligare effektivisera samråds-

och prövningsprocessen. Listan är ett ”levande” dokument och följs upp varannan vecka på funktionsmöten.

Hur har tillförda resurser bedragit till effektivare hantering

Som en följd av de tillförda resurserna 2013 och 2014 har verksamheten kunnat utveckats avseende prövningsprocessen vilket bidragit till en effektivare hantering av tillståndsärenden. Exempel på genomfört arbete är följande:

- Länsstyrelsen har haft möjlighet att tillsätta resurser för administrativt arbete med hantering och beslut av säkerheter för bland annat täkt- och vindkraftsverksamheter.
- Ärendepuckeln, som en följd av övertagande av Länsstyrelsen i Gävleborgs läns prövningsärenden, har avverkats i en snabbare takt. Ingående balans 2014 var 77 ärenden och vid årets slut 55 ärenden.
- Länsstyrelsen har aktivt kunnat medverka i det nationella arbetet inom miljöprövningsdelegationerna och bidragit till samverkansarbetet i olika grupper.
- Länsstyrelsen har besökt samtliga kommunala miljökontor i Gävleborgs län samt har löpande informationsutbyte med Länsstyrelsen i Gävleborgs län.
- Länsstyrelsen har haft möjlighet att utveckla verksamheten inom prövning vilken bland annat resulterat i en förbättringslista med syfte att effektivisera processen.

Handläggningstider 2013 och 2014

Ärendetyp och år. (Antal)	Total handläggningstid, dagar från inkomna hela tillståndsansökningar till beslut (median)	Andel som beslutats inom 180 dagar från att ärendet är komplett. (%)
Täktärenden 2013 (38)	145	74
Täktärenden 2014 (28)	148	86
Vindkraftsärenden 2013 (5)	671	0
Vindkraftsärenden 2014 (4)	927	25
Övriga ärenden 2013 (4)	312	75
Övriga ärenden 2014 (18)	264	89

Andelen ärenden som har beslutats inom 180 dagar från det att ärendet är komplett har ökat genomgående för samtliga ärendetyper från 2013 till 2014. Vindkraftsärendena i Dalarnas och Gävleborgs län avviker från de övriga ärendena med avseende på handläggningstider. Ärendena är komplexa och områdena som avses tas i anspråk för vindkraft innehåller ett flertal olika intressen. Det innebär att det är många berörda som har synpunkter på vindkraftsetablering i länen vilket i sin tur medför ett omfattande arbete och utdragen prövningsprocess. När ärendena är kompletta skickas de på remiss till myndigheter och särskilt berörda. I vindkraftsärenden skickas det även på remiss till kommunen avseende det kommunala vetot. I samtliga ärenden har det begärts förlängd remisstid på grund av ärendenas art och omfattning. Inkomna yttranden ska sedan kommuniceras med sökande vilket även det, i flera ärenden, dragit ut på tiden. Komplexiteten i ärendena medför även att det är ett omfattande arbete att skriva besluten då det är många betydande intressen och aspekter som ska avvägas i besluten.

Länsstyrelseinstruktion 5a§

Länsstyrelsen ska verka för att det generationsmål för miljöarbetet och de miljökvalitetsmål som riksdagen har fastställt nås och ska vid behov föreslå åtgärder för miljöarbetets utveckling.

Länsstyrelsen ska särskilt

1. samordna det regionala mål- och uppföljningsarbetet,
2. utveckla, samordna och genomföra regionala åtgärdsprogram med bred förankring i länet för att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen,
3. stödja kommunerna med underlag i deras arbete med generationsmålet och miljökvalitetsmålen, och
4. verka för att generationsmålet och miljökvalitetsmålen får genomslag i den lokala och regionala samhällsplaneringen samt bidra till att de beaktas i det regionala tillväxtarbetet

Länsstyrelsen ska i fråga om sitt miljöarbete rapportera till Naturvårdsverket och samråda med verket om vilken rapportering som behövs. Förordning (2013:815).

Hjälptext: Länsstyrelsen rapporterar huvudsakligen genomförda insatser, status och arbetsläge vad gäller punkterna 1-4 i instruktionen. Särskild vikt läggs vid punkt 2 om arbetet med regionala åtgärdsprogram. Länsstyrelsen sammanfattar därutöver de viktigaste resultaten i årlig uppföljning av miljökvalitetsmålen som inlämnats till Naturvårdsverket, med fokus på effekterna av Länsstyrelsens insatser.

1. Samordna det regionala mål- och uppföljningsarbetet

Miljömålen utgör en integrerad del av Länsstyrelsens verksamhet. De används i det dagliga arbetet inom flera verksamheter. Många medarbetare medverkar i såväl genomförande av åtgärder som uppföljning av mål och åtgärder.

Länsstyrelsens organisation för miljömålsuppdraget, som beslutades 2004, innebär att miljömåls- och miljöledningsuppgifterna hålls samman med gemensamma styrdokument och gemensam samordning. Genom fastställandet av nya Dalarnas miljömål 2013 finns från och med 2014 nya styrdokument för arbetet.

Under 2014 har Länsstyrelsens miljöenhet omorganiserats så att koordineringen av miljömåls- och energiuppgifterna ingår i samma funktion. En översyn har påbörjats om hur uppgifterna kan samordnas bättre. Miljömålssamordningen har de senaste åren motsvarat ungefär två heltidstjänster fördelat på fyra personer, varav halva resursen vardera används för uppföljning respektive åtgärdsarbete. Samordningsgruppen för miljömål och miljöledning, med chefer från samtliga enheter, hanterar övergripande frågor för dessa uppdrag och har under året träffats fyra gånger. Avstämningar sker också löpande med länsledningen, liksom med Skogsstyrelsens regionala organisation.

Dalarnas mål är desamma som nationellt, men med några få regionala tillägg för att lyfta fram regionala särdrag. Utöver generationsmålet, miljökvalitetsmålen och dess preciseringar återges i Dalarnas miljömål 2013 etappmål av betydelse för Dalarna. Samt andra relaterade mål som fastställts i andra sammanhang och som inte ingår i miljömålssystemet, bl.a. regionala energimål. Slutligen redovisas kopplingar till hållbar utveckling samt målkonflikter, synergier, regional rådighet och gapet till målen.

Genom Miljömål 2013 har verksamhetsutövare, tillsynsmyndigheter och upprättare av planer i Dalarna tillgång till ett samlat dokument med nationella och regionala mål inom

miljöområdet. För att underlätta kommande uppdateringar har mål och åtgärdsprogram särskilts i två skilda dokument. 2015 planeras en första uppdatering av miljömålsdokumentet.

I länsstyrelsens interna plan för miljömål och miljöledning redovisas arbetsgång och ansvarsfördelning för miljömåls- och åtgärdsuppföljning. Länsstyrelsens uppföljning består främst av medverkan i det nationella uppföljningssystemets löpande indikatoruppdateringar och årliga uppföljning av miljömålen. 2014 kompletterad med särskilda frågor för tre av målen med anledning av FU 2015. Länsstyrelsen har också lämnat synpunkter på de nationella myndigheternas förslag till målmanualer.

Länsstyrelsen nya arbetssätt för miljömåluppföljning baseras på att interna möten anordnas för varje miljö kvalitetsmål, med ansvariga för preciseringar respektive miljö kvalitetsmål. Utifrån dessa möten och andra underlag sammanställer miljömålssamordningen förslag till uppföljningstexter. Den årliga uppföljningen bereds i samordningsgruppen och beslutas av länsråd. Samråd har även skett med det kommunala miljömålsnätverket och Skogsstyrelsen.

För åtgärdsuppföljningen är ambitionen att Länsstyrelsen årligen, för varje sektor och sektorsövergripande område i åtgärdsprogrammet, genomför dialogmöten för att följa upp och stimulera åtgärdsarbetet. I de fall sektorsamverkan och forum för dialog redan finns används dessa kanaler. I andra fall initieras nya mötesformer. Sammantaget har Länsstyrelsen en god bild av länets miljöåtgärder.

Länsstyrelsen har under året medverkat i gemensamma aktiviteter och arrangemang som ordnats av RUS, länens samverkansorgan i miljömåluppdraget, Naturvårdsverket och andra nationella myndigheter, riktat till miljömåls- och miljöledninguppdragen.

2. Utveckla, samordna och genomföra regionala åtgärdsprogram

Länsstyrelsens arbete med att utveckla, samordna och genomföra regionala miljöprogram omfattar både åtgärdsprogrammet till Dalarnas miljömål och att miljömålen får genomslag i andra sektorsprogram och insatser. De åtgärder Länsstyrelsen ser behov av i regionala program avser såväl ambitioner i den egna verksamheten som andra aktörers åtgärder.

Dalarnas miljömåls Åtgärdsprogram 2013-2016 har tagits fram i en bred dialogprocess under 2011-2013 med flera hundra personer och slutligen remissbehandlats. Åtgärdsprogrammet består av 21 avsnitt avgränsade efter sektorer och sektorsövergripande områden ofta skurna efter myndighetsuppdrag. Genom dispositionen hittar varje aktörsgrupp lätt sina åtgärder. Dialogen kring framtagnet och remissen kan ses som en partnerskapsöverenskommelse.

Varje sektor i åtgärdsprogrammet innehåller ett eller flera åtgärdsområden, det vill säga miljöproblem eller verksamhetsområden, med behov av miljöåtgärder. Programmet innehåller totalt ca 130 åtgärder inom ett 70-tal åtgärdsområden. För några områden hänvisas till andra program, som energi- och klimatstrategin, där åtgärdsbehovet utvecklas mer i detalj. Åtgärder förväntas genomföras av statliga myndigheter, kommuner, näringslivet och andra organisationer. Målet är att berörda aktörer arbetar in åtgärder i sin verksamhetsplanering.

I Länsstyrelsens interna plan för miljöledning och miljömål 2013-2016, fördelas de åtgärder och åtgärdsområden som Länsstyrelsen ansvarar för eller medverka i mellan berörda enheter. Länsstyrelsen berörs av ca 90 åtgärder och flertalet åtgärdsområden. Varje enhet ansvar för att beakta åtgärder i sin arbetsplanering.

Genom Åtgärdsprogram 2013-2016 tydliggörs vilka miljöåtgärder som behöver genomföras och inom vilka sektorer/områden samt. Länsstyrelsen har under året arbetat med många av sina åtgärder och här kommenteras arbetsläget i åtgärdsprogrammets olika områden. Flera av dessa insatser redovisas utförligare under egna återrapporteringenspunkter i årsredovisningen.

Avfall och resurshushållning: I Dalarna samverkar kommunerna och Länsstyrelsen kring den kommunala avfallsplaneringen. Vi har tagit fram gemensamma mål och åtgärder som kommunerna utgår från i sina avfallsplaner för 2013-2017 och vissa åtgärder genomförs tillsammans. Varje år genomförs minst ett uppföljnings- och planeringsmöte. Länets grupp för avfallsförebyggande arbete, med företrädare från kommun, verksamhetsutövare, landsting och länsstyrelse, har under året haft tre möten för erfarenhets- och informationsutbyte.

Besöksnäring: Länsstyrelsen har 2014 slutredovisat Intererg-projektet GREEN som arbetat med energihushållning på skidanläggningar. En handbok för energifrågor på skidanläggningar har tagits fram.

Bygg och fastighet: Sektorsamverkan Byggdialog Dalarna bildade 2013 en egen förening som nu har över 100 medlemmar, såväl företag som kommuner. Länsstyrelsen stödjer verksamheten ekonomiskt och medverkar i arbetet. Arbetet bedrivs i ett tiotal arbetsgrupper och flertalet insatser i miljömålets åtgärdsprogram är under genomförande.

Energi: Länsstyrelsen har under året prioriterat dels fortsatt dialog med vindkraftsbranschen kring behovet av elnätsförstärkningar och dels insatser för att restaurera fiskbestånd som skadats av vattenkraften.

Handel: Länsstyrelsen medverkar i Högskolan Dalarnas arbete för att etablera en kunskaps- och samverkansplattform för handelsektorn, med fokus på hållbarhetsfrågor.

Jordbruk och odlingslandskap: Länsstyrelsens möjligheter att påverka markanvändningen är starkt kopplat till utformningen av miljöstöden i landsbygdsprogrammet. Vi har under året arbetat med att identifiera insatsbehov för olika miljöaspekter inför den nya programperioden 2014-20.

Skog: Åtgärdsprogrammet omfattar 24 insatser för Skogsstyrelsen, Länsstyrelsen, näringen och organisationer, varav många håller på att genomföras. Under 2014 har Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen träffat skogsbrukets aktörer för en fördjupad dialog kring naturvård i skogen. Ett seminarium hölls i början av året och under våren har det följts av fem möten ute i skogen för samtal om samverkan på landskapsnivå.

Tillverkningsindustri: Länsstyrelsen har genomfört ett möte med processindustrin, med fokus på energihushållningsfrågor.

Transporter: Länsstyrelsen medverkat i arbetet med den nya länsplan för regional transportinfrastruktur som Region Dalarna fastställt under året. Länsstyrelsen genomför kontinuerligt träffar med Trafikverkets samhällsplanerare för att utbyta information och under 2014 ta del av och lära sig den nya transportplaneringen kring åtgärdsvalsstudier.

Vatten och avlopp: Dala VA, kommunernas samverkansorgan för vatten och avlopp, arbetar med att genomföra de flesta åtgärder.

Energi och klimat: Länsstyrelsen samordnar länets energiarbete, utifrån energi- och klimatstrategin, inom vår regionala energisamverkan Energiintelligent Dalarna. Länsstyrelsens klimatanpassningsarbete fortsätter enligt Klimatanpassningsstrategi 2020.

Folkhälsa: Länsstyrelsen har tillsammans med Lanstinget Dalarna påbörjat ett nationellt arbete med att ta fram en vägledning för hur verksamheter kan arbeta med hälsofrämjande insatser som drivkraft för miljö och hållbar utveckling. Arbetet finansieras av länsstyrelsernas samverkansorgan i miljömålsuppdraget, RUS.

Konsumtion: Länsstyrelsen i Dalarna genomför i samverkan med Gottland, och med delfinansiering från RUS och LEKS, ett projekt länsstyrelsernas roll och ansvar i arbetet för hållbar konsumtion. Arbetet genomförs i nära koppling till den fördjupade utvärderingen 2015 och dess fokusområde hållbar konsumtion samt arbetet med FN:s tioåriga ramverk för hållbara konsumtions- och produktionsmönster. Länsstyrelsen har också tagit initiativ till ett regionalt nätverk för hållbar konsumtion.

Kunskap: Länsstyrelsen har under året prioriterat dialog med folkbildningen kring energi och konsumtionsfrågor.

Miljötillsyn och prövning: Miljömålen och de åtgärdsbehov som anges i åtgärdsprogrammet utgör underlag för länsstyrelsen tillsynsplan och tillsynsvägledningsplan. Länsstyrelsen har också under året medverkat i arbetet med en nationell vägledning för hur minskade utsläpp och energihushållning behöver beaktas i miljöprövning.

Natur- och kulturmiljövård: I rapporteringen till Riksantikvarieämbetet om Länsstyrelsens arbete med kulturmiljömålen har miljöaspekter belysts. Länsstyrelsen har under 2014 genomfört en kampanj för att sprida information om barmarksköring i terrängen. Ett arbete som genomförts med delaktighet från Dalarnas naturvårdsråd. En pilotstudie är genomförd som handlar om en redogörelse för volontärsverksamhet inom naturvårdsarbetet.

Offentliga verksamheters egen miljöpåverkan: Under 2014 har bland annat arbete skett med energiförbättrande åtgärder i länsstyrelsebyggnaden, inköp av nya fordon och en ny upphandlingstjänst har inrättats som också arbetar med miljökrav. Länsstyrelsen har tecknat ett nytt hyresavtal med en "grön bilaga" och ett incitamentsavtal för att stärka bägge parter incitament till energihushållning. Länsstyrelsen har vidare slutfört ett projekt för att utveckla distansmötesteknik mellan länets kommuner och med länsstyrelsen.

Planering och byggande: Länsstyrelsen har i granskningen av översiktsplaner och detaljplaner samt tillsynsvägledningen inom byggområdet fortsatt verka för att miljömålen ska få genomslag. Länsstyrelsen har under 2014 avgett sex sammanfattande redogörelser över kommunala översiktsplaner. Miljömålen är en del av denna redogörelse. Byggdialogens grupp för samhällsplanering har under 2014 utarbetat en verksamhetsplan som medför ett mer aktivt arbete 2015 bland annat starta nätverk för kommunala planhandläggare, föreläsningssatser kopplat till både planering, byggande och boende samt ökad samverkan med Högskolan Dalarna inom planeringssektorn.

Regional tillväxt och näringslivsutveckling: Länsstyrelsen har fortsatt verka för att miljö-, energi- och klimatmål ska få genomslag i länet genom projekt som drivs av Länsstyrelsens näringslivsenhet och de nya strukturfondsprogrammen. Dalarna har under året drivit ett länsstyrelsegemensamt projekt i syfte att initiera kompetensutvecklingsinsatser kring energi, klimat och miljö i de kommande strukturfonderna.

Vattenförvaltning: Länsstyrelsen har tagit fram omfattande underlag inför remissen 2014/15 av vattenförvaltningens reviderade miljökvalitetsnormer och åtgärdsprogram för nästa förvaltningscykel. Vi har särskilt prioriterat att ta fram fördjupade beskrivningar av åtgärdsbehoven i respektive vattensystem för att stärka det lokala engagemanget.

Miljömål och uppföljning: Länsstyrelsen har utarbetat ett nytt miljöövervakningsprogram för 2015-20.

3. Stöd till kommunerna

Länsstyrelsen vägleder kommunerna inom flera olika miljöområden som miljötillsyn, efterbehandling av förorenade områden, vattenförvaltning och energiomställning. Här redovisas miljömålsamordningens stöd till kommunernas övergripande miljöarbete.

Dalarna miljömålsnätverk, med en miljömålssamordnare från varje kommun, har under året träffats tre gånger för att koordinera länets miljöplanering och möjliggöra erfarenhetsutbyte mellan kommunerna.

Länsstyrelsen och länets kommuner har medverkat i RUS projekt "Miljömålsstöd för kommunerna" som under året resulterat i vägledningen "Guide till lokalt arbete med miljömålen". Bland annat genom en workshop i mars där länsstyrelser och kommuner i sju län deltog via distansmötesteknik.

Länsstyrelsen har väglett flera kommuner i miljöplanering och även lämnat ytanden i remisskedet. Flertalet kommuner använder Dalarnas miljömål som underlag för sin miljöplanering.

4. Miljöaspekter i samhällsplanering och regionalt tillväxtarbete

Av redovisningen under punkt 2 ovan framgår olika aktiviteter som Länsstyrelsen under året prioriterat utifrån miljömålets åtgärdsprogram. Flera av programmets områden har kopplingar till samhällsplanering och regionalt tillväxtarbete.

Miljöintegrering i regionalt tillväxtarbete har i många år prioriterats högt av Länsstyrelsen. Många av de egna insatserna på området har den profilen. Länsstyrelsens och olika delar av näringslivets engagemang har tillsammans bidragit till framsynta projekt och processer, som exempelvis Byggdiallog Dalarna. Länsstyrelsens har stöt Region Dalarna i att integrera miljö och energiaspekter i de nya strukturfondsprogram och länets regionala utvecklingsstrategi. Dalarnas regeringsuppdrag som pilotlän för grön utveckling 2010-2013 har här bidragit.

Länsstyrelsen Dalarna har ingått i styrgruppen för länsstyrelsernas och Boverkets gemensamma projekt "ÖP-resan, om miljömålets integrering i kommunal översiktsplanering" som avslutats under året. Projektets slutsatser är att styrmedlen PBL och miljöbalken är funktionella för att styra mot en hållbar utveckling, men att det behövs en tydligare nationell prioritering mellan olika mål och en förstärkt uppföljning. Slutsatser som nu behöver beaktas i pågående nationella utredningar.

Tilläggas kan att länsstyrelsens samlade miljö- och energikunskap liksom tidigare år medverkar i Länsstyrelsens samhällsplanering och dess granskning av PBL- och infrastrukturplaner samt ärenden inom det regionala tillväxtarbetet.

De viktigaste resultaten i årlig uppföljning av miljökvalitetsmålen

Dalarnas åtgärdsprogram för miljömålen bygger på åtaganden från en rad olika sektorer. Åtgärderna bidrar tillsammans med annat miljöarbete till att Dalarna systematiskt närmar sig miljökvalitetsmålen. Vid den senaste årliga uppföljningen av miljökvalitetsmålen gjordes en regional bedömning för tolv av målen. Ett av dessa mål är nära att nås till 2020. För de övriga elva är bedömningen att de inte kommer att nås till 2020.

Grundvatten av god kvalitet är nära att nås, vilket är en mer positiv bedömning än den nationella. I övrigt överensstämmer målbedömningarna för Dalarna med de nationella. Att bedömningen för Grundvatten är mer positiv än nationellt beror på Dalarnas geografiska förutsättningar, lägre exploateringsstryck samt inte minst ett omfattande skyddsarbete av länets kommuner och länsstyrelsen.

För God bebyggd miljö medför Dalarnas betingelser både för- och nackdelar. Lägre exploateringsstryck gör att mindre resurser tas i anspråk och färre intressekonflikter uppstår. Samtidigt är förändringen i befintlig bebyggelsestruktur långsam och kommunernas aktiva styrning av nya lokaliseringar liten, då kommunerna är angelägna om att stödja alla förslag till utbyggnader. Dessutom är planeringsresurserna små i många kommuner.

Utvecklingen i miljön de senaste två-tre åren varierar mellan miljökvalitetsmålen. För naturmålen är utvecklingen fortsatta negativ. Skogens och odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden utarmas och antalet hotade arter ökar, trots omfattande åtgärder. Miljöövervakningen har visat att myrar växer igen, sannolikt som en följd av kvävenedfall och/eller klimatförändringar. Klimatförändringar påverkar också trädgränsen i fjällen.

Generellt sett minskar de stora punktutsläppen, men den diffusa spridningen av organiska miljögifter är oförminskad och det behövs stora insatser för att vända denna utveckling. För vattenmiljöerna har möjligheterna för en positiv utveckling ökat genom det systematiska vattenförvaltningsarbetet.

På en översiktlig nivå är utvecklingen för God bebyggd miljö positiv. God samverkan i länet och ett aktivt offentligt miljöarbete bidrar till detta. Beslutade mål och ambitioner får dock inte alltid genomslag i kommunernas planering.

Lantbruk och landsbygd

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 60*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	14,65	13,90	14,28
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	16,4	17,86	19,29
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	15,71	15,65	16,84
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	30 753	32 882	31 758
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	14,99	15,48	15,91
Antal ärenden, inkomna och upprättade	8 457	10 267	10 437
Antal beslutade ärenden	9 113	10 973	8 462
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	60	91	79
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	4 025	509	933

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående prestationer med avseende på volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven. Uppgifterna kan t.ex. återfinnas i olika sakförordningar.

Kommentarer till tabellen

Antal ärenden, inkomna och upprättade, visar en sjunkande trend vilket är förklarligt med tanke på att vi befinner oss i slutet av en programperiod och budgetarna för flera åtgärder tagit slut och inget mer funnits att söka.

Antalet beslutade ärenden varierar däremot mer, men variationen uppåt följer väl de år då länsstyrelsen tagit emot ansökningar om att förlänga miljöersättningsåtaganden.

Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen avviker starkt från den nivå som redovisats tidigare år. Anledningen är att medfinansieringen från PTS (Post- och Telestyrelsen) till genomförda bredbandsprojekt passerar länsstyrelsen innan det betalas ut till respektive stödmottagare. 2014 var förutom någon delutbetalning under senhösten 2013 det året som utbetalningarna till bredbandsprojekt kom igång.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Länsstyrelsens mål för arbetet med Landsbygden

I Dalarnas Landsbygdsprogram, som fastställdes 15 februari 2006, finns Länsstyrelsens mål för landsbygden:

Dalarna ska ha en långsiktigt hållbar, levande och attraktiv landsbygd med socialt välfungerade byar, bygder och orter, höga natur- och kulturvärden och med ekonomisk livskraft.

De målen finns även med i länets genomförandestrategi för landsbygdsprogrammet 2007-2013. Under 2014 har länsstyrelsen arbetat på följande sätt för att uppnå målen.

Här nedan kommer en redogörelse över hur Länsstyrelsen 2014 arbetat för att bidra till den målbilden samt miljömålen genom våra projekt och andra väsentliga insatser.

Under året har vi arbetat med information om möjligheterna till stöd och med att handlägga del- och slututbetalningar för beviljade projekt ur Landsbygdsprogrammet 2007-2013. Under 2014 har inga nya beslut fattats eftersom Landsbygdsprogrammet 2014-2020 är försenat. Möjligheterna att lämna in nya ansökningar öppnade i september men beslut om stöd kommer inte att kunna fattas förrän under 2015. Under året har ett stort arbete lagts på att lämna remissvar till Jordbruksverket på det nya stödets utformning och urvalskriterier samt att utforma den regionala handlingsplanen för Dalarna.

Bredband

För att underlätta arbetet med att digitalisera Dalarna har Region Dalarna och Länsstyrelsen gemensamt inrättat ett kansli för bredband och digital agenda - Bredbandskansliet. Syftet med kansliet är tvådelat. Dels handlar det om att underlätta en effektiv fiber- och mobilnätutbyggnad i länet och dels att underlätta för samhället att dra nytta av digitaliseringen.

Tillgång på fungerande bredband är en viktig landsbygdsfråga för både företagare och individer och en viktig aspekt i Länsstyrelsens målbild om en attraktiv och socialt väl fungerande landsbygd med ekonomisk livskraft. På Länsstyrelsen Dalarna samverkar landsbygdsenheten, samhällsbyggnadsenheten och näringslivsenheten för att arbeta effektivt och målstyrt med bredbandsfrågor eftersom de spänner över många ämnesområden. Länsstyrelsen Dalarna har under 2014 arbetat med att ta fram ett förslag på Dalamodell, Effektiv utbyggnad av fiber i Dalarna, för att hantera olika finansieringsformer, regler och förutsättningar i syfte att åstadkomma önskad fiberutbyggnad.

Insatser för att förbättra länets ägostruktur

Insatserna är mycket viktiga för att ge förutsättningar för ett effektivare jord- och skogsbruk och därmed en ekonomisk livskraft.

I den strategiska planen för omarrondering i Dalarnas län bedöms att ca 570 000 hektar av Dalarna är ägosplittrat. Det pågår ett långsiktigt arbete med att förbättra ägostrukturen dels genom successiva byten som påverkar mark med värden på över 100 miljoner kronor per år och dels genom så kallade omarronderingar. Det senare är en komplex och flerårig lantmåteriförrättning som innebär att man ritar om kartan för hela trakter. Idag pågår fyra sådana projekt i Dalarna: Östra – och Västra Leksand, Stora Tuna Ovanbrodelen i Borlänge kommun och Floda i Gagnefs kommun. Närmast avslut 2014 är de 35 000 hektaren i Östra Leksand och Floda och när de blir slutförda kommer markvärden på 1,4 miljarder kronor vara färdigarronderade. 2014 har både Västra Leksand och Stora Tuna projekten tagit fart och dessa omfattar dryga 40 000 hektar och beräknas pågå i 5 till 7 år.

Utvärdering av fäbodbruk, fäboddrift och utmarksbete i Landsbygdsprogrammet 2007-2013

Projektet bidrar till att nå länsstyrelsens mål för landsbygden samt miljömålen Levande skogar och Ett rikt odlingslandskap.

Projektet, som avslutas 2014, har sin tyngdpunkt i utvärderingen av fäbodbruk, fäboddrift och utmarksbete inom Landsbygdsprogrammet 2007-2013. Eftersom starten av det nya Landsbygdsprogrammet 2014-2020 är senarelagd, har miljöersättningarna förlängts ytterligare ett år. Detta har gjort att projektet tagit hänsyn till förändringar även in på år 2014.

Fäbodarna utgör viktiga kulturmiljöer i Dalarna som bidrar till landskapets regionala särart. Den kulturbärande traditionen som fäbodbruket representerar är ett betydande kulturarv. Det

är därför viktigt att skapa och ha kvar förutsättningarna för ett hållbart fäbodbruk i framtiden. Projektet har bedrivits sedan år 2011 och innefattar förutom Dalarna även Jämtland, Gävleborg, Värmland, Västernorrland och Västerbotten.

Under år 2014 skickades en tredje enkät ut till de av landets fäbodbrukare som har fäbodbetesåtagande i EU:s jordbrukarstöd. Svaren har sedan sammanställts och analyserats. En stor mängd statistik har levererats från Jordbruksverkets statistikenhet. Resultatet från projektet presenteras i en sammanställning av insamlat kunskapsunderlag såsom analyser, enkätsvar, statistik och en faktabaserad nulägesbeskrivning i rapporten Fäbodnäringens förutsättningar i Sverige.

En av de viktigaste slutsatserna i projektet är att det finns ett stort behov av att gemensamt arbeta i en Nationell samrådsgrupp för fäbodfrågor, som kan hantera fäbodfrågor över myndighetsgränserna och i samråd med fäbodbrukarföreningarna. Avsikten med samrådsgruppen är att se till att arbeta för fungerande regelverk som inte kolliderar och försvårar i fäbodbrukarnas förvaltande av den kulturbärande traditionen.

Odlingslandskapets natur- och kulturvärden

Projektet är en åtgärd som bidrar till att nå länsstyrelsen mål för landsbygden och miljömålen Ett rikt odlingslandskap och Ett rikt och växt- och djurliv.

Syftet med projektet är att genom kompetensutveckling och andra aktiviteter stimulera till och underlätta en god skötsel av natur- och kulturvärden i odlingslandskapet.

Under 2015 kom det 15:e numret ut av Liebladet, en uppskattad tidning som innehåller artiklar och annonser som rör ängar och ängsskötsel i Dalarna. Bladet har getts ut inom ramen för projektet Odlingslandskapets natur- och kulturvärden. Under våren kom det även ut ett informationsblad om slåtterängar och ängsskötsel. Information om ängsskötsel har också spridits genom en artikel i Landsbygdsnytt.

På försommaren genomfördes en kulturhistorisk vandring i byn Östanmor, Leksands kommun. Vandrigen genomfördes i samarbete med ett projekt på Länsstyrelsens kulturmiljöfunktion. Östanmor ingår i förstudien för eventuell omarrondering i Västra Leksand och vandrigen är en del av arbetet med att öka kunskapsunderlaget hos de berörda inför eventuell omarrondering.

Trädgårdsprojektet

Projektet är en åtgärd som bidrar till att nå länsstyrelsen mål för landsbygden och miljömålen Ett rikt odlingslandskap och Giftfri miljö.

Länsstyrelsen i Dalarna och Gävleborg samverkar i projektet och en ökad lokal produktion av grönsaker/bär ligger i linje med Dalarnas och Gävleborgs satsning på Matlandet. En ökad grönsaks/bär produktion ger möjlighet till en långsiktig utveckling av företag på landsbygden. Projektet syftar även till att öka antalet företag inom trädgårdsnäringen som odlar ekologiskt.

Under året har rådgivningsverksamheten prioriterats och 13 rådgivningsbesök och cirka 35 rådgivningar via telefon har genomförts till etablerade odlare men även till personer som nyss startat eller som planerar att starta en produktion av grönsaker eller bär. Rådgivningarna har främst handlat om växtnärings- och växtskyddsfrågor.

En fältvandring har genomförts hos Gustafsängs Trädgård, Storvik med syfte att visa på tunnelodlingens möjligheter för grönsaks- och bärödling.

Trädgårdsprojektet har samverkat med LRF Mälardalens projekt Tillväxt Trädgård Mellansverige som syftar till att genomföra kursdagar kring marknad och affärsutveckling för trädgårdsföretag.

Projekt för ekologisk produktion

Projektet är en åtgärd som bidrar till att nå länsstyrelsen mål för landsbygden och miljömålen Ett rikt odlingslandskap, Giftfri miljö samt Dalarnas regionalt uppsatta mål om Ekologisk produktion. En ökad ekologisk produktion bidrar även Dalarnas satsning på Matlandet.

Länsstyrelsen Dalarna arbetar i ett projekt som syftar till att tillgodose behovet av kompetensutveckling för ekologisk produktion inom lantbruket för att bidra till en ökad grad av certifiering inom växtodling, mjölk och kött.

2014 har projektet främst genomfört rådgivning till de ekologiska potatisproducenterna i länet. Det har gjorts 6 besök hos 3 potatisföretag och sedan har 7 kortrådgivningar på telefon genomförts hos 5 företag.

Projekt för minskad miljöpåverkan av kemikalier som används inom lantbruket

Projektet är en åtgärd som bidrar till att nå länsstyrelsen mål för landsbygden och miljömålen Giftfri miljö och Grundvatten av god kvalitet.

Under 2014 har aktiviteten Växtskyddet och Vattnet genomförts i samarbete med LRF. Kursen syftar till att minska risken för att växtskyddsmedel kommer ut i vattendrag och grundvatten.

Under 2014 har en kurs i integrerat växtskydd för odlare av prydnadsväxter i växthus genomförts då krav införts att alla konventionella lantbruks- och trädgårdsföretag ska tillämpa integrerat växtskydd.

I samarbete med LRF och Vansbro Kommun anordnades en informationskväll i Dala-Järna för allmänheten om användningen av växtskyddsmedel i jordbruket, framförallt i potatisodlingar.

Våtmarksgruppen

Våtmarksgruppens arbete bidrar till att nå länsstyrelsens mål för landsbygden samt miljömålen Ett rikt odlingslandskap, Ingen övergödning, Myllrande våtmarker samt Ett rikt växt- och djurliv.

På Länsstyrelsen Dalarna finns det en våtmarksgrupp med sakkunniga från miljö-, naturvårds-, kulturmiljö- och landsbygdsenheten. Gruppen bidrar till att skapa en enkel väg in för de som är intresserade av att skapa eller restaurera våtmarker. De har, förutom uppsökande verksamhet, artiklar och annan information, genomfört en kombinerad invigning och fältvandring i en nyanlagd våtmark i Falun. Den aktiviteten drog ett hundratal besökare och var mycket uppskattad. Gruppen har även genomfört fyra rådgivningsbesök under 2014, flera intresserade har hört av sig men vill avvakta till dess att landsbygdsprogrammet 2014-2020 kommer igång.

Den uppsökande verksamheten bedrivs främst i områden där behovet är stort utifrån näringsbelastning i sjöar och vattendrag och där en våtmark kommer att göra stor nytta för vattenkvalitet och biologiskt mångfald. Under året har vi arbetat på att förbättra vår

uppsökande verksamhet genom att förfina våra urvalsinstrument samt hur vi ska följa upp effekterna av anlagda våtmarker.

Greppa Näringen

Projektet är en åtgärd som bidrar till att nå länsstyrelsen mål för landsbygden och miljömålen Ingen övergödning, Giftfri miljö och Begränsad klimatpåverkan.

Greppa Näringen erbjuder kostnadsfri rådgivning till lantbrukare med målen att minska utsläppet av klimatgaser, minskad övergödning och en säker användning av växtskyddsmedel. Projektet arbetar med lösningar som ligger i framkant inom miljö- och klimatområdet och är en drivkraft för lönsam tillväxt i den svenska lantbruksnäringen. Greppa Näringen drivs i samarbete mellan Jordbruksverket, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), länsstyrelserna samt ett stort antal företag i lantbruksbranschen. Ytterst ansvarar Jordbruksverket för projektet.

Såväl individuella som grupprådgivning har arrangerats inom olika områden som exempelvis täckdikning och plöjning. Ett flertal möten har hållits med Länsstyrelsen i Gävleborgs län samt LRF för att planera framtida aktiviteter. Länsstyrelsen har medverkat i möten arrangerade av Greppa näringen centralt för att samordna aktiviteterna inom länen och samarbetet inom regionen har formaliserats genom att det inom Greppa Näringen bildats en Region Mitt där länen runt Mälaren samt Gävleborgs- och Dalarnas län ingår. Region Mitt har 2014 inlett samordningen av den gemensamma upphandlingen av Greppa rådgivning i landsbygdsprogrammet 2014-2020. En gemensam upphandling från våra 8 län har varit efterfrågat från de som utför uppdragen och kommer att förenkla för företagen.

Genom bland annat Greppa Näringen har totalt sett 85 lantbrukare i Dalarna under året fått rådgivning om hur de kan minska gårdens miljö- och klimatpåverkan samtidigt som de kan förbättra sin lönsamhet och därmed konkurrenskraft.

Förprovningar av djurstallar

Efter en minskning av inkomna ansökningar under 2013 har antalet ansökningar åter ökat under 2014, från 15 ansökningar till 22. Ökningen har skett för alla djurslag utom mjölkkor som gick från 2 ansökningar 2013 till 1 ansökan till 2014.

Behörighetsutbildning för användning av kemiska växtskyddsmedel

Det har hållits en grundkurs och tre fortbildningskurser under året. Deltagarna representerade främst inriktning jordbruk men även trädgård och grönyta/golf. Av de 80 kursdeltagarna kom 10 från andra län.

Bitillsyn region Norra Mellansverige

Regionen omfattar Värmlands, Örebro, Gävleborgs och Dalarnas län. I regionen tjänstgör 40 bitillsynsmän varav två är kvinnor. Under april/maj hölls två fortbildningar för bitillsynsmännen. Fortbildningen hölls både i Kristinehamn och i Falun, totalt deltog 37 engagerade bitillsynsmän. I slutet av november rekvirerades medel från Jordbruksverket för fortbildningen av bitillsynsmännen samt deras insatser som tjänstgörande bitillsynsmän i regionen. Information om regionens bitillsyn finns på Länsstyrelsen Dalarnas hemsida.

Bisjukdomsläget varroa

Värmlands, Örebro, Gävleborgs län är smittförklarade – zon 1.

Under 2014 smittförklarades Dala-Järna församling i Vansbro kommun. Kvar i zon 2 – misstänkt för smitta – finns Nås och Äppelbo i Vansbro kommun samt kommunerna Mora, Orsa och Älvdalen. Övriga dalakommuner är smittförklarade i zon 1.

Bisjukdomsläget amerikansk yngelröta

Gävleborgs län är i nuläge fritt från amerikansk yngelröta.

I Värmlands län är 12 av 16 kommuner smittförklarade för amerikansk yngelröta. Vecka 24 konstaterades yngelröta hos en biodlare i Karlstad (redan smittförklarad kommun).

I Örebro län är samtliga kommuner smittförklarade för amerikansk yngelröta. Under vecka 36 konstaterades återsmitta av yngelröta i Askersunds kommun.

I Dalarnas län som var fritt från amerikansk yngelröta konstaterades yngelröta vecka 41 efter flytt av bin från Skåne till Hedemora kommun.

Samarbete

Sedan flera år tillbaka samarbetar länsstyrelserna i Dalarna och Gävleborg kring en rad verksamheter som hör till landsbygdsfrågorna. Vi har gemensamma upphandlingar, informationsinsatser, rådgivningar och utbildningar som har lett till en större och effektivare kompetensinsats till våra landsbygdsbor än vad varje länsstyrelse själv klarat av. Samarbetet inom hanteringen av jordbrukarstöd är en väl fungerande process där vi tillsammans bestämmer gemensamma tidpunkter som kopplar till vår handläggning. Medarbetare från båda länsstyrelserna träffas årligen för att kalibrera sig båda vad gäller handläggning och bedömningar i fält. På så sätt kan de stödsökande känna en trygghet i att bli bedömda på lika villkor oavsett vilken sida länsgränsen de befinner sig. Länsstyrelsen Dalarna har under 2014 nyttjat säkerheten i våra gemensamma kalibreringar och köpt in handläggartjänster från Länsstyrelsen Gävleborg. På så vis får vi ut en maximal produktion då det inte behövs någon upplärningsperiod.

Inom regionen hålls regelbundna träffar mellan ledningarna för landsbygdsverksamheten på länsstyrelserna, Hushållningssällskapet och Lantbrukarnas länsförbunds ledningar för att stämma av arbetet i landsbygdsprogrammet, utveckla samarbete och för att diskutera utvecklingsfrågor.

Länsstyrelsen Dalarna ger tillsammans med länsstyrelsen Gävleborg ut tidsskiftet Landsbygdsnytt som under 2014 utkom med tre nummer. Tidningen är uppskattad av våra läsare och ett viktigt verktyg för att vidareförmedla nyheter kring landsbygdsprogrammet men även erfarenheter och ny kunskap från våra egna och andras projekt.

Jämställdhet och mångfald

Under året har en modell för ett regionalt processtöd för jämställdhet och mångfald arbetats fram tillsammans med Region Dalarna. Syftet är att utbilda och stödja de största projektägararna som får medel från Regionalfonden och Landsbygdsprogrammet i arbetet med att kvalitativt integrera jämställdhet och mångfald i sina projekt och verksamheter. Modellen har testats på Regionala Serviceprogrammet med goda resultat och tas i bruk i full skala under 2015. Syftet är att öka tillväxten och utvecklingen på landsbygden, genom att göra alla våra satsningar mer tillgängliga för fler grupper som idag inte nås av insatser i tillräckligt stor utsträckning.

Under 2014 har en riktad utbildning genomförts för att öka kunskapen hos ledningen och de som jobbar med landsbygdsutveckling om hur jämställdhet påverkar utvecklingen och tillväxten i Dalarna.

I arbetet med vår Regionala handlingsplan har vi tagit hjälp av sakkunniga inom jämställdhet för att på bästa sätt kunna integrera jämställdhetsperspektiv i det regionala genomförandet av landsbygdsprogrammet. Seminarier har genomförts och möten har hållits speciellt för att öka

graden av jämställdhetsintegrering. Detta har resulterat i att vi hittat nya sätt att arbeta som stärker arbetet med jämställdhet i vår verksamhet.

I arbetet med vår Regionala handlingsplan har vi jobbat med att få in och integrera arbetet med jämställdhet och mångfald i kommunikationsplanerna. Resultatet hoppas vi blir att vi nu kommer att effektivare nå målgrupper som vi tidigare inte varit tillräckligt framgångsrika med att nå.

Indikatorer

Areella näringar, landsbygd och livsmedel utgiftsområde 23¹⁾

Sysselsättning	2014	2013	2012	2011	2010
Andel kvinnor sysselsatta utanför tätort (på landsbygden) (dagbefolkning) (%)		3	3	3	3
Andel män sysselsatta utanför tätort (på landsbygden) (dagbefolkning) (%)		6	6	6	6
Andel sysselsatta utanför tätort (på landsbygden) (dagbefolkning) (%)		9	9	9	9
Nyföretagande	2014	2013	2012	2011	2010
Andel nystartade företag av kvinnor utanför tätort (på landsbygden) (%)		11,6	12,2	13,0	11,4
Andel nystartade företag av män utanför tätort (på landsbygden) (%)		23,0	21,5	23,9	23,6
Andel nystartade företag utanför tätort (på landsbygden) (%)		34,6	33,8	36,9	35,0

¹⁾ Se avsnitt Resultatredovisning, avsnitt indikatorer

Källa: Statistiska centralbyrån

Kommentar kring ovanstående indikatorer

Sysselsättning är oförändrad jämfört med de senaste åren.

Nyföretagande

Nyföretagandet utanför tätort är förhållandevist stabilt över de senaste fyra åren och det gäller både totalt och uppdelat per kön. Däremot är förhållandet mellan könen lika som för andel sysselsatta utanför tätort, det vill säga att ungefär en tredjedel utgörs av kvinnor.

RB 10. Länsstyrelserna ska även vara regeringen och centrala myndigheter behjälpliga i att införa ett nytt landsbygdsprogram för perioden 2014–2020 samt fortsätta de regionala förberedelserna för det kommande landsbygdsprogrammet. Länsstyrelserna ska kortfattat redovisa på vilket sätt de arbetat med att införa landsbygdsprogrammet för perioden 2014–2020.

Länsstyrelsen har externt informerat om landsbygdsprogrammet 2014-2020 på vår hemsida och skrivit artiklar i vår tidning Landsbygdsnytt som skickas ut tre gånger per år till drygt 5 500 prenumeranter i Dalarnas och Gävleborgs län. Vi har informerat vårt partnerskap för landsbygdsprogrammet och bitt dem att i sin tur vidareförmedla informationen via sina kanaler för att nå så många som möjligt. Vi har haft en dialog med olika organisationer som till exempel Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Hushållningssällskapet, kommunernas näringslivskontor och Region Dalarna. Länsstyrelsen har på både egna och andras möten haft med informationspunkten om var arbetet med nya landsbygdsprogrammet befinner sig.

Internt har Länsstyrelsen arbetat med att kompetensutveckla oss inför de nya system som ska tas i bruk. Länsstyrelsen har tagit fram urvalskriterier för de områden som behöver det. Vi har läst och svarat på remisser angående nya regelverk, fördelningsnycklar och urvalskriterier. Länsstyrelsen Dalarna har tillsammans länsstyrelserna i Gävleborg, Värmland och Örebro anordnat två interna träffar för handläggare och chefer, för att stämma våra läns arbeten och för att hjälpa varandra med goda exempel. Länsstyrelsen har också beställt den nödvändiga utrustningen som behövs för handläggningsarbetet, dubbla datorskärmar till exempel.

Återrapportering regleringsbrev

RB 9. Länsstyrelserna ska på ett kostnadseffektivt och för företagen enkelt sätt samt med minimerad risk för sanktioner genomföra uppgifterna som åligger dem ifråga om direktstöd till lantbruket och stöd till landsbygdsåtgärder enligt förordningarna (2004:760) om EG:s direktstöd för jordbrukare m.m. och (2007:481) om stöd för landsbygdsutvecklingsåtgärder. Länsstyrelserna ska, tillsammans med Jordbruksverket, säkerställa att direktstöd till lantbruket och stöd till landsbygdsutveckling i så hög utsträckning som möjligt betalas ut så tidigt som regelverket tillåter samt säkerställa att kraven i utbetalningsplanen följs samtidigt som risken för finansiell korrigerings förebygg och minimeras.

Länsstyrelserna ska följa Jordbruksverkets styrning över stödprocessen avseende administrationen av jordbruks- och landsbygdsstöd. Länsstyrelserna ska löpande rapportera handläggnings- och kontrolläge till Jordbruksverket enligt av verket fastställd rapportplan, samt bistå Jordbruksverket i att under stödåret uppnå en bättre uppföljning av handläggnings- och kontrolläge av ovan nämnda stöd. Länsstyrelserna ska redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att följa uppdraget samt hur stor andel av stöd och ersättningar som betalats ut vid de tillfällen som anges i den gemensamma utbetalningsplanen.

Länsstyrelserna ska bistå Jordbruksverket i arbetet med att uppfylla ackrediteringsvillkoren för hanteringen av stöd.

Till årets första möjliga utbetalningstillfälle, som berör utbetalning av gårdsstöd den 2 december, fick 98 procent av de sökande sina stöd beslutade. Jordbruksverkets mål var att länsstyrelserna skulle nå 95 procent.

Vid nästa utbetalningsbeslut, som rörde delutbetalningen av miljöersättningar och kompensationsbidrag, uppnådde vi 95 procent av antalet utbetalningsärenden inom dessa stödformer. Det nationella målet för utbetalningen var 90 procent.

Det sista utbetalningstillfället som Jordbruksverket sätter upp mål för är slututbetalningarna av miljöersättningar och kompensationsbidrag. Där uppnådde vi 97 procent beslutade ärenden, att jämföra med målet 90 procent.

Genomgående innebär detta att länsstyrelsen uppnått alla årets mål vad det gäller andelar av beslutade ärenden vid de uppföljningstidpunkter som Jordbruksverket och länsstyrelserna beslutat om, i samtliga fall med råge. I arbetet med handläggning och kontroll av jordbrukarstöd ingår att kontinuerligt förbättra våra rutiner. Genom vårt goda samarbete med länsstyrelsen i Gävleborgs län har det under 2014 varit möjligt för oss att gemensamt nyttja personal som sitter i Gävleborg. Tack vare det har Länsstyrelsen effektivt utnyttjat de resurser vi haft både i form av befintlig kompetens och dels genom ett minimerat inläringsskede vilket lett till en effektiv och säker hantering av stöden. Ett annat samarbete som gör det enklare för företagen är En väg in, en telefonsupport som Länsstyrelsen Dalarna är med i

tillsammans med övriga län och jordbruksverket. Samarbete mellan länsstyrelser är ett av flera kostnadseffektivt sätt att hantera några av de moment som ingår i arbetet med jordbrukarstöden.

I och med att arbetsbelastningen varit jämnare under utbetalningsarbetet och att så stor andel av ärendena har följt den ordinarie utbetalningsplanen har också behovet av att sammanställa och skicka extra utbetalningsunderlag i särskilda fall varit mindre under året.

Under året har fyra revisioner genomförts på olika delar av jordbrukarstöds hanteringen. Två av dem har varit inriktade på fältarbetet och två på olika delar av handläggningsarbetet. Genomgående har det vid dessa tillfällen inte konstaterats några avvikelser som föranlett några större ändringar av våra rutiner. De anmärkningar som hitintills meddelats oss har varit behov av ytterligare dokumentation i två av momenten i djurkontrollerna. Detta har tagits upp i genomgångar av våra arbetsmoment. En av revisionerna granskade hur vi uppfyller kraven i ackrediteringsvillkoren. Resultatet av granskningen säger att vi uppfyller kraven med högt betyg.

För landsbygdsstöden har vi inte nått de nationellt satta målen för handläggningstiderna avseende utbetalningarna. För att stärka upp inom detta område har Länsstyrelsen rekryterat fler handläggare som enbart ägnar sig åt att handlägga utbetalningar av stöd.

RB 10. Länsstyrelserna ska även vara regeringen och centrala myndigheter behjälpliga i att införa ett nytt landsbygdsprogram för perioden 2014–2020 samt fortsätta de regionala förberedelserna för det kommande landsbygdsprogrammet. Länsstyrelserna ska kortfattat redovisa på vilket sätt de arbetat med att införa landsbygdsprogrammet för perioden 2014–2020.

RB 11. Länsstyrelserna får för uppdragets genomförande disponera anvisade medel från utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygds och livsmedel, anslagen 1:18 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* och 1:19 *Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur*, vilka regleras i Jordbruksverkets regleringsbrev för budgetåret 2014.

Länsstyrelserna ska redovisa följande avseende Landsbygdsprogram för Sverige åren 2007-2013:

- Handläggningstiderna för ansökningar om utbetalningar samt hur länsstyrelsen arbetar för att minska handläggningstiderna och

- vilka åtgärder som har låg anslutning i länet och översiktligt analysera orsakerna till detta samt redovisa i vilken omfattning de relevanta resultatmål och omfattningsmål som finns fastställda i programmet är uppnådda vid utgången av 2014

Länsstyrelserna ska redovisa följande avseende landsbygdsprogrammet för perioden 2014-2020:

- Vilka åtgärder som har vidtagits för att informera om det nya programmet och

- Vilka åtgärder som har kommit igång under året.

Handläggningstider- ansökan om utbetalning landsbygdsutvecklingsfunktionen

Målet är att 90 procent av inkomna ärenden ska ha en handläggningstid kortare än 90 dagar. För ansökan om utbetalning nådde Länsstyrelsen Dalarna 2014 till 62 procent, vilket är något över medianen för riket som är på 58 procent. För att minska handläggningstiden har länsstyrelsen kontinuerligt sett över rutiner och arbetsuppgifter för att hela tiden kunna förbättra processen. Länsstyrelsen har under 2014 förstärkt handläggningen med ytterligare resurser för att hjälpa till med utbetalningarna. En faktor som verkar kontraproduktivt gällande att korta handläggningstiderna är det omfattande och detaljerade rutinsystem som omger handläggningen. Måluppfyllelse per stödform redovisas i tabell H.

Åtgärder med låg anslutning, orsaker till det och insatser för att öka anslutningen

Inom utvald miljö finns det ett antal mindre åtgärder som har en låg eller ingen anslutning alls. Det gäller Bete och slåtter på svårtillgängliga platser, Särskild skötsel av fältskiktet vid landskapselement, Mångfaldsträda, Damm som samlar fosfor, Reglerbar dränering, Anpassade skyddszoner på erosionsbenägen mark och Hotade åkerogräs. Länsstyrelsen har i sin analys dragit slutsatsen att många av insatserna är väldigt nischade med många villkor att ta hänsyn till. Länsstyrelsen har under åren gjort punktinsatser med information i samband med andra aktiviteter som riktat sig till samma målgrupp. Trots detta kvarstår den låga anslutningen. Under de senaste åren har länsstyrelsen dessutom märkt av en generell försiktighet att gå in i nya åtaganden då de sökande inte vet hur nya landsbygdsprogrammet kommer att se ut.

Vad gäller startstöd, så var det en ganska stor efterfrågan i början på perioden och några år framåt, därefter minskade andelen ärenden ganska avsevärt, vilket troligtvis följde konjunkturen inom branschen. Medel inom startstöd blev inte fullt nyttjade men delar av dessa medel fördes över till modernisering/investeringsstödet. Förädlingsstödet nyttjades en del, även om efterfrågan kanske inte var så stor som man hade trott under åren. Diversifiering gick inte alls åt i den mängd som man kanske trott, samtidigt fanns möjligheten för dessa medel att omfördelas i viss mån till mikrostödet och turismstödet.

Vidtagna åtgärder – information om det nya programmet

Länsstyrelsen har externt informerat om landsbygdsprogrammet 2014-2020 på vår hemsida och skrivit artiklar i vår tidning Landsbygdsnytt som skickas ut tre gånger per år till drygt 5 500 prenumeranter i Dalarnas och Gävleborgs län. Vi har informerat vårt partnerskap för landsbygdsprogrammet och bett dem att i sin tur vidareförmedla informationen via sina kanaler för att nå så många som möjligt. Vi har haft en dialog med olika organisationer som till exempel Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Hushållningssällskapet, kommunernas näringslivskontor och Region Dalarna. Länsstyrelsen har på både egna och andras möten haft med informationspunkten om var arbetet med nya landsbygdsprogrammet befinner sig.

Internt har Länsstyrelsen arbetat med att kompetensutveckla oss inför de nya system som ska tas i bruk. Länsstyrelsen har tagit fram urvalskriterier för de områden som behöver det. Vi har läst och svarat på remisser angående nya regelverk, fördelningsnycklar och urvalskriterier. Länsstyrelsen Dalarna har tillsammans länsstyrelserna i Gävleborg, Värmland och Örebro anordnat två interna träffar för handläggare och chefer, för att stämma våra läns arbeten och för att hjälpa varandra med goda exempel. Länsstyrelsen har också beställt den nödvändiga utrustningen som behövs för handläggningsarbetet, dubbla datorskärmar till exempel.

Åtgärder som kommit igång under året

- Bredband
- Startstöd (medel och regler från programmet 2007-2013)
- Investeringsstöd (om-ny-tillbyggnad av djurstallar)
- Rovdjursavvisande stängsel (medel och regler från programmet 2007-2013)
- Greppa Näringen (medel från programmet 2007-2013)

Länsstyrelseinstruktion 4§

3. Länsstyrelsens uppgifter omfattar också tillsyn över att fastighetsinnehav avvecklas enligt 18 kap. 7 § ärvdabalken. Förordning (2008:1346)

De under 2014 planerade insatserna, i Stora Tuna och Leksands församlingar, har inte genomförts. De uppgifter som beställts hos Lantmäteriet under 2014 har, på grund av tekniska problem hos lantmäteriet inte kunnat levereras. Så snart dessa problem är lösta kommer information att skickas till dödsbon som äger lantbruksenhet i de nämnda församlingarna.

Rennäring m.m.

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 61*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	0	1,21	1,58
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	0	0,28	0,08
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	0	0,73	0,83
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	219	2 777	1 530
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	0,11	1,31	0,77
Antal ärenden, inkomna och upprättade	27	21	50
Antal beslutade ärenden	23	18	58
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	3	2	1
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	0

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående prestationer med avseende på volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området. Uppgifterna kan t.ex. återfinnas i olika sakförordningar.

Kommentarer till tabellen

Verksamhetskostnader gällande rennäring mm redovisas från och med 2014 under område 51* Fastighetsförvaltning. Under 2014 har dessa ärenden inte flyttats utan ligger kvar inom området 61*.

Tabell 2.1: Länsfakta om rennäring

Länsfakta om rennäring	2014-12-31	2013-12-31	2012-12-31
Faktiskt antal renar i förhållande till tillåtet antal (%)	0,0	0,0	0,0
Antal slaktade renar/år	0	0	0
Produktion av renkött/år (ton)	0	0	0
Antal renskötsel företag	0	0	0
Antal samebyar	0	0	0

Källa:

Kommentarer Tabell 2.1

Länsstyrelsen i Jämtland hanterar rennärringsfrågor i Dalarnas län.

Länsstyrelseinstruktion 6§

2. Länsstyrelserna i Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län har uppgifter i fråga om fjällförvaltningen i länen

Länsstyrelserna i Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samverkar i fjällfrågor inom ramen för den så kallade fjälldelegationen. Delegationen består av de fyra landshövdingarna med var sin beredande tjänsteman på chefsnivå. Sedan februari 2013 är landshövdingen i Norrbotten ordförande och ansvarar därmed för planering och genomförande av delegationens möten. Under året har delegationen sammanträtt två gånger.

Fokus har legat på Naturvårdsverkets uppdrag att utarbeta en strategi för miljömålet Storslagen Fjällmiljö, där delegationen löpande bistått med inspel och synpunkter på det framtagna materialet, samt på planeringen av en ny fjällkonferens. Konferensen ska denna gång genomföras i Sälen i januari 2015 och har temat Hållbar utveckling i fjällen - turismens möjligheter och utveckling. Delegationen har därutöver bland annat diskuterat översynen av det statliga ledsystemet, terrängkörningsproblematiken och småviltjakten.

Fiske

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 62*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	1,44	0,93	0,82
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	0,22	0,22	0,23
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	0,84	0,57	0,52
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	1 320	934	816
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	0,64	0,44	0,41
Antal ärenden, inkomna och upprättade	362	380	403
Antal beslutade ärenden	341	396	415
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	2	4	16
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	193	120	60

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående prestationer med avseende på volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven. Uppgifterna kan t.ex. återfinnas i olika sakförordningar.

Kommentarer till tabellen

Länsstyrelsen har de senaste åren prioriterat mer tid för att stödja och vägleda fiskevårdsområdesföreningarna i deras arbete med restaurering av flottledsrensade vatten. Förstärkningar har även resulterat i att antalet äldre ärenden minskat från 16 till 2.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Förutom arbetet med fiskevård, fiskevårdsområden och ärenden som berör utplanteringar av fisk så arbetar länsstyrelsen med flera fiskerelaterade frågor som exempelvis områdesskydd, vattenverksamhet och vattenbruk.

Fiskevårdande insatser, som restaurering av förstörda biotoper efter flottningen, finansieras främst av 1:12 anslaget från Havs- och Vattenmyndigheten. Länsstyrelsen har de senaste åren satsat på att informera kommuner och fiskevårdsområdesföreningar om behovet av restaureringsåtgärder, vilket resulterat i att fler restaureringar nu genomförs jämfört med tidigare år.

Länsstyrelsen har under 2014, i samarbete med Mora kommun, initierat ett projekt som syftar till att öka den hotade Siljansöringens möjligheter till fortplantning. Ett första steg är att projektera och söka tillstånd för att restaurera de kraftigt rensade strömpartierna mellan Spjutmo kraftverk och Dynggrav i Österdalälven.

Länsstyrelsen deltar i ett projekt tillsammans med ytterligare tre länsstyrelser för att skapa en hållbar fiskeförvaltning i nedre Dalälven från Avestaforsen ned till älvens mynning i havet.

Det har även genomförts ett antal biologiska återställningsarbeten, både biotoprestaureringar och projekteringar för kommande restaureringar.

Återrapportering regleringsbrev

RB 14. Länsstyrelserna ska redovisa hur de främjat och bidragit till den nationella offentliga finansieringen av det operativa programmet för fiskerinäringen i Sverige perioden 2007-2013.

Länsstyrelsen Dalarna saknar fiskerinäringensprogram och berörs därför inte av denna återrapportering.

RB 15. Länsstyrelserna ska redovisa hur de bidragit till arbetet med omprövning av vattendomar.

Länsstyrelsen har tagit fram en prioriteringslista över det 30-tal vatten i länet som bedöms ha störst behov av miljöförbättrande åtgärder vid vattenkraftverk och regleringsdammar. Länsstyrelsen har 2014 inte direkt arbetat med formell omprövning av vattendomar. Däremot har flera insatser prioriterats för att i första hand komma överens med berörda verksamhetsutövare om miljöförbättrande åtgärder inom ramen för befintliga tillstånd. Under 2014 har ett nytt sådant arbete initierats vid ett kraftverk i Rotälven medan andra sedan tidigare initierade åtgärder fortsatt under 2014. Dessutom har länsstyrelsen medverkat i ett omfattande provotidsmål d.v.s. utformning av fiskekompensationsåtgärder för Siljan/Trängslets reglering. Länsstyrelsen har tillsammans med Dalälvens vattenregleringsföretag och Fortum under 2014 gått igenom de domar som finns för deras anläggningar vad gäller villkoren för kompensationsåtgärder (fiskeutsättningar). Totalt har ett 30-tal domar gåtts igenom. För flera av dessa kan nästa steg bli en omprövning av villkoren.

Tabell 1.2: Fiske

Länsfakta inom fiskeområdet	2014	2013	2012
Antal fiskevårdsområden	71	71	70
Antal yrkesfiskelicenser	1	1	1
Antal fartygstillstånd	1	1	1
Antal inkomna ansökningar om stöd ur strukturfondsprogram	0	0	0

Källa: Länsstyrelsens register över fiskevårdsområden i länet.

Kommentarer Tabell 1.2

Huvuddelen av länets sjöar och vattendrag ingår i något av länets 70-tal fiskevårdsområden, varför det inte längre finns möjlighet att bilda så många ytterligare områden. Den yrkesfiskare som redovisas bedriver inte sitt fiske i Dalarnas län utan i Stockholms län men är registrerad i länet där han är mantalsskriven.

Från och med 1 oktober 2014 infördes nya regler om licens för yrkesfiske. Ändringen innebär att det inte behövs yrkesfiskelicens för fiske i havet, utan bara fartygstillstånd. Fartygstillstånd byter också namn till fiskelicens. Ändringen innebär också att benämningen yrkesfiskelicens byter namn till personlig fiskelicens vid fiske i sötvatten.

Folkhälsa

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 70*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	0,92	1,07	0,77
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	1,03	1,15	2,43
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	0,99	1,10	1,61
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	3 405	3 931	4 283
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	1,66	1,85	2,15
Antal ärenden, inkomna och upprättade	27	35	52
Antal beslutade ärenden	17	36	41
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	4	8	1
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	955	794	4 446

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående prestationer med avseende på volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området. Uppgifterna kan t.ex. återfinnas i olika sakförordningar.

Kommentarer till tabellen

Redovisningen i tabellen ovan visar verksamhetsområde 700, förebyggande och tillsyn inom ANDT-området (alkohol, narkotika, dopning och tobak). En del av tiden i kolumnen årsarbetskraft män har redovisats under föräldrastöd, verksamhetsområde 800. Arbetet inom ANDT-området är framför allt långsiktigt och strategiskt, varför ärendemängden är låg. En annan orsak är att ett handläggarkontor öppnat i Falun och att detta kontor hanterar ärenden åt sju kommuner, vilket minskar länsstyrelsens arbetsbörda något.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Inom länsstyrelsens breda verksamhet sker en rad insatser som har betydelse för folkhälsans utveckling, exempelvis kontroll av livsmedel och dricksvatten, luftkvalitet och buller. Svårigheter för ekonomiskt svaga grupper att få en lämplig bostad och integrationsarbetet är ytterligare exempel på områden med betydelse för folkhälsan som länsstyrelsen under året lyft i olika sammanhang. Folkhälsoarbetet är tillsammans med mänskliga rättigheter frågor som sedan flera år synliggörs i Länsstyrelsen Dalarnas verksamhetsplan. För att säkerställa arbetet finns checklistan "Veta Hut". Denna används vid ärendehandläggning och innehåller konkreta frågor som handläggaren kan ha som stöd i sitt arbete.

Vårt arbete utifrån folkhälsomålet är brett. Det tar sin utgångspunkt från folkhälsomålen inom integrationsarbetet, våld i nära relationer, ANDT-området, samhällsplaneringen, kris- och beredskapsarbetet men även naturvårds- och miljöarbetet. För konkreta insatser inom området folkhälsan hänvisas till avsnittet Länsstyrelseinstruktion 5§.

Sammanfattningsvis är vår uppfattning att arbetet med det av riksdagen fastställda nationella folkhälsomålet är väl integrerat i vårt arbete, särskilt i områdena ovan och att en fortsatt utveckling skett under det gångna året. Även om effekterna av vårt arbete är integrerat i många samhällsföreteelser, bedömer vi effekterna som goda både inom länsstyrelsen och länet i stort.

Återrapportering regleringsbrev**Tabell 6.1: Verksamhetskostnader och årsarbetskrafter**

Kostnader och årsarbetskrafter för folkhälsa	Kostnader (tkr)	Årsarbetskrafter
Totala kostnader (exkl. OH)¹⁾	2 916,7	1,95
varav Allmänt och övergripande inom folkhälsa (700)	1 164,2	1,02
varav Fördelning av statsbidrag (704)	0,0	0,00
varav Alkohol- och tobaksärenden (705)	2,1	0,00
varav alkoholärenden (7051 - 7053)	1,9	0,00
varav tobaksärenden (7054 - 7056)	0,3	0,00
Totala kostnader (inkl. OH)¹⁾	3 405,2	

¹⁾ Med OH avses Myndighetsövergripande verksamhet (10+11)

Tabellen skall innehålla verksamhetskostnader enligt resultaträkningen. Uppgifter i tabellen skall endast redovisas för senaste räkenskapsår (dvs. 2014)

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso

Kommentarer Tabell 6.1

I tabellen redovisas löne- och aktivitetskostnader för länssamordnare ANDT (Alkohol, narkotika, dopning och tobak). Dessa ligger på samma nivå som 2013. Inom tillsynsområdet redovisas löne- och aktivitetskostnader för handläggare inom alkohol- och tobak. Under året har handläggare varit ledig del av tid och vikarier har satts in, vilket medfört ökade kostnader.

Länsstyrelseinstruktion 5§

6. Länsstyrelsen ska verka för att det av riksdagen fastställda nationella folkhälsomålet uppnås genom att folkhälsan beaktas inom länsstyrelsernas arbete med bl.a. regional tillväxt, samhällsplanering, krishantering samt alkohol och tobak.

Länsstyrelsen Dalarnas sammantagna bedömning är att det finns väl utarbetade rutiner. Det finns en ledning som målmedvetet styr arbetet för hur vi ska uppnå det av riksdagen fastställda nationella målet. Arbetet är väl integrerat och utgör en naturlig del i Länsstyrelsen Dalarnas arbete inom de olika politikområdena och uppvisar ett gott resultat. Samverkan sker på bred front med frivilliga aktörer samt offentlig verksamhet men även med näringslivet. Delaktighet och inflytande i samhället är en av de mest grundläggande förutsättningarna för folkhälsan. Brist på inflytande och möjligheter att påverka den egna livssituationen har ett starkt samband med hälsa. Det är därför betydelsefullt att ha ett genusperspektiv på allt arbete med folkhälsa. Inom Länsstyrelsens verksamhet sker en rad insatser som har betydelse för folkhälsans utveckling, även om insatserna inte rubriceras som folkhälsa, exempelvis kontroll av livsmedel och dricksvatten, luftkvalitet och buller. Svårigheter för ekonomiskt svaga grupper att få en lämplig bostad och integrationsarbetet är ytterligare exempel på områden med betydelse för folkhälsan som Länsstyrelsen under året lyft i olika sammanhang. Ett annat område är att motverka mäns våld mot kvinnor.

Folkhälsofrågorna är tillsammans med mänskliga rättigheter frågor som sedan flera år synliggörs i Länsstyrelsen Dalarnas verksamhetsplan. För att säkerställa arbetet vid Länsstyrelsen finns checklistan "Veta Hut". Denna används vid ärendehandläggning och innehåller konkreta frågor som handläggaren kan ha som stöd i sitt arbete.

Dalarnas samhällsråd kring frågor om välfärd, folkhälsa och trygghet

Samhällsrådet Dalarna består av ledningen från fyra myndigheter. Dessa är Landstinget Dalarna, Region Dalarna, Polismyndigheten Dalarna samt Länsstyrelsen Dalarna. Syftet med rådet är att föra en dialog kring organiserad brottslighet, alkohol- och drogproblematik, våld i nära relationer och mänskliga rättigheter. Samhällsrådet träffas tre till fyra gånger per år och länsstyrelsen är sammankallande.

Under 2014 har frågor som sociala risker, jämställdhetsstrategin i länet samt flyktingmottagandet haft hög prioritet. En annan fråga som uppmärksammas är att den stora bostadsbrist som råder i flera av länets kommuner. Den medför svårigheter i att erbjuda bostäder i länet till nyanlända, liksom ekonomiskt eller socialt svaga grupper. En av utmaningarna som diskuterats och lyfts är den psykiska ohälsan bland barn och unga som är relativt hög i länet. Suicid bland äldre sjunker något. Enligt landstinget ställer mottagandet av asylsökande och nyanlända extra stora krav på sjukvården.

Det finns också ett regionövergripande samhällsråd för Örebro, Dalarnas och Värmlands län (SWT) som består av landshövdingarna och polismästarna för respektive län. Här diskuteras gemensamma strategier och prioriteringar över länsgränserna, exempelvis arbete mot organiserad brottslighet, trafficking, droghandel och flyktingmottagande.

Folkhälsoperspektivet i Dalarnas miljömål

Dalarnas miljömål är de nationella målen anpassade till länet och ett regionalt åtgärdsprogram. Åtgärder med tydlig koppling till folkhälsa finns inom de flesta sektorer, men framför allt inom besöksnäring, bygg- och fastighetsområdet, energi, skog samt transporter.

Arbetet vid Länsstyrelsen Dalarna fortsätter för att gynna miljön och åstadkomma en god hälsa för flickor, pojkar, kvinnor och män, nu och framåt. Det finns flera exempel på hur arbetet bedrivits under året för att vi ska nå länets energi- och klimatmål. Ett sådant exempel är att tre dalapiloter för grön utveckling utnämns i länet. Syftet är att vi ska öka engagemanget och väcka intresse för att nå länets energi- och klimatmål. Ett annat är att vi fördelat bidrag till projekt som arbetar för att nå länets energi- och klimatmål. Slutligen har vi arbetat för att få energismartare skidanläggningar i Dalarna och norska Hedmark. Ett arbete som pågått de sista fyra åren och som nu avslutats.

Som en del i folkhälsoarbetet har också länsstyrelsen ett uppdrag att inspirera kommunerna kring de tio friluftslivsmålen

Arbetet fortsätter vid länsstyrelsen utifrån de tio friluftslivsmålen. Länsstyrelsens naturvårdsenhet bevakar allmänhetens tillgång till natur för friluftsliv i exempelvis strandskyddsärenden och tillståndsprövningar, genom information och rådgivning om allemansrätten och i arbetet med att skydda natur. Vi har ett särskilt ansvar för friluftslivsmålet om skyddade områden som resurs för friluftslivet. Naturvårdsenhetens Värna Vårda Visa program, som tillämpats sedan 2013, innehåller flera mål och åtgärder om att arbeta med förutsättningar för friluftsliv och tillgänglighet i naturreservat och andra skyddade områden. Programmet har även involverats i länsstyrelsens arbete med miljömål samt i landsbygdsprogrammet. I överklagandearenden enligt plan- och bygglagen samt miljöbalken kan frågor om friluftsliv vara aktuella. Även i ärenden i Miljöprövningsdelegationen (miljö) görs sådana avvägningar och hanteras yttranden från organisationer och enskilda som rör friluftslivets intressen.

Folkhälsoaspekterna är tydliga och utgår från Landstinget Dalarnas modell om sju landmärken. Uteåret 2014 är ett konkret exempel på insats. På länsstyrelsens hemsida för

naturreservat i Dalarna har vi lagt in länkar till en karta där busshållplatser finns utmärkta. Detta för att göra det lättare för icke bilburna att ta sig ut till våra naturreservat. Vid länets båda naturum, Naturum Dalarna och Naturum Fulufjället, finns särskilda arrangemang för att stimulera friluftslivet. Ett exempel är skymningsvandringen i Fulufjället.

Ett samordnat och stärkt alkohol- och drogförebyggande arbete

Länsstyrelsen har ett särskilt ansvar för att samordna och utveckla det förebyggande arbetet mot alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT) i länet. Detta gör vi främst genom olika samordnande insatser på regional nivå, genom utbildning och stöd till kommuner, genom tillsyn av kommunernas kontroll av bland annat åldergränser och serveringstillstånd samt att länets skolgårdar är rökfria.

Bruket av beroendeframkallande medel påverkar hälsan. Att begränsa alkoholens negativa effekter, minska tobaksbruket och arbeta för ett narkotikafritt samhälle har länge varit viktiga folkhälsofrågor. Inte sällan är det samma personer som utgör riskgrupp för till exempel alkohol, narkotika och spel. Det förebyggande och hälsofrämjande arbetet måste därför, för att bli effektivt, behandlas i ett sammanhang.

Vårt förebyggande arbete utgår från den nationella ANDT-strategi som riksdagen antog i mars 2011 ("En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken", proposition 2010/11:47). Det övergripande målet för ANDT-politiken är ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk.

För det förebyggande arbetet i länet svarar en ANDT-samordnare. Med utgångspunkt från ANDT-strategin, har vi i länet tagit fram en länsstrategi "ANDT-arbetet i Dalarna 2013-2015". Publikationen fungerar som inspiration för länets fortsatta arbete. Länsamordnaren har ett nätverk med kommunernas ANDT-samordnare, vilket träffats sex gånger under året.

För tillsynen över kommunerna svarar en alkohol- och tobakshandläggare. Genom tillsyn verkar länsstyrelsen för att kommunerna ska ha en rättssäker tillståndsgivning och en tillsyn som bland annat kontrollerar åldersgränser och överservering samt att handlare inte säljer tobak på ett otillbörligt sätt. Länsstyrelsens ANDT-samordnare och tillsynshandläggare inom området arbetar gemensamt kring frågor som inte är specifikt tillsyn. Detta för att få så stor effekt som möjligt på vårt förebyggande arbete i länet.

Vår samlade bedömning är att arbetet har haft effekt på flera sätt. Bruk och missbruk har minskat inom de flesta åldersgrupper och områden. Det finns dock en tendens till ökning i vissa utsatta grupper. Vi har också fått indikationer på ökning av handel med droger via nätet. ANDT-arbetet i länet sker strukturerat och samordnat. I 14 av länets kommuner finns en samordnare inom området. Inom tillsynsområdet har utbildningar i Krogar mot knark och Ansvarsfull Alkoholservering varit välbesökta. Länsstyrelsens samordnade arbete med sociala risker har bidragit till en utökad samverkan mellan folkhälsoarbete och beredskapsfrågor. Under året har några mångåriga projekt avslutats, till exempel Dalarna Förebygger Tobak och Samverkan Mot Våld i Krognära Miljöer. Sammantaget kan vi konstatera att Länsstyrelsen bedriver ett arbete i linje med regeringens ANDT-strategi och gällande lagstiftning. Tillsynen och det förebyggande arbetet samordnas i allt högre grad. Arbetet bedrivs strukturerat och på bred front i länet. För en mer fullständig beskrivning av ANDT-arbetet inklusive tillsyn hänvisas till Länsstyrelsens återrapportering till Folkhälsoinstitutet.

ANDT-på schemat

Ett utvecklingsprojekt pågår tillsammans med Borlänge kommun: ANDT på schemat. Projektet innebär att pedagoger från olika högstadieskolor i Borlänge har tagit fram ANDT material och pedagogik som integrerats i ordinarie undervisningsämnen. Detta pilotprojekt verkar inom ramen för regeringens ANDT-strategi och målet ”En hälsofrämjande skola” och Lgr11. Med ett systematiskt och pedagogiskt ANDT-arbete skapas en röd tråd i undervisningen genom årskurserna och vi undviker punktinsatser. Kunskaperna kopplas till nationella mål och betygsätts. Det övergripande målet är att det ANDT-förebyggande arbetet i undervisningen ska bidra till att förhindra eller senarelägga tobaks- och alkoholdebuter, minska ANDT-konsumtion hos ungdomar och minska skadeverkningar som orsakas av alkohol, narkotika, dopningsmedel och tobak. En första fas i arbetet avslutades i år med en spridningskonferens, vilken fick stort genomslag. Kommuner från olika delar av landet vill ta del av projektet. Under 2015 planeras en fortsättning där den tryckta lärarmanualen med elevuppgifter ska bli webbaserad.

Alkohol

Länsstyrelsen genomför ett flertal insatser för att främja folkhälsan med syfte att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar. I Dalarna arbetar länsstyrelsens ANDT-samordnare och alkohol- och tobakstillsynare ofta tillsammans för att minska bruket av alkohol.

Länssamordnaren samarbetar också med de kommunala företrädarna på flera plan för att motverka tidig alkoholdebut. Exempel på det är kampanjerna ”Tänk om” och ”Varannan vatten”. Både lokala och länsövergripande insatser har genomförts. Dessa har överlag fått bra uppmärksamhet och gensvar. Kampanjen ”Varannan vatten” som riktar sig till unga vuxna och bygger på att vatten symboliskt delas ut vid större arrangemang och ibland på pubar och barer har ett fortsatt stort genomslag på festivaler i länet.

Länsstyrelsen arbetar också fortlöpande med att sprida kunskap och metoder om föräldrastöd. En utredare har anställts och en kartläggning har genomförts kring befintligt universellt stöd i länet till föräldrar med tonåringar. Utredaren ska kunna finnas med i det fortsatta arbetet med att utveckla ett brett föräldrastöd i Dalarna. Arbetet sker i samverkan med Landstinget Dalarna, Region Dalarna och Högskolan Dalarna.

Vi stödjer även nätverket Barn i missbruksfamiljer och driver ett nätverk för frivilligorganisationer. Genom nätverksmöten och konferenser ges stöd till organisationer. Exempelvis har projektet ”Nu dricker även mormor och farmor” startats.

Narkotika och dopning

Länsstyrelsen ska genom sitt arbete bidra till ett samhälle fritt från narkotika och dopning. Förutom konferenser, nätverksarbete och kommunträffar har Dalarna tagit initiativet till ett samarbete mellan fyra länsstyrelser, Tullverket och Folkhälsomyndigheten i arbetet mot cannabis och narkotika. I denna grupp skapas grunden för en nationell gemensam satsning mot cannabis och psykoaktiva substanser och för att vässa argumenten och strategierna mot en alltmer drogliberal attityd i Sverige. Se även ovan – ANDT på schemat.

Dalarna förebygger tobak

Målet för samhällets insatser på tobaksområdet är ett minskat bruk av tobak. I Dalarna arbetar Länsstyrelsens ANDT-samordnare och alkohol- och tobakstillsynare tillsammans för att förhindra och minska bruket av tobak. Inom ramen för projektet Dalarna Förebygger Tobak har gemensamma träffar mellan tillsynspersonal, miljöinspektörer och samordnare arrangerats

kring rökfria skolgårdar. I träffarna har även projektledare från A Non Smoking Generation deltagit och presenterat utbildningsinsatser och resultat. December 2014 avslutade kampanjen ”Utmaningen 2014”, en tävling där kommunerna i länet utmanades i att skolgårdarna skulle vara rök- och tobaksfria. De kommuner som arbetat mest strategiskt med frågan belönades. Några variabler var rök- och tobaksfrihet på skolgården vid tillsyn, policydokument, utbildning till personal och elever. Såväl det direkta arbetet med kommunerna som projektet med A Non Smoking Generation anses ha bidragit till märkbart förbättrade resultat och fler rökfria skolgårdar.

När det gäller tillsynsdelen har även möjligheter att döma ut vite presenterats. Det gäller då för rektorer som inte lever upp till rökförbud på skolgårdar.

Tillsyn

I Länsstyrelsens tillsynsarbete avseende Tobaks- och alkohollagen används det för länsstyrelserna gemensamt framtagna materialet. Kommuntillsyn genomförs årligen i enlighet med upprättad tillsynsplan. Ansvar för att tillsyn genomförs vilar på handläggaren och följs upp av enhetschef.

Länsstyrelsen har under året gjort tillsyn i tio kommuner i sin helhet gällande alkohol- och tobaksverksamheten. Några tillsynsbesök har resulterat i lämnad kritik. Kritiken handlar om brister i den ekonomiska granskningen vid kommunernas tillståndsgivning. Annan kritik är att kommunerna inte utför tillsyn enligt tobakslagen och då särskilt att skolgårdar inte fått någon tillsyn.

Länsstyrelsen utövar även en inre tillsyn genom att granska utredningar och beslut gällande nya tillståndsärenden som kommunerna ska skicka in till länsstyrelsen. Cirka 120 inskickade tillståndsärenden har granskats 2014. År 2013 var motsvarande siffra ett femtiotal. Om något är oklart påpekas detta till kommunen. Ett par tillstånd har lämnats i länet trots att de har stridigt mot alkohollagens bestämmelser. Näringspolitik har i dessa fall fått företräde framför alkohollagen. För att motverka detta har en politikerutbildning genomförts under året.

Länsstyrelsens tillsynshandläggare upplever att stöd efterfrågas i större utsträckning än tidigare från kommunala handläggare. Det finns även en stor efterfrågan på fortbildning. En orsak är ökad personalomsättning främst i samband med pensionsavgångar. Länsstyrelsen ger därför dagligen råd och stöd per telefon eller e-post till de kommunala handläggarna.

Ansvarsfull alkoholservering (AAS)

Alkohol- och tobakstillsynen i länet stöds även genom utbildningar och nätverksträffar. Länsstyrelsen har en betydande roll i att driva på arbetet. Under året har sex utbildningar i AAS anordnats, ofta samordnade med Krogar mot knark. Vi har fått signaler om att våldet på krogarna har minskat. Länsstyrelsen spelar en viktig roll kring uppföljning och spridning av strukturerat och metodiskt arbete. Under året har det nya handläggarkontoret för sju av femton kommuner varit aktivt kring alkohol- och tobaksfrågor.

Utbildningar tillsyn alkohol och tobak

Förutom ansvarsfull alkoholservering har politiker i ett par kommuner erbjudits utbildning i alkohol- och tobakslagen. Länsstyrelsen har även genomfört utbildningar riktade till sommarpersonal. Enligt kommunernas alkoholhandläggare har detta haft stor effekt på serveringen på sommarkrogarna på dessa orter, med minskad överservering och kontroll av legitimation. Vi har genom åren byggt upp en samverkan med elevkårerna/studenthälsan i Falun och Borlänge vilket resulterat i att de flesta som arbetar i barerna har genomfört AAS.

Tobaksutbildning har genomförts i syfte att sprida kunskap om hur det går att skilja illegala produkter från legala. Utbildning har också genomförts för handläggare då det gäller vite och föreläggande inom området.

Samverkan

Det finns väl fungerande nätverk i länet inom såväl det förebyggande området som inom tillsynsarbetet. Samverkan sker på olika nivåer – nationellt, regionalt och inom länet. Länsstyrelsen har arrangerat fyra ordinarie nätverksträffar för kommunernas alkohol- och tobakshandläggare. Vid dessa träffar läggs stor vikt på omvärldsbevakning, erfarenhetsutbyte samt metodutveckling. Polismyndigheten och Skatteverket har haft en stående punkt vid varje tillfälle.

Tillsynshandläggaren deltagit i en konferens med nätverket European Network on Alcohol Law Enforcement i Tallinn. Syftet var att minska ungdomsdrickandet och få mera effektiva ålderskontroller.

I länet finns även en länsstyrgrupp mot missbruk och beroende där länsamordnaren deltar. I gruppen finns landstinget, regionen, högskolan och polisen. Länets samordnare deltar regelbundet i såväl regionala som nationella ANDT-konferenser.

Social riskanalys

Dialogbesök har genomförts under 2013-2014 i länets alla kommuner. Under besöken har kommunledningar och ansvariga tjänstemän träffat Länsstyrelsen för att bland annat diskutera det statistikunderlag som tagits fram för respektive kommun inom ramen för arbetet med risk- och sårbarhetsanalys (RSA). Under besöken har också kommunens arbete med ANDT och jämställdhet avhandlats. Mellan 8-25 personer deltog vid besöken, som resulterade i en klart förbättrad dialog mellan kommuner och länsstyrelse, att kommunala kontaktpersoner utsetts samt att en social risk- och sårbarhetsanalys genomförs med start 2014.

Under 2014 tog Länsstyrelsen fram en metodhandbok om hur man kan integrera sociala risker i en kommunal RSA. Metodhandboken är ett stöd för den person i kommunen som har ansvaret att genomföra en social risk- och sårbarhetsanalys, oavsett tidigare erfarenhet från arbete med krisberedskap. Metodhandboken har fått nationell spridning.

Det råder ett växande intresse för området socioekonomi i landet, så även i Dalarna. En projektledare har anställts för att kunna ge stöd till kommunerna i utvecklandet av ett socioekonomiskt tänkande och i vissa fall även sociala investeringsfonder.

Kris- och beredskapsarbete

Inom arbetet med skydd mot olyckor och krisberedskap för extraordinära händelser, som till exempel dammbrott, har Länsstyrelsen Dalarna gjort ett antal insatser. Inom krisberedskap för dammbrott har preciserade beskrivningar av hotade översvämningsområden tagits fram för flera tätorter i länet. Beskrivningarna omfattar folkhälsoaspekter som dricksvattenförsörjning och möjligheten till räddningsinsatser för drabbade. En omfattande samverkansövning avseende störtflod med dammbrott i Dalälven genomfördes under våren 2014.

Folkhälsoaspekten i människors skydd mot olyckor avseende farligt gods och ras, skred eller översvämnningar har beaktats i arbetet med utveckling av regionala planeringsunderlag och vägledningar för samhällsplanering.

Utvecklingen av vägledningar har genomförts i länets Riskforum med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), kommunala samhällsplanerare och riskhanterare. Länsstyrelsen Dalarna är sammankallande. Resultatet av detta arbete är att planeringsunderlag för översvämningar tas fram gemensamt i länet, så att nya detaljplaner och etableringar i anslutning till hårdgjorda ytor eller långa slänter får en gemensam grund för riskbedömning.

Dalarnas regionala krishanteringsråd och näringslivsråd genomgår sedan hösten 2013 en gemensam kompetensutveckling för att stärka länets krisledning och detta arbete har fullföljts under 2014. Satsningen sker i MBSs regi och leder fram till en strategi som övats på regionalt, avseende riskhantering och kriser vid evenemang. Strategin innehåller bland annat mål för länets krisberedskapsarbete och hur vi i Dalarna ska arbeta för att uppnå dessa mål. Erfarenheterna från skogsbranden i Västmanland, som även drabbade Dalarna, samt övningar som genomförts under projektiden, har tillvaratagits i arbetet med strategin.

Samhällsplanering

Planhandläggarna arbetar utifrån checklistorna HAND, för handläggning av detaljplaner, områdesbestämmelser och översiktsplaner.

I HAND anges bland annat att vid granskning av planer ska det bevakas hur man åstadkommer sammanhängande gång- och/eller cykelvägnät, sammanhängande stråk för rekreation, motion och natur samt hur tätorternas rekreations- och naturområden bevaras och utvecklas.

Utifrån folkhälsomålet om delaktighet och inflytande i samhället ska det bevakas hur medborgarnas delaktighet i planprocesser främjas. Under året har vi genomfört en speciell satsning inom jämställdhetsintegrering. Syftet har varit ökad delaktighet hos alla länets invånare vilket har direkt bäring på folkhälsomål 1.

Under 2014 har översiktsplanernas aktualitet följts upp. De kommuner som inte påbörjat översyn av sin kommuntäckande översiktsplan har av Länsstyrelsen fått en sammanfattande redogörelse inför kommunens aktualitetsprövning av översiktsplanen, enligt förändrad plan- och bygglagstiftning 2011. Översiktsplaner ska få en tydligare strategisk funktion och ange den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön med hänsyn till relevanta nationella och regionala mål, planer och program. Ett inledande möte i tidigt skede genomförs tillsammans med Region Dalarna och den aktuella kommunen.

Kommunbesök avseende bostads-, bygg- och planeringsfrågor genomförs i kommunerna årligen. I funktionens arbetsplan har vi angivit fem kommunbesök inom varje område. Under 2014 har tre kommunbesök avseende bostad, fem kommunbesök avseende bygg och tre - fem kommunbesök avseende planeringsfrågor genomförts.

Integrationsarbetet

Arbetet på Länsstyrelsen, tillsammans med andra aktörers insatser i länet avseende flyktingmottagande och integrationsarbete, har stor betydelse för den regionala tillväxten. Inom årets revideringsarbete av Vägen in (regionalt program för introduktion och etablering av nyanlända 2011-2014) lyfts hälsofrågor i olika former för flyktingar, nyanlända och ensamkommande barn som ett område i stort behov av samverkan och utveckling.

Från 2015 ska Vägen in ta formen av en regional överenskommelse för samverkan på integrationsområdet och till denna ska handlingsplaner kopplas.

Utifrån nätverksträffar under året (flyktingmottagning, mottagning av ensamkommande barn, svenska för invandrare, Dalarnas mångfaldsråd, samhällsorientering) finns ett påtalat behov

av större samverkan kring hälsa för nyanlända, flyktingar och ensamkommande barn. Samverkan behöver utvecklas mellan exempelvis landstinget, Migrationsverket, kommunerna och länsstyrelsen. Det gäller hälso- och sjukvården i stort, men även elev-/skolhälsa och trauma- och krishantering. Samverkan krävs på såväl strukturell som praktisk nivå.

Jämställdhet

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 80*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	0,11	0,03	0,01
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	1,87	2,52	0,90
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	1,00	1,26	0,45
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	2 273	3 188	1 030
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	1,11	1,50	0,52
Antal ärenden, inkomna och upprättade	27	10	3
Antal beslutade ärenden	24	7	4
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	1		
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	389	2 424	4 474

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående prestationer med avseende på volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området. Uppgifterna kan t.ex. återfinnas i olika sakförordningar.

Kommentarer till tabellen

Inom Länsstyrelsens breda verksamhet sker en rad insatser som har betydelse för arbetet med att integrera ett jämställdhetsperspektiv i länet. Flera av dessa insatser ingår inte i statistiken ovan, exempelvis arbetet med tillväxtfrågor. Ökningen av årsarbetskraft från 2012 till 2013 beror på att specifika uppdrag inom Mäns våld mot kvinnor numera handläggs under verksamhetsområde 80. Under 2013 anlidade vi också personal på deltid för att genomföra kartläggningar inom området.

Under 2014 anlidades inte extra personal i samma utsträckning. Ökning av antal ärenden 2014 beror på att samtliga ärenden inom området mäns våld mot kvinnor nu förs på 80. Under 2013 fördes ärenden fortfarande på 70. Angående ärendet som var äldre än två år har det förts över till verksamhet 30.

Avseende minskningen inom bidragsutbetalningar fördelar länsstyrelsen i Dalarna enbart medel inom hedersrelaterat våld.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Vår samlade bild av läget i länet är att mycket arbete påbörjats men att flera utmaningar kvarstår innan vi kan säga att Dalarna är jämställt. De största utmaningarna som vi står inför är att bryta den starkt könsuppdelade utbildnings- och arbetsmarknaden. Andra områden är att motverka kvinnornas sämre hälsa samt att mäns våld mot kvinnor behöver upphöra. Bedömning av läget i länet görs i sin helhet under länsstyrelseinstruktion 5§.

Internt arbete

Länsstyrelsens utgångspunkt är att jämställdhetsperspektivet ska belysas, analyseras och beaktas i handläggning och beslut. Det är ett arbete som ständigt pågår och utvecklas. Länsstyrelsens verksamhetsplan är ett viktigt styrdokument i vårt arbete. Vår uppfattning är att arbetet med jämställdhetsintegrering idag märks inom flera områden i vardagen. För många av våra anställda är det inte en sidoordnad arbetsuppgift, utan en uppgift som ingår

som en naturlig del i det ordinarie arbetet. Samtidigt finns fortfarande behov av att t.ex. utveckla hur rapporter skrivs samt hur vi analyserar ojämställdhet i länet och den egna verksamheten.

Det finns ett par specifika insatser som har betydelse i vårt fortsatta arbete och som vi väljer att lyfta under detta avsnitt.

Jämtingeringsgruppen

Jämställdhetsstrategin för det interna arbetet färdigställdes i början av året. Utifrån den har vi fortsatt att utveckla arbetet med det interna nätverket – Jämtingeringsgruppen. Alla enheter ska ha minst en representant i gruppen. Särskilt sakkunnig för jämställdhetsfrågor är sammankallande. Syftet med gruppen är att

- Utgöra en stödstruktur i det interna arbetet med jämställdhetsintegrering
- Identifiera framgångsfaktorer
- Identifiera svårigheter
- Identifiera effekter av arbetet
- Stå för gemensam utveckling av arbetet vid Länsstyrelsen

Processtöd

Processtödet är en annan aktivitet i hur vi fortsatt att arbete med kompetens- och metodutveckling inom näringslivsenheten och landsbygdsenheten. Detta arbete har genomförts tillsammans med Region Dalarna och i form av processtöd för handläggare. Syftet är att vi ska integrera ett jämställdhetsperspektiv i alla projekt som finansieras med regionalpolitiska medel i Dalarna. Vår förhoppning är att det ska leda till en utjämning i fördelning av regionalpolitiska medel mellan kvinnor och män. En pilot har genomförts under 2014 och handläggarna kommer att få fortsatt externt stöd under 2015.

Externt arbete

Dalarna har en mer traditionellt uppdelad arbetsmarknad än landet i stort. Samma skillnader finns inom utbildningsväsendet. Vårt län står inför stora pensionsavgångar och en hotande brist på arbetskraft. En stor utmaning är att bryta den segregerade utbildnings- och arbetsmarknaden. Som ett steg i detta arbete antogs 2011 en regional avsiktsförklaring som reviderades 2014 i samverkan med tio företrädare från organisationer och myndigheter – ALMI, Landstinget Dalarna, polismyndigheten, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, Företagarna, Region Dalarna, Högskolan Dalarna, Dalarnas idrottsförbund och Länsstyrelsen. Avsiktsförklaringen ingår som en del i Länets jämställdhetsstrategi för åren 2014-2016.

Avsiktsförklaringen ska bidra till ökad samsyn om vilka frågor som är särskilt viktiga att driva i länet. Tre områden har identifierats – att förändra attityder, en hållbar och jämställd arbetsmarknad samt god vård och trygghet. Med avsiktsförklaringen som grund har vi skapat engemensam plattform för hur regeringens jämställdhetspolitik ska få genomslag i länet. Kvantitativt finns mycket att göra i länet men vår uppfattning är att samverkan mellan de tio aktörerna bidrar och lägger en bra grund för ett kvalitativt jämställdhetsarbete i länet. Landshövdingen bjuder en gång om året in aktörerna för samtal kring utvecklingen. Därutöver träffas tjänstemännen två – fyra gånger per år.

Jämställd samhällsplanering

Under året har vi fokuserat på samhällsplanering, ett område som har stor betydelse för den regionala tillväxten och för ett jämställt Dalarna. För att arbeta med implementeringen av checklistan Lika har vi under 2013-2014 genomfört en utbildningsserie med externa föreläsare. Kommunernas handläggare inom samhälls- och kulturmiljöområdena har deltagit,

liksom länsstyrelsens planhandläggare. Syftet med utbildningarna var att ge kunskaper och metoder i jämställdhetsintegrering.

Mäns våld mot kvinnor

Ett exempel som vi vill lyfta är arbetet utifrån maskulinitet och våld. Länsstyrelsen har under året arbetat med jämställdhetsintegrering vid tre HVB-verksamheter (Hem för vård eller boenden) i länet. Effekten har blivit att ledning och personal vid verksamheterna är mer observanta på hur de behandlar ungdomarna olika utifrån kön. De har även blivit medvetna om att det finns olika förväntningar på personalen utifrån kön. Resultatet kommer att spridas vid en konferens under 2015.

Indikatorer

Jämställdhet utgiftsområde 13¹⁾

Nystartade företag	2014	2013	2012	2011	2010
Andel nystartade företag av kvinnor (%)		35,0	37,6	35,8	33,6
Andel nystartade företag av män (%)		65,0	62,4	64,2	66,4
Våld mot kvinnor	2014	2013	2012	2011	2010
Anmällda misshandelsbrott inomhus mot kvinnor 18 år eller äldre. Antal per 100 000 av medelfolkmängden 18 år eller äldre.	168	179	201	180	184

¹⁾ Se avsnitt Resultatredovisning, avsnitt indikatorer

Källa: Statistiska centralbyrån, Brottsförebyggande rådet

Kommentar kring ovanstående indikatorer

Tillväxtverkets satsning Främja Kvinnors Företagande ändrades 2012 från att få fler kvinnor att starta företag till att affärsutveckla kvinnors existerande företag. Informationen till kvinnor kring att starta företag ändrades. Det kan ha haft betydelse för de något lägre siffrorna.

Våld mot kvinnor

I årsredovisningen för 2013 redovisades preliminär statistik för år 2013. Ovan visas den slutliga statistiken för år 2013, på grund av detta kan avvikelser från föregående års årsredovisning förekomma.

Antal anmälningar har minskat i Dalarna till skillnad från de flesta länen i Sverige.

Våldsmönstret är detsamma för Dalarna som i riket. Våld mot kvinnor sker inomhus av någon bekant. Män misshandlas oftare utomhus av obekant. Något trendbrott har inte skett under åren över tid. Det som är oroande är att antalet anmälningar sjunker i länet. Detta trots att flera insatser tillkommit under åren. Kunskapsnivån har också höjts hos flera tjänstemän samt frivilliga organisationer. De senaste åren har vi i Dalarna bedrivit ett strukturerat samordnat arbete genom "Länsgruppen mot våld i nära relationer, människohandel och prostitution". I flera kommuner sker ett strukturerat samarbete mellan olika aktörer. Vår uppfattning är att samverkan i länet bidragit till flera samordnade insatser. Där har Länsstyrelsens roll en stor betydelse. I en kartläggning som för närvarande genomförs uppskattas Länsstyrelsens arbete. Flera kommuner svarade att Länsstyrelsens arbete är viktigt, bland annat för att hålla uppe kompetensen inom området. "Bra och nödvändigt", har flera svarat på frågan hur de har upplevt Länsstyrelsens samordnande funktion kring arbetet mot våld i nära relationer.

Chansen för att en polisanmälan görs ökar om den våldsutsatte har vetskap om att alla i familjen kan få det stöd som de behöver. Fortfarande behöver exempelvis boenden utvecklas i länet. Kvinnor nekas ibland plats på jourboenden. Polisen i Dalarna ligger strax över landets genomsnitt då det gäller redovisningsandelen (32 %) alltså den andel av de ärenden som kommer in och som sedan redovisas till åklagare. Däremot är handläggningstiderna något längre. Tillsammans med hög omsättning av personal vid länets socialtjänster kan detta vara en möjlig förklaring till att antalet anmälningar sjunker. Men den tyngsta förklaringen kan vara rättsprocessen i sin helhet och att få ärenden leda till åtal. Den som utsätts för våld orkar inte ta sig igenom en rättsprocess.

Återrapportering regleringsbrev

Tabell 7.1

Kostnader/intäkter för område Jämställdhet	2014	2013	2012
Verksamhetskostnader inkl. OH1 (tkr)	2 273,5	3 187,9	1 029,6
varav ramanslag 5:1, netto (tkr)	514,4	832,6	540,6
varav övrig finansiering (tkr)	1 759,1	2 355,3	489,0
Andel av länsstyrelsens totala			
verksamhetskostnader (%)	1,10	1,50	0,51
Verksamhetsintäkter	1425,0	1974,9	334,6

¹⁾ Med OH avses Myndighetsövergripande verksamhet (10+11)

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso

Kommentarer Tabell 7.1

Ökningen av årsarbetskraft från 2012 till 2013 beror på att specifika uppdrag inom Mäns våld mot kvinnor numera handläggs under verksamhetsområde 80. Under 2013 anlätade vi extra personal på deltid för att genomföra kartläggning inom området.

Länsstyrelseinstruktion 5§

1. Länsstyrelsen ska integrera ett jämställdhetsperspektiv i sin verksamhet genom att belysa, analysera och beakta kvinnors och mäns samt flickors och pojkars villkor

Sammanfattande bedömning

Länsstyrelsens har under året fortsatt att utveckla arbetet med att integrera jämställdhetspolitiken i den egna verksamheten och att samordna och föra ut målen för jämställdhet i länet. Medvetenhet har skapats och kunskapsnivån ökats om jämställdhet samt dess mekanismer i samhället. Länsstyrelsens arbete säkerställs i styrdokument på olika nivåer både internt och externt. Uppdraget har genomförts för att säkerställa att kvinnors och mäns, flickors och pojkars livsvillkor belyses, analyseras och beaktas. Ansvarsfördelningen är tydlig, vilket bland annat synliggörs i vår mångfalds- och likabehandlingsplan. I den ingår även en aktivitetsplan. Vår samlade bedömning är att Länsstyrelsen Dalarnas arbete har bidragit till att jämställdhetsintegreringen utvecklats positivt och uppvisar ett gott resultat. Vår ambition är att det interna arbetet ska utvecklas ytterligare genom den interna jämställdhetsgruppen. Se nedan under Jämställeringsgruppen.

Under året har våra prioriterade områden varit att färdigställa strategin för jämställdhetsintegrering. Ett arbete har påbörjats med att följa utvecklingen utifrån den. Vi

har även lagt stor vikt vid att synliggöra jämställdhetens betydelse i förhållande till regional tillväxt. Ett annat prioriterat område är arbetet med att motverka mäns våld mot kvinnor.

Den regionala avsiktsförklaringen får ses som en kraftsamling kring hur vi tillsammans ska arbeta för ökad jämställdhet i länet. Dalarna är starkt könssegregerat och utmaningarna är många. Några av dessa är hur vi ska arbeta för att skapa ett utbildningssystem som är fritt från könsstereotypa val samt hur vi ska kunna förändra den könssegregerade arbetsmarknaden. Ytterligare utmaningar är kvinnors ohälsa samt hur vi får mäns våld mot kvinnor att upphöra.

Att arbeta med mäns våld mot kvinnor är ett långsiktigt arbete som tar tid. Länsstyrelsen Dalarnas bedömning är att det har skett en betydande utveckling i länet med att motverka våld i nära relationer. Det finns sedan 2010 en sammanhållande struktur för strategiskt arbete i länet genom Länsgruppen mot våld i nära relationer, människohandel för sexuella ändamål och prostitution. Flera aktiviteter genomförs årligen och dessa bygger på länets antagna strategi. Under 2014 påbörjades en revidering av denna beräknas bli klar under våren 2015. Samtidigt som vi konstaterar att det skett en betydande utveckling i länet behövs fortsatta insatser på flera plan. Samverkan och samordning behöver utvecklas vidare och det finns också behov av kompetensutveckling på olika nivåer bland länets aktörer. Arbetet behöver även utvecklas så att flera aktörer blir delaktiga i och utvecklar sitt arbete mot våld i inom exempelvis äldreomsorgen, LSS-verksamheten och verksamheter inom folkhälsoområdet.

På det lokala planet har kvinnofridssamordnarna en stor betydelse för att det sker en utveckling i den egna kommunen. Ett orosmoment i detta arbete är socialtjänstens stora personalomsättning. Kontinuiteten blir lidande och utvecklingsarbetet riskerar att stanna av.

Det interna arbetet

Jämställdhetsarbetet är tillsammans med folkhälsa och mänskliga rättigheter frågor som ingår sedan flera år i Länsstyrelsen Dalarnas verksamhetsplan. Att verka och samverka för jämställdhet är ett prioriterat och utpekat område för Länsstyrelsen i Dalarna.

Jämställdhetsgruppen

Jämställdhetsstrategin för det interna arbetet färdigställdes i början av året. Utifrån den har vi fortsatt att utveckla arbetet med det interna nätverket – Jämställdhetsgruppen. Alla enheter ska utse minst en person till gruppen. Särskilt sakkunnig för jämställdhetsfrågor är sammankallande och vi ska träffas tre till fyra träffar per år. Syftet med gruppen är att vi ska

- utgöra en stödstruktur i det interna arbetet med jämställdhetsintegrering
- identifiera framgångsfaktorer
- identifiera svårigheter
- identifiera effekter av arbetet
- stå för gemensam utveckling av arbetet vid Länsstyrelsen

Särskilt sakkunnig fungerar också som konsultativt stöd till handläggare och chefer. Därutöver träffar särskilt sakkunnig enhetscheferna en gång per år för att identifiera och följa upp enheternas prioriterade insatser. Detta har genomförts 2014 och det går att konstatera att en utveckling skett. Enheterna har dock kommit olika långt i sitt arbete. Länsstyrelsen uppfattning är att arbetet kommer att stärkas i och med att den interna gruppen får en tydligare roll.

Processtöd och kompetensutveckling

Länsstyrelsen har under året fortsatt med att kompetens- och metodutveckla arbetet inom näringslivsenheten och landsbygdsenheten. Ett regionalt processtöd för ökad jämställdhet och mångfald har utarbetats under 2014. Metoden är en vidareutveckling av länsstyrelsernas tidigare arbete - ESF-jämt. Vi har anpassat den även för Landsbygdsprogrammet, Regionala utvecklingsfonden och regionalpolitiska medel. Metoden syftar till att kvalitativt integrera arbete med jämställdhet och mångfald i projektens verksamhet. Länsstyrelsen Dalarna har under året i det regionala serviceprogrammet genomfört en pilotomgång med goda resultat. Vår ambition är att arbete ska utvecklas under de kommande tre åren och att vi kan införliva detta arbetssätt i alla våra projekt som vi driver och beviljar.

Utöver denna särskilda kompetensutveckling har vi genomfört basutbildning vid ett tillfälle med tema jämställdhet och tillväxt. Därutöver har vi vid två tillfällen under året genomfört introduktionsutbildning. I denna ingår en introduktion om regeringens jämställdhetspolitik.

Metoder

Vår uppfattning är att arbetet med att integrera ett jämställdhetsperspektiv internt fungerar bra men att det kan utvecklas ytterligare. För många av våra anställda är idag jämställdhetsintegrering en uppgift som ingår som en naturlig del i det ordinarie arbetet. Flera steg har tagits då det gäller till exempel hur styr- och referensgrupper ska ställas samman. Som exempel kan nämnas att landsbygdsenheten vid sammansättning av partnerskapet ställt krav på att få in namn på en kvinna och en man från respektive organisation. Partnerskapet har idag jämn könsfördelning.

Flera enheter använder olika metoder för att synliggöra eventuella strukturella skillnader mellan kön. Den vanligaste metoden är 4R men även swot-analys. 4 R metoden har använts inom bland annat processtödet. Landsbygdsenheten använde sig av swot analys i arbetet med nya landsbygdsprogrammet.

Samtidigt finns fortfarande behov av att till exempel utveckla hur rapporter skrivs så att de inte befäster könsrollerna. Vi behöver också utveckla arbetet med att analysera ojämställdhet i länet och i den egna verksamheten. Detta har tagits upp i samtal med chefer och handläggare vid olika möten.

Externt arbete

Att verka och samverka för jämställdhet i länet är ett prioriterat och utpekat område för Länsstyrelsen. I Länsstyrelsens verksamhetsplan för 2014 framgår att "Vi ska ta fram en ny regional strategi för jämställdhetsintegrering för 2014-2016". I planen står det också "Vi fortsätter vårt jämställdhetsarbete med fokus på regional tillväxt". Vi ska även motverka våld i nära relationer genom stöd till länets kommuner, ökad samordning och myndighetssamverkan i länet."

Regional strategi

I början av året färdigställdes Länets regionala strategi för jämställdhetsintegrering. Flera samverkansprocesser och dokument låg till grund för länets strategi. I arbetet utgick vi från redan antagna dokument och ett par av dem har också uppdaterats.

De dokument som vi använt i framtagande av länets strategi är:

- Handlingsplan för jämställd tillväxt – Region Dalarna 2013
- Mot våld i nära relationer, människohandel för sexuella ändamål och prostitution i Dalarnas län – strategi 2011 – 2014
- Kvinnor och män i Dalarna 2014-2016
- Är Dalarna jämställt – en lägesrapport 2013
- För ett jämställt Dalarna – en regional avsiktsförklaring 2014-2016

De två sistnämnda färdigställdes parallellt med framtagandet av strategin 2014.

Hur vi arbetat utifrån strategin kommer särskilt att återredovisas till regeringen den 15 februari 2015.

Avsiktsförklaringen – För ett jämställt Dalarna - 2014 – 2016

Länets reviderade regionala avsiktsförklaring för 2014 -2016 undertecknades i början av 2014. Landshövdingen bjöd in dem till ett samtal utifrån den nya avsiktsförklaringen. Den regionala avsiktsförklaring är framtagen i samverkan med tio olika aktörer¹. Genom avsiktsförklaringen vill vi bidra till ökad samsyn av frågor som är särskilt viktiga att driva under de närmaste åren. Tre områden har identifierats – att förändra attityder, en hållbar och jämställd arbetsmarknad samt god vård och trygghet. Vår uppfattning är att den regionala avsiktsförklaringen har stor betydelse för länets arbete med jämställdhet. För att uppnå jämställdhet, både kvantitativt och kvalitativt, behöver vi fortsätta att samverka på olika plan så att regeringens mål med jämställdhetspolitiken får genomslag.

Utifrån den gemensamma avsiktsförklaringen har flera aktiviteter genomförts för att regeringens jämställdhetspolitik ska få genomslag i länet. Flera av parterna arbetar aktivt med att säkerställa en jämställd rekrytering i den egna verksamheten. Försäkringskassan har följt utvecklingen av sjukskrivningar. Almi har arbetat med att säkerställa sin fördelning av stöd till företag. Landstinget har anställt en jämställdhetsstrateg som ska fortsätta arbetet med att kvalitetssäkra rutiner så att vård, sjukskrivningar och rehabilitering erbjuds på lika villkor. Dalarnas idrottsförbund använder idéprogrammet "Idrotten vill" för att säkerställa ett jämställt arbete inom förbundets olika föreningar. Länsstyrelsen och Region Dalarna har fortsatt att synliggöra kvinnors villkor och öka jämställdhetsperspektivet i det regionala tillväxtarbetet. De har också tagit fram en metod för genusmedveten företagsrådgivning – Giraffen. Arbetsförmedlingen har utvärderat två av de viktigaste arbetsmarknadspolitiska programmen arbetspraktik och arbetsmarknadsutbildning. Högskolan arbetar med att genussäkra utbildningsplaner.

Jämställdhetsarbete med fokus på regional tillväxt

Winnet Dalarna

Kvinnors och mäns rätt att kunna delta i samhället på lika villkor är en fråga om mänskliga rättigheter, liksom att jobb och utbildning är grunden för kvinnors och mäns möjlighet att utvecklas och försörja sig. Länsstyrelsen är projektansvarig för Winnet Dalarna – resurscentra för kvinnor. Detta är en verksamhet som pågått sedan 2011 och drivs tillsammans med Region Dalarna, Hedemora Näringsliv, W7 Dalarna och Stiftelsen Minerva. Målet med samarbetet är att synliggöra kvinnors villkor och öka arbetet med att integrera jämställdhetsperspektivet i

¹ ALMI, Arbetsförmedlingen, Dalarnas Idrottsförbund, Företagarna, Försäkringskassan, Högskolan Dalarna, Landstinget Dalarna, Länsstyrelsen Dalarnas län, Polismyndigheten Dalarna samt Region Dalarna.

det regionala tillväxtarbetet. En stor del av resurscentras verksamhet är att försöka påverka regionala utvecklingsstrategier. Ett annat är att arbeta för att öka kunskapen om (o)jämsällldhetens påverkan på den regionala tillväxten. Detta projekt avslutas i början av 2015.

”Tänk längre- Giraffen”

Arbetet med metoden ”Giraffen” påbörjades 2013 och färdigställdes under 2014. Riktad till företagsrådgivare. Syftet är att den ska användas för att säkerställa en genusmedveten företagsrådgivning. Metoden har anpassats och kvalitetssäkrats av genusforskare vid Luleå Tekniska Universitet. Ännu går det inte att uttala sig om effekt.

Effekter av Winnet Dalarna

Målet för Winnet Dalarnas arbete var att synliggöra kvinnors villkor och öka jämställdhetsperspektivet i det regionala tillväxtarbetet. Länsstyrelsen Dalarnas har konstaterat att målet har nåtts. Arbetet som bedrivits inom Winnet Dalarna har satt i gång ett antal processer hos företag, kommuner, landsting men även generellt för kvinnor och män i Dalarna. Utbildningar har genomförts, kartläggningar har synliggjort skillnader i villkor för kvinnor och mäns levnadsvillkor. Det har synliggjorts varför jämställdhet har betydelse för tillväxt och hur jämställdhet kan vara en attraktivitetsfaktor.

Jämställd samhällsplanering

Planhandläggarna på Länsstyrelsen arbetar utifrån checklisten för jämställd planering, LIKA vid granskning av detaljplaner och översiktsplaner. Arbetet med att jämställdhetsintegrera samhällsplaneringsprocessen i länet har fortsatt. Under 2014 har vi genomfört två seminarier. Detta som en fortsättning av det arbete som påbörjades 2013 då vi i samband med lanseringen av LIKA genomförde ett seminarium. Seminarierna har innehållit baskunskaper om jämställdhet, fördjupade kunskaper i samhällsplaneringen samt inblick i metoder. Sammanlagt nådde vi ett trettiotal yrkesverksamma och politiker inom området från länets 15 kommuner.

Om satsningen haft någon effekt är än så länge svårt att uttala sig om. Utvärderingen som genomfördes efter det sista seminariet är att satsningen varit positiv. På frågan om seminarierna bidragit till att arbetet bedrivs annorlunda i dag återfinns svar som ”Medveten om sociala värden och könsuppdelad statistik”. På en fråga om annorlunda arbete framöver skriver samma person ” Jag kommer att arbeta aktivt med jämställdhet och kommunicera frågan mera” En annan kommentar är att man kommer att utveckla medborgardialogen. Länsstyrelsen Dalarna kommer att fortsätta utveckla stödet inom området under 2015.

Utvecklingsmedel integration

Ett fokus i prioritering av utvecklingsmedel enligt 37 § var att öka tillgängligheten för nyanlända kvinnor till arbetsmarknaden och olika etableringsinsatser. Detta fokusområde kommer att finnas med även fortsättningsvis vid prioritering av utvecklingsmedel.

Ett exempel på ett projekt med tydlig jämställdhetsfokus är ”Samtals- och aktivitetsgrupper utifrån ett jämställdhets- och integrationsperspektiv”. Mycket fokus ligger på identitetsskapande utifrån kulturella aspekter, jämställdhetsperspektivet och olika värderingsfrågor.

Varje år skickas en uppföljningsenkät ut till kommunerna kring deras organisation och genomförande av samhällsorientering till nyanlända. En analys av kommunernas arbete i länet

visar att en av anledningarna till att kvinnor ibland får vänta på sin samhällsorientering är på grund av kö till barnomsorg. Detta anges inte som skäl i något fall för mäns eventuella väntetider.

Mäns våld mot kvinnor

Länsstyrelsen har som målsättning att samordna de tre uppdragen som vi har inom området. Allt arbete tar fasta på det fjärde jämställdhetsmålet. Detta för att vi ska uppnå största möjliga effekt i länet. Den extra medelsfördelning som länsstyrelsen får för uppdraget gör att två personal kan arbeta med uppdragen, sammanlagt drygt en heltidstjänst.

Under 2014 har flera insatser genomförts, allt från enstaka kompetensdagar till mera sammanhållande fördjupningscirklar. Generellt satsar vi på mera sammanhållna utbildningsinsatser i stället för enstaka kompetensdagar. Därutöver har vi genomfört nätverksmöten men även stöttat centrubildning i länet. Länsstyrelsen Dalarna ingår i länsstyrelsernas nätverk inom hedersrelaterat våld liksom nätverket våld i nära relationer, samt länsstyrelsernas nätverk inom prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Länets organisation

Länsgruppen

Det finns en bra grund för samverkan i länet, både på övergripande och på lokal nivå. På övergripande nivå har vi den brett sammansatta Länsgruppen mot våld i nära relationer, människohandel för sexuella ändamål samt prostitution. Länsstyrelsen Dalarna är sammanhållande för gruppen. Länsgruppen består av representanter för kommunernas socialtjänst, Högskolan, Polismyndigheten, Åklagarkammaren, kriminalvården, Landstinget, Region Dalarna, Migrationsverket, Länsstyrelsen Dalarna samt frivilliga organisationer såsom Rädda Barnen, kvinnojourer anslutna till både ROKS och SKR samt Brottsofferjouren. Syftet är att samverka och samordna det regionala arbetet mot våld i nära relationer och prostitution och människohandel för sexuella ändamål, att följa utvecklingen regionalt, att identifiera utbildnings- och utvecklingsbehov samt att främja kunskapsöverföring och erfarenhetsutbyte i länet. Länsstyrelsen har bjudit in till träffar fyra gånger under år 2014. Länsgruppen bildar ibland tillfälliga små arbetsgrupper som arbetar med prioriterade områden. Länsstyrelsen Dalarna ansvarar även för samordning av dessa tillfälliga arbetsgrupper.

Länsgruppen har under 2014 bland annat arbetat med att inför år 2015 uppdatera Länsgruppens länsstrategi som har gällt åren 2011-2014. I strategin finns prioriterade målområden att arbeta med och en årlig arbetsplan tas fram för konkreta insatser kopplade till strategin. Länsstrategin utgör en viktig grund för fortsatt arbete i länet.

Länsgruppen har som ett av sina mål att kompetensnivån gällande våld i nära relationer ska höjas hos berörda myndigheter och frivilligorganisationer. Länsgruppen gör varje år en plan för prioritering av kompetenshöjande insatser. I stor utsträckning samordnas dessa arbetet med Dalarnas kompetenscentrum mot våld (Högskolan Dalarna).

Dalarnas kompetenscentrum mot våld (DKV)

Länsstyrelsen Dalarna bidrog initialt till denna verksamhet inom högskolan Dalarna. Verksamheten är idag permanent. Tillsammans har vi under 2014 bland annat arrangerat föreläsningssdag om våldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättning (Socialstyrelsens handbok Sällan Sedda), våldsutsatta kvinnor med missbruk (handbok Skylla sig själv) och riskbedömningsinstrument FREDÅ. För att nå så många som möjligt i länet streamas ofta föreläsningarna. Det är också möjligt för dem att ställa frågor direkt till föreläsare via en chattlänk.

Ett annat samarbete under 2014 har varit att tillsammans med Högskolan anordna tre föreläsningss dagar för personal inom kommunal äldreomsorg. Temat var våld mot äldre. drygt 100 personer från länets 15 kommuner deltog.

Kommunal struktur

Varje kommun har fått i uppdrag att utse en samordnare med ansvar för frågor som rör socialnämndens arbete mot våld i nära relationer. Samordnaren har uppdraget att bygga upp en myndighets- och organisationsövergripande lokal samverkansgrupp, samt delta i ett regionalt nätverk för att främja samverkan, kunskapsöverföring och erfarenhetsutbyte i länet. Länsstyrelsen har genomfört en kartläggning under 2014. I den framkommer att enbart 11 av 15 kommuner har en samordnare idag. Länsstyrelsen kommer att diskutera frågan i samband med kommunbesök. Kartläggningen är inte i slutfasen och kommer att publiceras i början av året.

Samordnarna utgör en del i ett nätverk som träffas två gånger per år. I nätverket ingår personer med spetskompetens inom hedersvåld och förtryck samt med spetskompetens inom prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Länsstyrelsen Dalarna och DKV bjuder är sammankallande. Syftet är kunskaps- och erfarenhetsspridning. I nätverket ingår representanter från skola, socialtjänst, integrationsenhet, landsting, polis, migrationsverket, högskolan och Länsstyrelsen Dalarna. Genom denna sammanslagning sker en kunskapsspridning mellan de olika "spetsområdena".

Specifika aktiviteter

Maskulinitet och våld

Vi har under 2014 fortsatt att inspireras av Ungdomsstyrelsens rapport Unga och våld - en analys av maskulinitet och förebyggande verksamheter. Vi anser att det är viktigt att öka kunskapen i samhället kring hur stereotypa maskulinitets- och femininitetsnormer utgör riskfaktorer för kränkningar och våldsam beteende. Fokus i arbetet har varit jämställdhet, jämställdhetsintegrering med särskilt fokus på våld och maskulinitet. Arbetet har bedrivits vid tre HVB-verksamheter i länet i huvudsak för ensamkommande flickor och pojkar. Cirka 15 medarbetare och chefer har deltagit.

En forskare har under 2014 haft uppdraget att utvärdera vårt arbete. En av målsättningarna var att personal som deltog skulle utgöra förändringsledare på sina respektive HVB-hem. Resultatet visade att det skett en process och ökad genusmedvetenhet hos deltagarna under projektiden. Våra förväntningar visade sig dock vara för stora när det gällde att de skulle sprida kunskaper och nya arbetssätt vidare i organisationen. För detta steg behövs mer tid och ett utarbetat metodstöd för förändringsledarna.

Centrum mot våld

En förstudie gällande ett eventuellt centrum mot våld, initierad av Länsgruppen, blev klar vid årsskiftet 2013/2014. Leksands kommun var huvudansvarig och en styrgrupp med medlemmar ur länsgruppen var kopplad till projektet. Förstudien visade att det inte fanns förutsättningar för att bilda ett länscentrum. Däremot visade förstudien att det fanns förutsättningar av ett fortsatt arbete i geografiskt avgränsade delar i länet. Arbetet fortsätter, med stöd av länsstyrelsen, via Familjerådgivningen/Familjefrid i Mora, Orsa, Älvdalen och Malung-Sälen som nu arbetar för att ta fram ett förslag under 2015 på hur en verksamhet kan utformas.

Det handlar om kärlek

Rädda Barnen har med ekonomiskt stöd från Länsstyrelsen Dalarna under 2014 fortsatt arbeta med metoden Det handlar om kärlek i länets skolor. Om flickor och pojkar blir medvetna om sina rättigheter ökar deras förutsättningar att påverka sin situation om de exempelvis utsätts för hot, våld, mobbning, kränkningar, påtryckningar att bli bortgifta mot sin vilja etc. Förutsättningarna ökar även hur man kan uppmärksamma vuxna på eventuell utsatthet och söka hjälp och stöd. Under åren 2012-2014 har frågor om könsstämpning kopplat till flickors och pojkars rätt till kroppslig integritet inkluderats i arbetet. Fakta om kvinnlig könsstämpning (KKS) har lagts in i informationsmaterialet riktat till ungdomarna. Under 2014 har cirka 950 elever, jämt fördelat på flickor och pojkar, på högstadiet fått information om sina rättigheter samt kunskap om vilka resurser som finns i samhället vid behov av hjälp och stöd.

Under de år som länsstyrelsen stöttat projektet har cirka 3 350 flickor och pojkar på högstadiet i Borlänge, Ludvika, Orsa, Falun, Avesta och Malung-Sälen kommuner tagit del av information om sina rättigheter och fått kunskap om vart de kan vända sig vid behov av hjälp.

Könsstämpning

Under 2014 har länsstyrelsen beviljat medel till en utveckling av projektet Det handlar om kärlek-Fokus kvinnlig könsstämpning till att även omfatta föräldraforum och tjejforum utanför skolan. Tanken är att förmedla innehållet i Det handlar om kärlek till samhället utanför skolan det vill säga till föräldrar, andra vuxna och ungdomar. Syftet är att stärka föräldrar i deras föräldraskap för att barnen ska få en tryggare hem- och närmiljö. Tjejforum är en metod som syftar till att stärka flickors röster, att få dem att stå upp för sina rättigheter, särskilt de som lever i starkt patriarkala strukturer. Målgruppen är flickor 13-16 år.

Tack vare det fokus vi har lagt på kvinnlig könsstämpning så har ett samarbete med Riksföreningen stoppa kvinnlig könsstämpning (RISK), startats med hjälp av Rädda Barnen Dalarna. Länsstyrelsen stödjer detta arbete ekonomiskt även 2014. Syftet är att skapa större insikt i frågan och hjälpa till med att få igång en grupp aktiva personer som vill engagera sig för att skapa attitydförändringar och motverka att KKS genomförs. Tanken var att den lokalavdelning RISK som bildats skulle bli självgående. Detta mål har inte uppnåtts utan Rädda Barnen fortsätter stödja föreningen.

Föräldradiolog Trygga barn

Ett annat projekt är Trygga föräldrar-Trygga barn, ett arbete för personal vid förskoleklass-åk 6 i Borlänge. Länsstyrelsen Dalarna initierade arbetet men det drivs av Rädda Barnen Dalarna. Under år 2014 har vi fortsatt stödja detta förebyggande arbete som vi initierade år 2012. Arbetet bygger på flickors och pojkars mänskliga rättigheter och har pågått hela 2013. Genom kompetensstöd till personalen och genom föräldradiolog stöttas förskola-skola när det gäller att arbeta med att förebygga hedersrelaterat våld och hedersrelaterade inskränkningar. Resultatet hittills är att lärarna anser att skolans dialog med föräldrarna har utvecklats och förbättrats. Personalen tycker också att de fått större kunskap och mer förståelse för hur elever kan hamna i kläm mellan skolans och hemmets värderingar. Ytterligare en effekt är att flera skolor vill delta i kompetensutvecklingen. Under 2014 har utvecklingsarbetet spridits till ytterligare åtta skolor i tre kommuner. 23 lärare har deltagit i utbildningen.

Vi har under hösten 2014 presenterat arbetet på ett valbart seminarium på den regionala konferensen Den interkulturella skolan i Dalarna. Detta seminarium blev det mest välbesökta av de parallella seminarierna, så vi kan konstatera att intresset är stort. Arbetet har också presenterats vid ett mindre seminarium med deltagare från bland annat Skolverket,

Diskrimineringsombudsmannen, Ungdomsstyrelsen och högskolor. samarbetade Detta samarrangerades med länsstyrelsen i Stockholm. En forskare har kopplats in för att utvärdera arbetet. Resultatet är inte färdigställt.

Våga göra skillnad

Länsstyrelserna i Dalarna och Östergötland arrangerade den 13 november en utbildningsdag med utgångspunkt i vägledningen Våga göra skillnad-om stöd och rehabilitering av unga som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck och/eller riskerar att bli gifta mot sin vilja, publicerad av Länsstyrelsen Östergötland. Syftet med utbildningsdagen var att ge yrkesverksamma fördjupad kunskap och stöd i bemötandet i arbetet med unga som drabbas av hedersrelaterat våld och förtryck. Dagen riktade sig till personal inom myndigheter, socialtjänst, polismyndighet, skola, ideella organisationer, boende för flyktingbarn med flera som möter unga/unga vuxna som är eller riskerar att bli utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Dagen bestod även av parallella yrkesinriktade seminarier.

Motiverande samtal

För att stödja länets kvinnojourer och brottsofferjourer initierade Länsstyrelsen ett samarbete kring en utbildningsdag i motiverande samtal. Målet med dagen var att skapa färdigheter i motiverande samtal, genom särskilda verktyg och förhållningssätt, för att kunna motivera kvinnor och män som lever med våld i nära relationer att gå vidare med sina liv.

Lärande cirkel

Under 2014 har Länsstyrelsen Dalarna i samarbete med Högskolan Dalarna anordnat en lärandecirkel med utgångspunkt i Socialstyrelsens handbok Våld och det metodmaterial som publicerades i januari 2014. I denna cirkel deltog ett 20 tal kvinnofridssamordnare, kvinnojourer, integrationshandläggare, Migrationsverket samt skolhälsovård. Deltagarna träffades vid tre tillfällen och vill fördjupa arbetet utifrån barn som utsätts eller bevittnar våld.

Arbete med riskbedömning

När det gäller vårt uppdrag att föra ut det av Socialstyrelsen framtagna riskbedömningsinstrumentet Freda. Initialt fanns stora tveksamheter och farhågor från kommunernas sida när det gäller att välja riskbedömningsinstrument. De farhågor som vi mötte då och fortfarande möter till viss del är att resultaten från arbete med Freda skulle kollidera med resultaten från bedömningsinstrument SARA: SV. Under 2014 så genomfördes en utbildning, även den i samarbete med Högskolan Dalarna. 14 av länets 15 kommuner under 2014 deltog i utbildningen som innehöll både föreläsningar om instrumenten men även praktiska övningar. Några kommuner har börjat använda FREDa, men de uttrycker behov av ytterligare stöd i processen under 2015.

Arbete med föreskrifterna

Nya föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer trädde i kraft den 1 oktober 2014. Socialstyrelsen och Länsstyrelserna bjöd därför in beslutsfattare och yrkesutövande inom hälso- sjukvård och socialtjänst samt ideella aktörer till regionala konferenser. Syftet var att informera om innehållet i föreskriften och de allmänna råden. Länsstyrelsen Dalarna var medarrangör i Örebro den 24 november och bidrog bland annat till presentation av goda regionala exempel från våra respektive län. Cirka 250 personer deltog.

2. Länsstyrelsen ska genomgående analysera och presentera individbaserad statistik med kön som övergripande indelningsgrund om det inte finns särskilda skäl mot detta

Vår sammantagna bedömning är att Länsstyrelsen Dalarnas arbete med individbaserad statistik har utvecklats under det senaste året. Könsuppdelad statistik samlas in där det är möjligt och analyseras. Flera myndigheters databaser och diariesystem har dock inte uppdelning på kön idag, vilket försvårar arbetet med att följa utvecklingen på länsnivå.

Är Dalarna jämställt?

I den uppdaterade rapport som publicerades 2014 har vi analyserat vilka områden som har haft en positiv utveckling samt vilka områden som kan betraktas som fortsatta utmaningar. Rapporten bygger i huvudsak på kvantitativa data på länsnivå.

Den övergripande slutsatsen av lägesrapporten var att det finns stora variationer mellan Dalarnas kommuner. Inte minst synliggörs detta i lokala genuskontrakt. Falun är den enda kommunen i länet som inte är påtagligt könssegregerad.

Företagsstöd

Näringslivsenheten vid Länsstyrelsen har analyserat fördelningen av företagsstöd ur ett genusperspektiv och konstaterat omotiverade skillnader i vem som får ta del av olika stödformer. Utifrån det har ett arbete med processtöd påbörjats.

Integration

Varje år skickas en uppföljningsenkät ut till kommunerna om hur de organiserar och genomför samhällsorientering till nyanlända. En analys visar att en av anledningarna till att kvinnor ibland får vänta på sin samhällsorientering är kö till barnomsorgen. Detta anges inte som skäl i något fall för mäns eventuella väntetider.

Social riskanalys

I arbetet med sociala risker har Länsstyrelsen Dalarna sammanställt statistik för länets kommuner från 2009 och framåt. Statistiken är könsuppdelad där det är möjligt. Kommunerna använder underlaget i sin årliga revidering av sina risk- och sårbarhetsanalyser (RSA) och man vi börjar kunna se ett tydligare genusperspektiv i deras arbeten.

Under 2014 tog Länsstyrelsen också fram en metodhandbok om hur man kan integrera sociala risker i en kommunal RSA. Metodhandboken ska vara ett stöd i genomförandet av en social risk- och sårbarhetsanalys, oavsett om det finns tidigare erfarenhet från arbete med krisberedskap eller inte. Metodhandboken har fått nationell spridning.

Det råder ett växande intresse för området socioekonomi i landet, och så även i Dalarna. Området ligger till grund för så kallade sociala investeringsfonder, något som flera kommuner i Sverige nu har verkställt.

Nationella minoriteter och Mänskliga rättigheter

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 81* och 82*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	0,00	0,00	0,00
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	0,56	0,08	0,00
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	0,28	0,04	0,00
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	595	208	0
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	0,29	0,10	0,00
Antal ärenden, inkomna och upprättade	6	6	0
Antal beslutade ärenden	7	3	0
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	0	0	0
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	3 175	3 251	0

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående prestationer med avseende på volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven. Uppgifterna kan t.ex. återfinnas i olika sakförordningar.
--

Kommentarer till tabellen

Mer om mänskliga rättigheter finns i RB 85. Orsaken till ökningen är att tjänster utökats.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Nationella minoriteter

Konferensen Nationella minoriteters rättigheter i Sverige arrangerades i Falun den 12 november 2014 av Sametinget tillsammans med Länsstyrelsen i Stockholms län och i samarbete med Länsstyrelsen i Dalarna.

Konferensen var indelad i tre teman: rätten till information, rätten till språk och kultur samt rätten till inflytande. Dagen belyste minoriteternas lagstadgade rättigheter i förhållande till kommuner, landsting och regioner. Både minoriteter och myndigheter berättade om de skyldigheter det offentliga har och varför det är så viktigt att leva upp till lagens intentioner.

Länsstyrelsens arbete med nationella minoriteter har lett till ökat samarbete mellan Landstinget Dalarna och länets två förvaltningskommuner, Borlänge och Älvdalen. Länsstyrelsen och Landstinget Dalarna har inlett dialog kring nationella minoriteter och hur vi kan utveckla samarbetet framåt i förhållande till Landstingets strategi "Kulturen i Dalarna".

Arbete med nationella minoriteter kommer att intensifieras nästa år. Internt planerar gruppen för mänskliga rättigheter att lyfta frågan tydligare.

Återrapportering regleringsbrev

RB 83. Länsstyrelserna ska redovisa hur Sveriges rättsliga åtaganden om icke-diskriminering och mänskliga rättigheter belyses, analyseras och beaktas i den egna verksamheten i enlighet med 5 § punkten 5 i förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion samt bedöma resultatet av detta. Redogörelsen ska innehålla information om bl.a. hur länsstyrelserna samarbetat med andra berörda myndigheter samt vilka åtgärder som har vidtagits för att stödja kommunernas arbete med dessa frågor

Åtgärder som har vidtagits för ett fortsatt utvecklingsarbete gällande lika rättigheter och möjligheter ska redovisas särskilt.

Fortsatt utvecklingsarbete gällande lika rättigheter och möjligheter

Länsstyrelsernas gemensamma arbete med strategi och handlingsplan för lika rättigheter och möjligheter har redovisats i länsstyrelsernas årsredovisningar för åren 2007 – 2013. En djupare analys och redogörelse för arbetet har presenterats i rapporten ”Länsstyrelsernas arbete med mänskliga rättigheter 2004 – 2013” som redovisats till berörda departement våren 2014. Slutsatsen är att en gemensam grund för arbetet med lika rättigheter och möjligheter har lagts genom det arbete som hittills gjorts.

I ett fortsatt utvecklingsarbete är huvudinriktningen att ledningen för respektive länsstyrelse har ansvaret för att skapa förutsättningar för och utveckla arbetet med att mänskliga rättigheter ska beaktas och främjas i den egna organisationen och i myndighetens verksamhetsutövning. Utifrån det arbete som gjorts, gemensamt och på enskilda länsstyrelser, finns goda förutsättningar för varje länsstyrelse att bedriva ett fortsatt utvecklingsarbete. Samtidigt finns mycket att vinna på att fortsätta ett länsstyrelsegemensamt utvecklingsarbete och erfarenhetsutbyte inom området. Samverkan mellan länsstyrelserna, kring MR frågor, har fortsatt under 2014 i olika konstellationer beroende på om det handlar om den interna organisationen, kommunikationsfrågor eller verksamhetsintegrering av mänskliga rättigheter i kärnverksamheten.

Intern organisation

När det gäller det som rör länsstyrelsens ansvar som arbetsgivare och organisation, såsom lika möjligheter och rättigheter på arbetsplatsen, arbetsmiljö, värdegrund, arbetsförhållanden, rekrytering, tillgänglighet mm så har länsstyrelsernas personalchefsnätverk, sedan 2013, i uppdrag förvalta och utveckla det arbetet som påbörjades inom ramen för Handlingsplanen 2010-2012. Alla länsstyrelsen är företrädare, på chefsnivå, i nätverket, som har regelbundna möten för informations- och erfarenhetsutbyte.

Nätverket rapporterar till länsrådsgrupp G2. Under 2014 har diskussionen med G2 rört behovet av kollegialt stöd och erfarenhetsutbyte, behov av enskilda processer och rutiner och behovet av gemensamma utbildningsinsatser mm.

Flertalet chefer inom länsstyrelserna har hittills genomgått den utbildning i kompetensbaserad rekrytering, som upphandlades gemensamt inom ramen för handlingsplanen 2010 -2012. Idag sker sådan utbildning fortlöpande på respektive länsstyrelse i samband med nyrekryteringar. Frågan om det finns önskemål och behov av att återigen upphandla en gemensam utbildning utreds för närvarande.

Länsstyrelsernas nationella ledarutvecklingsprogram för nya chefer, har sedan flera år ett omfattande avsnitt som behandlar frågor om diskriminering. Även frågan om upphandling av ett fortsatt länsstyrelsegemensamt ledarutvecklingsprogram för nya chefer utreds för närvarande.

Samtliga län arbetar med BESTA och lönekartläggningar. Det kräver mycket tid och länsstyrelserna analyserar därför möjligheterna att effektivisera arbetet. Sydlänen har fått i uppdrag att se vad som kan göras inom dessa områden genom att samverka och försöka att hitta någon gemensam metod/arbetssätt för att underlätta arbetet.

En gemensam upphandling är gjord av en medarbetarenkät. Samtliga län ska ha genomfört enkäten under våren 2015. Flertalet län har redan under 2014 genomfört enkäten. Enkäten innehåller, förutom frågor om arbetsmiljö, utvecklingsmöjligheter, trivsel mm också frågor kring diskriminering och mänskliga rättigheter. Analysen av enkäten kommer att vara en viktig utgångspunkt i länsstyrelsernas verksamhetsutveckling. Genom att länsstyrelserna nu använder samma verktyg har vi en utmärkt möjlighet till erfarenhetsutbyte, jämförelser och lärande.

Sammanfattningsvis kan sägas att det att många av de insatser som genomfördes inom område organisation (A) i handlingsplanen under 2010 – 2012 har fallit väl ut och är fortsatt aktuella, men kan behöva vidareutvecklas. Ett flertal mallar och verktyg har tagits fram för kvalitetssäkring av vissa processer och gemensamma åtgärdsplaner mm. När det gäller detta arbete visar uppföljningen att vi kommit en bit på vägen men att det krävs ett fortsatt långsiktigt utvecklingsarbete. Personalchefsnätverket kommer under 2015 att fortsätta att förvalta och utveckla det arbete som gjorts.

Kommunikation

Länsstyrelsernas interna och externa kommunikation ska vara tillgänglig och fri från diskriminering. Ansvaret för detta fördelas mellan varje länsstyrelse, som tar ansvar för sin egen kommunikation och det ansvar den gemensamma webbförvaltningen tar för att länsstyrelsernas externa webbplatser och intranät är tillgängliga.

Länsstyrelsernas nätverk för kommunikationschefer har, sedan 2013, ett uppdrag att förvalta och utveckla det gemensamma arbetet med en tillgänglig och diskrimineringsfri kommunikation. Alla länsstyrelsen är företrädare, på chefsnivå, i nätverket. Nätverket har regelbundna möten och ansvar för förvaltning av webbplatser och andra gemensamma kommunikationsinsatser. Nätverket rapporterar till länsrådsgrupp G2.

Vid årsskiftet lät den gemensamma webbförvaltningen en extern konsult genomföra en tillgänglighetsöversyn av intranätet. Resultaten har under året beaktats i den fortsatta utvecklingen av intranätet.

Under 2014 har även insatser genomförts för att förenkla för våra besökare på de externa länswebbplatserna; tjänstebboxar har byggts om och den pedagogiska kedjan mellan webbplats och e-tjänst har förbättrats. Dessa åtgärder har stöd i tidigare genomförd tillgänglighetsrevision för de externa webbplatserna.

Länsstyrelserna erbjuder kontinuerligt besökarna på de externa länswebbplatserna ett uppläsande hjälpmedel, Talande webb. Samma tjänst finns även för länsstyrelsernas medarbetare på intranätet.

De externa webbplatserna har grundläggande information om verksamheten på lättläst svenska, minoritetsspråk och teckenspråk. Under våren 2014 kompletterades översättningarna, däribland med fem olika dialekter av Romani chib. I oktober gick 28 informatörer från olika länsstyrelser en heldagsutbildning om tillgänglig information, under ledning av tillgänglighetskonsulten Funka.

Medvetenheten om vikten av att tillgängliggöra information har höjts betydligt under de senaste åren. Kunskapen och viljan att göra rätt finns, men måste hållas levande över tid - det är en utmaning för alla länsstyrelser.

Verksamhetsintegrering 5§ 5p.

I 2013 års redovisning konstaterades att omfattande insatser har gjorts under de senaste åren för att öka medvetenheten och kunskapen för att kunna integrera de mänskliga rättigheterna i arbetet med länsstyrelsernas kärnverksamhet. Generellt sett har kunskapen höjts men det finns fortfarande stora utmaningar när det gäller de organisatoriska formerna för och metoder för ett systematiskt och långsiktigt arbete. I den rapport som presenterades våren 2014 (se ovan) finns fylligare redogörelse för metoder och arbetssätt hos olika länsstyrelser. Rapporterna avslutas med ett antal rekommendationer inför det fortsatta arbetet såsom att säkerställa kompetensförsörjning, skapa system för verksamhetsintegrering genom tydliga direktiv och verksamhetsplanering, särskilda resurspersoner, fortsatt erfarenhetsutbyte och lärande mellan länsstyrelserna mm.

Regeringen har i beslut, 2014 -05-15 (A2014/1944/DISK), gett Länsstyrelsen i Dalarnas län i uppdrag att samordna och utveckla länsstyrelsernas arbete för mänskliga rättigheter. I uppdraget ingår att samordna ett fortsatt nätverk för samtliga länsstyrelsernas arbete med mänskliga rättigheter. Syftet är att bland annat utveckla och sprida metoder för ett rättighetsbaserat arbetssätt i länsstyrelsernas verksamhet. I uppdraget ligger också att Identifiera tillsynsområden där det finns behov av att utveckla särskilda program eller strategier för verksamhetsanpassad kompetensutveckling samt att verka för samarbete med andra myndigheter och stödja kommuner i länet

Under 2014 har projektet lagts upp, projektledare och projektorganisation utsetts och projektplan utarbetats. Projektet leds av en styrgrupp med företrädare för fem länsstyrelser. Kontakter med SKL och Uppsala Universitet, som har parallella uppdrag, har tagits och en dialog kring frågorna påbörjats. Dialog har också förts med departementet.

Ett nytt länsstyrelsegemensamt nätverk för mänskliga rättigheter, med företrädare för samtliga länsstyrelser, har bildats och en inledande workshop med nätverket för att analysera och planera uppdraget har genomförts.

Sammanfattningsvis kan sägas att arbetet kommit igång på ett bra sätt och ett nätverk har bildats. Det finns dock stora variationer vad gäller erfarenhet av rättighetsarbete inom nätverket, från att ha jobbat många år med frågorna till att vara helt nyanställd. Eftersom tanken är att nätverket ska vara ett nav i projektet, kommer det att krävas både utbildningsinsatser och ett strukturerat erfarenhetsutbyte. Inledningsvis 2015 kommer fokus att vara att insatser för att stärka nätverket och att bygga en digital samverkansyta för bland annat utbyte av metoder, modeller och "best practice".

Genomförande vid Länsstyrelsen Dalarna

Vår samlade bedömning är Länsstyrelsens anställda och chefer har fått ökad kunskap inom området och bra förutsättningar för det fortsatta arbetet. Verksamhetsplanen säkerställer också

strukturen av vårt arbete med ickediskriminering samt mänskliga rättigheter. Arbetet följs upp kontinuerligt inom ledningsgruppen. Enhetschefer har ansvar för att driva och utveckla processen.

Frågor om mänskliga rättigheter och icke diskriminering finns på dagordningen i olika sammanhang i länet och det upplevs också som lättare att få gehör för insatser som behöver göras. Mänskliga rättigheter belyses, analyseras och beaktas regelbundet i såväl det interna som det externa arbetet på Länsstyrelsen. Vi ser dessa frågor och perspektiv som en naturlig del av vår ordinarie verksamhet. Arbetet bedrivs systematiskt utifrån våra värdegrunder där bland andra ledorden rättsäkerhet och bra bemötande har direkt bäring på icke diskriminering. Värdegrunden tas upp av ledningen vid alla personalinformationer, i vår verksamhets- och arbetsplanering och i en serie obligatoriska föreläsningar. Länsstyrelsen Dalarna bedömer att arbetet med att integrera mänskliga rättigheter i vår verksamhet sker kontinuerligt och strukturerat.

Verksamhetsplanen

I verksamhetsplanen är folkhälsa och mänskliga rättigheter ett av de åtta fokusområdena. För år 2014 identifierades femton insatser som särskilt viktiga:

1. Genom "Vägen in" ska länets myndigheter och organisationer samverka för att underlätta vägen till arbete och studier för nyanlända. Programmet revideras efter inventering av länets och kommunernas särskilda utmaningar. Statistik om invandring och flyktmottagande i Dalarna tas fram.
2. Fortsatt fokus på mottagandet av ensamkommande barn och arbeta för att väsentligt öka kommunernas förmåga att ta emot nyanlända.
3. Tillsammans med Falu kommun och Beyond Skiing arrangera ett lopp för världens barn i anslutning till Skid-VM 2015.
4. Inom ramen för Dalarnas samhällsråd stärka beredskapen i länet för att arbeta mot prostitution och människohandel inför VM 2015.
5. Ta fram ny regional strategi för jämställdhetsintegrering för 2014-2016.
6. Fortsatt jämställdhetsarbete med fokus på regional tillväxt.
7. Stärka vår interna organisation för jämställdhetsarbete.
8. Motverka våld i nära relationer genom stöd till länets kommuner, ökad samordning och myndighetssamverkan i länet.
9. Identifiera områden inom vår verksamhet som är särskilt viktiga för barns rättigheter.
10. Genomföra och följa upp vår plan för hur verksamheten med personligt ombud, stöd för personer med psykisk funktionsnedsättning, i länet ska stödjas och utvecklas.
11. Fortsätta delta i länsstyrelsernas samarbete kring lika rättigheter och möjligheter, bland annat att ta fram gemensamma metoder och redskap för oss i vår arbetsgivarroll, i vår kommunikation och i vår löpande verksamhet.
12. Samarbeta med andra berörda myndigheter och stödja kommunerna i arbetet med mänskliga rättigheter och mot diskriminering.
13. Fortsätta vårt arbetsmiljöarbete utifrån handlings- och aktivitetsplanen för lika rättigheter och möjligheter för att förebygga diskriminering och trakasserier på arbetsplatsen.
14. Öka tillgängligheten inom flera områden. Bland annat kartlägga behoven och ta fram en tillgänglighetsplan för våra naturreservat. Tillgängligheten ska också bli bättre på vår webbplats, bland annat med teckenspråksfilmer.
15. Våra medarbetare ska erbjudas utbildning för ökad kunskap om främlingsfientlighet.

Inom ramen för arbetsmiljöarbetet mot diskriminering har en medarbetarundersökning gjorts. Svarsunderlaget, 96 %, bearbetas av respektive enhet under 2015. Inom ramen för länsstyrelsens arbete med värdegrundsord har en föreläsning för all personal arrangerats. Föreläsningen belyste frågor som integration, social sammanhållning, demokrati, lika rättigheter och möjligheter samt diskrimineringsgrunder.

Sedan flera år finns checklistan Veta HUT som ett stöd för att integrera horisontella mål som barnperspektiv, jämställdhet, mångfald och integration. Det finns även en checklista för att säkerställa tillgängliga möten och konferenser.

Varje år genomförs introduktionsutbildning för nyanställda, en gång under våren och en gång under hösten. Vid dessa tillfällen ges en grundläggande utbildning inom frågor som rör mänskliga rättigheter, länsstyrelsens arbete med icke-diskriminering, lagstiftning och diskrimineringsgrunder. Beroende på deltagarnas enhetstillhörighet ges övningar i praktiska fall och risker. Målet är att nyanställda ska få baskunskap inom området och bra förutsättningar för det fortsatta arbetet på enheten och länsstyrelsen.

Enheterna har utsett medarbetare med huvudansvar för barnperspektivet och uppföljning inom sitt arbetsområde. Medarbetaren kan vara bollplank till kollegor som behöver råd och stöd i arbetet med att införliva ett barnperspektiv i sin verksamhet. Inom jämställdhet finns ett internt nätverk och en ny struktur för detta arbete antogs i december.

Arbetet med jämställdhet, integration och flyktingmottagande, mäns våld mot kvinnor, förebyggande arbete samt ANDT tillhör sedan några år funktionen mänskliga rättigheter. Mänskliga rättigheter präglar idag i hög grad alla verksamheter som ingår i funktionen och innebär ett större genomslag för MR-gruppen. Det finns ett stort engagemang hos ledningen, personalen och medvetenheten bland personalen har ökat.

Jämställeringsgruppen

Jämställdhetsstrategin för det interna arbetet färdigställdes i början av året. Utifrån den har vi fortsatt att utveckla arbetet med det interna nätverket – jämställeringsgruppen. Alla enheter utser minst en person till gruppen, som träffas 3-4 gånger per år. Sammanfattande är särskilt sakkunnig för jämställdhetsfrågor. Gruppen ska vara en stödstruktur i det interna arbetet med jämställdhetsintegrering och kunna identifiera framgångsfaktorer, svårigheter, effekter av arbetet samt stå för gemensam utveckling av arbetet vid Länsstyrelsen Dalarna.

Särskilt sakkunnig fungerar även som konsultativt stöd till handläggare och chefer. Därutöver träffar särskilt sakkunnig enhetscheferna en gång per år för att identifiera och följa upp enheternas prioriterade insatser. Under 2014 har en positiv utveckling skett, även om enheterna har kommit olika långt i sitt arbete. Länsstyrelsen uppfattning är att arbetet kommer att stärkas ytterligare i och med att den interna gruppen får en tydligare roll.

Sammantaget bedömer vi att vi under flera år utvecklat och fortsätter att utveckla arbetet med att integrera de mänskliga rättigheterna i vår verksamhet. Det finns ett stort engagemang hos ledningen, personalen och medvetenheten har ökat.

Länsstyrelsens samarbete med andra myndigheter och stöd till kommunerna

Vi har en väl fungerande samverkan med aktörer inom staten, kommuner och landsting, näringslivet samt frivilligorganisationer. Samverkan sker genom nätverk, möten och konferenser. Länsstyrelsen bedömer att även stödet till kommunerna fungerar bra. Det bedrivs

på ett strukturerat sätt och leder till att frågorna lyfts i länet. Vi anser att det skett en positiv utveckling både internt och externt.

När det gäller vårt arbete i förhållande till kommunerna prioriteras rättssäker och icke diskriminerande myndighetsutövning, oavsett verksamhetsområde. Detta är avgörande i all vår granskning och tillsyn över kommunerna och även i våra beslut och förelägganden. Vårt arbete med kunskapsunderlag, samordning och främjande av nationella mål har ofta direkt eller indirekt bäring på mänskliga rättigheter och är ett stöd för kommunerna i deras arbete. Länsstyrelsen utgår i sitt arbete från sin värdegrund som bygger på de fyra värdeorden rättsäkerhet, kunskap, samarbete och bra bemötande. Vi ser värdegrunden som en viktig plattform i arbetet mot diskriminering och för mänskliga rättigheter.

Samhällsrådet

Samhällsrådet Dalarna består av ledningen från fyra myndigheter, Landstinget Dalarna, Region Dalarna, Polismyndigheten Dalarna samt Länsstyrelsen Dalarnas län.

Under 2014 har frågor som sociala risker, jämställdhetsstrategin i länet samt flyktmottagandet haft hög prioritet. En annan fråga som diskuterats är bostadsbristen i flera av länets kommuner, vilket kan medföra svårigheter att erbjuda bostäder till nyanlända, ekonomiskt svaga grupper eller där det förekommer våld inom familjen.

En utmaning som diskuterats och lyfts är att den psykiska ohälsan bland länets barn och unga är relativt hög. Suicid bland äldre sjunker något, men inte bland unga. Enligt landstinget ställer mottagningen av asylsökande och nyanlända extra stora krav på sjukvården.

Det finns ett regionsövergripande samhällsråd för Örebro, Dalarnas och Värmlands län (SWT) som består av landshövdingarna och polismästarna för respektive län. Samhällsrådet diskuterar gemensamma strategier och prioriteringar över länsgränserna. Exempel är arbete mot organiserad brottslighet, trafficking och droghandel samt flyktmottagandet.

Länsstyrelsen Dalarnas arbete med mänskliga rättigheter bedrivs också inom områdena social riskanalys, kris- och beredskapsarbete och samhällsplanering. En utförlig beskrivning återfinns under avsnittet folkhälsa, länsstyrelseinstruktion 5§6p.

Tillgänglighet

Länsstyrelsen har flera direkta uppdrag som handlar om att samordna insatser mot diskriminering och för att stödja arbetet för utsatta gruppers mänskliga rättigheter. I detta arbete samordnar, stödjer och samarbetar vi med kommunerna på olika sätt.

Nationella minoriteter

Ett konkret exempel är att vi under 2014 påbörjat ett samarbete med Landstinget Dalarna och länets två förvaltningskommuner Borlänge och Älvdalen, för att se hur vi ska kunna utveckla arbetet med nationella minoriteter. Vidare har länsstyrelsen och landstinget inlett en dialog kring hur vi kan utveckla samarbetet med nationella minoriteter i förhållande till landstingets strategi "Kulturen i Dalarna".

Vägen in

I Dalarna har under 2014 ett utvecklingsarbete bedrivits, mellan Länsstyrelsen Dalarna, Region Dalarna och länets samtliga kommuner, för att öka samarbetet och det gemensamma ansvarstagandet för flyktmottagandet i Dalarna. Arbetet har kopplats till revideringen av länets regionala överenskommelse "Vägen in". Inom ramen för revideringsprocessen har

under 2014 ett antal dialogmöten och informationsmöten skett på ledningsnivå mellan nämnda parter. ”Vägen in” har reviderats under året och kommer framåt att ha formen av en regional strategi/samverkansöverenskommelse inom flera områden. Samverkan i länet kring mottagande av flyktingar och ensamkommande barn kommer att lyftas tydligare.

Dalarnas kommuner kommer, tillsammans med berörda regionala aktörer, att underteckna den nya regionala överenskommelsen. ”Vägen in” går på så sätt från att vara ett regionalt program till att bli en länsstrategi. Det handlar bland annat om att, tillsammans med undertecknande parter, att ta fram en tydlig samverkans struktur, att öka samman hållningen och förtydliga myndigheternas respektive kommunernas ansvar på regional, mellankommunal och lokal nivå.

”Vägen in” ska undertecknas under början av 2015. Tidigare har ”Vägen in” omfattat regionala myndigheter och organisationer på området, men från och med 2015 kommer alltså samtliga av länets kommuner att underteckna överenskommelsen.

Vår bedömning är att det finns ett stort engagemang hos länets kommuner. Det finns också en uttalad vilja att tillsammans, kommunerna emellan och med andra aktörer, försöka hitta vägar att överbrygga den obalans och de olika förutsättningar som finns idag när det gäller flyktingmottagande i länet. Mycket positivt är att kommuncheferna genom sitt nätverk bjudit in länsstyrelsen att medverka kring integrationsfrågor i stort och därigenom också mottagandet av nyanlända och ensamkommande barn som får permanent uppehållstillstånd. Initiativen har på detta sätt kommit från båda håll, vilket ger en bra grund för fortsatt arbete.

Ensamkommande barn

Mänskliga rättigheter är en naturlig utgångspunkt i vår verksamhet, vid förhandlingar med kommunerna om mottagandet av nyanlända och ensamkommande barn, vid tecknandet av överenskommelser, vid handläggning av § 37 medel för kommunernas utvecklingsinsatser, vid utbildningstillfällen, seminarier och andra informations- och kunskapshöjande insatser.

Regional strategi för jämställdhetsintegrering

I början av året färdigställdes Länets regionala strategi för jämställdhetsintegrering. Flera samverkansprocesser och dokument låg till grund för länets strategi. I arbetet utgick vi från redan antagna dokument och ett par av dem har också uppdaterats. De dokument som vi använt i framtagande av länets strategi är:

- Handlingsplan för jämställd tillväxt – Region Dalarna 2013
- Mot våld i nära relationer, människohandel för sexuella ändamål och prostitution i Dalarnas län – strategi 2011 – 2014
- Kvinnor och män i Dalarna 2014 – 2016
- Är Dalarna jämställt – en lägesrapport 2013
- För ett jämställt Dalarna – en regional avsiktsförklaring 2014 – 2016

Länsstyrelsen fortsätter att stödja kommunerna i arbetet med jämställdhetsintegrering. Utvecklingen av detta arbete följs upp tillsammans med berörda aktörer.

Jämställdhet med fokus på regional tillväxt - Winnet Dalarna

Kvinnors och mäns rätt att kunna delta i samhället på lika villkor är en fråga om mänskliga rättigheter. På samma sätt är jobb och utbildning grunden för kvinnors och mäns möjligheter att utvecklas och försörja sig. Länsstyrelsen är projektansvarig för Winnet Dalarna, ett resurscentrum för kvinnor. Detta är en verksamhet som pågått sedan 2011 och drivs

tillsammans med Region Dalarna, Hedemora Näringsliv, W7 Dalarna och Stiftelsen Minerva. Målet med samarbetet är att synliggöra kvinnors villkor och öka arbetet med att integrera jämställdhetsperspektivet i det regionala tillväxtarbetet. En stor del av Winnets verksamhet är att försöka påverka regionala utvecklingsstrategier. En annan är att arbeta för att öka kunskapen om (o)jämställdhetens påverkan på den regionala tillväxten. Projektet avslutas i början av 2015.

Länsstyrelsen Dalarna samarbetar med fyra andra organisationer i projekt Winnet Dalarna. Där har vi initierat projektet Innovationer för vardagspusslet, som syftar till att hitta lösningar för föräldrar att arbeta heltid samtidigt som barn får mer kvalitetstid med sina föräldrar.

Mäns våld mot kvinnor

Länsstyrelsen har tre olika regeringsuppdrag inom detta område:

- Samordning av insatser i länet
- Motverka hedersrelaterat våld
- Samverkan med Socialstyrelsen, vilket bland annat innebär kompetensutveckling av kommunerna i länet

Vi anser att det är viktigt att vi samordnar dessa tre uppdrag för att vi ska uppnå största möjliga effekt i länet. För bästa effektivitet gör vi en årlig plan för hur vi ska samverka inom de tre ovanstående områdena. Vi gör även koppling till jämställdhetspolitiken i stort. Den extra medelsfördelning som länsstyrelsen får för uppdraget gör att två personal kan arbeta med uppdragen.

Under 2014 har flera insatser genomförts, allt från enstaka kompetensdagar till mera sammanhållande fördjupningscirklar. Därutöver har vi genomfört nätverksmöten men även stöttat centrumbildning. Länsstyrelsen Dalarna ingår i länsstyrelsernas nätverk inom hedersrelaterat våld, liksom nätverket våld i nära relationer samt länsstyrelsernas nätverk inom prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Särskilt viktiga områden för barn

Länsstyrelsen har bildat en samarbetsgrupp kring barn och goda uppväxtvillkor för barn tillsammans med landstinget, högskolan samt Region Dalarna. Under 2014 har vi tillsammans arrangerat en utbildningsdag om förståelsen av missbruk i ett familje- och generationsperspektiv, med särskild vikt på barnens situation och hjälpbehov. Dagen handlade om vad forskningen säger om konsekvenser på kort och lång sikt för barn som lever med föräldrars missbruk. Det handlade också om vilka symptom barnen visar och hur vi ska förstå och möta dem i förskola, skola och andra verksamheter. Se även Ensamkommande barn.

Personligt ombud

Länsstyrelsen antog en handlingsplan i början av 2014. Utifrån den har vi bland annat arrangerat träffar med verksamhetsansvariga, nätverksmöten för ombuden och haft kontakt med ledningsgrupper. Informationen om rätt till personligt ombud finns nu tillgänglig på flera språk.

Medborgarskapsceremonier

Varje år ger Länsstyrelsen stöd till kommunerna för att arrangera ceremonier för nya svenska medborgare. En förteckning av samtliga nya svenska medborgare tas fram och skickas ut till ansvariga för nationaldagsfirande i kommunerna. Nytt för i år är att länsstyrelserna har fått ett nytt uppdrag att verka för att kommunerna får information om hur medborgarskapsceremonier

genomförs i andra kommuner, till exempel att utarbeta och sprida informationsmaterial med konkreta exempel på genomförande. Jönköpings län samordnar uppdraget.

I dagsläget sker medborgarskapsceremonier i en majoritet av länets kommuner och varje år deltar länsstyrelsen vid någon av dessa. Länsstyrelsen samordnar länskommittén för nationaldagsfirande, där frågorna om medborgarskapsceremonier diskuteras med kontaktpersoner i kommunerna. I detta forum diskuteras hur ceremonierna kan genomföras. Vid dessa tillfällen får deltagarna direktinformation om hur många nya svenska medborgare som finns i respektive församling, vilket underlättar i kommunernas samordning.

Länsstyrelseinstruktion 5§

3. Länsstyrelsen ska vid beslut och andra åtgärder som kan röra barn analysera konsekvenserna för dem och därvid ta särskild hänsyn till barns bästa

Vid Länsstyrelsen i Dalarnas län är enhetscheferna ansvariga för att synliggöra barnperspektivet i tillsynsplaner och arbetsplaner. Som ett stöd i ärendehantering finns checklistan Veta HUT (checklista för Hållbar Utveckling). Checklistan ska utgöra ett stöd för att integrera de horisontella målen, varav barnperspektivet är ett. I introduktionsutbildningen för nyanställd personal ingår barnperspektivet som en del i utbildningen om mänskliga rättigheter. Vi har en intern arbetsgrupp inom jämställdhet på länsstyrelsen där barnperspektivet också ingår.

I Länsstyrelsens arbete inom våld i nära relationer kommer barnperspektivet med som en viktig del. Personal som ansvarar för vår uppföljning av barnperspektivet arbetar också med utveckling av arbetet inom våld i nära relationer. Barn som upplevt våld i familjen eller som själva utsatts för våld är ett prioriterat område och vi lyfter ständigt denna fråga i vårt utåtriktade arbete i länet när det gäller att ge kompetens- och metodstöd inom våld i nära relationer till kommuner och frivilligorganisationer. För att få en hållbar struktur för det organisatoriska arbetet har vi etablerat Länsgruppen mot våld i nära relationer, människohandel för sexuella ändamål samt prostitution. Länsgruppen är brett sammansatt, och förutom kommuner och myndigheter ingår Rädda Barnen Dalarna för att vi ytterligare ska kunna förstärka arbetet med barnperspektivet.

Den som ansvarar för uppföljning av barnperspektivet arbetar också med uppdraget inom personligt ombud. Inom arbetet med personligt ombud har barnperspektivet lyfts, bland annat konsekvenserna för barn när föräldrar har psykisk funktionsnedsättning.

Länsstyrelsen har bildat en samarbetsgrupp kring barn och goda uppväxtvillkor tillsammans med landstinget, högskolan samt Region Dalarna. Under 2014 har vi arrangerat en utbildningsdag om förståelsen av missbruk i ett familje- och generationsperspektiv. Dagen handlade om vad forskningen säger om konsekvenser för barn som lever med föräldrars missbruk på kort och lång sikt.

Länsstyrelsen Dalarna samarbetar med fyra andra organisationer i projekt Winnet Dalarna (samarbete för jämställd tillväxt). Där har vi initierat projektet Innovationer för vardagspusslet som syftar till att hitta lösningar för föräldrar att arbeta heltid samtidigt som barn får mer kvalitetstid med sina föräldrar.

Vi lyfter i länsstyrelsernas årsrapport 2014 om betaltjänster fram barnperspektivet som ytterligare en faktor att hantera. Den minskade kontantanvändningen har bland annat inneburit

att allt färre barn får veckopeng. Traditionen att ge barnen fickpengar, som de själva får ta ansvar för anses ge en god grund för att de senare i livet ska kunna hantera sin ekonomi. Pengar används även ofta som illustration i matematikundervisningen för de yngre barnen och har då ett pedagogiskt värde. Ingen djupare forskning och kunskap finns om konsekvenser för barn när det gäller minskad användning av kontanter.

På miljöenheten har vi 2014 arrangerat en föreläsning på temat Makt, Plast, Gift och Våra barn för att uppmärksamma PVC-plastens och andra ämnens giftighet och påverkan på barn. Allmänbildning om kemiska ämnen i bostäder och i vardagsprodukter är viktigt för att ta ansvar för barns bästa. Kunskap och råd om farliga ämnen hjälper till att reducera risker i barns tillvaro.

Inom samhällsplaneringen arbetar planhandläggarna utifrån bevakningslistan, HAND, för handläggning av detaljplaner, områdesbestämmelser och översiktsplaner. Bevakningslistan har tagits fram av sakområdet plan och ses över vid behov. I HAND anges att det vid granskning av planer ska bevakas hur tillgänglighet för alla hanteras och särskilt hur tillgänglighet till offentliga platser och lokaler ska tillgodoses. Under året har Länsstyrelsen varit delaktig i samråd kring planprogram för nya förskolor i Borlänge kommun.

2014 avslutas Länsstyrelsens 3-åriga hemlöshetsuppdrag från regeringen. Där har hemlösa familjer med barn varit i fokus.

I bostadsmarknadsenkäten som administreras av Länsstyrelsen och Boverket har bland annat frågor ställts om ungas boendesituationer i länets kommuner. Inom bostadsplaneringen har tre kommunbesök genomförts till Mora, Vansbro och Säter. Kommunbesöken grundar sig i enkätens frågor där då bland annat ungas boendesituation uppmärksammats.

I februari och oktober anordnade Länsstyrelsen seminarier om sociala aspekter i planeringen. Vid ett tillfälle redovisades olika arbeten med metoder för att främst lyfta jämställdhetsaspekterna i samhällsplaneringen men där i synnerhet arbetet med sociotopkartering på Gotland fått med barn i planeringen. Vid dessa seminarietillfällen deltog kommunala planhandläggare. Checklistan Lika för jämställd samhällsplanering är Länsstyrelsen Dalarnas verktyg inom jämställdhet. Där framhålls vikten av att samhällsplanera för barn och utifrån dem som flickor och pojkar.

Vad gäller kommunikationsärenden hanteras ärendena utifrån bland annat de oskyddade trafikanternas, många gånger barns, bästa. I alla ärenden gällande hastighetsöversyn finns barnperspektivet med som en bedömningsgrund inför beslut. I de fysiska kommunikationsplanerna där gång- och cykelvägnät ses över främjas de oskyddade trafikanternas förutsättningar, vilket inkluderar barns bästa.

Under 2014 har vi fortsatt stödja Rädda Barnen för arbetet med metoden Det handlar om kärlek i länets skolor. Ifall flickor och pojkar blir medvetna om sina rättigheter ökar deras förutsättningar att påverka sin situation om de utsätts för hot, våld, kränkningar, påtryckningar att bli bortgifta mot sin vilja etc. Under åren 2012-2014 har frågor om könsstämpning kopplat till flickors och pojkars rätt till kroppslig integritet inkluderats i arbetet. Under 2014 har cirka 950 elever på högstadiet fått information om sina rättigheter samt kunskap om vilka resurser som finns i samhället vid behov av hjälp och stöd. Detta innebär att under de fyra år länsstyrelsen har stött projektet har cirka 3 350 flickor och pojkar på högstadiet i Borlänge, Ludvika, Orsa, Falun, Krylbo, Malung tagit del av information om sina rättigheter och vart de kan vända sig vid behov av hjälp.

Under år 2014 har vi fortsatt stödja det förebyggande arbete som vi initierade år 2012 med interkulturell föräldradiolog i skolan. Det är en fortsättning och spridning av pilotprojektet Trygga föräldrar-Trygga barn som startade på Nygårdsskolan (förskoleklass-åk 6), Borlänge. Arbetet har initierats och finansierats av länsstyrelsen och drivits av Rädda Barnen Dalarna. Det handlar om kompetensstöd till skolpersonal för att de ska kunna arbeta med föräldradiolog i ett mångkulturellt sammanhang. Tanken är att på sikt förebygga att flickor och även pojkar drabbas av hedersrelaterat våld och hedersrelaterade inskränkningar. Resultatet hittills är att lärarna anser att skolans dialog med föräldrarna har utvecklats och förbättrats. Personalen tycker också att de fått större kunskap och mer förståelse för hur elever kan hamna i kläm mellan skolans och hemmets värderingar. Under 2014 har utvecklingsarbetet spridits till ytterligare åtta skolor i tre kommuner. 23 lärare har deltagit i utbildningen under året. Metoden har dessutom spridits på länskonferensen Den interkulturella skolan, där cirka 60 personer valde just detta seminarium.

Länsstyrelserna i Dalarna och Östergötland arrangerade tillsammans under 2014 en mycket uppskattad utbildningsdag där utgångspunkten var vägledningen Våga göra skillnad-om stöd och rehabilitering av unga som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck och/eller riskerar att bli gifta mot sin vilja. Dagen riktade sig till personal inom myndigheter, socialtjänst, polismyndighet, skola, ideella organisationer, boende för flyktingbarn med flera som möter unga/unga vuxna som är eller riskerar att bli utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Cirka 170 personer deltog.

Vi har under 2014 fortsatt att inspireras av Ungdomsstyrelsens rapport Unga och våld - en analys av maskulinitet och förebyggande verksamheter (2013). Vi anser att det är viktigt att öka kunskapen i samhället om hur stereotypa maskulinitets- och femininitetsnormer utgör riskfaktorer för kränkningar och våldsamhet. Under 2014 har vi fortsatt kompetenssatsningen med att införliva ett genusperspektiv i verksamheten på HVB-hem. Tanken är att arbeta normkritiskt bland personal som möter unga flickor och pojkar vid HVB-hem. Cirka 15 medarbetare och deras chefer har deltagit. Chefer vid dessa HVB-hem har fått handledning och stöd i att bland annat titta på sina verksamhetsmål ur ett jämställdhetsperspektiv. En forskare har utvärderat vårt arbete. En av målsättningarna var att personal som deltog skulle utgöra förändringsledare på sina respektive HVB-hem. Resultatet visade att det skett en process med dem själva under projektiden, och att deras genusmedvetenhet ökade. Det behövs dock mer tid att förändra arbetssättet i verksamheten som helhet och de behöver också mer metodstöd för arbetet.

Inom det förebyggande ANDT-arbetet inkluderas barnperspektivet i vår länsstrategi som sträcker sig över åren 2013-2015. Hela strategin är till för att flickor och pojkar ska skyddas mot alkohol, narkotika, dopning och tobak.

Vid en kartläggning år 2014 visar det sig att det fortfarande röks på skolgårdar i princip i samma omfattning som vid den senaste kartläggningen som vi gjorde för två år sedan. De flesta kommuner har påbörjat ett aktivt tillsynsarbete över att rökförbudet på skolgårdar följs. Samtliga rektorer och skolchefer har fått besked via brev och personliga besök att om inte lagen efterles kan vite komma att utdömas. Fem kommuner i länet har under året genomfört kontrollköp när det gäller tobak. Detta för att se om handeln tar legitimation och för att försäkra sig om att den man säljer till inte är minderårig. Tyvärr lyckas man genomföra köp trots att man ser ung ut och att man inte kan uppvisa legitimation, så vi har en hel del att arbeta med.

I vårt tillsynsarbete inom alkoholområdet är ett huvudmål bland annat att begränsa alkoholens skadeverkningar och barns och ungas alltför tidiga alkoholdebut. Alla kommuner i länet arbetar enligt metoden Ansvarfull Alkoholservering och länsstyrelsen har ansvar för att metoden följs. Personalen får utbildning i hur man ska kontrollera legitimation och hur de ska samarbeta på arbetsplatsen för att minimera risken att ungdomar under 18 år kan köpa alkohol på krogen. Vid länsstyrelsens tillsynsbesök får kommunerna också ett underlag med frågor för att de ska beakta barnperspektivet vid tillståndsgivning. I underlaget finns frågor kring vilka konsekvenser för barn ett beslut om tillstånd för alkoholservering kan medföra, ifall man tagit hänsyn till barn och unga samt om de fått säga sin mening.

Inom integration har Länsstyrelsen i Dalarnas län beviljat Falu kommun medel till två projekt med tydligt barnperspektiv. Det ena projektet heter Samtals- och aktivitetsgrupper utifrån ett jämställdhets- och integrationsperspektiv. Projektet har som mål att bidra till utvecklingen av en positiv integrationsprocess för nyanlända flickor och pojkar. Detta genom att de själva bidrar till utformningen av- och delta i olika typer av samtals- och aktivitetsgrupper. På detta sätt vill man i projektet förstärka barnperspektivet och barnens/ungdomarnas eget inflytande.

Det andra projektet heter Studiehundledning på modersmål. Projektet ska testa studiehundledning på modersmål via nätet och kan på så sätt nå ut till elever i olika kommuner och/eller skolor samtidigt. Länsstyrelsen ser mycket positivt på detta pilotprojekt då studiehundledning på modersmål har visat sig förbättra elevers skolresultat och förkorta tiden för inläring.

Under 2014 har Länsstyrelsen i det egna projektet Utbildning på lika villkor fortsatt att arbeta med nyanlända elevers utbildningsvillkor. Den 29 oktober genomfördes en utbildningsdag tillsammans med Högskolan Dalarna kring interkulturalitet i skolan och nyanländas lärande. Inbjudna var politiker, skolchefer, integrationschefer/samordnare, rektorer, lärare, studiehundledare med flera inom skolans verksamhet.

Länsstyrelsen medverkar i- och sammankallar vid behov till det länsnätverk som finns för samordnare av mottagandet av ensamkommande barn samt chefer för länets boenden för ensamkommande barn och unga. Nätverksträffarna sker 4-6 gånger per år med roterande värdskap.

Den 20 mars hölls en större träff som riktades mot samtlig personal/tjänstemän som arbetar med ensamkommande barn. 50-60 personer deltog. Under dagen presenterade Leksands kommun sitt arbete med ensamkommande barn och Länsstyrelsen informerade tillsammans med Migrationsverket om ersättningssystemet. Därutöver föreläste Live Stretmo, doktorand i sociologi vid Göteborgs universitet, om den forskning som finns kring ensamkommande barns hälsa. Målgruppen var kommuner, Migrationsverket och övriga statliga myndigheter, frivilligorganisationer etc.

Vi har också genomfört en utbildningsdag för nyanställda socialsekreterare, boendepersonal och integrationssamordnare/handläggare. Dagen berörde nuläge i mottagandet av ensamkommande barn, hur anvisningssystemet är uppbyggt, hur länets åtagande ser ut framåt i form av fördelningstal med mera.

Övriga insatser riktade mot barn är den konferens om nationella minoriteters rättigheter som genomfördes den 12 november. Konferensen var uppdelad i tre huvudteman där ett av dem i stor utsträckning berörde barn; rätten till språk och kultur med fokus på barns rättigheter.

I Länsstyrelsens arbete med naturvägledning och förvaltning av skyddad natur är Tillgänglighet en central målsättning. Under 2014 har vi särskilt fortsatt att förbättra tillgänglighet och säkerhet för barn i Styggforsens och Väckelbergets naturreservat.

Naturum Dalarna har haft en mängd aktiviteter riktade till barn i olika åldrar under 2014. Under hela året har det funnits en barnhörna i utställningen där barn kan rita eller spela olika naturspel. Det finns håvar, hinkar och gummistövlar till utlåning för barn. Några exempel på aktiviteter är att tillverka sin egen spårbok, tovning av insekter, höstpyssel med naturmaterial och fågelholksbygge. Under sommaren har vi haft en rad återkommande aktiviteter, t ex naturstund för barn, håvning i dammen, skattjakt och sagostund vid öppen eld. Under 2014 har 433 skolbarn besökt naturum Dalarna och tagit del av dessa aktiviteter och våra utställningar.

Naturum Fulufjället har under sommaren anordnat guidade turer tre dagar i veckan, anpassade efter deltagarnas ålder, kunskap och intressen. Om barn följer med på turen anpassar guiden sitt sätt att berätta om naturen. Exempel på aktiviteter särskilt riktade till barn är en fjärils- och skalbaggeverkstad. I september 2014 genomförde vi också den s.k. skymningsvandringen i samarbete med elever från skolan i Idre Skymningsvandringen har blivit mycket omtyckt och ett stående inslag i naturum Fulufjällets program.

4. Länsstyrelsen ska vid samråd, beslut och andra åtgärder verka för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning

Länsstyrelsen bevakar tillgänglighetsfrågor i samband med plan- och bygglovsärenden medan kommunerna hanterar dessa framför allt i samband med bygglov. I planskedet är den viktigaste tillgänglighetsfrågan hur vägnät och kvartersmark planeras in i kuperad terräng. Under 2014 har inget planärende påkallat diskussion i detta avseende.

Tillgänglighet pekas särskilt ut i Länsstyrelsen Dalarnas tillsynsvägledningsplan 2014-2016. Genom kommunbesök, en enkätundersökning och tillsynsvägledning har vi under året följt hur frågorna har hanterats i kommunens tillsynsarbete. Sammanfattningsvis kan vi konstatera att fler än hälften av kommunerna inte har gjort någon inventering av tillgängligheten när det gäller lokaler som allmänheten har tillträde till. Endast en kommun har inventerat allmänna platser. I ungefär hälften av kommunerna har byggnadsnämnderna en policy för tillgänglighet eller enkelt avhjälpta hinder. Länsstyrelsen Dalarna har därför i sin tillsynsvägledningsplan kallat länets politiker till ett möte under 2015 på temat tillsynsdialog för att tydliggöra kommunernas ansvar när det gäller tillsyn kring tillgänglighet.

Vid ansökningar om stöd för byggnation och eller ombyggnation av äldreboende 2014 granskade Länsstyrelsen alla byggnaders tillgänglighet innan stöd beviljades.

Det är viktigt att alla medborgare i Dalarna får tillgång till naturupplevelser, men också att de kan ta del av länsstyrelsens verksamhet. En tillgänglighetsplan har upprättats för naturreservaten i länet och via länsstyrelsens hemsida kan man få information om tillgängligheten vid dessa. Informationen finns även tillgänglig på de fem minoritetsspråken, lättläst svenska, engelska samt taltjänst med teckenspråk.

5. Länsstyrelsen ska integrera de mänskliga rättigheterna i sin verksamhet genom att belysa, analysera och beakta rättigheterna i den egna verksamheten, särskilt skyddet mot diskriminering

Länsstyrelsens bedömning

Länsstyrelsen Dalarna bedömer att en utveckling sker kontinuerligt med att integrera mänskliga rättigheter i vår verksamhet och att vi numera har mer strukturerade former för vårt arbete. Frågor om mänskliga rättigheter och icke diskriminering finns tydligare på dagordningen i utvecklingsfrågor i länet och det upplevs också som lättare att få gehör för att insatser som behöver göras. Mänskliga rättigheter belyses, analyseras och beaktas regelbundet i såväl det interna som det externa arbetet på Länsstyrelsen. Vi ser dessa frågor och perspektiv som en naturlig del av vår ordinarie verksamhet.

Länsstyrelsens arbete beskrivs mer detaljerat i redovisningen av RB 83 och återfinns också under andra rubriker i vår årsredovisning, exempelvis under jämställdhet, integration, tillgänglighet och folkhälsa samt barns rätt. Exempel finns också under övriga sakområden som regional tillväxt och samhällsplanering. Här ges en kortare sammanfattning.

Särskilt uppdrag

Regeringen har i beslut, 2014-05-15 (A2014/1944/DISK), gett Länsstyrelsen Dalarna i uppdrag att samordna och utveckla länsstyrelsernas arbete för mänskliga rättigheter. I uppdraget ingår att samordna ett fortsatt nätverk för samtliga länsstyrelsernas arbete för mänskliga rättigheter. Syftet är bland annat att utveckla och sprida metoder för ett rättighetsbaserat arbetssätt i länsstyrelsernas verksamhet. I uppdraget ligger också att identifiera tillsynsområden där det finns behov av att utveckla särskilda program eller strategier för verksamhetsanpassad kompetensutveckling samt verka för samarbete med andra myndigheter och stödja kommuner.

Styrning

I Länsstyrelsens verksamhetsplan har vi åtta prioriterade områden, ett av dessa områden är Folkhälsa och mänskliga rättigheter. Syftet är att vårt arbete ska främja folkhälsa och mänskliga rättigheter. Det gäller bland annat inom samhällsplanering, räddningstjänst och krisberedskap, miljöarbete, jämställdhet och integration.

Länsstyrelsen Dalarna utgår i sitt arbete från sin värdegrund som bygger på de fyra värdeorden rättsäkerhet, kunskap, samarbete och bra bemötande. Vi ser värdegrunden som en viktig plattform i arbete mot diskriminering och för mänskliga rättigheter. Värdegrunden tas upp av ledningen vid alla personalinformationer, i vår verksamhets- och arbetsplanering och i en serie obligatoriska seminarier för all personal, som vi hittills haft ett par gånger per år under de senaste sex åren. Länsstyrelsen bedriver ett kontinuerligt arbete för att kvalitetssäkra processen kring rättsäkerhet i vår handläggning.

Internt arbete

Länsstyrelsen Dalarna har under flera år aktivt arbetat för att stärka arbetet mot diskriminering och för mänskliga rättigheter. Vi har haft ett brett deltagande i länsstyrelsernas framtagande och genomförande av en gemensam handlingsplan. Detta arbete beskrivs närmare under uppdrag 83 i årsredovisningen. Nedanstående insatser är ett axplock av genomförda aktiviteter;

- Länsstyrelsen Dalarna tilldelades i maj 2014 ett regeringsuppdrag för att samordna och utveckla alla länsstyrelsernas arbete med mänskliga rättigheter.
- Länsstyrelsens personal har utbildats inom området mänskliga rättigheter och fortsätter utbildas inom ramen för introduktionsutbildningen för nyanställda.

- Länsstyrelsens webb har tillgänglighetsanpassats genom tal. Information går att översättas till minoritetsspråk samt engelska.
 - Arbetet med hur vår information, våra rapporter och våra beslut ska tillgänglighetsanpassas och förbättras pågår och har utvecklats under året.
 - Länsstyrelsen Dalarna har antagit en samlad likabehandlingsplan enligt den gemensamma mallen. Arbetet med jämställdhetsintegrering uppdaterades 2014.
 - Länsstyrelsen Dalarna färdigställde en strategi för hur arbetet med jämställdhetsintegrering ska ske i länet, både internt och externt.
 - Länsstyrelsen Dalarna arbetar kontinuerligt med arbetsmiljön.
 - Länsstyrelsen Dalarna har genomfört en medarbetarenkät där bland annat frågor om diskriminering tas upp.
 - Mänskliga rättigheter och icke-diskriminering är sedan flera år ett prioriterat område i Länsstyrelsen Dalarnas verksamhetsplan.
-
- Länsstyrelsen arbetar med metod för kompetensbaserad rekrytering för att undvika diskriminering av någon person.
 - Länsstyrelsen Dalarna arbetar sedan flera år med olika metoder för att verksamhetsintegrera ett MR-perspektiv i allt vårt arbete; strategier, checklistor, information, projekt och utbildningsinsatser.
 - Länsstyrelsen, som är den regionala valmyndigheten, har tagit emot de preliminära röstresultaten och gjort en slutlig sammanräkning.

Externt arbete

När det gäller allt vårt utåtriktade arbete i förhållande till kommunerna, andra myndigheter, företag och enskilda är en rättssäker och icke diskriminerande myndighetsutövning en miniminivå och en förutsättning oavsett verksamhetsområde. Detta är avgörande i all vår granskning och tillsyn över kommunerna, i våra beslut och förelägganden. I vårt arbete med kunskapsunderlag, samordning och främjande av nationella mål är bevakandet av mänskliga rättigheter en viktig och nödvändig utgångspunkt.

Länsstyrelsen har också flera direkta uppdrag som handlar om att samordna insatser mot diskriminering och för att stödja arbetet för utsatta gruppers mänskliga rättigheter. I detta arbete samarbetar vi med många parter i länet, samordnar insatser och stödjer kommunerna på olika sätt. Som exempel kan nämnas arbetet med integration, migration, jämställdhet, mäns våld mot kvinnor, arbetet mot alkohol, narkotika, dopning och tobak samt minoriteters rättigheter.

Integration

PRESTATIONER (VOLYMER OCH KOSTNADER)	2014	2013	2012
Avser verksamhet 85*			
Årsarbetskrafter män ¹⁾	0,00	0,01	0,00
Årsarbetskrafter kvinnor ¹⁾	1,91	2,43	1,94
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	0,97	1,21	0,97
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	2 095	2 168	1 830
Andel av totala verksamhetskostnader (%) ²⁾	1,02	1,02	0,92
Antal ärenden, inkomna och upprättade	40	30	63
Antal beslutade ärenden	11	22	29
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	2	14	10
Bidragsubbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	0
Brukarundersökning			
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 851, Integrationsfrågor ³⁾	60		

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1760 timmar

²⁾ Andel av total verksamhetskostnad inkl OH exkl. resurssamverkan. Uppgiften hämtas från tabell B.

³⁾ Nöjdindex för verksamhet 851 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2014. Nöjdindex varierar mellan 0 till 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för samtliga 21 länsstyrelser är 65.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående prestationer med avseende på volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven. Uppgifterna kan t.ex. återfinnas i olika sakförordningar.

Kommentarer till tabellen

Länsstyrelsen Dalarna ligger på ungefär samma nöjd-index för integrationsarbetet som övriga länsstyrelser i landet. Länsstyrelsen Dalarna har lyckats bra när det gäller bemötande, engagemang och tillgänglighet. Det som behöver utvecklas är bland annat att underlätta för samverkan mellan olika aktörer i länet.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Regional samordning

Länsstyrelsen har under året prioriterat insatser som bidrar till ökad kapacitet för flyktingmottagande. Under våren har landshövdingen bjudit in samtliga kommunalråd och kommunchefer till ett rådslag om flyktingmottagning och mottagning av ensamkommande barn. Syftet med dagen var att diskutera hur vi i länet gemensamt kan öka våra insatser för att stärka och stötta de som söker skydd i vårt land och hjälpa dem till ett hem, trygghet och arbete. De nationella samordnarna Lars Stjernkvist och Gunnar Hedberg deltog samt representanter för Arbetsförmedlingen och Migrationsverket, både från den nationella och regionala arenan. Samtliga kommuner fanns representerade och rådslaget har tillsammans med Länsstyrelsens övriga informationsinsatser under året lett till en ökad medvetenhet och kunskap kring mottagandet av nyanlända och ensamkommande barn som får permanent uppehållstillstånd.

I Dalarna har under 2014 ett utvecklingsarbete bedrivits, mellan Länsstyrelsen, Region Dalarna och länets samtliga kommuner, för att öka samarbete och det gemensamma ansvarstagande för flyktingmottagandet. Detta arbete har kopplats till revideringen av länets regionala överenskommelse Vägen in. Inom ramen för revideringsprocessen har under 2014

ett antal dialogmöten och informationsmöten skett på ledningsnivå mellan kommunerna, Region Dalarna och Länsstyrelsen. Vägen i har reviderats under året och kommer framåt att ha formen av en regional överenskommelse kring samverkan inom flera olika områden. Samverkan i länet kring mottagandet av både flyktingar och ensamkommande barn kommer att lyftas tydligare.

Dalarnas kommuner kommer, tillsammans med berörda regionala aktörer att underteckna den nya regionala överenskommelsen. Vägen in går på så sätt från att vara ett regionalt program till en länsstrategi. Det handlar bland annat om att med undertecknande parter ta fram en tydlig samverkansstruktur, att öka sammanhållningen och förtydliga myndigheternas och kommunernas ansvar på regional, mellankommunal och lokal nivå.

Vägen in ska undertecknas under början av 2015. Tidigare har Vägen in omfattat regionala myndigheter och organisationer på området men från och med 2015 kommer även samtliga av länets 15 kommuner att underteckna överenskommelsen.

Vår bedömning är att det finns ett stort engagemang hos länets kommuner. Det finns också en uttalad vilja att tillsammans, kommunerna emellan och med andra aktörer, försöka hitta vägar att överbrygga den obalans och de olika förutsättningar som finns idag när det gäller flyktingmottagandet i länet.

Mycket positivt är att kommuncheferna genom sitt nätverk redan i början av 2014 har tagit initiativ och bjudit in Länsstyrelsen till att medverka kring integrationsfrågorna i stort och därigenom också mottagandet av nyanlända och ensamkommande barn som får permanent uppehållstillstånd. Initiativen har på detta sätt kommit från båda håll vilket ger en bra grund för fortsatt arbete.

Övriga forum där frågorna har lyfts och följs upp är Länsstyrelsens Insynsrådet och Dalarnas samhällsråd som är ett nätverk mellan Landstinget Dalarna, Region Dalarna, Polismyndigheten Dalarna och Länsstyrelsen. Rådet är en arena för kunskaps- och informationsutbyte. Länsstyrelsen Dalarna deltar vid behov i lokala integrationsråd och andra lokala arbetsgrupper som finns i kommunerna.

Även Dalarnas mångfaldsråd syftar till bred samverkan på integrationsområdet i stort. Rådet representeras av både chefer och tjänstemän från en rad regionala myndigheter och organisationer så som Länsstyrelsen, Arbetsförmedlingen, Migrationsverket, Landstinget Dalarna, Skogsstyrelsen, Skatteverket, Högskolan Dalarna, Dalateatern, Dalarnas museum, Rädda barnen med flera. Samarbetet har lett till att fler insatser på lokal nivå har genomförts och nya insatser planeras.

Länsstyrelsen medverkar i- och sammankallar vid behov till det länsnätverk som finns för samordnare och chefer för flyktingmottagandet. I länet finns även ett regionalt nätverk för boendechefer, samordnare och integrationschefer för ensamkommande barn som träffas flera gånger per år för erfarenhetsutbyte och kompetenshöjande insatser med mera vilket bidrar till att upprätthålla god beredskap och kapacitet i länet. Vid behov deltar exempelvis socialchefer, ekonomichefer, IFO-chefer och motsvarande.

Länsstyrelsen driver även andra nätverk så som nätverket för sfi och nätverk för samhällsorientering som syftar till erfarenhetsutbyte mellan kommunerna samt samverkan på området.

Mottagande av nyanlända

Länsstyrelsen har under 2013-2014 drivit projektet "Utbildning på lika villkor" för att kartlägga kommunernas organisation av mottagandet av nyanlända elever i skolan. Kartläggningen har sedan legat till grund för olika utvecklingsinsatser inom projektet samt även i dialoger kring kommunernas utvecklingsarbete och behov. Utbildning för både barn och vuxna tas även upp som ett prioriterat samverkansområde inom ramen för Vägen in som har beskrivits tidigare.

Projektet har under året genomfört två större insatser med nyanlända elever som slutgiltig målgrupp. Den ena var en utbildningsdag tillsammans med Högskolan Dalarna kring interkulturalitet i skolan och nyanländas lärande. Inbjudna var politiker, skolchefer, integrationschefer/samordnare, rektorer, lärare, studiehandledare med flera inom skolans verksamhet.

Den 21 november genomfördes nästa utvecklingsinsats inom projektet kring bemötande av främlingsfientlighet och intolerans i skolan och samhället i övrigt. Målgrupper var politiker, skolchefer, socialchefer, integrationschefer/samordnare och andra verksamhetschefer och övriga tjänstemän inom kommunen samt andra myndigheter och organisationer och skolpersonal; rektorer, lärare, studiehandledare med flera inom skolans verksamhet.

Länsstyrelsens bedömning är att 2014 och tidigare års insatser inom projektet har lett till både ökad kunskap inom området och att fler insatser på kommunal nivå och mellankommunalnivå har initierats. Vidare har Länsstyrelsens insatser lett till ett fortsatt utvecklingsarbete i kommunerna men även mellan regionala aktörer.

Under 2014 har två projekt enligt § 37, förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar beviljats och båda har nyanlända elever som målgrupp. Dessa projekt redovisas under RB74.

Kopplat till det regionala samarbetet bedrivs samverkansprocesser även på lokal nivå. Som ett led i att underlätta lokal samverkan och förtydliga ansvar och roller kring nyanländas etablering har Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, länsstyrelserna, Migrationsverket och SKL gemensamt tagit fram ett metodstöd för upprättande av lokala överenskommelser. Metodstödet är tänkt att vägleda parterna i arbetet med att ta fram lokala överenskommelser och tar upp områden som bör beaktas vid upprättandet. Syftet med metodstödet är att underlätta och påskynda den nyanländes etablering i arbetslivet genom att vi bättre samordnar våra insatser. Länsstyrelsen har anordnat två lanseringsseminarier av metodstödet. Det är mycket positivt att kommunerna och berörda aktörer uttryckte en vilja att länsstyrelsen följer upp arbetet och bjuder in till uppföljningsmöten.

Samverkan med lokala, regionala och nationella bosättningsaktörer

För att förbättra dialogen gällande bosättning mellan berörda aktörer har vi utökat våra myndighetsgemensamma avstämningar med Migrationsverket och Arbetsförmedlingen. Bosättningsfrågorna lyfts även i nätverket för flyktingmottagning där bosättningshandläggare från Migrationsverket och Arbetsförmedlingen deltar. För att främja förutsättningarna för bosättning i kommunerna har vi informerat om ersättningssystemet i samarbete med Migrationsverket.

För att åstadkomma ett jämnare mottagande i länet har länsstyrelsen tillsammans med projektet SMAK (Stärkt mottagande av kvotflyktingar) genomfört ett seminarium med

intresserade kommuner. Tanken är att öka mottagandet i de kommunerna med låg inflyttning och få en jämnare bosättning i länet.

Under hösten har länsstyrelsen deltagit i utvecklingsarbetet av www.informationsverige.se, en portal med målet att fungera som informationskanal för nyanlända bostadssökande samt för information från det offentliga och civila samhällets organisationer till nyanlända. Då länet och länets kommuner tidigare inte funnits representerade på sidan bjöd länsstyrelsen in samtliga kommuner till en workshop. Syftet med workshopen var att skriva och lägga upp kommunpresentationer med stöd av en erfaren webbutvecklare. Resultatet blev mycket positivt och idag har samtliga kommuner sina presentationer på hemsidan.

Mottagande av ensamkommande barn

Dalarna ligger som tidigare i mitten på skalan sett i förhållande till det nationella mottagandet. Arbetet med att uppnå fördelningstalet för länet pågår ständigt i de flesta kommuner. Många kommuner har under året utökat sina platser, både vad gäller asyl- och PUT-platser, (platser för barn med uppehållstillstånd) och processen pågår ständigt. Det är också många kommuner som redan under senare halvan av året har velat omförhandla sina överenskommelser utifrån fördelningstalet för 2015 för att bättre kunna planera sin verksamhet. I och med att antalet asylsökande totalt sett ökar och att fördelningstalen i år skrevs upp så sent måste processen tyvärr börja om på nytt.

Gällande de positiva förutsättningarna är det nu så att alla länets kommuner har en överenskommelse om mottagande av ensamkommande barn. Detta underlättar inte enbart i planeringen av mottagandet utan även i samverkan mellan kommunerna.

I början av 2014 har länsstyrelsen arrangerat ett informations- och inspirationsseminarium som riktades mot kommunpolitiker, kommunchefer, socialchefer, integrationsansvariga och annan personal som berörs av verksamheten. Syfte med dagen var att lyfta upp goda exempel och informera om ersättningssystemet.

Under hösten 2014 har Länsstyrelsen genomfört en utbildningsdag för nyanställda socialsekreterare, boendepersonal, integrationssamordnare/handläggare och annan berörd personal i kommunerna. Dagen berörde nuläge i mottagandet av ensamkommande barn, hur anvisningssystemet är uppbyggt, hur länets åtagande ser ut framåt i form av fördelningstal med mera. Dessa insatser är en viktig del i arbetet att främja länets kapacitet och beredskap i mottagandet av ensamkommande barn och Länsstyrelsen bedömer att behovet snarare kommer att öka än att minska. Det är stor omsättning av personal i kommunerna samtidigt som många kommuner också nyanställer i och med mottagandets snabba och ständiga utökning.

Falu kommun beviljades 355 000 kronor enligt § 37 för projektet "Samtals- och aktivitetsgrupper utifrån ett jämställdhets- och integrationsperspektiv". Projektet har som mål att bidra till utvecklingen av en positiv integrationsprocess för nyanlända ungdomar genom att de själva får bidra till utformningen av och delta i olika typer av samtals- och aktivitetsgrupper. På detta sätt vill man i projektet förstärka barnperspektivet och barnens/ungdomarnas eget inflytande. Mycket fokus kommer att ligga på identitetsskapande utifrån kulturella aspekter, jämställdhetsperspektivet och olika värderingsfrågor.

Falu kommun har även beviljats 658 000 enligt § 37 för projektet "Studiehandledning på modersmål". Projektet ska testa studiehandledning på modersmål via nätet och kan på så sätt nå ut till elever i olika kommuner och/eller skolor samtidigt. De långsiktiga ambitionerna är

att deltagande kommuner skapar en gemensam hållbar organisation för nätbaserad studiehandledning på modersmål. Länsstyrelsen ser mycket positivt på detta pilotprojekt då studiehandledning på modersmål har visat sig förbättra elevers skolresultat och förkorta tiden för inläring. I en kartläggning genomförd 2013 visade det sig också att många kommuner i Dalarna har svårt att leva upp till de lagstadgade kraven att tillhandahålla studiehandledning på modersmål.

Alla dessa insatser har visat att både behov och engagemang finns för frågorna och en grund har lagts för fortsatt samarbete på olika nivåer inom olika forum.

Erfarenhetsutbyte sker på flera olika sätt. Dels på länsnivå i de tidigare nämnda nätverksträffarna, dels i länsstyrelsernas region/nodmöten där Dalarna ingår i region väst samt på nationell nivå i länsstyrelsernas arbetsgrupp för ensamkommande barn där Länsstyrelsen Dalarna representerar region väst. I den nationella arbetsgruppen ingår även Migrationsverket.

Konferensen Nationella minoriteters rättigheter i Sverige arrangerades i Falun den 12 november 2014 av Sametinget tillsammans med Länsstyrelsen i Stockholms län och i samarbete med Länsstyrelsen i Dalarna.

Svenska för invandrare

Under året har Länsstyrelsen tillsammans med projektledare för projektet *Koordinering av yrkesinriktad och flexibel sfi genom samverkan* genomfört insatser för att lyfta behovet av samverkan på länsnivå. Under våren genomfördes en dag där goda exempel på samverkan i praktiken presenterades från Gävleborgs län, Stockholms län, Malung-Sälens kommun med flera.

Ovanstående projekt har avslutats men arbetet med att få till samverkan i praktiken har nu fortsatt i ett projekt, *Utveckling av flexibel och yrkesinriktad sfi – Dalamodellen* med Borlänge kommun som ägare. Länsstyrelsen sitter tillsammans med Borlänge kommun, Arbetsförmedlingen, Region Dalarna, Dalawux med flera i styrgruppen för projektet. Syftet är att utveckla samarbete mellan sfi, Arbetsförmedlingen, branscher och gymnasieskolans yrkesprogram.

I det regionala nätverket för sfi bestående av länets sfi-rektorer som Länsstyrelsen samordnar, drivs utvecklingsarbete för att höja kvalitet inom sfi-undervisningen utifrån enskilda individers behov och förutsättningar.

Samhällsorientering

Alla kommuner i Dalarnas län har beredskap och kapacitet att tillhandahålla samhällsorientering till nyanlända som omfattas av etableringslagen. Hur detta sker och i vilken omfattning ser dock olika ut avseende följande områden:

De flesta kommunerna i länet har deltagare i den samhällsorientering som samordnas och sänds nätbaserat via DalaWux. DalaWux är sedan 2009 en ideell förening som finansieras genom en avgift baserad på antal kommuninnevånare i respektive kommun. Föreningen utgörs av kommunernas ansvariga för den kommunala vuxenutbildningen och initierar och hanterar regionövergripande projekt inom verksamhetsområdet. All samhällsorientering via DalaWux sker på modersmål och kommunerna kan via föreningens hemsida anmäla hur många deltagare som har behov av vilket språk. Utifrån behovet kan sedan en kurs startas om deltagarantalet är minst sex stycken och självklart om en samhällskommunikatör finns tillgänglig.

Vissa kommuner erbjuder samhällsorientering enbart via DalaWux medan andra även utför utbildningen i egen regi och därmed använder DalaWux som ett komplement, ofta för mindre språkgrupper.

Samhällskommunikatörer som kan utföra samhällsorienteringen på modersmål är generellt sett lättare att rekrytera på de större språken, som exempelvis arabiska, och svårare att rekrytera på mindre språk, som exempelvis burmesiska. Det finns också en skillnad vid rekrytering av samhällskommunikatörer mellan de större och mindre kommunerna där större kommuner generellt sett har lättare att rekrytera kommunikatörer än vad mindre har. På mindre eller udda språk är det dock brist på samhällskommunikatörer överlag för att kunna genomföra samhällsorienteringen på modersmål. I de fallen måste kommunerna istället använda sig av tolk. Samhällsorienteringen via DalaWux är en tillgång i detta fall och arbete sker för att utveckla det vidare.

När det gäller samhällsorientering till den utökade målgruppen erbjuder alla kommuner detta men det behövs ytterligare insatser för att fler ska ta del av denna möjlighet. Hur kommunerna kan nå ut med information om samhällsorientering till den utökade målgruppen är någonting som diskuteras återkommande inom länsnätverket för samhällsorientering.

Civila sektorn

Den samverkan som redan finns med frivilligorganisationer utvecklas i samband med det arbete som sker kring regionalt arbete i Vägen in. Aktörer från den civila sektorn har deltagit i revideringsarbetet av Vägen in för att bidra till utvecklingen av olika insatsområden och hur samverkan kan stärkas mellan civila sektorn och samtliga undertecknande. Dessa aktörer kommer därmed att ingå i den regionala överenskommelsen (Vägen in) vilket också kan leda till att fler överenskommelser tecknas på lokal nivå. Flera aktörer från civila sektorn, så som Rädda barnen, Röda korset, Svenska kyrkan och så vidare, deltar i samtliga regionala forum och nätverk för integrationsfrågor.

I samband med de insatser länsstyrelsen gör vid skid-VM har samarbete inletts med Patrik Andersson, projektledare för Somaliabandy och som har startat skidverksamhet för somaliska kvinnor. I samband med VM är ett flertal idrottsföreningar i länets samtliga kommuner inblandade.

Medborgarskapsceremonier

Varje år ger Länsstyrelsen stöd till kommunerna för att arrangera ceremonier för nya svenska medborgare. En förteckning av samtliga nya svenska medborgare tas fram och skickas ut till ansvariga för nationaldagsfirande i kommunerna.

Länsstyrelsen samordnar länskommittén för nationaldagsfirande där frågorna om medborgarskapsceremonier diskuteras med kontaktpersoner i kommunerna. I detta forum diskuteras hur ceremonierna kan genomföras. Vid dessa tillfällen får deltagarna direktinformation om hur många nya svenska medborgare som finns i respektive församling. Detta underlättar i kommunernas samordning.

Årets Nybyggare

Årets Nybyggare är ett pris som delas ut varje år till framgångsrika företagare med utländsk bakgrund för att lyfta upp goda exempel och förebilder. Priset består av två kategorier. Årets Nybyggare och Nystart delas ut till en person som relativt nyss startat företag medan Årets Nybyggare Pionjär delas ut till en person som genom gediget arbete under många år byggt upp ett framgångsrikt företag. Det är ALMI Företagspartner och SEB som ansvarar för att ta

fram Dalarnas pristagare. Dalarnas pristagare deltar senare i en nationell tävling där vinnarna prisas av Kung Carl XVI Gustaf. Prisutdelningen sker på Residenset och delas ut av landshövdingen.

Indikatorer

Integration utgiftsområde 13¹⁾

Nyanlända som beviljats uppehållstillstånd på skyddsgrunder eller av humanitära skäl	2014	2013	2012	2011	2010
Andel kommuner som tecknat överenskommelser om flyktingmottagande (%)	93	93	93	93	93
Antal platser per 10 000 invånare i länet	27,6	23,0	20,8	20,8	16,5
Ensamkommande barn	2014	2013	2012	2011	2010
Antal platser per 10 000 invånare i länet	10,7	6,5	5,5	4,0	2,9

¹⁾ Se avsnitt Resultatredovisning, avsnitt indikatorer

Källa: Migrationsverket

Kommentar kring ovanstående indikatorer

14 av länets 15 kommuner har en överenskommelse om flyktingmottagning. Antal kommunplatser har ökat jämfört med år 2013 i form av nya platser för anvisning.

År 2013 fanns enligt överenskommelserna 648 kommunplatser varav 347 för anvisning. Enligt överenskommelserna för år 2014 fanns 776 kommunplatser totalt varav 505 platser för anvisning. Kommunerna har under 2014 utökat sin kapacitet med 158 platser för anvisning. Följande kommuner har utökat antal platser: Falun, Gagnef, Hedemora, Leksand, Vansbro, Mora och Älvdalen.

Länets kapacitet enligt överenskommelser är 776 kommunplatser men totalt har länet tagit emot 1678 personer med uppehållstillstånd varav 124 ensamkommande barn. Det faktiska mottagandet är mycket större än den kapacitet som kommunerna har enligt överenskommelser.

Nyanlända som beviljats uppehållstillstånd på skyddsgrunder eller av humanitära skäl
Integrationsarbete har under 2014 fokuserat på att öka platser för anvisningar som finns tillgängliga i praktiken. Vi har utgått från ett helhetsgrepp om överenskommelsearbetet om mottagandet så att det inkluderar både asylsökande ensamkommande barn och ungdomar och nyanlända. Stor vikt har lagts på att uppnå en regional samsyn och samverkan för att klara utmaningen i form av en fördubbling av kommunplatser.

I samband med rådslaget om integration som beskrivs i tidigare avsnitt diskuterades frågan kring effektivisering av förhandlings- och överenskommelsearbetet och hur länet svarar mot det nationella behovet i form av fler kommunplatser. Resultatet blev en kraftsamling och gemensam syn på länets mottagande vilket har underlättat dialog om utökning av platser i befintliga överenskommelser. Dialog pågår för att ytterligare utveckla samarbetet och fördelning av platser på kommunnivå, både gällande platser för asylsökande, nyanlända, ensamkommande barn och vidarebosatta s.k. kvotflyktingar. Ambitionen är delvis att åstadkomma en regional överenskommelse om mottagandet av nyanlända för att uppnå jämnare och solidariskt ansvarstagandet delvis att bosättning av nyanlända blir en del av kommunens långsiktiga bostadplanering.

Asylsökande ensamkommande flyktingbarn

Alla länets kommuner har en överenskommelse om mottagande av ensamkommande barn. Enligt överenskommelser för 2013 fanns totalt 217 platser varav 53 platser för asylsökande barn. Under 2014 har antal platser utökats till 331 platser varav 108 är asylplatser. Antal asylplatser har fördubblats jämfört med förra året.

Totalt har 114 platser tillkommit fördelade på 55 för asyl och 59 för barn med uppehållstillstånd

I arbetet med att uppnå de kvantitativa målen om asylplatser enligt fördelningstalet har Länsstyrelsen utgått från ett helhetsgrepp och med ett regionalt perspektiv. Ett viktigt verktyg för att skapa samsyn och helhet är de fördelningsprinciper som tagits fram av Länsstyrelserna och förankrats med kommunerna.

Flera seminarier och utbildningssatsningar har genomförts i samverkan med andra statliga myndigheter och länets kommuner. Dessa har beskrivits i den tidigare redovisningen av integrationsarbetet.

Återrapportering regleringsbrev

RB 74. Ersättning enligt 37 § förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlännningar finansieras från det under utgiftsområde 13 uppförda anslaget 1:2 *Kommunersättning vid flyktingmottagande*. Insatser enligt 37 § som syftar till att underlätta bosättning och öka kommunernas mottagningskapacitet samt möjligheter att tillhandahålla samhällsorientering ska prioriteras. Länsstyrelsen i Jönköpings län ska efter att övriga länsstyrelser har fått tillfälle att yttra sig besluta om hur stor del av anvisade medel som ska fördelas för disposition av respektive länsstyrelse.

Ersättning enligt 37 a § förordningen om statlig ersättning för insatser för vissa utlännningar finansieras från det under utgiftsområde 13 uppförda anslaget 1:1 *Integrationsåtgärder*.

Länsstyrelserna ska redovisa för vilka olika insatser som ersättning enligt ovan nämnda förordning lämnas samt en bedömning av resultaten. Anvisningar för redovisningarna lämnas av Länsstyrelsen i Jönköpings län.

Av årets medel enligt § 37 har Länsstyrelsen beviljat ersättning till följande insatser:

Kommun	Sökt insats	Sökt belopp, tkr	Beviljat belopp, tkr
Borlänge	Utveckling av flexibel och yrkesinriktad sfi "Dalamodellen"	575000	575000
Falun	Samtals- och aktivitetsgrupper utifrån ett jämställdhets- och integrationsperspektiv	355000	355000
Falun	Studiehandledning på modersmål	658000	658000
Säter	Odlingslotter	312000	312000
Falun	Ombyggnation för ökning av flyktingmottagandet	500000	500000
Hedemora	Förstärka kommunikationerna i syfte att öka bosättningen för nyanlända	651600	651600
	Summa:	3051600	3051600

Alla insatser syftar direkt eller indirekt till att öka kommunernas mottagningskapacitet och att underlätta bosättning. Genom olika utvecklingsinsatser som exempelvis satsningar på svenska för invandrare och studiehandledning på modersmål till nyanlända gymnasieelever blir de långsiktiga förutsättningarna för att ha framgång med integrationen totalt sett i kommunerna bättre.

Två insatser med ett direkt fokus på att underlätta bosättning i kommunen har beviljats så kallade § 37 plus-medel. Falu kommun beviljades 500 000 kronor för ombyggnation av en tidigare förskolelokal till lägenheter och Hedemora kommun beviljades 651 600 kronor för förstärkning av kollektivtrafiken till områden utanför tätorten där det finns lediga lägenheter. Inga insatser som syftar till att öka möjligheterna att tillhandahålla samhällsorientering har beviljats då det helt enkelt inte har inkommit några ansökningar för frågan. Däremot sker ett redan etablerat samarbete i frågan på regional nivå mellan Länsstyrelsen, DalaWux och samtliga 15 kommuner för att förbättra förutsättningarna för kommunerna att kunna tillhandahålla samhällsorientering på modersmål. Uppföljning har visat att det dock fortfarande finns problem i framförallt de mindre kommunerna att tillhandahålla samhällsorientering på modersmål i mindre språk.

Länsstyrelsen i Dalarnas län har utöver de nationella prioriteringarna även för länet formulerat egna prioriteringar av § 37-medlen. Insatser som syftade till att främja kvinnors delaktighet och etablering i samhället och på arbetsmarknaden samt insatser som syftade till att motverka rasism och främlingsfientlighet skulle prioriteras. En ansökan inkom under första prioriteringsområdet men kopplingarna till arbetsmarknaden var svaga och genomförandeplanen var otydlig vilket resulterade i ett avslag. Kommunen ombads dock att återkomma med en mer utarbetad ansökan till eventuell kommande utlysning.

Vad gäller hanteringen av de extra medel som tillsattes under året för att undanröja hinder för ökad bosättning, de så kallade § 37 plus-medlen, skulle Länsstyrelsen i Dalarnas län vilja framföra att det inför framtida satsningar vore önskvärt med bättre framförhållning. Det krävs tid för en kommun att exempelvis på ett bra sätt planera inför ombyggnation av en lokal samt tid för den handläggning som krävs av projektmedlen på respektive länsstyrelse. Det är viktigt att relationerna mellan stat och kommun är bra och därför behöver staten ha framförallt tid att bemöta kommunernas verklighet. Resursbehovet är stort och vi ser positivt på att det under året har tillsatts extra medel men för att kunna hantera dessa på ett kvalitativt sätt behövs som mer tid och bättre framförhållning.

Nedan följer bedömning av resultat utifrån under året avslutade projekt, beviljade från år 2011 och framåt.

Avesta kommun, *Behovsinventering/kartläggning av utrikesfödda barn/ungdomar i grundskola och gymnasium*, 388 340 kronor. Pågick november 2012-maj 2013.

Syftet med projektet var att kartlägga och identifiera okända och kända problem som utlandsfödda/nyanlända elever upplever då de skall lära sig det svenska språket och uppnå målen i svensk skola. Kartläggningen genomfördes på individnivå och har resulterat i flera förslag för kommunens arbete vidare med nyanlända elevers utbildning, då främst på strukturell nivå. Dessa har presenterats för ansvarig politiker och högste tjänsteman och kommunen har sedan gått vidare med flera av förslagen, till exempel att revidera handlingsplanen för mottagande av nyanlända elever i skolan, köpt in ett pedagogiskt kartläggningsmaterial av nyanlända elevers kunskaper och så vidare.

Malung-Sälens kommun, *Åtgärder som syftar till att underlätta nyanländas bosättning*, 121 000 kronor. Pågick januari-december 2013.

Syftet med projektet var att underlätta bosättningsprocessen i bostadsområdena, skapa ett bättre boendeklimat och underlätta integrationen med övriga hyresgäster i kommunen. Syftet har uppnåtts genom framtagandet av filmerna Boguiden och Sopsorteringsguiden som har översatts till engelska, somaliska, arabiska, dari och ryska. Filmerna kompletterades med ett en boendestödjare gick igenom filmernas innehåll med de nyanlända ute i den praktiska miljön. Materialet har sedan spridits för att vara tillgängligt för andra kommuner.

Älvdalens kommun, *Interkulturell fördjupning i skolan för personal från förskoleklass till och med högstadiet*, 280 000 kronor. Pågick höstterminen 2012-vårterminen 2014.

Syftet med projektet var att utveckla kommunens och skolornas mottagande av nyanlända elever för att ge likvärdiga möjligheter till lärande och utveckling, ta fram en långsiktig plan för detta samt att öka personalens kunskaper i interkulturellt och språkfrämjande arbetssätt. För att uppnå syfte och mål anställdes en integrationspedagog för att agera länk mellan skolan, integrationsenhet och andra berörda instanser inom kommunen, ett nätverk för svenska som andraspråkslärare i Mora, Orsa och Älvdalens kommuner har inrättats, handlingsplanen har förankrats politiskt och kommunen har anställt ytterligare lärare, inrättat förberedelseklass och infört bredare kartläggningar av nyanlända elevers kunskaper.

Säters kommun, *Koordinering av yrkesinriktad och flexibel sfi genom samverkan*, 880 000 kronor.

Syftet med projektet var ett intensifierat mellankommunalt samarbete och att ta fram ett förslag för samverkansmodell mellan intresserade kommuner. För att uppnå syftet genomfördes en kartläggning av pågående yrkesinriktade utbildningar och flexibla undervisningsformer i länet samt hur kommunernas behov och idéer kring samverkan såg ut. Utifrån kartläggningen utformades Dalamodellen som en grund för fortsatt samarbete. I och med att projektet avslutades tog Borlänge kommun på sig ägarskapet för ett projekt för fortsatt konkretisering av samverkan och tillämpning av Dalamodellen eller annat framgångsrikt arbete på området. Därmed har projektet svarat mot både syfte och mål.

Personaluppgifter

Enligt kraven i FÅB 3 kap 3§ ska myndigheter redovisa de åtgärder som har vidtagits i syfte att säkerställa att kompetens finns för att fullgöra de uppgifter som avses i 1§ första stycket. I redovisningen ska det ingå en bedömning av hur de vidtagna åtgärderna sammantaget har bidragit till fullgörandet av dessa uppgifter. (Förordning 2008:747)

Återrapportering

Redovisa en bedömning av hur de vidtagna åtgärderna sammantaget har bidragit till fullgörandet av dessa uppgifter.

Länsstyrelsens uppdrag i regleringsbrev och myndigheternas verksamhetsplan utgör grunden för den kompetensutvecklings- och rekryteringsplanering som görs på kort och lång sikt. Verksamhetsplaneringen fokuserar på ett antal prioriterade områden. Dessa är kundfokus och rättsäker ärendehantering, tydlig rättsäker och effektiv tillsyn, folkhälsa och mänskliga rättigheter, energi och klimat, miljömålen, hållbar tillväxt och konkurrenskraft i hela Dalarna, god planering och ett tryggt Dalarna och arbetsplats/arbetsmiljö.

Länsstyrelsens ledningsgrupp beslutar inom vilka områden särskilda kompetenshöjande insatser ska sättas in. Årligen genomför enhetschefer utvecklingssamtal med medarbetarna. Vid dessa tillfällen upprättas en individuell utvecklingsplan. Denna plan följs upp årligen och matchas mot verksamhetens kompetensbehov på kort och lång sikt. Vid rekrytering och nyanställningar läggs stor vikt vid att gå igenom Länsstyrelsen Dalarnas värdegrund och gemensamma ledord.

Länsstyrelsen Dalarna har genomfört 26 nyrekryteringar under året varav 9 är tillsvidareanställningar. Tillgången på sökanden har varit relativt god och vi har i de allra flesta fall kunnat anställa personal med rätt kompetens för uppgifterna. Länsstyrelsen Dalarna är medlem i den a föreningen, Rekryteringslots Dalarna, som hjälper medflyttande till de som anställs till arbete i länet. Runt 20 arbetsgivarorganisationer samverkar här för att matcha medflyttande till lämpliga arbetsområden. Genom att så många arbetsgivare samverkar har projektet en stor bredd och möjligheten att matcha kompetensprofilerna är goda.

Länsstyrelsen fortsätter att använda metoden kompetensbaserad rekrytering som rekryteringsstöd vid alla nyrekryteringar och strävar efter möjligheten att erbjuda ett utökat rekryteringsstöd.

En till två gånger per år genomförs en introduktionsutbildning för nyanställda. Vid utvärdering av utbildningen ställs bland annat frågan om hur stor nytta av de teoretiska avsnitten är för att snabbt komma in i arbetsuppgifterna och kursdeltagarna uppger att de upplever stor nytta av utbildningen som är obligatorisk för nyanställda. Säkerhetsutbildningar har genomförts vid två tillfällen under året och de som haft behov av att öka sina kunskaper om säkerhetsfrågor har kunnat delta. Utbildningen är obligatorisk för nyanställd personal.

Länsstyrelsen Dalarna har under 2014 genomfört ett internt ledarutvecklingsprogram, *Det kommunikativa ledarskapet*. Fokus har legat på chefen som informationsbärare, rollförväntningar, arbetsbelastning, prioriteringar, möteskultur och förbättringsarbete. I huvudsak har detta interna utvecklingsprogram innefattat länsstyrelsens funktionssamordnare.

Den kontinuerliga kompetensutvecklingen sker fortlöpande inom varje sakområde. Internutbildning i kommunikation, bemötande, presskontakter, arbetsmiljö, lönesättning och personlig effektivitet i arbetet har genomförts. Kurserna har handlat om hur länsstyrelsen ska kommunicera och hur vi ska bemöta externa samt interna aktörer. Arbetsmiljöutbildningen var riktad till chefer och behandlade fördjupade kunskaper i arbetsmiljölagstiftning och arbetsmiljöansvar. Utbildningen angående personlig effektivitet i arbetet är en satsning som påbörjades under 2013 och fortsatte under 2014 med ca femtio medarbetare. Utbildningen i lönesättning berörde grundläggande lönepolitik samt metodik för den interna löneprocessen. Vår bedömning är att de riktade utbildningsinsatser som gjorts under året har varit effektiva. Personalen har fått ökad kunskap om de olika enheternas verksamhet och vikten av tvärssektoriellt arbete. Säkerhetsarbetet har fått ett större genomslag och de anställda känner till och har nytta av värdeorden i sina kontakter i arbetet. De individuella utvecklingsplanerna ger en god bild av den samlade kunskapsresursen och underlättar på så sätt kompetensplaneringen.

Tabell över sjukfrånvaro i enlighet med 7 kap. 3§ FÅB

		2014			2013		
Kön	Ålder	Antal anställda	Total sjukfrånvaro i förhållande till sammanlagd ordinarie arbetstid (%)	Sjukfrånvaro 60 dgr och längre i förhållande till total sjukfrånvaro (%)	Antal anställda	Total sjukfrånvaro i förhållande till sammanlagd ordinarie arbetstid (%)	Sjukfrånvaro 60 dgr och längre i förhållande till total sjukfrånvaro (%)
Män	– 29	3	0,6	0	2	0,2	0
	30 - 49	63	1,5	6,3	63	1,9	18,5
	50 -	40	3,3	29,4	46	2,9	37,3
	Alla	106	2,1	35,7	111	2,3	28,4
Kvinnor	– 29	10	6,4	0	9	1,3	0
	30 - 49	73	6,0	31,2	75	5,8	34,7
	50 -	52	5,6	20,9	54	5,2	24,6
	Alla	135	5,9	52,2	138	5,3	30,2
Samtliga	– 29	13	4,9	0	11	1,2	0
	30 - 49	136	3,8	25,4	138	4,0	30,4
	50 -	92	4,6	22,9	100	4,2	28,0
	Alla	241	4,2	48,3	249	3,9	29,7

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso

Kommentar

Kommentar till sjukfrånvaron

Länsstyrelsen bedriver förebyggande hälso- och friskvårdsarbete på ett flertal nivåer. I vår centrala samverkansgrupp behandlas arbetsmiljöfrågor på en övergripande nivå. I enheternas lokala samverkansgrupper behandlas enhetsövergripande arbetsmiljöfrågor.

Årligen genomförs ett utvecklingssamtal mellan chef och medarbetare, där går man bland annat igenom den individuella arbetssituationen såväl fysisk och psykosocial.

Som stöd i arbetet med arbetsmiljöfrågorna finns även företagshälsovårdens kompetens att tillgå när behov uppstår.

Länsstyrelsen Dalarna konstaterar att den totala sjukfrånvaron har ökat marginellt jämfört med föregående år. Vid jämförelse av sjukskrivningstalen 2013 och 2014 kan man konstatera att sjukfrånvaron har ökat såväl gällande långtid såväl som korttidssjukfrånvaro. Den märkbara ökningen av korttidssjukfrånvaro för kvinnor upp till 29 år är känd och kan förklaras av tillfälliga och individuella omständigheter.

Bortser man från olyckor och sjukdomar som ligger utanför vår påverkan, så hanteras långtidssjukskrivningarna inom ramen för arbetsgivarens rehabiliteringsskyldighet och i samarbete med företagshälsovården och Försäkringskassan.

Året i siffror**Tabell A - Verksamhetskostnader 2012 - 2014**

VÄS-KOD	Sakområden och myndighetsövergripande verksamhet	2014 Tkr	2013 Tkr	2012 Tkr
20-21	Övrig förvaltning	12 386	9 725	9 479
25	Trafikföreskrifter m.m.	459	404	477
28	Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor	5 402	5 656	4 883
30	Regional tillväxt	20 429	18 617	20 785
34	Infrastrukturplanering	2 278	1 999	1 683
40	Hållbar samhällsplanering och boende	6 225	7 467	7 532
41	Stöd till boende	532	864	457
42	Energi och klimat	3 628	5 327	4 693
43	Kulturmiljö	5 754	6 082	5 414
45	Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar	8 512	7 716	5 734
50	Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd	15 993	18 338	19 387
51	Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden	31 453	35 211	32 069
52	Prövning och tillsyn för skydd av naturen	1 980	1 777	1 471
53	Vattenverksamhet	5 224	5 231	5 210
54	Mineral- och torvfyndigheter	13	39	127
55	Miljöfarlig verksamhet	7 521	5 675	3 721
56	Övrigt miljö- och hälsoskydd	596	617	366
57	Förorenade områden, efterbehandling	1 952	1 860	2 372
58	Restaurering	2 314	1 868	2 107
60	Lantbruk och landsbygd	24 081	26 185	24 787
61	Rennäring m.m.(enbart Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län)	185	2 472	1 193
62	Fiske	990	691	607
70	Folkhälsa	2 917	3 324	3 552
80	Jämställdhet	1 828	2 593	797
81	Nationella minoriteter	14	0	0
82	Mänskliga rättigheter	468	184	0
83	Barnperspektivet	0	0	33
85	Integration	1 633	1 626	1 396
	SUMMA PRODUKTION	164 766	171 549	160 332
10	Myndighetsövergripande verksamhet	10 405	9 857	10 123
11	Administration och intern service	30 253	31 167	29 217
	SUMMA VERKSAMHETSKOSTNADER EXKL RESURSSAMVERKAN	205 423	212 573	199 672
99	Resurssamverkan ¹⁾	654	357	286
	TOTALSUMMA VERKSAMHETENS KOSTNADER ENL RESULTATRÄKNINGEN ²⁾	206 077	212 931	199 957

1. Den del av kostnader för resurssamverkan som ska belasta länsstyrelsen fördelas på respektive tvåsiffrerad

2. Totalsumma verksamhetskostnader ska överensstämma med verksamhetskostnader enligt resultaträkningar

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso

Definition av resurssamverkan:

Med offentlig resurssamordning menas att en myndighet har rätt att mot avgift helt eller delvis samordna sitt resursutnyttjande avseende varor och tjänster med en annan myndighet, kommun eller landsting (s.k. sambruk). Skriftliga avtal om samordningen bör träffas mellan de berörda parterna. Ansvarsfördelningen mellan myndigheterna bör läggas fast.

Kommentarer Tabell A

Totalt har verksamhetskostnaderna minskat med ca 3 % från föregående år.

20-21	Under 2014 har fyra val genomförts och kostnaderna därmed ökat.
40	Verksamhetskostnaderna är lägre i år pga. vakanser.
42	Länsstyrelsen Dalarna genomförde 2010-2013 regeringsuppdraget Pilotlän för grön utveckling varför verksamhetskostnaderna var betydligt högre under dessa år.
50-51	Vi driver ett stort antal projekt med extern finansiering inom område 50-51. Omfattningen varierar mellan åren och 2013 utmärktes av hög extern projektfinansiering.
55	Länsstyrelsen har inom miljöskydd framför allt förstärkt prövningsorganisationen för att bereda ärenden inför MPD i syfte att både höja kvalitén och korta handläggningstiderna.
58	Arbetet med restaurering av rinnande vatten har utökats för att svara upp mot vattenförvaltningens åtgärdsprogram.
61	Verksamhetskostnader gällande fastighetsförvaltning i fjällen och som hittills redovisats under rennäring, redovisas från och med 2014 under fastighetsförvaltning, väs 51.

Tabell B – Verksamhetskostnader 2014

VÄS-KOD	Sakområden och myndighetsövergripande verksamhet	Kostnader exkl OH		OH-kostnader		Kostnader inkl OH	
		Tkr	%	Tkr	%	Tkr	%
20-21	Övrig förvaltning	12 386	6,0 %	3 749	9,3 %	16 134	7,9 %
25	Trafikföreskrifter m.m.	459	0,2 %	161	0,4 %	620	0,3 %
28	Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor	5 402	2,6 %	1 682	4,2 %	7 084	3,5 %
30	Regional tillväxt	20 429	9,9 %	2 852	7,1 %	23 281	11,3%
34	Infrastrukturplanering	2 278	1,1 %	489	1,2 %	2 768	1,3 %
40	Hållbar samhällsplanering och boende	6 225	3,0 %	2 144	5,3 %	8 370	4,1 %
41	Stöd till boende	532	0,3 %	187	0,5 %	720	0,4%
42	Energi och klimat	3 628	1,8%	1 121	2,8%	4 750	2,3%
43	Kulturmiljö	5 754	2,8%	1 692	4,2%	7 446	3,6 %
45	Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar	8 512	4,1 %	2 212	5,5 %	10 724	5,2 %
50	Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd	15 993	7,8 %	2 780	6,9 %	18 773	9,1 %
51	Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden	31 453	15,3%	6 855	16,9%	38 308	18,7%
52	Prövning och tillsyn för skydd av naturen	1 980	1,0 %	622	1,5 %	2 601	1,3 %
53	Vattenverksamhet	5 224	2,5 %	1 725	4,3 %	6 949	3,4 %
54	Mineral- och torvfyndigheter	13	0,0 %	5	0,0 %	18	0,0 %
55	Miljöfarlig verksamhet	7 521	3,7 %	2 535	6,3 %	10 056	4,9 %
56	Övrigt miljö- och hälsoskydd	596	0,3 %	209	0,5 %	804	0,4 %
57	Förorenade områden, efterbehandling	1 952	1,0 %	516	1,3 %	2 467	1,2 %
58	Restaurering	2 314	1,1 %	367	0,9 %	2 682	1,3 %
60	Lantbruk och landsbygd	24 081	11,7%	6 672	16,5%	30 753	15,0%
61	Rennäring m.m.(enbart Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län)	185	0,1 %	34	0,1 %	219	0,1 %
62	Fiske	990	0,5 %	330	0,8 %	1 320	0,6 %
70	Folkhälsa	2 917	1,4 %	489	1,2 %	3 405	1,7 %
80	Jämställdhet	1 828	0,9 %	446	1,1 %	2 273	1,1 %
81	Nationella minoriteter	14	0,0 %	5	0,0 %	18	0,0 %
82	Mänskliga rättigheter	468	0,2 %	108	0,3 %	577	0,3 %
85	Integration	1 633	0,8 %	461	1,1 %	2 095	1,0 %
	SUMMA PRODUKTION	164 766	80,2%	40 448	100 %	205 214	100 %
10	Myndighetsövergripande verksamhet	10 405	5,1 %				
11	Administration och intern service	30 253	14,7%				
	SUMMA VERKSAMHETSKOSTNADER EXKL RESURSSAMVERKAN	205 423	100 %			205 214	100 %
99	Resurssamverkan ¹⁾	654		209		863	
	Totalsumma verksamhetens kostnader enl resultaträkningen ²⁾	206 077				206 077	
	Myndighetsövergripande, adm och intern service uppdelat på: ³⁾						

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2014

	Nivå 1 (113-115)	22 537	19,7%				
	Nivå 2 (110-112, 116-119)	7 716	6,7 %				
	Nivå 3 (100-109)	10 405	9,1 %				
	Personalkostnad, produktion (kkl 4, verksamhetskod 2-9)	114 527					

¹⁾ Den del av kostnader för resurssamverkan som inte avser den egna länsstyrelsen redovisas på denna rad.

Länsstyrelsens egen andel redovisas under relevant verksamhetskod, oftast adm. och intern service (11).

²⁾ Totalsumma verksamhetskostnader skall överensstämma med verksamhetskostnaderna enligt resultaträkningen.

³⁾ Summan på nivå 1-3 ska överensstämma med summan av Myndighetsövergripande verksamhet och Administration och intern service. Den procentuella fördelningen skall visa resp. nivåns andel av personalkostnaderna vht 2-9 (kkl 4).

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso

Tabell C – Årsarbetskrafter 2012 – 2014¹⁾

VÄS-KOD	Sakområden och myndighetsövergripande verksamhet	2014	2014	2014	2013	2012
		totalt	varav kvinnor	varav män	totalt	totalt
20-21	Övrig förvaltning	15,62	10,48	5,14	12,77	11,89
25	Trafikföreskrifter m.m.	0,71	0,64	0,08	0,69	0,87
28	Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor	7,46	5,68	1,78	7,48	7,36
30	Regional tillväxt	11,82	5,23	6,59	11,61	13,74
34	Infrastrukturplanering	2,01	1,65	0,35	2,17	1,74
40	Hållbar samhällsplanering och boende	10,26	7,65	2,61	11,36	11,57
41	Stöd till boende	0,84	0,15	0,69	1,15	0,83
42	Energi och klimat	4,32	1,72	2,60	5,21	3,99
43	Kulturmiljö	7,37	3,27	4,10	8,48	7,66
45	Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar	7,85	3,99	3,86	6,87	5,65
50	Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd	11,12	2,85	8,27	14,81	23,04
51	Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden	31,98	9,79	22,19	31,46	26,90
52	Prövning och tillsyn för skydd av naturen	3,04	2,20	0,85	3,08	2,56
53	Vattenverksamhet	7,44	2,36	5,09	7,94	7,05
54	Mineral- och torvfyndigheter	0,03	0,03	0,00	0,07	0,22
55	Miljöfarlig verksamhet	10,84	6,39	4,45	8,15	5,51
56	Övrigt miljö- och hälsoskydd	1,03	0,98	0,05	1,11	0,66
57	Förorenade områden, efterbehandling	2,39	1,12	1,27	1,48	1,95
58	Restaurering	1,97	0,78	1,19	2,26	2,02
60	Lantbruk och landsbygd	31,05	16,40	14,65	31,76	33,57
61	Rennäring m.m.(enbart Dalarna, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län)	0,00	0,00	0,00	1,49	1,68
62	Fiske	1,67	0,22	1,44	1,15	1,04
70	Folkhälsa	1,95	1,03	0,92	2,22	3,20
80	Jämställdhet	1,99	1,87	0,11	2,55	0,91
81	Nationella minoriteter	0,02	0,02	0,00	0,00	0,00
82	Mänskliga rättigheter	0,53	0,53	0,00	0,08	0,00
83	Barnperspektivet	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01
85	Integration	1,91	1,91	0,00	2,45	1,94
	SUMMA PRODUKTION	177,23	88,95	88,28	179,84	177,53
10	Myndighetsövergripande verksamhet	7,50	6,26	1,24	7,40	7,96
11	Administration och intern service	12,58	10,66	5,94	15,19	13,54
	SUMMA ÅRSARBETSKRAFTER EXKL RESURSSAMVERKAN	197,31	105,88	95,46	202,42	199,04
99	Resurssamverkan ²⁾	0,83	0,16	0,67	0,45	0,34
	TOTALT ANTAL ÅRSARBETSKRAFTER	198,14	106,04	96,13	202,88	199,38

¹⁾ 1 årsarbetskraft = 1 760 timmar²⁾ Den del av årsarbetskrafterna för resurssamverkan som inte avser den egna länsstyrelsen redovisas på denna rad.

Länsstyrelsens egen andel redovisas under relevant verksamhet på tvåsiffernivå

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso**Kommentarer Tabell C**

Verksamhetskostnader gällande fastighetsförvaltning i fjällen och som hittills redovisats under rennäring redovisas från och med 2014 under fastighetsförvaltning, väs 51.

Tabell D – Representation

Kostnader för representation	2014	2014	2013	2013	2012	2012
	Totalt tkr	Per åa kronor	Totalt tkr	Per åa kronor	Totalt tkr	Per åa kronor
Intern representation (undergrupp 496 i baskontoplanen)	375	1 896	267	1 316	284	1 427
Extern representation (undergrupp 552 i baskontoplanen)	772	3 905	478	2 355	424	2 124

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso

Kommentarer Tabell D

Kostnaderna för representation har ökat under 2014. Anledningen till att den interna representationen har ökat är bl.a. ett evenemang i samband med öppet hus. Kostnaden för den externa representationen har ökat beroende på ett flertal stora sammankomster bl.a. med anledning av avslutning av projekt. Den externa representationen finansierades 442 tkr med förvaltningsanslaget och 330 tkr med externa medel.

Tabell E – Lokaler

Lokalkostnader	2014	2013	2012
Residens			
Lokalkostnader (tkr) 103 ¹⁾	1 398	1 218	1 202
Lokalyta (m ²)	1 211	1 007	1 007
Lokalkostnad per m ² (kr) ¹⁾	1 155	1 210	1 194
Lokaler²⁾			
Lokalkostnader (tkr) 113	7 414	7 721	7 698
Lokalyta (m ²)	8 395	9 188	9 321
Lokalkostnad per m ² (kr) ¹⁾	883	840	826
Lokalkostnad per årsarbetskraft (tkr) ¹⁾	38	38	39
Lokalyta per årsarbetskraft (m ²)	42	45	47
Kontorslokaler³⁾			
Kontorslokalyta (m ²)	6 855	7 075	7 138
Kontorslokalyta per årsarbetskraft (m ²)	35	35	36
SUMMA LOKALKOSTNADER	8 812	8 939	8 900

¹⁾ Konto 6912 Avskrivningar ingår nu i summan för lokalkostnader vilket gör att jämförelsetalen för år 2012 och 2013 har ett högre värde än i årsredovisningarna för dessa år.

²⁾ Med lokaler avses samtliga utrymmen förutom residenset såsom kontorslokaler, förråd, källare och garage. Med lokalkostnader avses hyra, lokalvård, larm och bevakningskostnader, avskrivningskostnader m.m.

³⁾ Med kontorslokaler avses ytor ovan mark såsom kontorsrum, biåtor som korridorer, toaletter, trapphus, närarkiv, närförråd etc.

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso

Kommentarer Tabell E

Under 2014 har ett nytt avtal tecknats för Residenset och därmed har lokalytorna räknats om. En korrigering har gjorts för den totala lokalhyran enligt gällande hyresavtal.

Redogör även för följande:

Lokalredovisning år 2014

Länsstyrelsen Dalarna har under 2014 förhandlat om nya hyresavtal både för Länsstyrelsens lokaler, samt residensets lokaler. Nya hyresavtalet gäller t.o.m. 2019-12-31. Residensets nya hyresavtal gäller t.o.m. 2018-06-30.

Vid nytecknandet av hyresavtalet gällande Länsstyrelsens lokaler skapades även en "Grön bilaga" där syftet från både hyresvärd och hyresgäst är att ha en gemensam målsättning: att verka för en hållbar lokalupplåtelse avseende aktuell fastighet.

Parterna har som mål att väsentligt minska klimatbelastningen från fastigheten genom att genomföra kostnadseffektiva åtgärder för energieffektivisering och resursanvändning förutsatt att en god inomhusmiljö upprätthålls i hyresvärdens lokaler.

Länsstyrelsen äger rätt i det nya avtalet att med iakttagande av nio månaders löpande uppsägningstid avträda maximalt 2 000 kvm under hyrestiden för att yteffektivisera eller för att anpassa ytorna vid förändring i verksamheten.

En uppsägning av lokaler har gjorts under slutet av året där Länsstyrelsen gjort en minskning av lokalytorna med 631 m², där 142 m² är ovan mark, och 489 m² under mark. Uppsägningen kommer att träda i kraft från 2015-09-01.

Hyresminskningen beräknas till 316 442 kr/år, exkl. värme 10 650 kr/år, el 7 100 kr/år samt fastighetsskatt 29 354 kr/år.

Ytterligare 103 m² överlämnades till hyresvärden per 2014-11-30, avser 103 m² ovan mark.

Hyresminskning för den ytan beräknas till 87 653 kr per år exklusive värme 7 725 kr per år, el 5 150 kr per år samt fastighetsskatt 4 792 kr per år.

Större lokalförändringar 2015

Länsstyrelsen Dalarna har för avsikt att minska sina lokalytor under 2015, och en lokalgrupp är utsedd att titta på möjligheter att minska lokalytorna.

I det hyresavtal som finns har vi kvar möjlighet att säga upp totalt 1266 m².

Tabell F – Redovisning av ärenden 2014 (samtliga ärenden oavsett databas)

A	B	C	D	E	F	G
Sakområde och del av sakområde	Ingående balans	Antal inkomna ärenden (exkl. upprättade ärenden)	Antal upprättade ärenden	Antal beslutade ärenden	Utgående balans (F=B+C+D-E)	Antal ej beslutade ärenden, äldre än två år
Myndighetsövergripande, administration och intern service (10-11)	51	222	274	463	84	19
Övrig förvaltning (20-21)	970	4826	200	4975	1021	137
varav Stiftelser (206)	165	1482	26	1521	152	17
varav Allmän kameraövervakning (211)	8	45	7	59	1	0
varav Bevakningsföretag m.m. (212)	19	1302	34	1332	23	0
Trafikföreskrifter m.m. (25)	40	191	6	207	30	2
Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor (28)	235	1234	533	1789	213	16
varav Livsmedelskontroll (281)	11	46	42	88	11	1
varav Djurskydd (282)	194	1061	396	1471	180	8
varav Smittskydd (283)	11	54	8	63	10	2
varav Allmänna veterinära frågor (284)	6	18	52	73	3	1
Regional tillväxt (30)	98	193	32	156	167	26
Infrastrukturplanering (34)	24	48	3	48	27	3
Hållbar samhällsplanering och boende (40)	56	433	10	449	50	2
Stöd till boende (41)	70	183	0	165	88	2
Energi och klimat (42)	14	6	6	10	16	2
Kulturmiljö (43)	217	724	56	704	293	76
Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar (45)	123	133	87	277	66	13
varav Tillsyn enligt lag om skydd mot olyckor samt uppföljning av kommunernas krishanteringssystem (456)	16	16	27	50	9	1
Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd (50)	78	190	28	234	62	15
Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden (51)	258	266	185	423	286	142
varav Tillsyn av vattenskyddsområden (516)	0	4	1	4	1	0
Prövning och tillsyn för skydd av naturen (52)	102	734	67	772	131	11
Vattenverksamhet (53)	64	270	71	320	85	2
varav Tillsyn av vattenverksamheten (535)	52	209	62	265	58	2
Mineral- och torvfyndigheter (54)	1	16	0	17	0	0
Miljöfarlig verksamhet (55)	143	614	80	747	90	11
varav Tillsyn av miljöfarlig verksamhet (555)	66	296	75	404	33	2
Övrigt miljö och hälsoskydd (56)	10	162	2	166	8	0
Förorenade områden, efterbehandling (57)	26	181	9	190	26	8
varav tillsyn av förorenade områden och miljöriskområden (575)	11	24	6	27	14	3
Restaurering (58)	6	20	8	29	5	2

Lantbruk och landsbygd (60)¹	996	6825	1632	9113	340	60
varav Stöd till jordbruket enligt EG:s förordningar (601)	682	5829	1473	7831	153	28
Rennäring m.m. (enbart Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län (61)	9	9	18	23	13	3
Fiske (62)²	44	357	5	341	65	2
Folkhälsa (70)	15	21	6	17	25	4
Jämställdhet (80)	3	11	16	24	6	1
Nationella minoriteter (81)	0	0	0	0	0	0
Mänskliga rättigheter (82)	3	2	4	7	2	0
Integration (85)	7	13	27	11	36	2
Summa	3663	17884	3365	21677	3235	561
varav Vattenmyndighetens ärenden	2	6	0	1	7	0
varav Miljöprövningsdelegationens ärenden	56	106	1	121	42	9

¹) Inkl. lantbruks- och jordbrukarstödsärenden registrerade hos Jordbruksverket

²) Inkl. strukturfondsärenden registrerade hos Jordbruksverket

Källa: Ärendehandläggningssystemet Platina, Jordbruksverket och Boverket

Kommentarer Tabell F

20-21 Övrig förvaltning. En viss ökning av samtliga ärenden har skett. Anledningen till detta kan inte förklaras på annat sätt än att det årsvis är en viss variation på inkommande ärenden. Äldre ärenden avser främst lönegarantiärenden där konkurserna fortfarande är pågående eller att efterbevakning av fordran pågår för de konkurser där det finns ett personligt betalningsansvar.

30 Anslaget har inte räckt därför många avslag. Många nya ansökningar har inkommit i slutet av året

51 Jämförbara siffror med fjolåret. Årsvis variation inom en ärendegrupp med många olika verksamhetskoder.

55 Ökade resurser har resulterat i lägre utgående balans än ingående balans. De flesta ärenden som är äldre än två år avser prövning av större vindkraftsparker.

57 Arbetet med förorenade områden omfattar många steg från inventering, undersökning, ansvarsfördelning, projektering och genomförande varför dessa ärenden kan ta många år att slutföra.

60, 601 Antalet inkomna ärenden minskade jämfört med år 2013 som var ett år då det var möjligt att ansöka om förlängning av miljöersättningsåtaganden på grund av landsbygdsprogrammets försening, vilket utnyttjades av de flesta lantbrukarna. Även med hänsyn taget till detta är antalet inkomna ärenden lägre än tidigare vilket har sin förklaring i att några också avstått från att fortsätta med sina åtaganden, och därmed har även antalet utbetalningsärenden varit färre under 2014.

Under året har ett fokuserat arbete med avslut av äldre ärenden i form av till exempel återkrav och åtaganden gjort att antalet beslutade ärenden är fler än antalet inkomna samt upprättade. Detta återspeglar sig i att de utgående balanserna minskar.

Landsbygdsprogrammet närmar sig slut och stora extra insatser för att korta handläggningstiderna märks i att vi har färre äldre ärenden.

Tabell G – Redovisning av överklagade ärenden 2014 (samtliga ärenden oavsett databas)

A	B	C	D
Sakområde och del av sakområde	Antal överklagade ärenden¹⁾	Antal överklagade ärenden som avgjorts i högre instans²⁾	Varav antal ändrade ärenden³⁾
Myndighetsövergripande, administration och Intern service (10-11)	1	1	0
Övrig förvaltning (20-21)	80	20	1
varav Stiftelser (206)	6	0	0
varav Allmän kameraövervakning (211)	0	1	0
varav Bevakningsföretag m.m. (212)	0	0	0
Trafikföreskrifter m.m. (25)	9	4	1
Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor (28)	31	31	3
varav Livsmedelskontroll (281)	2	5	1
varav Djurskydd (282)	29	26	2
varav Smittskydd (283)	0	0	0
varav Allmänna veterinära frågor (284)	0	0	0
Regional tillväxt (30)	0	0	0
Infrastrukturplanering (34)	0	0	0
Hållbar samhällsplanering och boende (40)	51	52	6
Stöd till boende (41)	2	2	0
Energi och klimat (42)	0	0	0
Kulturmiljö (43)	5	0	0
Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar (45)	1	2	0
varav Tillsyn enligt lag om skydd mot olyckor samt uppföljning av kommunernas krishanteringssystem (456)	0	0	0
Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd (50)	38	30	6
Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden (51)	1	2	1
varav Tillsyn av vattenskyddsområden (516)	0	0	0
Prövning och tillsyn för skydd av naturen (52)	7	8	0
Vattenverksamhet (53)	8	12	4
varav Tillsyn av vattenverksamheten (535)	7	11	3
Mineral- och torvfyndigheter (54)	0	0	0
Miljöfarlig verksamhet (55)	129	15	7
varav Tillsyn av miljöfarlig verksamhet (555)	1	1	0
Övrigt miljö och hälsoskydd (56)	0	1	1
Förorenade områden, efterbehandling (57)	0	0	0
varav Tillsyn av förorenade områden och miljöriskområden (575)	0	0	0
Restaurering (58)	0	0	0
Lantbruk och landsbygd (60)	36	27	6
varav Stöd till jordbruket enligt EG:s förordningar (601)	262	25	5
Rennäring m.m. (enbart Dalarnas, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län (61)	0	0	0
Fiske (62)	0	2	1
Folkhälsa (70)	0	0	0
Jämställdhet (80)	0	0	0
Nationella minoriteter (81)	0	0	0
Mänskliga rättigheter (82)	0	0	0
Integration (85)	0	0	0
Summa	399	209	37

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2014

varav Vattenmyndighetens ärenden	0	0	0
varav Miljöprövningsdelegationens ärenden	126	13	6

¹⁾ Avser ärenden som är beslutade av länsstyrelsen och som överklagats till högre instans under 2014.

²⁾ Avser ärenden som avgjorts i högre instans och vars domar/beslut inkommit till Länsstyrelsen under 2014, oavsett vilket år överklagandet skickades in.

³⁾ Avser ärenden som är ändrade substantiellt (t.ex. ska ändring av angivna tidpunkter ej beaktas) i förhållande till Länsstyrelsens beslut.

Källa: Ärendehandläggningssystemet Platina

Kommentarer Tabell G

Under 2014 har fler ärenden överklagats inom Miljöprövningsdelegationens arbete. Anledningen till detta är främst ett täktärende som utmynnade i 106 enskilda överklagningsärenden.

Tabell H – Handläggningstider

Länsstyrelserna målsätter och följer upp handläggningstiden för ett gemensamt urval av ärendeslag. Målen är satta utifrån det antal dagar det är rimligt att merparten av alla ärenden ska beslutas inom. Minst 90 % av ärendena förväntas beslutas inom den uppsatta tiden. Utfallet redovisas som hur stor andel som faktiskt beslutades inom uppsatt tid.

I tabell H1 redovisas ärendeslag med gemensamma mål för länsstyrelserna. Dessa är reglerade genom olika föreskrifter, lagar, regeringsuppdrag eller är överenskomna mellan länsstyrelserna. I tabell H2 redovisas ärendeslag där varje länsstyrelse har satt upp ett eget mål. Vissa ärendeslag är koncentrerade (konc) till ett mindre antal länsstyrelser.

H1 – Ärendeslag med gemensamma mål		Mål dagar	Utfall %		
VÄS	Beskrivning	2012-2014	2014	2013	2012
212	Bevakningsföretag – Ansökan godkännande personal (konc ²)	14	70,2	72	
282	Ansökan om tillstånd enligt 16 § Djurskyddslagen	90 ¹⁾	84,8		
282	Ansökan om förprovning djurstall	56 ¹⁾	100		
282	Anmälningensärenden djurskydd	365	98,1		
403	Överklagande av detaljplan	150	100	43	
403	Överklagande av lov, förhandsbesked	180	98,7	79	216 dgr
551	Prövning miljöfarlig verksamhet 9 kap. Miljöbalken – Ansökan om tillstånd (konc ³)	180 ¹⁾	83,3	79	
602	Ansökan om stöd till landsbygdsutvecklingsåtgärder	120	0	30	43
	varav företagsstöd	120	0	17	23
	varav projektstöd/PROKUL/EGENKUL	120	0	12	42
	varav PROLAG	120	0	20	44
	varav miljöinvesteringar	120	0	42	51
602	Utbetalning av stöd till landsbygdsutvecklingsåtgärder	90	62	64	65
	varav företagsstöd	90	78	50	57
	varav projektstöd/PROKUL/EGENKUL	90	48	44	23
	varav PROLAG	90	29	36	65
	varav miljöinvesteringar	90	93	93	90

H2 – Ärendeslag med länsspecifika mål		2014		2013		2012	
VÄS	Beskrivning	Mål (dgr)	Utfall %	Mål (dgr)	Utfall %	Mål (dgr)	Utfall %
202	Anmälan om svenskt medborgarskap (konc ²)	10	79,6	5	66		
204	Ansökan om tillstånd att strö ut aska efter avliden (konc ²)	30	75,8	30	75		
206	Ändringsanmälan stiftelser (konc ²)	7	21,1	7	31		
211	Anmälan om kameraövervakning	12	63,6	7	54		
211	Ansökan om kameraövervakning	70	62,5	60	62		
402	Detaljplaner – Begäran om yttrande över utställning och granskning	25	74,6	21	62		
431	Ansökan tillstånd ingrepp i fornlämning	90	80,8	90	82		
431	Anmälan om föryngringsavverkning	45	81,9	90	98		
433	Kyrkliga kulturminnen – Ansökan om tillstånd renovering och ändring	200	96,5	120	78		
505	Överklagade kommunala beslut Miljöbalken m.fl. författningar	100	57,8	100	52		
521	Ansökan om tillstånd och dispenser avseende naturskydd	90	67,1	90	66		
525	Samråd enligt 12 kap. 6§ Miljöbalken	42	54,3	35	52		
526	Granskning kommunal strandskyddsdispens	21	85,3	21	87		

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2014

535	Anmälan om vattenverksamhet enligt 11 kap. Miljöbalken	56	78,2	56	90		
555	Anmälan ändring tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet	35	80,8	35	77		
562	Ansökan om tillstånd till transport av avfall och farligt avfall	30	82,2	30	32		
566	Anmälan om transport av avfall och farligt avfall	30	91,1	30	88		
606	Ansökan om förvärvstillstånd för jordbruksfastigheter	35	97,2	25	85		
621	Ansökan om yrkesfiskelicens	0	0	0	0		
623	Ansökan om förordnande fisketillsynsman	20	91,4	15	55		
623	Ansökan tillstånd flyttning, utplantering av fisk	30	82,9	30	78		

¹⁾ Målet är satt från komplett ansökan.

²⁾ Ärendeslaget är koncentrerat till Länsstyrelsen i Dalarnas, Norrbottens, Skåne, Stockholms, Västernorrlands, Västra Götalands och Östergötlands län.

³⁾ Ärendeslaget är koncentrerat till länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Kalmar, Skåne, Hallands, Västra Götalands, Örebro, Dalarnas, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Källa: Ärendehanteringssystemet Platina och Jordbruksverket

Kommentarer Tabell H

Att få ner handläggningstiderna har varit en prioriterad uppgift under året.

Extra personalresurser för handläggning av plan- och bygglovsärenden har tillförts länsstyrelserna samtidigt som länsstyrelsen gjort ytterligare prioriteringar och uppföljningar i denna ärendegrupp. Till följd av detta har länsstyrelsens handläggningstider för överklagade detaljplaner samt överklagade lov och förhandsbesked förkortats väsentligt. Handläggningstiderna uppfyller med god marginal de mål som angetts i regleringsbrevet för 2014.

För ärendegrupp 402 är gransknings- och utställningstid lagreglerad och vid överskridande av antalet dagar angivna i mål har överenskommelse medgett förlängd tid vid komplicerade ärenden.

För ärendegrupp 551 har handläggningstiden generellt förbättrats tack vare de personalförstärkningar länsstyrelsen genomfört. Handläggningstiden för vindkraftparker är den ärendetyp som har den längsta handläggningstiden och för dessa klaras inte målet på 180 dagar.

562 och 566 Länsstyrelsen har förbättrat rutinerna för hanteringen av dessa ärenden och även förstärkt bemanningen vilket resulterat i snabbare handläggning.

Då Landsbygdsprogrammet 2007-2014 är i slutfasen innebär det för ärendegrupp 602 att inga nya ansökningar om stöd till landsbygdsutvecklingsåtgärder kommer in. För utbetalningarna klarar vi inte målet med handläggningstid men jobbar kontinuerligt med detta, bland annat genom resursförstärkning.

Tabell I – Länsstyrelsen i siffror

	2014	2013	2012
Verksamhet			
Inkomna och initiativärenden (st)	21 249	22 022	21 326
Beslutade ärenden (st)	21 677	22 543	19 140
Utgående ärendebalans (st)	3 235	4 253	11 308
Ej beslutade ärenden äldre än två år (st)	561	542	448
Medarbetare			
Årsarbetskrafter (st)	198,14	202,88	199,38
– varav kvinnor	103,93	107,90	104,36
– varav män	94,21	94,98	95,00
Total sjukfrånvaro (%)	4,20	3,90	4,60
– varav kvinnor	5,90	5,30	6,80
– varav män	2,10	2,30	2,10
Personalomsättning nyanställda, tillsvidareanställda (%)	12,80	8,90	12,50
Personalomsättning avgångna, tillsvidareanställda (%)	14,90	9,30	12,50
Ekonomi			
Förvaltningsanslag av totala intäkter (%)	50	47	46
OH-kostnad av total kostnad (%)	19,73	19,27	19,67
Lokalkostnad per årsarbetskraft (tkr) ¹⁾	37,42	38,06	38,61
Intern representation (tkr)	375	267	284
Extern representation (tkr)	772	478	424

¹⁾ Konto 6912 Avskrivningar ingår nu i summan för lokalkostnader vilket gör att jämförelsetalen för år 2012 och 2013 har ett högre värde än i årsredovisningarna för dessa år.

Avgiftsbelagd verksamhet

Belopp angivna i tkr

Verksamhet	2014					2013			2012
	intäkter	kostnader	nettoutfall	nettobudget	ackumulerat utfall	intäkter	kostnader	nettoutfall	ackumulerat utfall
Offentligrättslig verksamhet									
Djur och lantbruk (avgift för extra kontroller m.m.)	209	282	- 73	0	- 121	277	277	0	- 48
Registreringsavgift för jaktområden	16	16	0	0	0	64	64	0	0
Delgivning	27	17	10	0	4	31	14	16	- 22
Övrig offentligrättslig verksamhet	34	44	- 10	0	- 1	40	31	9	0
Uppdragsverksamhet									
Resurssamordning									
Fjällförvaltning									
Övrig uppdragsverksamhet	584	540	44	0	- 22	291	338	- 47	- 19
Summa totalt	0	200	- 200	0	0	2 638	2 438	200	0
– fördelat på	25	0	25	0	0	0	0	0	0
Summa offentligrättsligt									
Summa uppdragsverksamhet									
	895	1 099	- 204	0	- 140	3 340	3 162	178	-89
	286	359	-73	0	-118	412	386	25	-70
	609	740	-131	0	-22	2 929	2 776	153	-19

Tabellen visar intäkter, kostnader och utfall för länsstyrelsens avgiftsbelagda verksamhet, enligt den indelning för återslagrapportering som framgår av budgeten för avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna disponeras i regleringsbrevet.

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso

Kommentarer avgiftsbelagd verksamhet

Verksamheten för fjällförvaltning har återgått att redovisas under Uppdragsverksamhet. Länsstyrelsen Dalarna redovisar denna verksamhet från och med 2014 som fastighetsförvaltning och ej längre som fjällförvaltning. Detta redovisas mot Naturvårdverket som oförbrukade medel.

Sammanställning över väsentliga uppgifter

Sammanställningen är gjord enligt enl. 2 kap. 4 § Förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

Belopp angivna i tkr

	2014	2013	2012	2011	2010
Låneram i Riksgälden					
Beviljad	9 000	9 000	9 000	9 000	9 000
Utnyttjad	2 517	4 263	4 487	4 925	3 797
Räntekontokredit i Riksgälden					
Beviljad	7 500	7 500	7 500	7 500	7 500
Utnyttjad	2 279	0	0	0	0
Räntekonto					
Ränteintäkter	34	295	936	2 146	541
Räntekostnader	-19	-45	-70	-89	-24
Avgiftsintäkter som disponeras					
Budget	2 570	2 925	2 855	2 740	2 450
Utfall	9 666	10 869	11 443	11 021	9 135
Avgiftsintäkter som inte disponeras					
Budget	9 095	12 300	7 562	5 713	8 210
Utfall	14 108	7 988	7 791	11 791	8 983
Anslagskredit					
<i>Utgiftsområde 01</i>					
<i>Rikets styrelse</i>					
<i>01 05 001 Länsstyrelserna m.m.</i>					
Beviljad	4 121	4 064	3 769	3 741	3 611
Utnyttjad	0	0	0	0	0
<i>Utgiftsområde 19</i>					
<i>Regional tillväxt</i>					
<i>19 01 001 Regionala tillväxtåtgärder</i>					
Beviljad	3 064	3 064	3 064	3 064	3 064
Utnyttjad	11 059	2 850	1 360	953	0
<i>Utgiftsområde 22</i>					
<i>Kommunikationer</i>					
<i>22 02 003 Grundläggande betaltjänster</i>					
Beviljad	0	0	0	0	0
Utnyttjad	0	0	0	0	0

Anslagssparande					
<i>Utgiftsområde 01</i>					
<i>Rikets styrelse</i>					
<i>01 05 001 Länsstyrelserna m.m.</i>					
Summa anslagssparande	1 120	94	1 778	471	1 656
 <i>Utgiftsområde 19</i>					
<i>Regional tillväxt</i>					
<i>19 01 001 Regionala tillväxtåtgärder</i>					
Summa anslagssparande	0	0	0	0	1 399
 <i>Utgiftsområde 22</i>					
<i>Kommunikationer</i>					
<i>22 02 003 Grundläggande betaltjänster</i>					
Summa anslagssparande	0	0	0	72	0
 Bemyndiganden					
Tilldelat	55 000	55 000	55 000	55 000	55 000
Åtaganden	40 503	53 189	51 299	50 394	42 346
 Personal					
Antal årsarbetskrafter ¹	198	203	199	208	197
Medeltal anställda ¹	241	249	251	257	249
Driftkostnad per årsarbetskraft	1 032	1 039	992	962	942
 Kapitalförändring					
Årets kapitalförändring	27 059	-23 923	40 170	315	3 632
Balanserad kapitalförändring	42 216	66 139	25 969	2 979	-654

¹ Med årsarbetskrafter avses antal anställda personer omräknat till heltidsarbetande. Sammanlagd arbetad tid divideras med 1760 timmar (220 dagar x 8 timmar). Medeltalet anställda beräknas som ett genomsnitt av antalet anställda personer baserat på mätningar vid två tidpunkter under året. Mätmetod finns dokumenterad.

Information av väsentlig betydelse för regeringens uppföljning och prövning

Länsstyrelsen Dalarna har under 2014 överskridit anslagskrediten. Vi har under året betalt ut medel till tidigare beviljade projekt i snabbare takt än tidigare år. Detta eftersom många avslutades i slutet av 2013 och under 2014 (sammanfaller med strukturfondsperioderna). Vi har även rättat vår redovisning gällande anslagsförbrukningens del i flerfinansierade projekt. Vi har under året äskat om nya medel hos Näringsdepartementet men ansökan avslogs.

Skillnaden mellan utfall och budget för avgiftsintäkter som inte disponeras består av vinster i Jordfondsverksamheten.

Under 2013 gjordes en rättelse av värderingen på övertagna lönegarantifordringar då värdet tidigare år varit för högt.

FINANSIELL REDOVISNING

RESULTATRÄKNING (TKR)

	2014	2013	Not
Verksamhetens intäkter			
Intäkter av anslag	116 974	104 416	1
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	9 666	10 869	2
Intäkter av bidrag	78 219	96 962	3
Finansiella intäkter	39	296	4
Summa	204 898	212 543	
Verksamhetens kostnader			
Kostnader för personal	-130 887	-130 014	5
Kostnader för lokaler	-10 074	-10 081	
Övriga driftskostnader	-63 098	-70 739	
Finansiella kostnader	-42	-46	6
Avskrivningar och nedskrivningar	-1 976	-2 049	
Summa	-206 077	-212 931	
Verksamhetsutfall	-1 179	-388	
Uppbördsverksamhet			
Intäkter av avgifter och andra intäkter som inte disponeras	15 145	8 613	7
Skatteintäkter m.m.	99	55	
Medel som tillförts statens budget från uppbördsverksamhet	-14 108	-7 988	
Saldo	1 136	680	8
Transfereringar			
Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag	25 343	32 466	9
Medel som erhållits från myndigheter för finansiering av bidrag	200 842	202 069	10
Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	62 802	17 683	11
Finansiella intäkter	30	70	
Finansiella kostnader	0	0	
Avsättning till/upplösning av fonder m.m. för transfereringsändamål	-384	-941	12
Lämnade bidrag	-261 532	-275 562	13
Saldo	27 101	-24 215	
Årets kapitalförändring	27 059	-23 923	14

BALANSRÄKNING

TILLGÅNGAR (TKR)	2014-12-31	2013-12-31	Not
Immateriella anläggningstillgångar			
Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar	0	0	
Summa	0	0	15
Materiella anläggningstillgångar			
Förbättringsutgifter på annans fastighet	21	46	
Maskiner, inventarier, installationer m.m.	2 497	4 216	
Pågående nyanläggningar	0	0	
Summa	2 517	4 263	16
Utlåning			
Utlåning	0	0	
Summa	0	0	
Varulager m.m.			
Varulager och förråd	0	0	
Pågående arbeten	0	0	
Fastigheter	136 713	144 312	
Summa	136 713	144 312	17
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar	1 185	564	
Fordringar hos andra myndigheter	24 048	16 572	18
Övriga kortfristiga fordringar	69 063	41 926	19
Summa	94 297	59 063	
Periodavgränsningsposter			
Förutbetalda kostnader	1 734	2 148	
Upplupna bidragsintäkter	29 046	43 995	
Övriga upplupna intäkter	1 295	72	
Summa	32 074	46 214	20
Avräkning med statsverket			
Avräkning med statsverket	-92 701	-106 005	
Summa	-92 701	-106 005	21
Kassa och bank			
Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret	0	6 882	22
Övriga tillgodohavanden i Riksgäldskontoret	6 879	6 523	23
Kassa och bank	9 394	9 666	24
Summa	16 273	23 071	
Summa tillgångar	189 173	170 918	

KAPITAL OCH SKULDER (TKR)	2014-12-31	2013-12-31	Not
Myndighetskapital			
Statskapital	0	0	
Donationskapital	0	0	
Balanserad kapitalförändring	42 216	66 139	
Kapitalförändring enligt resultaträkningen	27 059	-23 923	
Summa	69 275	42 216	25
Fonder			
Fonder	10 001	9 617	
Summa	10 001	9 617	12
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	784	1 194	26
Övriga avsättningar	81	0	27
Summa	865	1 194	
Skulder m.m.			
Lån i Riksgäldskontoret	2 517	4 263	28
Räntekontokredit i Riksgäldskontoret	2 279	0	29
Kortfristiga skulder till andra myndigheter	9 763	15 020	30
Leverantörsskulder	4 058	5 322	
Övriga kortfristiga skulder	7 754	5 474	31
Depositioner	6 879	6 523	32
Summa	33 250	36 600	
Periodavgränsningsposter			
Upplupna kostnader	13 099	12 259	
Oförbrukade bidrag	62 683	69 032	
Övriga förutbetalda intäkter	0	0	
Summa	75 782	81 291	33
Summa kapital och skulder	189 173	170 918	

Anslagsredovisning

Anslagsredovisning

Redovisning mot anslag

Belopp i tkr

Anslag	Ingående överföringsbelopp	Årets tilldelning enligt regleringsbrev	Omdisponerat anslagsbelopp	Indragning	Totalt disponibelt belopp	Utgifter	Utgående överföringsbelopp
Utgiftsområde 01							
Rikets styrelse							
01 05 001 Länsstyrelserna	94	103 027	0	0	103 121	-102 001	1 120
Utgiftsområde 19							
Regional tillväxt							
19 01 001 Regionala	-2 850	30 640	0	0	27 790	-38 849	-11 059
Utgiftsområde 22							
Kommunikationer							
22 02 003 Grundläggande	0	2 000	0	0	2 000	-2 000	0
Summa	-2 756	135 667	0	0	132 911	-142 850	-9 939

Kommentarer till anslagsredovisningen avseende redovisning mot anslag

Ett överskridande har under året gjorts av tillåten anslagskredit för anslag 19 01 001 Regionala tillväxtåtgärder. Anledningen är att anslagsförbrukningens del i flerfinansierade projekt har rättats.

Redovisning mot inkomsttitel

Belopp i tkr

Inkomsttitel	Beräknat belopp	Inkomster
2391 Ränteinkomster på markförvärv för jordbrukets rationalisering	5	0
2511 Expeditions- och ansökningsavgifter	200	211
2537 Miljöskyddsavgift Tåktavgift	4 100	3 999
2552 01 Stiftelser, tillsynsavgift	1 700	314
2552 02 Stiftelser, registerhållningsavgift	0	374
2552 04 Övriga avgifter vid länsstyrelserna	30	1 274
2811 03 Jordfonden (Lst i Dalarna)	3 000	7 838
9455 Lotteriavgifter	60	99
Summa	9 095	14 108

Kommentarer till anslagsredovisningen avseende redovisning mot inkomsttitel

Under 2014 levererades mer vinster av Jordfondsverksamheten än enligt budget.

Redovisning av beställningsbemyndiganden

Anslag	Tilldelat bemyndigande	Ingående åtaganden 2014	Utestående åtaganden 2014	Utestående åtagandenas fördelning per år			
				2015	2016	2017	2018
19 01 001 Regionala tillväxtåtgärder	55 000	53 189	40 503	20 000	10 125	6 075	4 303

Finansiella villkor

Belopp i tkr

Anslag/Benämning	Villkor	Belopp	Utfall
01 05 001	Anslagskredit	4 121	0
Länsstyrelserna m.m.,	Anslagsbehållning som disponeras, 3 %	3 091	1 120
Dalarnas län	Kredit på räntekonto	7 500	2 279
	Låneram för anläggningstillgångar	9 000	2 517
	Finansiering av förvaltningskostnader hos samverkansorganet i Dalarnas län	2 593	2 593
19 01 001 Regionala tillväxtåtgärder, Länsstyrelsen i Dalarnas Län	Anslagskredit	3 064	11 059
	Uppföljning och utvärdering	900	900
	Beställningsbemyndigande	55 000	40 503
22 02 003 002	Anslagskredit	0	0
Grundläggande betaltjänster - del till länsstyrelsen i Dalarna	Anslagsbehållning som disponeras	0	0

Tilläggsupplysningar och noter

Belopp redovisas i tusentals kronor (tkr) där annat ej anges.

Redovisnings- och värderingsprinciper**Allmänt**

Årsredovisningen är upprättad i enlighet med förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag (FÅB) samt Ekonomistyrningsverkets föreskrifter och allmänna råd till förordningen.

Länsstyrelsen redovisning följer god redovisningssed en 6 § förordning (2000:606) om myndigheters bokföring.

Regeringen har beslutat att återrapportering ska ske enligt anvisningar som framgår under rubriken Verksamhet i avsnittet "Mål och Återrapporteringskrav", "Organisationsstyrning" och "Avgifter och bidrag" samt bilaga 1 (mall för redovisning av statistik) i regleringsbrevet. Anvisningarna utgör ett undantag från bestämmelserna i 3 kap. 2 § FÅB och i vissa fall undantag från 3 kap. 1 § förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag. Brytdatum, det datum då löpande bokföring på räkenskapsåret avslutas, är den 5 januari 2015.

De flesta belopp i de finansiella delarna är framtagna med hjälp av exelator. Det innebär att talen innehåller decimaler, vilket ger avrundningsdifferenser.

Periodavgränsningsposter

Inkomna fakturor t.o.m. brytdag har bokförts. Fakturor som erhålls efter brytdagen redovisas som periodavgränsningspost. Beloppsgränsen för periodavgränsningsposter har fastställts till 20 tkr.

Löpande under året periodiseras förutbetalda kostnader såsom hyror m.m. för att kostnaden ska belasta rätt period. Beloppsgräns är fastställd till 20 tkr. Skulder till personalen i form av kompledighet och semesterlöner redovisas månadsvis och regleras halvårsvis med värdeförändring till följd av ändrade löner m.m.

Erhållna bidrag som inte förbrukats periodiseras och redovisas som oförbrukade bidrag.

Kostnader motsvarande bidragsbelopp som ännu inte erhållits, periodiseras och redovisas som upplupna bidragsintäkter.

Anläggningstillgångar

Tillgångar med en bedömd nyttjandeperiod om minst 3 år och ett anskaffningsvärde på minst ett halvt basbelopp redovisas som anläggningstillgångar. Immateriella anläggningstillgångar vid anskaffningsvärde på minst 100 tkr och för förbättringsutgifter på annans fastighet på minst 50 tkr.

På anskaffningsvärdet görs linjär avskrivning månadsvis. Följande avskrivningstider tillämpas.

	Avskrivningstid
Immateriella anläggningstillgångar	3 år
Materiella anläggningstillgångar:	
- Förbättringsutgift på annans fastighet	högst 7 år
- Maskiner, inventarier m.m.	
Bilar och transportmedel	4 år
Maskiner	4 år
Övriga inventarier	5 år

Värdering av fordringar och skulder

Fordringar har tagits upp till det belopp som efter individuell prövning beräknas bli betalt.

Redovisning av lönegaranti sker i enlighet med Ekonomistyrningsverkets skrivelse den 6 december 2002. Lönegarantifordran värderas kollektivt med 86 procent, vilket motsvarar det erfarenhetsmässiga sambandet mellan utbetalningar och utdelningar.

Genomslag i den finansiella redovisningen

Jordfondens fastigheter värderas till inköpspris, med justering för gjorda åtgärder.

Under 2014 har principen ändrats för realisationsberäkning på fastigheterna, Jordfonden, gällande försäljning av fastigheter inskaffade före 1 juli 1991. Vi har inte ett korrekt inköpsvärde för dessa fastigheter och vid realisation har eventuell vinst redovisats och levererats in först när ett helt område gått med överskott, inte vid enskild affär. Från och med 2014 görs en schablonbedömning av det anskaffade värdet och realisationsvinst/förlust redovisas vid varje försäljning.

Gällande det regionalpolitiska anslaget, utgiftsområde 19, 19 01 001 Regionala tillväxtåtgärder:

Länsstyrelsen Dalarna har under 2014 överskridit anslagskrediten. Vi har under året betalt ut medel till tidigare beviljade projekt i snabbare takt än tidigare år. Detta eftersom många avslutades i slutet av 2013 och under 2014 (sammanfaller med strukturfondsperioderna). Vi har även rättat vår redovisning gällande anslagsförbrukningens del i flerfinansierade projekt. Vi har under året äskat om nya medel hos Näringsdepartementet men ansökan avslogs.

Verksamhet gällande fastighetsförvaltning i fjällen och som hittills redovisats under rennäring, redovisas från och med 2014 under fastighetsförvaltning, vä 51. Det redovisas som ett externt projekt mot Naturvårdsverket.

Noter till resultaträkningen

Not	1	Intäkter av anslag	2014	2013
		01 05 001 Förvaltningsanslag	98 874	100 229
		19 01 001 Regionala tillväxtåtgärder	17 575	3 642
		Grundläggande betaltjänster 22 02 003	525	545
		Summa intäkter av anslag	116 974	104 416

Skillnaden mellan summan av intäkter av anslag samt medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag i resultaträkningen och utgifter i anslagsredovisningen beror på anslagsavräknad semesterlöneskuld intjänad till och med 2008 enligt övergångsbestämmelsen till 16 § anslagsförordningen.

Regionala tillväxtåtgärder har under året varit hög då en korrigering har gjorts av anslagsförbrukningen på de egna verksamhetsprojekten. Se kommentar under tilläggsupplysningar samt verksamhetsområde 30.

Not	2	Intäkter av avgifter och andra ersättningar	2014	2013
		Offentligrättsliga avgifter	5 158	3 848
		Försäljning enligt 4 § Avgiftsförordningen	2 279	4 651
		Intäkter av andra ersättningar	2 229	2 369
		Summa	9 666	10 869

Varav intäkter av avgifter enligt 4 § Avgiftsförordningen består av

Intäkter uthyrning	993	732
Intäkter utbildning/konferenser	0	1 222
Intäkter konsultuppdrag	947	601
Intäkter övriga 4 § avgifter	339	2 097
	2 279	4 651

Den i separat tabell redovisad avgiftsbelagd verksamhet är inte jämförbar med denna not. Intäkterna har minskat under året beroende på Naturvårdsverkets ändrade redovisning av intäkter för det s.k. 1:3 anslaget.

Not	3	Intäkter av bidrag	2014	2013
		Bidrag från statliga myndigheter	75 456	95 293
		varav		
		Naturvårdsverket	37 686	38 904
		Statens jordbruksverk	8 991	18 314
		Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	6 541	4 702
		Havs- och vattenmyndigheten	4 789	6 066
		Kammarkollegiet	4 042	1 726
		Post- och telestyrelsen	3 578	1 287
		Statens energimyndighet	2 864	3 644
		Valmyndigheten	1 447	0
		Socialstyrelsen	1 180	739
		Länsstyrelsen i Jämtlands län	1 146	6 777
		Statens folkhälsoinstitut - Upphört	1 135	2 539
		Länsstyrelsen i Uppsala län	1 049	735
		Riksantikvarieämbetet	814	1 645
		Länsstyrelsen i Gävleborgs län	640	263

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2014

Länsstyrelsen i Östergötlands län	602	198
Boverket	363	36
Arbetsförmedlingen	359	307
Folkhälsomyndigheten	299	0
Länsstyrelsen i Örebro län	160	79
Trafikverket	75	63
Lunds universitet	56	0
Verket för innovationssystem	50	0
Länsstyrelsen i Skåne län	25	0
Skatteverket	17	44
Länsstyrelsen i Jönköpings län	15	68
Länsstyrelsen i Dalarnas län	3	0
Fiskeriverket - Upphör 2012	0	150
Länsstyrelsen i Västmanlands län	0	100
Länsstyrelsen i Stockholms län	0	55
Umeå universitet	-3	0
Sveriges lantbruksuniversitet	-14	83
Tillväxtverket	-29	4 621
Affärsverket svenska kraftnät	-100	0
Regeringskansliet	-438	1 360
Länsstyrelsen i Västernorrlands län	0	305
Länsstyrelsen i Västerbottens län	-2 079	3
Övriga motparter	193	481
Bidrag från övriga varav bidrag från EU:s fonder	2 763	1 670
Summa	78 219	96 962

Länsstyrelsen Västerbotten, - 2 079 tkr och Regeringskansliet -438 tkr avser rättelse av förbrukning från det regionalpolitiska anslaget.

Not	4	Finansiella intäkter	2014	2013
		Räntekonto i Riksgälden	34	295
		Övriga finansiella intäkter	5	1
		Summa	39	296
Not	5	Kostnader för personal	2014	2013
		Lönekostnader, exkl. arbetsgivaravgifter, pensionspremier och andra avgifter enligt lag och avtal	-88 323	-86 749
		Övriga kostnader för personal	-42 564	-43 265
		Summa	-130 887	-130 014
Not	6	Finansiella kostnader	2014	2013
		Räntekostnader avseende lån i Riksgälden	-19	-45
		Övriga finansiella kostnader	-23	-1
		Summa	-42	-46

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2014

Not	7	Intäkter av avgifter m.m. som inte disponeras	2014	2013
		Expeditions- och ansökningsavgifter	211	162
		Miljöskydd- och täktavgifter	3 999	4 037
		Bidrag från EU	0	0
		Övriga intäkter som inte disponeras	10 936	4 413
		Summa	15 145	8 613

Under 2014 har mer vinster levererats in vid försäljning av fastigheter, Jordfonden.

Not	8	Uppbördsverksamhet	2014	2013
		Uppbördsverksamhet	1 136	680

Saldot består av Jordfondens verksamhetskostnader, 1045 tkr och befarade kundförluster inom uppbördsverksamheten 91 tkr.

Not	9	Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag	2014	2013
		01 05 001 Förvaltningsanslag	2 593	2 523
		19 01 001 Regionala tillväxtåtgärder	21 275	28 488
		Grundläggande betaltjänster 22 02 003	1 475	1 455
		Summa	25 343	32 466

Medel från regionala tillväxtåtgärder har under året varit lägre då en korrigerig har gjorts av anslagsförbrukningen gällande verksamhetskostnader. Se kommentar under tilläggsupplysningar.

Not	10	Medel som erhållits från myndigheter för finansiering av bidrag	2014	2013
		Från myndighet		
		Kammarkollegiet	172 506	180 551
		Havs- och vattenmyndigheten	9 357	6 995
		Post- och telestyrelsen	4 623	1 342
		Naturvårdsverket	4 549	5 788
		Socialstyrelsen	3 175	5 038
		Tillväxtverket	3 015	0
		Riksantikvarieämbetet	1 251	1 038
		Länsstyrelsen i Örebro län	1 115	190
		Folkhälsomyndigheten	540	0
		Regeringskansliet	485	266
		Statens energimyndighet	201	300
		Statens folkhälsoinstitut - Upphört	25	560
		Summa	200 842	202 069

Not	11	Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	2014	2013
		Lönegaranti konkurser	57 529	12 358
		Bygdemedel	3 562	3 570
		Lönegaranti rekonstruktioner	942	1 599
		Älgvårdsfonden	769	155
		Summa	62 802	17 683

Skillnaden mellan åren består främst av föregående års avskrivning av gamla lönegarantifordringar.

Not 12	Avsättning till/upplösning av fonder mm för transfereringsändamål	2014	2013
	Ingående balans	9 617	8 676
	Årets förändring	384	941
	Utgående balans	10 001	9 617
	Uppdelat på		
	Älgvårdsfonden		
	Ingående balans	-33	-101
	Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	769	155
	Lämnade bidrag	-96	-87
	Utgående balans	640	-33
	Bygdemedel		
	Ingående balans	9 650	8 777
	Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	3 562	3 570
	Finansiella intäkter	30	70
	Lämnade bidrag	-3 882	-2 767
	Utgående balans	9 361	9 650
Not 13	Lämnade bidrag	2014	2013
	Lämnade bidrag till den offentliga sektorn	-28 990	-26 284
	Lämnade bidrag till övriga, samt vissa förluster och periodiseringar	-232 542	-249 278
	Summa Lämnade bidrag	-261 532	-275 562
	inom verksamhetsområden		
	Lönegaranti	-203 712	-218 120
	Företagsstöd inom regional tillväxt	-18 595	-20 903
	Kalkning av försurade vatten	-8 200	-6 355
	Regional projektverksamhet	-5 792	-7 584
	Stöd till lantbruksutvecklingsåtgärder	-4 025	-509
	Deponering, administration och fördelning av medel, allmänna arvsfonden m.m.	-3 882	-2 767
	Miljömål	-3 322	-2 652
	Frågor inom mänskliga rättigheter	-3 175	-3 251
	Kommunikationsplanering	-2 941	-2 478
	Allmänt och övergripande inom regional tillväxt	-2 593	-2 523
	Byggnadsvård	-898	-183
	Efterbehandling av förorenade områden	-705	-2 343
	Biologisk återställning i kalkade vatten	-629	-403
	Främjande insatser inom folkhälsoområdet	-619	-396
	Jakt och viltvård	-508	-760
	Jämställdhetsfrågor	-389	-2 424
	Fornminnes- och kulturlandskapsvård	-354	-680
	Allmänt och övergripande inom folkhälsa	-336	-145
	Strategiskt arbete, planer och stöd inom energi och klimat	-226	0
	Förvaltning av kvalitén på vattenmiljön	-200	-45
	Fiskevård och fritidsfiske	-193	-120
	Skydd av områden och arter (exkl. vattenskyddsområden och kulturresevat)	-135	-158
	Miljöövervakning	-111	-25
	Bostadsförsörjning	-20	0
	Fördelning av statsbidrag inom folkhälsa	0	-234

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2014

<i>Kulturhistoriskt värdefulla miljöer</i>	0	-175
<i>Tillsyn och rådgivning inom alkohol- och tobak</i>	0	-19
<i>Övriga ärenden inom övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd</i>	0	-10
<i>Allmänt och övergripande inom energi och klimat</i>	25	-300
	-261 532	-275 562

Not 14 Årets kapitalförändring	2014	2013
Verksamhetsutfall		
Avgiftsfinansierad verksamhet och resurssamverkan	-204	204
Semesterlöne- och löneskuld	603	596
Årets minskning av semesterlöneskulden från 2008 som finansieras av externa medel	-533	-526
Summa verksamhetsutfall	-134	274
Uppbörd		
Avgiftsfinansierad verksamhet och resurssamverkan	0	0
Övriga periodiserade kostnader SCR	91	18
Transfereringar		
Lönegaranti konkurser	28 786	-21 810
Lönegaranti rekonstruktioner	-1 685	-2 405
Summa Transfereringar	27 101	-24 215
Summa årets kapitalförändring	27 059	-23 923

Under 2013 gjordes en rättelse av värderingen på övertagna lönegarantifordringar då värdet tidigare år varit för högt.

Noter till balansräkningen

Not 15	Immateriella anläggningstillgångar	2014-12-31	2013-12-31
	Ingående anskaffningsvärde	445	445
	Årets anskaffning	0	0
	Årets försäljning, utrangering	0	0
	Utgående anskaffningsvärde	445	445
	Ingående avskrivningar	-445	-445
	Årets avskrivningar	0	0
	Årets försäljning, utrangering	0	0
	Utgående avskrivningar	-445	-445
	Bokfört värde immateriella anläggningstillgångar	0	0
Not 16	Materiella anläggningstillgångar	2014-12-31	2013-12-31
	Förbättringsutgifter på annans fastighet		
	Ingående anskaffningsvärde	1 164	1 164
	Årets anskaffning	0	0
	Årets försäljning, utrangering	0	0
	Utgående anskaffningsvärde	1 164	1 164
	Ingående avskrivningar	-1 118	-1 092
	Årets avskrivningar	-25	-25
	Årets försäljning, utrangering	0	0
	Utgående avskrivningar	-1 143	-1 118
	Bokfört värde	21	46
	Maskiner, inventarier, installationer mm.		
	Ingående anskaffningsvärde	17 416	16 207
	Årets anskaffning	231	3 568
	Årets överföring från Pågående nyanläggningar	0	0
	Årets försäljning, utrangering	0	-2 360
	Utgående anskaffningsvärde	17 646	17 416
	Ingående avskrivningar	-13 199	-11 745
	Årets avskrivningar	-1 950	-2 024
	Årets försäljning, utrangering	0	570
	Utgående avskrivningar	-15 149	-13 199
	Bokfört värde	2 497	4 216
	Bokfört värde materiella anläggningstillgångar	2 517	4 263

Not 17 Varulager m.m.	2014-12-31	2013-12-31
Fastigheter		
Jordfondsfastigheter Areal, ha:		
Jordbruksmark	316	321
Produktiv skogsmark	<u>10 608</u>	<u>10 848</u>
Bokfört värde	136 713	144 312
Bedömt värde	270 572	290 582

Fastighetsinnehavet består av ett stort antal fastigheter lokaliserade till omarronderingsområden, där bytesprojekt pågår eller är planerade. Fastigheternas marknadsvärde ovan har bedömts av Länsstyrelsens Landsbygdsenhet, Markfunktionen. Under 2014 har principen vid reavinstberäkningar gällande äldre fastigheter ändrats till att från försäljningsvärdet dra ett schabloniserat anskaffningsvärde vid varje försäljning istället för att redovisa vinsten först när hela det aktuella området visat ett överskott.

Not 18 Fordringar hos andra myndigheter	2014-12-31	2013-12-31
Diverse fordringar andra myndigheter	22 462	14 356
Mervärdesskatt	<u>1 587</u>	<u>2 216</u>
Summa	24 048	16 572

Diverse fordringar andra myndigheter avser främst rekvisition till Kammarkollegiet avseende lönegarantier.

Not 19 Övriga kortfristiga fordringar	2014-12-31	2013-12-31
Lönegarantifordringar	68 999	41 898
Övriga kortfristiga fordringar	<u>64</u>	<u>28</u>
Summa	69 063	41 926

Not 20 Periodavgränsningsposter	2014-12-31	2013-12-31
Förutbetalda kostnader		
Förutbetalda hyror	1 689	2 148
Övriga förutbetalda kostnader	<u>45</u>	<u>0</u>
Summa förutbetalda kostnader	1 734	2 148
Upplupna bidragsintäkter		
Upplupna bidragsintäkter från andra myndigheter varav	25 832	42 771
Statens jordbruksverk	14 980	23 621
Länsstyrelsen i Jämtlands län	3 212	4 638
Tillväxtverket	2 399	4 446
Naturvårdsverket	2 253	3 140
Kammarkollegiet	1 578	1 993
Post- och telestyrelsen	1 240	564
Länsstyrelsen i Östergötlands län	81	0
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	72	231
Statens folkhälsoinstitut - Upphört	3	69
Riksantikvarieämbetet	18	498

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2014

<i>Statens energimyndighet</i>	14	302
<i>Regeringskansliet</i>	0	740
<i>Havs- och vattenmyndigheten</i>	0	430
<i>Sveriges lantbruksuniversitet</i>	0	20
<i>Socialstyrelsen</i>	0	18
<i>Verket för näringslivsutveckling - Upphört</i>	-2	-2
<i>Länsstyrelsen i Västerbottens län</i>	-16	2 064
Upplupna bidragsintäkter från ickestatliga organisationer eller privatpersoner	3 214	1 224
Totala upplupna bidragsintäkter	29 046	43 995
Övriga upplupna intäkter	1 295	72
Summa periodavgränsningsposter	32 074	46 214

Not 21 Avräkning med statsverket	2014-12-31	2013-12-31
Uppbörd		
<i>Ingående balans</i>	1 241	-867
Redovisat mot inkomsttitel (-)	-14 108	-7 988
Uppbördsmedel som betalats till icke räntebärande flöde (+)	14 062	10 096
Fordringar/skulder avseende uppbörd	1 195	1 241
Anslag i icke räntebärande flöde		
<i>Ingående balans</i>	65	-3
Redovisat mot anslag (+)	40 849	34 129
Medel hänförliga till transfereringar med mera som betalats till icke räntebärande flöde (-)	-40 915	-34 061
Fordringar/skulder avseende anslag i icke räntebärande flöde	0	65
Anslag i räntebärande flöde		
<i>Ingående balans</i>	-94	-1 778
Redovisat mot anslag (+)	102 001	103 278
Anslagsmedel som tillförts räntekonto (-)	-103 027	-101 594
Återbetalning av anslagsmedel (+)	0	0
Fordringar/skulder avseende anslag i räntebärande flöde	-1 120	-94
Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag		
<i>Ingående balans</i>	3 009	3 535
Redovisat mot anslag under året enligt undantagsregeln	-533	-526
Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag	2 476	3 009
Övriga fordringar/skulder på statens centralkonto		
<i>Ingående balans</i>	-110 226	-125 077
Inbetalningar i icke räntebärande flöde (+)	306 008	337 390
Utbetalningar i icke räntebärande flöde (-)	-317 886	-346 505
Betalningar hänförliga till anslag och inkomsttitlar (+/-)	26 852	23 966
Övriga fordringar/skulder på statens centralkonto	-95 251	-110 226
Summa utgående balans avräkning med statsverket	-92 701	-106 005

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2014

Not 22 Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret	2014-12-31	2013-12-31
--	------------	------------

Räntekonto i Riksgälden	0	6 882
-------------------------	---	-------

Räntekontokrediterna har nyttjats per 14-12-31.

Not 23 Övriga tillgodohavanden i Riksgäldskontoret	2014-12-31	2013-12-31
--	------------	------------

Övriga tillgodohavanden i Riksgälden Deponeringar	6 879	6 523
---	-------	-------

Not 24 Kassa och bank	2014-12-31	2013-12-31
-----------------------	------------	------------

Nordea	9 393	9 665
Kassa	1	1
Summa	9 394	9 666

Behållningen på bankkontot utgörs av Vattenregleringsfonder (bygdemedel) och Stiftelsen EO Johnsons Understödsfond

Not 25 Förändring av myndighetskapitalet
--

	Stats- kapital	Balanserad kapital- förändring, anslags- finansier. verksamh	Balanserad kapital- förändring, avgifts- belagd verksamhet	Balanserad kapital- förändring, bidrags- finansierad verksamhet	Kapital- förändring enligt resultat- räkningen	Summa
Utgående balans 2013	0	71	-45	66 113	-23 923	42 216
<i>varav</i>						
Avgiftsfinansierad verksamhet och resurssamverkan	0	0	262	0	204	466
Semesterlöne- och löneskuld	0	0	-307	0	70	-237
Övriga periodiserade kostnader RTA	0	71	0	0	0	71
Övriga periodiserade kostnader SCR	0	0	0	0	18	18
Lönegaranti konkurser	0	0	0	63 382	-21 810	41 572
Lönegaranti rekonstruktioner	0	0	0	2 731	-2 405	326
						0
Ingående balans 2014	0	71	-45	66 113	-23 923	42 216
Föregående års kapitalförändring		18	274	-24 215	23 923	0
<i>Årets kapitalförändring</i>						
Avgiftsfinansierad verksamhet och resurssamverkan	0	0	0		-204	-204
Semesterlöne- och löneskuld	0	0	0		70	70
Lönegaranti konkurser	0	0	0	0	28 786	28 786
Lönegaranti rekonstruktioner	0	0	0	0	-1 684	-1 684
Övriga periodiserade kostnader SCR	0	0		0	91	91
Summa årets förändring	0	0	0	0	27 059	27 059
Utgående balans 2014	0	89	229	41 898	27 059	69 275

Under 2015 har projekt för fjällförvaltning, avgiftsfinansierad verksamhet flyttats till externa medel, oförbrukade bidrag. Projektet redovisas nu mer rätteligen mot verksamheten fastighetsförvaltning och finansiär Naturvårdsverket.

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2014

Not 26	Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	2014-12-31	2013-12-31
	Ingående avsättningar	1 194	855
	Årets pensionskostnader	28	661
	Årets pensionsutbetalningar	-438	-323
	Utgående avsättning	784	1 194

Not 27	Övriga avsättningar	2014-12-31	2013-12-31
	Kompetensväxlingsåtgärder		
	Årets förändring	260	252
	Utgående balans	81	0
	Summa övriga avsättningar	81	0
	Syftet med kompetensväxlingsåtgärderna har under året varit föreläsningsserie om vår värdegrund samt kurser för personlig effektivitet. Medlen beräknas förbrukas nästkommande räkenskapsår.		

Not 28	Lån i Riksgäldskontoret	2014-12-31	2013-12-31
	Ingående balans	4 263	4 487
	Under året upptagna lån	231	1 255
	Årets amorteringar	-1 976	-1 479
	Utgående balans	2 517	4 263
	Beviljad låneram	9 000	9 000

Not 29	Räntekontokredit i Riksgäldskontoret	2014-12-31	2013-12-31
	Räntekontokredit i Riksgälden	2 279	0
	Beviljad kreditram	7 500	7 500

Not 30	Kortfristiga skulder till andra myndigheter	2014-12-31	2013-12-31
	Diverse skulder inkl. leverantörsskulder	2 696	9 380
	Lagstadgade arbetsgivaravgifter	6 838	5 243
	Premier avtalsförsäkringar	30	30
	Mervärdesskatt	198	367
	Summa	9 763	15 020

Lagstadgade arbetsgivaravgifter innefattar både anställd personal samt lönegaranti.

Not 31	Övriga kortfristiga skulder	2014-12-31	2013-12-31
	Personalens källskatt	1 961	2 012
	Övriga kortfristiga skulder	5 794	3 462
	<i>Bestående av</i>		
	<i>Preliminärskatt lönegaranti</i>	4 546	2 736

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2014

Transfereringar under utbetalning	0	497
EU-medel för vidarebefordran	0	0
Övrigt	1 248	229
Summa	7 754	5 474

Not 32	Depositioner	2014-12-31	2013-12-31
--------	--------------	------------	------------

Depositioner	6 879	6 523
--------------	-------	-------

Not 33	Periodavgränsningsposter	2014-12-31	2013-12-31
--------	--------------------------	------------	------------

Upplupna kostnader

Upplupna löner, arvoden inkl social avg	1 140	1 611
Upplupna semesterlöner inkl social avg	10 142	9 736
Upplupna räntor	0	0
Övriga upplupna kostnader	1 817	911
Summa upplupna kostnader	13 099	12 259

Oförbrukade bidrag från annan myndighet

<i>varav</i>	62 383	68 447
Naturvårdsverket	32 034	38 753
Statens jordbruksverk	6 681	3 802
Post- och telestyrelsen	5 222	4 799
Länsstyrelsen i Örebro län	3 832	3 139
Havs- och vattenmyndigheten	3 326	5 045
Regeringskansliet	2 934	3 720
Länsstyrelsen i Uppsala län	1 882	1 511
Riksantikvarieämbetet	1 624	1 323
Statens energimyndighet	1 308	1 416
Länsstyrelsen i Västernorrlands län	1 140	612
Kammarkollegiet	1 134	252
Folkhälsomyndigheten	277	0
Verket för innovationssystem	252	0
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	241	1 497
Länsstyrelsen i Kronobergs län	110	110
Affärsverket svenska kraftnät	100	0
Trafikverket	67	67
Tillväxtverket	60	419
Statens folkhälsoinstitut - Upphört	58	905
Länsstyrelsen i Östergötlands län	49	226
Länsstyrelsen i Dalarnas län	36	39
Lunds universitet	19	0
Umeå universitet	3	0
Länsstyrelsen i Jämtlands län	0	286
Boverket	0	44
Socialstyrelsen	0	483
Sveriges lantbruksuniversitet	-6	0

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2014

Oförbrukade bidrag från annan myndighet planeras att användas:

- Inom tre månader	261	534
- mer än tre månader till ett år	26 500	23 907
- mer än ett år till tre år	35 237	18 172
- mer än tre år	385	25 834

Oförbrukade bidrag från ickestatliga organisationer eller privatpersoner

varav finansiering genom EU-fonder

299	585
-----	-----

Summa oförbrukade bidrag

62 682	69 032
---------------	---------------

Summa periodavgränsningsposter

75 781	81 291
---------------	---------------

LÄNSSTYRELSEN I DALARNAS LÄN ÅRSREDOVISNING 2014

Uppgifter om rådsledamöter enligt 7 kap. 2§ förordningen om årsredovisning och budgetunderlag

Redovisning av skattepliktiga ersättningar och andra förmåner till rådsledamöter och ledande befattningshavare samt uppgift om uppdrag som styrelse- eller rådsledamot i andra statliga myndigheter eller uppdrag som styrelseledamot i aktiebolag.

Namn	Ersättning kronor	Andra uppdrag
Landshövding		
NORRFALK, MARIA	1 276 318	Energimyndigheten, Fortifikationsverket, Future Forest, Macklean AB, Björn Lothigius AB, Danida, WWF
Länsråd		
ERIKSSON, INGER	910 728	Regeringens ANDT-råd, Tekniska museet
Insynsråd		
REHN, BENGT-ÅKE	3 164	Inga övriga uppdrag
ÖHRN, KERSTIN	5 800	Staffan BJ Nilsson AB
AHLGREN, ANDERS	2 900	Dala Energi AB, Dalatrafik AB, Tåg i Bergslagen AB, GagnLine Affärsutveckling AB, Gagnefbostäder AB, Beyond Skiing Foundation AB
BRÄNNSTRÖM, BO	6 362	SABO AB, Gamla Byn AB, Avesta Industristad
ERBING FALKLAND, MARIE LOUISE	6 472	Outokumpu PressPlate AB, Outokumpu Prefab AB, Triple Steelix
TORNEKLINT, KARIN	7 250	Karito AB, HPC Växjö, Swedbank Falun
ANDERSSON, PATRIK	4 350	Siljans Chark AB, Köttbranschens Service AB, Ickholmens BioGasEl AB, Siljanfood AB
ARRHÉN, ERIK	5 800	Inga övriga uppdrag

Diarienummer 106-2106-2015

Årsredovisning för budgetåret 2014, Länsstyrelsen i Dalarnas län

Beslut om att fastställa årsredovisningen har fattats av landshövdingen den 19 februari 2015.

I den slutliga handläggningen deltog även länsråd Inger Eriksson och ekonomichef Maria Bergström föredragande.

Jag intygar att årsredovisningen ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat samt av kostnader, intäkter och myndighetens ekonomiska ställning.

Falun den 19 februari 2015

Maria Norrfalk, landshövding

